

LUONNOS

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesihuoltolakia. Esityksellä toimeenpannaan Petteri Orpon hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä. Esitys on osa kansallista vesihuoltouudistusta ja sen tarkoituksena on mahdollistaa uudistuksen ohjelman ja sen mukaisten toimenpidekokonaisuuksien toteuttaminen. Esityksellä on valmisteltu Vesi on meidän -kansalaisaloitteeseen perustuvan eduskunnan päätöksen (EK 26/2021 vp – KAA 2/2020 vp) edellyttämällä tavalla sellainen lainsäädäntö, jolla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa.

Eduskunnan päätöksen toteuttamiseksi vesihuoltolakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan vesihuoltolaitoksen tulee olla kunnan määräysvallassa ja sen omaisuuden tulee olla joko kunnan omistuksessa tai pitkäaikaisessa hallinnassa. Kunnalle säädettäisiin lisäksi etuosto-oikeus nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja niiden omaisuuden kaupoissa.

Muilla vesihuoltolakiin ehdotettavilla muutoksilla edistettäisiin vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakennemuutosta, kehitettäisiin vesihuollon suunnittelujärjestelmää, täsmennettäisiin kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta, selkeytettäisiin vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittämistä ja kiinteistöjen velvollisuutta liittyä laitoksen verkostoon, tehostettaisiin laitoksen talouden ylläpitoa, parannettaisiin vesihuollon maksujen kustannuskattavuutta ja läpinäkyvyyttä sekä tehostettaisiin lain valvontaa. Lisäksi lain yleistä toimivuutta parannettaisiin selkeyttämällä ja täsmentämällä lain yksittäisiä säännöksiä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026

LUONNOS

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Suomen lainsäädäntö.....	4
2.2 Viranomais- ja tuomioistuinkäytäntö.....	7
2.3 Kansalliset strategiat	8
2.4 Euroopan unionin lainsäädäntö.....	9
2.5 Vesihuollon perus- ja ihmisoikeusulottuvuudet.....	11
2.6 Nykytilan arviointi	12
3 Tavoitteet	17
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	18
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	18
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	19
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	19
4.2.2 Ympäristövaikutukset	25
4.2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	26
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	29
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	29
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	31
5.2.1 Ruotsi	31
5.2.2 Norja.....	34
5.2.3 Tanska	37
5.2.4 Viro	39
6 Lausuntopalaute.....	40
6.1 Lausuntoyhteenveto	40
6.2 Lausuntopalautteen huomioon ottaminen	40
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	40
8 Lakia alemman asteinen sääntely	80
9 Voimaantulo	80
10 Toimeenpano ja seuranta	81
11 Suhde muihin esityksiin.....	81
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	81
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	81
LAKIEHDOTUS	89
Laki vesihuoltolain muuttamisesta.....	89
LIITE	104
RINNAKKAISTEKSTI.....	104
Laki vesihuoltolain muuttamisesta.....	104

LUONNOS

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esitys toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman kirjausta (6.6), jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä ja se perustuu kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmaan ja Vesi on meidän -kansalaisaloitetta koskevaan eduskunnan päätökseen (EK 26/2021 vp – KAA 2/2020 vp).

Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma valmisteltiin vuosina 2020-2021 maa- ja metsätalousministeriön johdolla laajassa yhteistyössä vesihuoltoalan toimijoiden kesken. Ohjelmassa luotiin yhteinen visio: vastuullinen vesihuolto 2030. Ohjelman mukaan vastuullinen vesihuoltoala turvaa laadukkaat ja turvalliset vesihuoltopalvelut ja on hiilineutraali kiertotalouden edelläkävijä. Ohjelman laatimisen yhteydessä sekä sitä edeltäneissä ja sen aikana teetetyissä selvityksissä on tunnistettu laajasti tarpeita vesihuoltolainsäädännön uudistamiseksi. Ohjelmassa tunnistettiin yhdeksän kokonaisuutta lainsäädännön tarkistamiseksi. Näiden pohjalta maa- ja metsätalousministeriö käynnisti vuonna 2001 voimaan tulleen vesihuoltolain (119/2001) uudistamisen.

Esityksen taustalla on myös Vesi on meidän -kansalaisaloite KAA 2/2020 vp. Aloitteessa ehdotettiin, että käynnistetään valmistelu sellaisen lainsäädännön luomiseksi, jolla estetään julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen myyminen kaupallisille yksityisille toimijoille ja nykyinen julkisen sektorin omistajuus säilytetään sen hallussa. Päätöksessään EK 26/2021 vp (jäljempänä Vesi on meidän -päätös) eduskunta edellyttää kansalaisaloitteen pohjalta, että valtioneuvosto ryhtyy mahdollisimman ripeästi toimenpiteisiin sellaisen lainsäädännön valmistelemiseksi, jolla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa.

Päätökseen liittyen eduskunta hyväksyi lisäksi lausuman, jonka mukaan valmisteltaessa kansalaisaloitteessa tarkoitettua sääntelyä osana vesihuoltolainsäädännön uudistusta hallitus selvittää laajasti eri sääntelyvaihtoehtoja ja kiinnittää erityistä huomiota sääntelyn suhteeseen kunnalliseen itsehallintoon sekä perus- ja ihmisoikeuksista seuraaviin vaatimuksiin.

1.2 Valmistelu

Vesihuoltolain uudistaminen käynnistettiin vuonna 2021 esivalmisteluvaiheella, jossa käytiin yksityiskohtaisesti läpi kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamisen edellyttämät ja muut lainsäädännön uudistamistarpeet sekä arvioitiin niiden toteuttamismahdollisuuksia ja toteuttamiskeinoja. Esivalmisteluvaiheen tulokset ja suositukset ovat selvityshenkilön raportissa. Esivalmisteluvaiheessa kansallisen vesihuoltouudistuksen visioyhmä laati myös suositukset talouden valvonnan tehostamiseksi vesihuoltolaissa. Maa- ja metsätalousministeriö tilasi lisäksi Itä-Suomen yliopistolta erillisen selvityksen Vesi on meidän -päätöksen toteuttamiseen liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä. Selvityksen keskeisenä tarkoituksena oli arvioida minkälaisia reunaehtoja perustuslaki ja kuntalaki asettavat eduskunnan päätöksen

LUONNOS

edellyttämälle lainsäädännölle. Eduskunnan lausuman mukaisesti selvityksessä tarkasteltiin kattavasti myös vesihuollon keskeisiä perus- ja ihmisoikeuskentöjä.

Kaikki esivalmisteluvaiheen asiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://mmm.fi/hanke2?tunnus=MMM033:00/2022>. Sidosryhmien näkemyksiä kuultiin ja otettiin huomioon esivalmisteluvaiheen aikana useissa kuulemistilaisuuksissa sekä kirjallisesti.

Esivalmisteluvaiheen tulosten perusteella maa- ja metsätalousministeriö asetti 17.11.2022 työryhmän valmistelemaan vesihuoltolain uudistamista. Asettamispäätös on yllä mainitussa osoitteessa. Työryhmän tehtävänä oli laatia hallituksen esityksen muotoon kirjoitettu esitys vesihuoltolain uudistamiseksi. Esitys tuli laatia asettamiskirjeessä yksilöityihin esitettyihin esivalmisteluvaiheen suosituksiin perustuen. Työryhmän toimikausi päättyi 30.6.2024, jonka jälkeen työryhmän mietintö julkaistiin ja lähetettiin lausuntokierrokselle.

Työryhmän toimikauden aikana järjestettiin lainsäädäntömuutosten vaikutustenarviointiin keskittynyt työpaja työryhmän jäsenille 17.4.2024, kutsupohjainen maaseutuvaikutusten arviointiin keskittynyt työpaja 14.5.2024 sekä kaikille avoin vesihuoltolain uudistuksen kuulemistilaisuus 23.5.2024. Lisäksi lakimuutoksia ja vaikutustenarviointia valmisteltiin useissa kokouksissa keskeisten sidosryhmien kanssa. Lainsäädäntöuudistuksen tilannetta ja etenemistä esiteltiin myös useissa tilaisuuksissa.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Suomen lainsäädäntö

Vesihuoltolaki

Vesihuoltolaki (119/2001) tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2001. Voimaan tulon jälkeen lakiin on tehty useita muutoksia. Vuonna 2005 lakiin lisättiin 16 §:ään 3 ja 4 momentti tietojen saannista vesihuoltolaitoksen asiakirjoista sekä valittamisesta vesihuoltolaitoksen päätöksestä, jolla on ratkaistu tiedonsaantia asiakirjasta koskeva asia. Samalla muutettiin 16 §:n otsikkoa. Vuoden 2010 alusta alueelliset ympäristökeskukset muuttuivat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiksi, jolloin myös vesihuoltolakiin tehtiin tätä tarkoittavat muutokset. Merkittävimmät muutokset lakiin tehtiin vuonna 2013 (laki 681/2014), jolloin lakiin lisättiin säännökset vesihuoltolaitosten varautumisesta häiriötilanteisiin, taajaman ulkopuolella sijaitsevien kiinteistöjen velvollisuutta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon lievennettiin, kunnallisten vesihuoltolaitosten kirjanpidon eriyttämisvaatimus ulotettiin monialayrityksen osana toimiviin laitoksiin, lakiin lisättiin säännökset vesihuollon tietojärjestelmästä ja hulevesien ja perustusten kuivatusvesien viemärointiä koskeva sääntely siirrettiin maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999).

Pienempiä teknisiä muutoksia vesihuoltolakiin on tehty 2016 32 §:ään muutoksenhakuun liittyen, 2018 15 b §:ään Euroopan unionin verkko- ja tietoturvadirektiivin täytäntöönpanoon liittyen, 2018 35 §:ään Liikenne- ja viestintäviraston perustamiseen liittyen ja 2019 16 ja 32 §:ään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin liittyen. Juomavesidirektiivin

LUONNOS

täytäntöönpanon yhteydessä vesihuoltolakiin tehtiin muutoksia koskien raakaveden riskienarviointia ja tiedottamista ja muutokset tulivat voimaan 12.1.2023.

Terveydensuojelulaki

Terveydensuojelulaissa (763/1994) säädetään talousvettä toimittavista laitoksista, talousveden laadusta ja valvonnasta sekä varautumisesta talousveden laatua uhkaaviin erityistilanteisiin. Lain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä elinympäristössä mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavien tekijöiden ehkäisy, vähentäminen ja poistaminen.

Vuonna 2016 lakiin lisättiin säännös, jonka mukaan talousvettä toimittavan laitoksen on huolehdittava siitä, että talousvesi täyttää lain mukaiset vaatimukset, eli on terveydelle haitatonta ja tarkoitukseensa käyttökelpoista. Tämä säännös, joka juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä vuonna 2022 siirrettiin lain 17 §:ään, koskee myös vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia. Näin säännös on päällekkäinen vesihuoltolain 14 §:n kanssa, jonka mukaan vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että sen toimittama talousvesi täyttää terveydensuojelulaissa säädetyt laatuvaatimukset. Vuonna 2022 terveydensuojelulakia päivitettiin useilta osin vastaamaan juomavesidirektiivin muutosta (2020/2184). Päivitykset koskivat mm. rakennusten vesilaitteistojen riskinarviointia ja talousveden kanssa kosketuksissa olevia materiaaleja.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt terveydensuojelulain kokonaisuudistusta. Uuden lain on tarkoitus olla valmis vuonna 2027.

Pelastuslaki

Pelastuslain (379/2011) sammutusvettä koskevat säännökset sisältävät viittauksia vesihuoltolakiin ja lain tarkoittamiin vesihuoltolaitoksiin. Vuonna 2022 muutetun lain 30 §:n 1 momentin mukaan pelastuslaitoksen tulee tehdä sammutusvesisuunnitelma yhteistyössä hyvinvointialueeseen kuuluvien kuntien ja hyvinvointialueen alueella toimintaa harjoittavien vesihuoltolaissa tarkoitettujen vesihuoltolaitosten sekä näille vettä toimittavien vesilaitosten kanssa. Pykälän 3 momentissa säädetään, että vesihuoltolaitos ja tälle vettä toimittava vesilaitos toimittavat sammutusvettä vesijohtoverkostosta sammutusvesisuunnitelmassa määritellyllä tavalla pelastuslaitoksen tarpeisiin. Momentin mukaan tästä aiheutuvien kustannusten jakamisen perusteista sovitaan sammutusvesisuunnitelmassa kunnan ja sammutusvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen kesken.

Ympäristönsuojelulaki

Ympäristönsuojelulaissa (527/2014) säädetään muun ohella jätevesien käsittelystä ja johtamisesta, talousjätevesien käsittelyjärjestelmistä sekä jätevedenpuhdistamoiden luvanvaraisuudesta. Ympäristönsuojelulaki ja sen nojalla annetut säännökset ovat keskeisiä etenkin vesihuoltolain mukaista keskitettyyn vesihuoltoverkkoon liittämiselvöllisyyttä sekä liittämiselvöllisyydestä vapauttamista arvioitaessa. Lisäksi ne vesihuoltolaitokset, joilla on luvanvarainen jätevedenpuhdistamo, toimivat ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan

LUONNOS

lupamääräysten mukaisesti ja ympäristönsuojelulain valvontaviranomainen valvoo lupaehtojen noudattamista.

Ympäristönsuojelulain muutos (19/2017) muutti jätevedenkäsittelyn vaatimuksia siten, että muilla kuin ranta- tai pohjavesialueilla jätevedenkäsittelyä tulee tehostaa vasta perusparannukseen verrattavan saneerauksen yhteydessä.

Vesilaki

Vesilaissa (587/2011) säädetään veden ottamiseen tarvittavista vesitalousluvista. Veden ottaminen vesihuoltolaitoksen tai vesihuoltolaitokselle vettä toimittavan tarpeisiin on vesilain 3 luvun 3 §:n mukaan aina luvanvaraista. Vesihuoltolaitokselle myönnetyn luvan perusteella laitos voi ottaa vettä talousveden valmistamiseksi ja jakamiseksi verkostossaan yhdiskunnan tarpeisiin.

Kuluttajansuoja- ja kilpailulainsäädäntö

Vesihuoltolain 4 §:n 3 kohdan mukaan kuluttaja-asiamies valvoo vesihuollon sopimusten lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta. Valvonta kattaa vesihuoltolain säännösten lisäksi kuluttajansuojalain (378/1998) yleisen kaikkea elinkeinon harjoittamista koskevan sääntelyn. Vesihuollon maksuja koskevat asiat ovat yksityisoikeudellisia riita-asioita, jotka ratkaistaan viime kädessä käräjäoikeudessa. Maksuja koskevat erimielisyydet laitoksen ja kuluttajan kanssa ovat kuitenkin myös kuluttajariita-asioita. Näin ne voidaan saattaa ratkaistavaksi myös kuluttajariitalautakunnassa kuluttajariitalautakunnasta annetun lain (8/2007) nojalla. Kysymyksessä on vaihtoehtoinen ei sitova riitojen ratkaisumenettely, joka on mainittu myös vesihuollon yleisten toimitusehtojen mallissa.

Vesihuoltolaitos toimii kilpailulain (948/2011, 4 §:n 2 kohdan) tarkoittamassa määrävissä markkina-asemassa toiminta-alueellaan. Lain 7 §:ssä kielletään määrävän markkina-aseman väärinkäyttö, jona pidetään muun muassa kohtuuttomien myyntihintojen määräämistä. Kiellon noudattamista valvoo kuluttaja- ja kilpailuvirasto, joka voi tätä kautta puuttua vesihuoltolaitoksen kohtuuttomaan hinnoitteluun. Toimivalta rajoittuu kuitenkin ilmeiseen kohtuuttomuuteen, eikä siihen kuulu laajemmin vesihuollon maksujen ja niiden perusteiden toteutumisen arviointi tai esimerkiksi ylärajan asettaminen maksuille.

Muu vesihuoltoon liittyvä lainsäädäntö

Edellä kuvattujen lakien lisäksi vesihuoltoon liittyvää sääntelyä on myös maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999, 1.1.2025 alkaen alueidenkäyttölaki). Vesihuoltolain soveltamisessa on otettava huomioon myös kuntalaki (410/2015) ja valmiuslaki (1552/2011).

Yritysmuotoiset vesihuoltolaitokset on katsottu myös lain ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta (172/2012) tarkoittamiksi yrityksiksi, jotka tuottavat tai toimittavat yhteiskunnan turvallisuuden kannalta Suomen viranomaisille niiden lakisäätöihin tehtäviin liittyviä kriittisiä tuotteita tai palveluja, ja jotka ovat lain edellyttämän seurannan kohteena.

LUONNOS

2.2 Viranomais- ja tuomioistuinikäytäntö

Hallintotuomioistuimet

Vesihuoltolain soveltamista koskevia asioita on ratkaistu hallinto-oikeuksissa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Asiat ovat liittyneet useimmin vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittämiseen ja sen supistamisen edellytyksiin sekä kiinteistöjen liittämismääräyksiin ja siitä vapauttamiseen. Vallitseva oikeuskäytäntö on otettu huomioon esityksen valmistelussa.

Voimassa olevan vesihuoltolain aikana korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöä on syntynyt erityisesti toiminta-aluepäätöksiä, kunnan järjestämismääräyksiä sekä liittämismääräyksiä koskien. Toiminta-alueita koskevissa päätöksissä on otettu usein kantaa vesihuoltolain 8 §:n 2 momentin mukaisiin toiminta-alueen edellytyksiin (KHO 2021:154, KHO 2022:28). Toisaalta ratkaisukäytännössä on otettu kantaa myös siihen, milloin alueelle on katsottava syntyvän kunnan järjestämismääräyksiä tai velvoite hyväksyä alueelle toiminta-alue (KHO 1.3.2023 642/2023). Kyseinen päätös koski muun ohella suurehkon asukasjoukon tarpeen määrittelyä, josta ei vesihuoltolaissa ole tarkemmin säädetty.

Toiminta-alueiden supistamiselle ei vesihuoltolaissa ole säädetty erityisiä edellytyksiä, ja korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään ottanut usein kantaa myös siihen, milloin toiminta-alue voidaan supistaa (KHO 2017:7, KHO 2022:28, KHO 2021:154). Toiminta-alueen supistamista koskevissa ratkaisuissaan korkein hallinto-oikeus on korostanut toiminta-aluepäätöksiltä edellytettävää tietynasteista pysyvyyttä ja ottanut kantaa tilanteisiin, joissa olosuhteiden muutosten vuoksi toiminta-alue voidaan muuttaa.

Lisäksi korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöä on syntynyt erityisesti koskien vesihuoltolain 11 §:n mukaisia vapautuksia liittämismääräyksiä (KHO 2020:100). Kyseisessä päätöksessä arvioitiin vesihuoltolain 11 §:n 2 momentin mukaisia vapautuksen myöntämisen edellytyksiä. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään ottanut tietyissä tilanteissa kantaa myös vesihuoltolain 18 ja 19 §:n mukaisiin maksuihin silloin, kun kyse on ollut kaupungin hyväksymistä taksoista (KHO 2015:34). Lisäksi korkein hallinto-oikeus on arvioinut myös valvontaviranomaisen toimivallan ulottuvuuksia tapauksessa KHO 2017:168, jossa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen katsottiin olevan toimivaltainen määräämään liittämismääräyksiä tekemisestä.

Yleiset tuomioistuimet

Vesihuoltolain 34 §:ssä säädetään, että vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoon koskeva riita-asia käsitellään käräjäoikeudessa. Vesihuoltolaitosten ja niiden asiakkaiden välisiä riitoja käsitellään säännöllisesti alemmissa oikeusasteissa. Tyypillisimpiä riidan aiheuttajia ovat viemäri vahingot ja niiden aiheuttamiin vahinkoihin liittyvät vahingonkorvausasiat, mutta myös esimerkiksi asennusvirheet sekä maksamattomat laskut.

Kuluttajariitalautakunta

LUONNOS

Kuluttajariitalautakunta on käsitellyt vesihuollon maksuihin liittyviä kuluttaja-asiakkaan ja vesihuoltolaitoksen välisiä asioita. Lautakunta on arvioinut päätöksissään muun muassa vesihuollon käyttö- ja perusmaksunkorotusten perusteita ja niiden kohtuullisuutta (D/157/39/2019) sekä liittymismaksun kohtuullisuutta (4292/39/2015).

2.3 Kansalliset strategiat

Vesitalousstrategia 2030

Vesitalousstrategia 2030 (Puhdasta vettä, turvallisuutta ja hyvinvointia) on maa- ja metsätalousministeriön toimialan vesitaloustehtävien toiminnan ja talouden sekä tulohajauksen lähtökohta. Strategia esittelee lyhyesti keskeiset toimintaympäristön muutostekijät sekä vision: puhdasta vettä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Tätä visiota pyritään toteuttamaan päämäärien, toiminta-ajatuksen ja toimintatapojen avulla. Strategia listaa neljä päämäärää: 1. Vesien käytön, hyvän tilan ja luonnon monimuotoisuuden tavoitteet sovitetaan yhteen valuma- ja vesistöalueilla, 2. Yhteiskunta sopeutuu muuttuviin ilmasto- ja vesioloihin, ja vesitalouden keinoin edistetään ilmastonmuutoksen hillintää, 3. Vesitalouspalvelut luovat hyvinvointia ja monipuolista taloudellista toimintaa ja 4. Suomi edistää kestävää ja vesiturvallista maailmaa. Jokaista päämäärää tukemaan on esitetty viisi tarkempaa tavoitetta. Vesitalousstrategia ja sen päämäärät sekä toimintalinjat edistävät YK:n kestävän kehityksen tavoitteen 6, puhdas vesi ja sanitaatio, saavuttamista ja ylläpitämistä Suomessa ja toiminnassamme kansainvälisesti. Lisäksi strategia myötävaikuttaa usean muun kestävän kehityksen tavoitteen saavuttamista.

Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma ja toimeenpanosuunnitelma

Kansallisen vesihuoltouudistuksen johtoryhmä hyväksyi kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman 20.4.2021. Ohjelman mukaan uudistuksen visiona on vastuullinen vesihuolto 2030, joka varmistaa laadukkaat ja turvalliset vesihuoltopalvelut sekä sen, että vesihuoltoala uudistuu hiilineutraaliksi kiertotalouden edelläkävijäksi vuoteen 2030 mennessä. Ohjelma koostuu kahdeksasta toimenpidekokonaisuudesta, jotka ovat alueellisen yhteistyön kehittäminen ja vesihuollon rakennemuutoksen edistäminen; vesihuoltolaitosten taloudenpidon, omaisuuden hallinnan ja toiminnan laadun kehittäminen; vesihuollon pätevyysvaatimusten ja urapolkujen kehittäminen; hyvän vesihuollon kriteeristön käyttöönotto; pitkäjänteinen investointisuunnittelu ja vesihuollon kehittäminen; vesihuoltolaitosten digitalisaatiovalmiuksien ja tiedolla johtamisen kehittäminen; alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistäminen ja vesihuoltolainsäädännön uudistaminen. Kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi on laadittu toimeenpanosuunnitelma. Toimeenpanosuunnitelmassa tarkennetaan vesihuoltouudistuksen ohjelmassa linjattuja tavoitteita ja suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti.

Valtioneuvoston periaatepäätös tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla

Valtioneuvosto hyväksyi 10.6.2021 periaatepäätöksen (LVM/2021/44) tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla. Periaatepäätös pohjautuu

LUONNOS

pääosin liikenne- ja viestintäministeriön asettaman työryhmän loppuraporttiin. Työryhmän ehdotus (s. 12) vesihuoltoa koskeväksi poliittiseksi linjaukseksi on seuraava: ”Varmistetaan, että tietoturvallisuus on otettu huomioon vesihuoltolaitosten suunnitelmissa häiriötilanteisiin varautumiseksi. Laaditaan vesihuoltolaitoksia koskevia tietoturvaohjeistuksia ja varmistetaan, että vesihuoltolaitokset noudattavat niitä toiminnassaan”.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017 on valtioneuvoston periaatepäätös, joka yhtenäistää varautumisen kansallisia periaatteita ja ohjaa hallinnonalojen varautumista. Vesihuollon toimintaketju on yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa määritelty yhdeksi talouden, infrastruktuurin ja huoltovarmuuden elintärkeäksi toiminnoksi, joka on turvattava kaikissa tilanteissa, niin normaalioloissa kuin kriisitilanteessa. Elintärkeät toiminnot on yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa otettu varautumistyön lähtökohdaksi. Vesihuollon turvaaminen on yksi turvallisuusstrategian määrittelemistä strategisista tehtävistä.

Luonnos uudeksi yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi on valmisteilla, ja se on tarkoitus laittaa lausunnoille kesällä 2024.

Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista

Valtioneuvoston periaatepäätös huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018) tunnistaa vesihuollon yhtenä kriittisen tuotannon ja palveluiden turvaamista koskevista huoltovarmuuden kansallisista tavoitteista. Laadukas vesihuolto on keskeinen yhteiskunnan perustoiminto, joka on turvattava kotitalouksille, yhdyskunnille, sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköille, elintarviketuotannolle, sotilaalliselle maanpuolustukselle sekä huoltovarmuuskriittiselle tuotannolle ja palveluille.

2.4 Euroopan unionin lainsäädäntö

Vesipolitiikan puitedirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä yhteisön vesipolitiikan puitteista (2000/60/EY, jäljempänä vesipolitiikan puitedirektiivi) säädetään Euroopan unionin vesilainsäädännön puitteista. Direktiivi on Suomessa pantu täytäntöön lailla (1299/2004) vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä sekä eräillä muilla laeilla. Vesihuollon kannalta keskeistä on, että direktiivin perusteella on katettava vesipalveluista aiheutuvat kustannukset, mukaan lukien ympäristö- ja luonnonvarakustannukset, ja otettava tässä aiheuttamisperiaate huomioon. Direktiivin perusteella veden hinnoittelupolitiikan on tarjottava käyttäjille riittävät kannustimet vesivarojen tehokkaaseen käyttämiseen.

Kustannusten kattamisen ja veden hinnoittelun vaatimukset eivät kuitenkaan ole ehdottomia, vaan niistä on mahdollista poiketa ja joustaa direktiivin 9.1 ja 9.4 artiklojen nojalla. Direktiivin 9.1 artiklan 3 alakohdan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa kustannusten kattamisessa huomioon niiden sosiaaliset, ympäristöön kohdistuvat ja taloudelliset vaikutukset samoin kuin kyseisen alueen tai alueiden maantieteelliset olot ja ilmasto-olot. Direktiivin 9.4 artiklan perusteella

LUONNOS

puolestaan jäsenvaltio voi direktiiviä rikkomatta päättää jättää soveltamatta veden hinnoittelua ja eri sektorien osallistumista kustannusten kattamiseen koskevia periaatteita, jos se on vakiintuneen käytännön mukaista eikä vaaranna direktiivin tarkoitusta ja sen tavoitteiden saavuttamista. Näiden säännösten nojalla voidaan perustella esimerkiksi vesihuollon tukemista, mikä vesihuoltolain mukaan on mahdollista.

Juomavesidirektiivi

Direktiivin (EU) 2020/2184 ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta (jäljempänä juomavesidirektiivi) yhtenä keskeisenä tavoitteena on talousveden (juomaveden) terveydellisen laadun turvaaminen talousveden laatuvaatimusten ja riskienhallinnan keinoin. Riskinarvioinnissa ja riskienhallinnassa on otettava huomioon koko vedentuotanto- ja vedenjakelujärjestelmä raakaveden muodostumisalueelta veden käyttäjän hanaan asti. Direktiivi pantiin Suomessa täytäntöön muuttamalla terveydensuojelulakia, vesihuoltolakia, ympäristönsuojelulakia sekä eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta annettua lakia. Tässä yhteydessä vesihuoltolakiin (laki 1259/2022) lisättiin vesihuoltolaitoksille velvoite huolehtia siitä, että vesihuoltolaitoksen riskiperusteisesti suorittaman raakavesitarkkailun tulokset toimitetaan ympäristönsuojelun tietojärjestelmään, mistä nämä tiedot saadaan viranomaiskäyttöön erityisesti sen varmistamiseksi, että niistä voidaan koota tietokokonaisuuksia Euroopan komissiolle juomavesidirektiivin täytäntöönpanon seurantaan varten. Laitoksille säädettiin velvollisuus ilmoittaa viranomaisille raakavedestä tarkkailtavissa muuttujissa havaitsemistaan epätavallisista muutoksista sekä toimittaa pyytämättä asiakkaalle veden kulutus-, hinta- ja laatu-tietoja. Asiakkaan on puolestaan välitettävä nämä tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

Yhdyskuntajätevesidirektiivi

[Päivitetään, kun uusi direktiivi hyväksytty EU:n päässä.] EU:n komissio julkaisi 26.10.2022 ehdotuksen uudeksi yhdyskuntajätevesidirektiiviksi. Ehdotuksessa halutaan tehostaa ravinteiden puhdistamista jätevesistä erityisesti rehevöitymiselle herkillä alueilla ja pienissä asutustaajamissa. Lisäksi komissio ehdottaa uusia mikroepäpuhtauksia ja mikromuovien seurantaan koskevia vaatimuksia. Muutosehdotuksilla halutaan edistää vesien hyvää tilaa ja ihmisen terveyttä ja ympäristönsuojelua sekä kustannustehokkaampaa yhdyskuntajätevesien käsittelyä. Yhdyskuntajätevesien käsittelyn energiatehokkuutta olisi parannettava niin, että tavoitteena olisi energianeutraalius vuoteen 2040 mennessä. Samanaikaisesti esitetyssä lakiehdotuspaketissa eräiden vesidirektiivien muutoksista komissio esittää muutoksia myös ympäristölaatonormeista vesipolitiikan alalla annetun direktiivin (2008/105/EY) vesiympäristölle haitallisten ja vaarallisten aineiden luetteloon.

Direktiivi kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä (CER-direktiivi)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2557 kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä, Critical Entities Resilience Directive (jäljempänä CER-direktiivi) tähtää yhteiskunnan kriittisten palvelujen häiriönsietokyvyn parantamiseen. Direktiivi tuli voimaan 16.1.2023 ja jäsenvaltioiden on pantava se toimeen 17.10.2024 mennessä. Juomavesi ja jätevesi ovat kaksi direktiivin kattamasta 11 sektorista.

LUONNOS

Direktiivin kansallista toimeenpanoa valmistelelee sisäministeriön asettama työryhmä, jonka tehtävänä on selvittää lainsäädännön nykytila sekä laatia ehdotukset CER-direktiivin mukaisten viranomaistoimintojen ja viranomaisvalvonnan järjestämiseksi keskitetysti valtioneuvostoon. Työryhmän ehdotus laaditaan hallituksen esityksen muotoon ja sen tulee sisältää ehdotus puitelaksi ja sektorikohtaisen lainsäädännön muutoksiksi. Vesihuoltolakiin ei ehdoteta muutoksia.

Kyberturvallisuusedirektiivi (NIS 2-direktiivi)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2555 toimenpiteistä kyberturvallisuuden yhteisen korkean tason varmistamiseksi kaikkialla unionissa (jäljempänä NIS2-direktiivi) on EU:n laajuinen kyberturvallisuutta koskeva säädös. Siinä säädetään oikeudellisista toimenpiteistä kyberturvallisuuden yleisen tason parantamiseksi EU:ssa. Direktiivi julkaistiin joulukuussa 2022 ja sen kansallisen toimeenpanon määräaika on 17.10.2024. Juomavesi ja jätevesi kuuluvat päivitetyn direktiivin soveltamisalaan.

Liikenne- ja viestintäministeriö on asettanut työryhmän tukemaan direktiivin kansallista toimeenpanoa. Työryhmän tavoitteena on muodostaa yhteinen näkemys direktiivin edellyttämistä muutoksista ja laatia yhteisesti hallituksen esityksen muotoon ehdotus direktiivissä säädettyjen velvoitteiden toimeenpanemiseksi. Hallituksen esityksellä kumottaisiin vesihuoltolain 35 §:n 2 momentin 3 kohta, joka koskee tietoturvallisuuteen liittyvien tehtävien hoitamiseksi välttämättömien tietojen luovuttamista Liikenne- ja viestintävirastolle salassapitovelvollisuuden estämättä. Kyseinen kohta kumottaisiin, sillä ehdotettuun kyberturvallisuuden riskienhallinnasta annetun lain 27 §:än sisältyisi jatkossa vastaava mahdollisuus luovuttaa salassa pidettävää tietoa toiselle viranomaiselle.

2.5 Vesihuollon perus- ja ihmisoikeusulottuvuudet

Vesi ja sanitaatio on kansainvälisesti turvattu ihmisoikeus. Tämä perustuu muun muassa YK:n vuoden 2010 päätöslauselmaan, jossa vesi julistettiin ihmisoikeudeksi sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimuksen (SopS 6/1976) 11 ja 12 artiklaan, kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten oikeuksien koskeva kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976) 6 artiklaan, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteeseen 20 ja Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselmaan. Suomen perusoikeusjärjestelmässä vesihuollon perusoikeusulottuvuudet syntyvät ennen kaikkea perustuslain 19 §:n 1 momentin (oikeus sosiaaliturvaan) ja 7 §:n 1 momentin (oikeus elämään) muodostamaan kokonaisuuden kautta, mutta myös 6 §:n mukainen yhdenvertaisuusperiaate, 18 §:n mukainen elinkeinonvapaus ja 20 §:n ympäristöperusoikeus ovat merkityksellisiä.

Perustuslain 22 § edellyttää julkiselta vallalta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamista. Perustuslaissa julkisen vallan käsite kattaa valtion lisäksi myös kunnat. Vesihuollossa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen kannalta merkittävintä on kunnan järjestämisvastuu: kunta vastaa viime kädessä riittävien vesihuoltopalvelujen saatavuudesta ja määrittää yksilöiden talousveden ja viemäroinnin saannin toteutumista toiminta-aluepäätöksillä. Valtiolle jää kuitenkin viimekätinen vastuu perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta. Tämä varmistetaan vesihuoltolain säännöksillä vesihuollon järjestämisestä,

LUONNOS

huolehtimisesta ja vesihuollon maksuista. Lisäksi veden välttämättömyysluonteen vuoksi on niin, että tilanteessa, jossa ihmisellä ei ole varaa maksaa vesilaskuja, laskujen maksamiseen voi saada toimeentulotukea (laki toimeentulotuesta (1412/1997) 7 a §, lisäksi tästä esim. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 596/4/99).

2.6 Nykytilan arviointi

Vesihuollon nykytila

Kokonaisuutena Suomen vesihuolto toimii moitteettomasti ja joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta vakavilta häiriöiltä on välttytty. Voimassaolevan vesihuoltolain mukaisen vesihuoltolaitoksen määritelmän mukaisia vesihuoltolaitoksia on Suomessa reilu 1 100. Nämä ovat toisin sanoen sellaisia vesihuolto-organisaatioita, joilla on kunnan vahvistama toimintalue. Alla olevassa taulukossa on esitetty vesihuoltolaitosten määrät toimintamuodoittain. Lukumääräisesti eniten on osuuskuntia. Ne ovat usein volyymiltaan pieniä, joten asukas- ja vesimäärinä ne eivät edusta suurinta ryhmää. Suomen kokoiseksi maaksi vesihuoltolaitosten lukumäärä on suuri. Suureksi luokiteltavia vesihuoltolaitoksia (yli 1 milj. m³/vuosi) Suomessa on noin 80 kappaletta, keskisuuria laitoksia (100 000–1 milj. m³/vuosi) on noin 280 kappaletta, ja pieniä laitoksia (alle 100 000 m³/vuosi) arvioidaan olevan noin 1460 kappaletta. Laitoksista vain n. 150 on liikevaihdoltaan yli miljoonan euron kokoisia organisaatioita. Laitosten suuri määrä ja pieni koko aiheuttaa ongelmia laitosten kyvyille hoitaa tehtävänsä ammattitaitoisesti ja vaadittuja säädöksiä noudattaen. Toimialalla on tehty ehdotuksia ja suosituksia laitosten yhdistymisille ja yhteistyölle, ja näiden avulla pyritään edistämään vesihuollon rakennemuutosta.

Voimassa oleva vesihuoltolaki ei edellytä, että vesihuoltolaitosten tulee olla kuntien omistuksessa. Laitosten omistus pohja on kuitenkin yleisimmin kunta tai osuuskunnissa vesihuoltopalveluiden käyttäjät. Kuntaomisteisten vesihuoltolaitosten toimintamuodot ovat moninaisia, ja ne voivat olla yhteisömuodoltaan esimerkiksi osakeyhtiöitä, kunnan liikelaitoksia tai kuntayhtymiä. Tarkempi kuvaus vesihuoltolaitosten toimintamuodoista on nähtävissä alla olevassa taulukossa 1 (Vesihuoltolaitosten määrä toimintamuodoittain). Sellaisia osakeyhtiömuotoisia laitoksia, jotka ovat yli 50 prosenttisesti yksityisessä omistuksessa, on alle 20 kappaletta. Nämä ovat pääosin pieniä, muutamaa tuhatta asiakasta palvelevia laitoksia, lukuun ottamatta yhtä teollisuuslaitoksen yhteydessä toimivaa jätevedenkäsittelylaitosta.

Julkisomisteisten ja yksityisomisteisten vesihuoltolaitosten lisäksi myös jaettu omistus julkisen ja yksityisen tahon kesken on yleistä. Yksityinen omistusosuus on useimmissa tapauksissa muutaman prosentin luokkaa, mutta joissakin jopa yli 90 %. Yksityiset omistajat ovat yleisimmin yksityishenkilöitä, jotka ovat myös laitoksen asiakkaita, paikallisia pankkeja, osuuskauppoja tai muita paikallisia yrityksiä sekä joissakin tapauksissa teollisuuslaitoksia.

Taulukko 1: Vesihuoltolaitosten määrä toimintamuodoittain vuonna 2024

LUONNOS

Toimintamuoto	Vesihuoltolaitos	Tukkulaitos	Yhteensä
Alueellinen osakeyhtiö*	4	0	4
Kunnan liikelaitos	43	1	44
Kunnan taseyksikkö	139	0	139
Kuntayhtymä	2	4	6
Osakeyhtiö	149	29	178
Osuuskunta	705	0	705
Avoin yhtiö	41	0	41
Muu	26	0	26
Yhteensä	1 109	34	1 143

* Kahden tai useamman kunnan alueella toimiva osakeyhtiö, jonka toiminta-alue on hyväksytty vähintään kahdessa kunnassa.

Vesihuoltolain piirissä on tällä hetkellä 1 109 vesihuolto-organisaatiota. Talusveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1352/2015, talusvesiasetus) piirissä olevia talusvettä toimittavia laitoksia on yhteensä 1 073. Näistä laitoksista 842 laitosta on sekä vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia, että talusvesiasetuksen tarkoittamia talusvettä toimittavia laitoksia. Tukkuvesilaitoksia Suomessa on 34 kpl. Valtakunnallisesti yhtenäisen vesihuoltotiedon hallintaa vaikeuttaa lisäksi se, että kaikilla näillä laitoksilla ei ole y-tunnusta, jota on pidetty eri järjestelmissä yhdistävänä tietona.

Heikosti resursoitujen vesihuoltolaitosten suuren määrän on arvioitu olevan suurin yksittäinen syy vesihuoltosektorin haasteisiin. Osalla laitoksista mahdollisuudet järjestää toimintansa pitkäjänteisesti ja ammattitaitoisesti sekä varmistaa henkilö- ja taloudelliset resurssit vesihuoltopalvelujen järjestämiseksi eivät ole riittävät.

Rakennetun omaisuuden tila ROTI 2023 -raportin mukaan vesihuollon saneerausvelka on kasvanut. Suomen vesilaitosyhdistyksen selvityksen mukaan arvio vesihuollon vuotuisesta kokonaisinvestointitarpeesta vuoteen 2040 asti on 777 milj. €/vuosi. Nykyisin vuotuiset kokonaisinvestoinnit ovat noin 400 milj. €/vuosi, joten kokonaisinvestointitarpeen arvioidaan lähes kaksinkertaistuvan nykytilanteeseen nähden.

Toimintaympäristön muutos

Ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat sään ääri-ilmiöt aiheuttavat haasteita vesihuollolle. Myrskytuulet, ukkoset ja tulvat voivat vaikeuttaa sähkönsaantia, kuivuus voi aiheuttaa ongelmia sekä veden saatavuuteen, että laatuun, ja rankkasateet lisäävät ravinnehuuhtoumia raakavesiin.

LUONNOS

Suomen vesilaitostoimijat ovat tietoisia ilmastonmuutoksesta ja pitävät yleisellä tasolla ilmastonmuutosta uhkana vesiturvallisuukselle. Harva toimija kuitenkaan kokee ilmastonmuutoksen uhkaavan juuri oman laitoksen vesiturvallisuuksia. Vaikka erityisesti sähkökatkoihin on varauduttu hyvin, on laitosten varautumisessa merkittävästi parannettavaa sää- ja ilmastoriskien osalta.

Kaupungistumisen seurauksena yhä useampi suomalainen asuu kaupunkiseuduilla. Maaseutualueet taas menettävät väestöään, ja tällä on vaikutuksia myös vesihuoltopalveluihin. Keskitetyn vesihuoltoverkoston toimintavarmuus ja kannattavuus heikkenevät, kun palvelun käyttäjät vähenevät. Tämä aiheuttaa vesihuoltolaitoksille taloudellisia haasteita, ja toisaalta kunnille tarvetta tarkastella laitosten toiminta-alueita.

Geopoliittinen epävakaus, häiriötilanteet ja kyberturvallisuus

Geopoliittinen epävakaus on entisestään nostanut varautumisen merkitystä. Tämä heijastuu myös huoltovarmuuskriittisiin vesihuoltopalveluihin. Vesihuoltopalvelujen häiriöttömän toiminnan turvaaminen ja riskien nykyistä parempi hallinta, mukaan lukien kyberturvallisuus, vaativat muutoksia toimintaan koko maassa. Häiriötilanteista aiheutuvia vahinkoja pystytään vähentämään yhteen sovitulla varautumissuunnittelulla ja harjoittelulla. Varautumissuunnittelun perustan luo toimintaan kohdistuvien riskien tunnistaminen sekä näiden vaikutusten arviointi. Riskienhallinta sekä häiriötilanteisiin varautuminen lisäävät vesihuollon joustavuutta ja mukautumiskykyä toimintaympäristön muuttuessa.

Vesihuoltolaitoksen määritelmä

Vesihuoltolain 3 §:n 3 kohdassa määritellään vesihuoltolaitos laitokseksi, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella. Vesihuoltolaitoksen määritelmä on sidottu kunnan hyväksymään toiminta-alueeseen, eikä lähestymistapa perustu kokoon kuten esimerkiksi terveysuojelulainsäädännössä. Näin ollen kaikki terveysuojelulain mukaiset talousvettä toimittavat laitokset, joihin sovelletaan juomavesidirektiivin säännöksiä terveysuojelulain ja talousvesiasetuksen nojalla, eivät ole vesihuoltolaitoksia. Toisaalta vesihuoltolain vesihuoltolaitoksen määritelmän piiriin kuuluu myös hyvin pieniä laitoksia, joille kunta on hyväksynyt toiminta-alueen.

Kun vesihuoltolaki tuli voimaan vuonna 2001, siinä määriteltiin vesihuoltolaitoksella tarkoitettavan laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta. Määritelmä oli samankaltainen kuin vastaava määritelmä kumotussa yleisistä vesi- ja viemärlaitoksista annetussa laissa (982/1977), jossa yleisellä vesi- ja viemärlaitoksella tarkoitettiin kunnan tai kuntainliiton omistamaa taikka kunnan yleiseksi vesi- ja viemärlaitokseksi hyväksymää laitosta, jonka tehtävänä on huolehtia yhdyskunnan vedenhankinnasta ja viemäroinnistä. Vaikka vesihuoltolaitoksen määritelmä ei ollut suoraan sidottu laitoksen kokoon, vesihuoltolain perusteluissa (HE 85/2000 vp) laitoksen määritelmä sidottiin sen kokoon. Käytännössä vesihuoltolaitoksen määritelmäksi vakiintuikin vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa vettä toimittavat tai vastaanottavat taikka vähintään 50 henkilöä palvelevat laitokset.

Vesihuoltolain vuoden 2014 uudistuksessa (681/2014) vesihuoltolaitoksen määritelmää muutettiin niin, että lain mukaisena vesihuoltolaitoksena pidetään ainoastaan sellaista yhdyskunnan vesihuollosta huolehtivaa laitosta, jolle on hyväksytty toiminta-alue. Perustelujen mukaan vesihuoltolaitoksen määritelmän täsmennyksellä pyrittiin selventämään sitä, että lain sääntelyä vesihuoltolaitosten toiminnasta ja asiakassuhteista sovelletaan vain sellaisiin laitoksiin, joille toiminta-alue on hyväksytty. Muutoksen seurauksena lain soveltamisalan

LUONNOS

ulkopuolelle jäi kuitenkin sellaisia juomavesidirektiivin tarkoittamia laitoksia, joilla ei ole kunnan hyväksymää toiminta-aluetta. Samalla vesihuoltolain ja terveydensuojelulain mukaiset määritelmät eriytyivät toisistaan.

Asia oli tarkoitus korjata uuden juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä, mutta hallituksen esitysluonnoksesta saadun lausuntopalautteen perusteella päädyttiin siihen, että vesihuoltolaitoksen määritelmän muuttaminen on tarkoituksenmukaista tehdä vasta vesihuoltolain uudistamisen yhteydessä. Näin on mahdollista ottaa huomioon kaikki uuden määritelmän vaikutukset lain soveltamiseen.

Vesihuollon suunnittelujärjestelmä

Kuntien veloitteesta osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun säädetään vuoden 2001 vesihuoltolaissa. Alueellisella yleissuunnittelulla tarkoitetaan usean kunnan kattavaa ylikunnallista, seudullista, maakunnallista tai sitäkin laajempaa alueellista vesihuollon suunnittelua, jota kunnat yleensä tekevät yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä maakunnan liiton kanssa. Tarkoituksena on varmistaa, että asianomaiset kunnat osallistuisivat tällaiseen suunnitteluun aina kun se on alueella käynnissä. Tätä veloitetta pidetään yhä tarpeellisena ja sitä tarkennettaisiin tällä esityksellä.

Vuoden 2014 lain uudistuksen yhteydessä vesihuoltolaista poistettiin velvollisuus laatia kuntakohtainen vesihuollon kehittämissuunnitelma. Tarkoituksena oli muun muassa lisätä kuntien valintavaltaa siitä, miten ne lain mukaisen vesihuollon kehittämisselvollisuutensa täyttävät. Käytännössä kunnat eivät ole vuoden 2014 jälkeen juurikaan päivittäneet vesihuollon kehittämissuunnitelmiaan. Tämä on heikentänyt vesihuollon ja maankäytön suunnittelun välistä yhteistoimintaa sekä tarkoituksenmukaista vesihuollon ja sen investointitarpeiden pitkäjänteistä suunnittelua. Kehittämissuunnitelman laatimisveloitteen palauttaminen lakiin parantaisi jatkuvuutta, suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta. Suunnitelmassa voitaisiin nivoa yhteen kokonaisuus, johon kuuluvat maankäyttö, kunnallistekniikka, rakennusvalvonta, ympäristönsuojelu ja kunnan omistajaohjaus.

Vesihuollossa korostuu omaisuudenhallinnan merkitys. Omaisuus on pitkäikäistä ja siihen on sitoutunut merkittävä määrä rahaa. Verkostot, puhdistamot ja muut rakenteet kuitenkin vanhenevat ja omaisuuden arvon ylläpito vaatii kasvavan määrän investointeja. Investointeja ja resursseja ei välttämättä ole suunniteltu riittävän laajasti, jotta voitaisiin perustella tarve hintojen korjaamisesta tarvittavalle tasolle ja varmistettaisiin toiminnan pitkäjänteisyys. Laitosten taloudenpidon, omaisuuden hallinnan ja toiminnan laadun kehittämiseksi laitosten tulisikin laatia systemaattinen suunnitelma ja toteuttaa sitä johdonmukaisesti.

Vesihuoltolain 15 a §:n mukaan vesihuoltolaitos laatii ja pitää ajan tasalla suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta. Näitä häiriötilannesuunnitelmia ei kuitenkaan ole kaikilla vesihuoltolaitoksilla. Koska suunnitelman sisältöä ei ole määritely, niitä ei myöskään ole välttämättä laadittu siten, että niistä olisi merkittävää apua häiriötilanteesta selviytymiseen. Vesihuollon häiriötilanteisiin varautumista koskevat häiriötilannesuunnitelman lisäksi kunnan valmiussuunnitelma ja terveydensuojelulain mukainen riskinarvio. Näiden suunnitelmien liityntä toisiinsa ei kuitenkaan ole selväpiirteinen.

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueet ja liittämismvelvollisuus

Toiminta-alue on vesihuoltolain keskeisiä käsitteitä. Lain mukaan kunta hyväksyy vesihuoltolaitokselle toiminta-alueen, jolla laitoksella on velvollisuus huolehtia vesihuollosta.

LUONNOS

Toiminta-alueella olevilla kiinteistöillä on pääsääntöisesti velvollisuus liittyä laitoksen vesijohto- ja viemäriverkoston. Käytännössä toiminta-alueajaksiin ja liittämiselvöllisyyteen on liittynyt monia epäselvyyksiä ja erilaisia tulkintoja, joita myös hallinto-oikeudet ja korkein hallinto-oikeus ovat joutuneet ratkaisemaan.

Kiinteistöjen velvollisuutta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon lievennettiin vuoden 2014 muutoksella niin, että taajamien ulkopuolella sijaitsevia kiinteistöjä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen verkostoon, jos niiden kiinteistökohtainen vesihuolto on järjestetty asianmukaisesti ennen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä. Taajaman ulkopuolella sijaitsevaa kiinteistöä, jolla ei ole vesikäymälää, ei tarvitse liittää laitoksen viemäriverkoston. Muutokset liittyivät ympäristönsuojelulakiin perustuvaan haja-asutuksen talousjätevesien käsittelyä koskevaan sääntelyyn (valtioneuvoston asetus 157/2017 talousjätevesien käsittelystä viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla). Tämän sääntelyn siirtymäsäännökset ja sääntelyyn tehdyt muutokset, joita ei ole otettu huomioon vesihuoltolaissa, ovat johtaneet monimutkaiseen sääntelykokonaisuuteen ja epäselvyyksiin soveltamiskäytännössä. Siirtymäsäännösten määräajat ovat kuitenkin jo rauenneet, joten sääntelyä voidaan selkeyttää.

Vuonna 2014 tehty liittämiselvöllisyyden lievennys johti tilanteeseen, jossa toiminta-alueen vahvistaminen taajamien ulkopuolisille alueille ei ole käytännössä enää johtanut kiinteistöjen liittämiselvöllisyyteen. Sen vuoksi kunnalla tai vesihuoltolaitoksella ei ole mahdollisuuksia suunnitelmallisesti toteuttaa verkoston rakentamishankkeita taajamien ulkopuolisille alueille, joissa olisi tarve keskitetylle vesihuollolle. Tilanteessa jossa liittymisaste on epäselvä tai ailahteleva, verkoston rakentaminen on haastavaa, eikä mahdollista vesihuoltolaitosten suunnitelmallista taloudenpitoa.

Vesihuoltolaissa on myös säännökset, joiden perusteella kiinteistö voidaan tapauskohtaisesti vapauttaa velvollisuudesta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon. Vapauttamista koskeva oikeuskäytäntö on muodostunut tiukaksi ja käytännössä vapautus on voitu myöntää vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Yksittäisten vapauttamispäätösten tekeminen ja niiden edellytysten tutkinta on osoittautunut myös työlääksi.

Vesihuoltolain valvonta

Vesihuoltolain valvontaviranomaisia koskeva 4 §:n 2 momentti uudistettiin nykyiseen muotoonsa vuonna 2014. Säännöksen mukaan lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat toimialoillaan ELY-keskus, kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Perustelujen mukaan ELY-keskusten toimivalta vesihuoltolain julkisoikeudellisten säännösten valvonnassa on yleinen, kun taas kunnan terveydensuojelu- ja ympäristönsuojeluviranomainen valvovat vesihuoltolain noudattamista omien toimialojensa näkökulmista.

Laeissa, joiden noudattamista valvoo kaksi tai useampi viranomainen, kunkin viranomaisen valvontatoimivaltaan kuuluvat säännökset on usein yksilöity pykäläkohtaisesti. Vesihuoltolaissa näin ei ole tehty, vaan viranomaisten valvontatoimivalta on määritelty yleisesti viranomaisen lakisääteisen toimialan kautta. Käytännössä ELY-keskuksella ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on rinnakkainen toimivalta useiden lain säännösten valvonnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että kummallakin viranomaisella on itsenäinen ja toisistaan riippumaton valta ratkaista asia. Viranomaisen tehtävistä tulee kuitenkin säätää laissa yksiselitteisesti, minkä vuoksi sääntelyä on tarpeen selkeyttää.

LUONNOS

Vesihuollon maksut

Vesihuoltolaitosten toimintakyvyn kannalta kestävä talous on keskeinen perusedellytys. Lainsäädännön vaatimus on, että vesihuoltolaitoksen on pystyttävä kattamaan maksutuloillaan laitoksen toiminnan käytön ja kunnossapidon kustannukset sekä myös investointikustannukset pitkällä aikavälillä. Vesihuoltolaitoksilla tulee voimassa olevan vesihuoltolain mukaan olla eriytetty kirjanpito. Voimassa olevan vesihuoltolain 18§ mukaan ” Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle”. Maksut sisältävät pääsääntöisesti kertaluonteisen liittymismaksun, jokaisen laskun yhteydessä perusmaksun ennen kaikkea peittämään kiinteitä kustannuksia, sekä kulutuksen mukaisen käyttömaksun. Näiden maksujen tulisi kattaa niin investointi- kuin käyttökustannukset pitkällä tähtäimellä. Omistajalle maksettava kohtuullinen tuotto pääomalle on yleensä kuntaomistajalle maksettava tuloutus, jonka suuruutta ei ole tarkemmin määritetty. Toisaalta kunta voi joissakin tapauksissa myös myöntää tukea vesihuoltolaitokselle.

Vuonna 2020 tehdyssä maa- ja metsätalousministeriön Suomen ympäristökeskukselta tilaamassa vesihuollon kustannuskattavuustarkastelussa todetaan, että Suomen vesihuoltolaitokset kattavat pääosin omat kustannuksensa asiakkailta kerättävillä vesimaksuilla. Selvityksen mukaan tämä ei takaa sitä, että laitokset toimisivat kestävällä pohjalla. Tähän vaikuttaa ennen kaikkea vesihuoltoverkostojen monin paikoin huono kunto, ja sen huomiotta jättäminen maksuja määritettäessä. Kilpailu- ja kuluttajavirasto on selvittänyt vesihuoltomaksujen tasoa ja todennut että vesihuoltomaksuihin kohdistuu tulevana vuosina korotuspaineita vesihuoltoverkoston merkittävän uusimistarpeen vuoksi. Vesihuoltomaksut ovat Suomessa hyvin kohtuullisia kotitalouksien tulotasoon nähden. Mitä suunnitelmallisemmin ja pitkäjänteisemmin tarvittavat maksukorotukset toteutetaan, sen paremmin kansalaiset pystyvät varautumaan maksujen muuttumiseen.

Vesihuoltolain mukaan vesihuollon maksujen on oltava kohtuullisia ja tasapuolisia. Tämä pyritään varmistamaan muun muassa sillä, että laitoksen talouden on oltava läpinäkyvää ja eriytettyä kunnan tai yrityksen kirjanpidossa. Vuoden 2014 tarkistuksessa lakiin lisättiin säännöksiä, joilla pyrittiin parantamaan laitoksen taloudenpidon läpinäkyvyyttä. Taustalla oli pyrkimys kehittää laitosten talouden julkisuusvalvontaa lisäämällä laitosten tiedottamis- ja julkaisemisvelvollisuuksia. Muutoksista huolimatta lain edellyttämä kustannusvastaavuus ei kuitenkaan vieläkään toteudu riittävän tasolla.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on varmistaa eduskunnan päätöksen EK 26/2021 vp edellyttämällä tavalla julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilyminen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa, edistää vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakenneuudistusta, parantaa vesihuoltolaitosten omaisuudenhallintaa, selkeyttää ja tehostaa vesihuollon toiminnan ja talouden valvontaa sekä parantaa yleisesti vesihuoltolain toimivuutta. Esityksellä toimeenpannaan Petteri Orpon hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä.

LUONNOS

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi seuraavat keskeiset muutokset vesihuoltolakiin.

Lain 3 §:ssä olevaa vesihuoltolaitoksen määritelmää ehdotetaan muutettavaksi niin, että sitä ei kytketä nykyisen lain tapaan toiminta-alueeseen, vaan pelkästään laitoksen toimittaman veden, vastaanottaman jäteveden tai sen palvelemien henkilöiden määrään. Lakiin lisätään uusi tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

Eduskunnan päätöksen EK 26/2021 vp edellyttämällä tavalla lakiin lisättäisiin säännökset, joilla varmistetaan kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen ja vesihuolto-omaisuuden säilyminen kuntien määräysvallassa. Kunnille säädettäisiin myös etuosto-oikeus tilanteissa, joissa nykyisin yksityisessä omistuksessa oleva vesihuoltolaitos tai asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta myydään yksityiselle taholle.

Vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakennemuutosta ehdotetaan edistettäväksi vesihuollon alueellisella yleissuunnittelulla, josta lakiin ehdotetaan otettavaksi oma pykälä.

Vesihuollon suunnittelujärjestelmää ehdotetaan kehitettäväksi alueellista yleissuunnittelua koskevan säännöksen lisäksi lakiin ja sen nojalla annettavaan asetukseen lisättävillä säännöksillä kunnan vesihuoltosuunnitelmasta ja vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmasta sekä niiden sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä.

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittäystä ehdotetaan selkeytettäväksi useilla säännösmuutoksilla. Nämä koskisivat toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita määrittäessä huomioon otettavia asioita, toiminta-aluepäätöksen tekemisen edellytyksiä ja sisältöä sekä toiminta-alueen tarkistamista ja sen supistamisen ja kokonaan rauettamisen edellytyksiä.

Kiinteistöjen velvollisuutta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon selkeytettäisiin niin, että vuonna 2014 lakiin sisällytetyt taajaman ulkopuolisia alueita koskevat poikkeukset poistettaisiin laista lukuun ottamatta kiinteistöä, jolla ei ole vesikäymälää. Siirtymäsäännöksiin varmistettaisiin, että muutoksesta ei aiheutuisi kiinteistön omistajille kohtuuttomia tilanteita. Lisäksi liittämivelvollisuudesta vapauttaminen olisi jatkossakin mahdollista vapautusedellytysten täytyessä.

Vesihuollon maksujen kustannuskattavuutta ja läpinäkyvyyttä parannettaisiin muutetuilla maksuja koskevilla säännöksillä, joiden mukaan perusmaksun periminen olisi pakollista ja maksujen tasapuolisuus, kohtuullisuus ja riittävyys uus- ja korjausinvestointien kattamiseen olisivat edellytyksenä omistajatuloutukselle. Lisäksi säädettäisiin, että vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksessa on esitettävä tiedot myös omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen laitosten taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täyttämistä sekä maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta ja tuloutetun tuoton vaikutuksesta vesihuollon maksuihin.

LUONNOS

Vesihuoltolain valvontaa tehostettaisiin selkeyttämällä valvontaviranomaisten toimivaltaa määrittelemällä kunkin viranomaisen valvontatoimivaltaan kuuluvat vesihuoltolain pykälät.

Lisäksi lain yleistä toimivuutta parannettaisiin selkeyttämällä ja täsmentämällä lain yksittäisiä säännöksiä lain toimivuudesta tehtyjen selvitysten ja oikeuskäytännön perusteella.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset kotitalouksiin

Esityksellä tavoitellaan vesihuollon taloudenpidon parempaa läpinäkyvyyttä. Esitetyillä muutoksilla vahvistetaan myös vesihuollon kustannusvastaavuuden periaatetta. Nämä muutokset vaikuttavat kotitalouksiin kahtalaisesti. Nykyistä parempi vesihuollon maksujen kustannusvastaavuus voi nostaa vesihuollon maksuja, jos laitoksen perimät maksut ovat olleet liian alhaisia, eikä niillä ole kyetty kattamaan tarvittavia korjauskustannuksia ja uusinvestointeja. Vuonna 2021 julkaistun tutkimuksen mukaan vesihuoltolaitosten kulut ovat tarkastelujakson aikana kasvaneet tuottoja enemmän ja siten kustannusten kattavuus on heikentynyt. Tämä saattaa johtua siitä, että laitokset ovat investoineet verkostojen saneerauksiin, jolloin poistot ovat kasvaneet merkittävästi. Poistot olivat vuonna 2018 keskimäärin 29 prosenttia liikevaihdosta. Kustannusten kattavuus on pienentynyt selvästi aikaisemmista tarkasteluvuosista, ja kustannukset ovat kasvaneet enemmän kuin tulot. Myös pakollisen perusmaksun käyttöönotto voi nostaa vesimaksua kokonaisuutena, etenkin niillä kiinteistöillä, joilla veden kulutus on vähäistä. Vesimaksujen ohjaaminen aiheuttamisperiaatteen suuntaisesti aiheuttaa maksutason eriytymistä. Maksujen oikea kohdentuminen voi myös laskea vesimaksuja.

Lakimuutosten vaikutus kotitalouksiin voikin näkyä lyhyellä aikavälillä lisääntyneenä vesihuollon maksujen aiheuttamana kustannusrasitteena. Pidemmällä aikavälillä tehostunut laitosten taloudenpito ja oikea-aikaisten asiakasmaksuilla rahoitettavien investointien- ja saneeraustoimenpiteiden tekeminen on kuitenkin kotitalouksien etu, ja varmistaa sen, että vesimaksuille ei tule tulevaisuudessa yhtäkkiä ja voimakasta korotuspainetta. Näin ollen esityksessä ehdotetut lainsäädäntömuutokset parantavat kotitalouksien asemaa pitkällä aikajänteellä varmistamalla vesihuollon maksujen kohtuullisuuden ja tasapuolisuuden. Kilpailu- ja kuluttajavirasto on selvittänyt vesihuoltomaksuja ja niiden korotuspaineita laajassa tutkimuksessaan 2023, ja todennut, että vesihuoltolaitoksilla on usein maksujen korotuspaineita. Tutkimuksessa todetaan myös, että vesimaksujen osuus kotitalouksien välttämättömyyspalveluiden kuluista on pieni. Eri arvioiden mukaan keskimääräisen suomalaisen kotitalouden nettotuloista noin 1–2 prosenttia menee vesimaksuihin. Myös kansainvälisesti vertailtuna suomalaisten vesihuollon palveluihin käytetty kulutusosuus on hyvin alhainen.

Suomen vesihuoltojärjestelmä on kaksijakoinen: suurin osa asutuskeskittymien kotitalouksista on kunnan järjestämisvastuulla olevan keskitetyn vesihuollon piirissä, mutta harvemmin asutuilla alueilla vesihuoltojärjestelmät ovat pääsääntöisesti kiinteistökohtaisia. Tätä pääsääntöä ei esityksellä muutettaisi. Ne kiinteistöt, jotka sijaitsevat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella on pääsääntöisesti liitettävä laitoksen verkostoon. Esityksellä tehtäisiin kuitenkin muutoksia kiinteistöjen liittämiselvöllisyyteen. Liittämiselvöllisyyttä koskevien poikkeusten poistaminen taajamien ulkopuolella tuo liittämiselvöllisyyden piiriin uusia kiinteistöjä, mikäli kunta arvioi toiminta-aluepäätöksen tarkistamisen yhteydessä toiminta-

LUONNOS

alueen määrittämisen näille alueille tarpeelliseksi. Vaikutusten merkittävyys on riippuvainen siitä, kuinka huolellisesti kunta tekee uuden toiminta-alueajauksen. Toiminta-alueisiin sisällytettävien kiinteistöjen omistajat ovat velvollisia liittämiselvöllisuuden synnyttä maksamaan vesihuoltolaitoksen verkostoon liittymisestä aiheutuvat kustannukset. Velvöllisuudesta liittyä voidaan kuitenkin myöntää vapautus, jos liittämisen kustannukset muodostuisivat kohtuuttomiksi ja kiinteistön vesihuolto voidaan muuten hoitaa asianmukaisesti. Lisäksi liittämiselvöllisuuden muutos tulisi voimaan taajama-alueiden ulkopuolella vasta kaksi vuotta sen jälkeen, kun kunta on päivittänyt toiminta-alueen. Toisin kuin nykyään, kuntien olisi jatkossa mahdollista periä liittämiselvöllisuudesta vapauttamista koskevasta hakemuksesta maksu. Kunnilla olisi mahdollisuus määrittää maksu sen pohjalta, mitä kustannuksia kunnalle syntyy hakemuksen käsittelystä. Vastaavan kaltaisten hakemusten käsittelyn hinta vaihtelee kunnittain, mutta on tyypillisesti enimmillään joitain satoja euroja.

Vaikutukset vesihuoltolaitoksiin

Vesihuoltolaitokset toimivat monopoliasemassa toiminta-alueellaan, joten yritysten välistä kilpailuasetelmaa ei ole. Vesihuolto on niin sanottu luonnollinen monopoli: ei käytännössä ole mahdollista tai kannattavaa rakentaa useita kilpailevia vesihuoltoverkostoja, vaan vesihuoltopalvelusta vastaa alueellisesti aina yksi vesihuoltolaitos. Vuonna 2001 annetun vesihuoltolain tarkoituksena oli mahdollistaa se, että myös yksityisomisteiset vesihuoltolaitokset voisivat huolehtia yhdyskunnan vesihuollosta kunnan omistuksessa olleiden yleisten vesi- ja viemärlaitosten lisäksi. Tätä mahdollisuutta rajoitettaisiin eduskunnan Vesi on meidän -päätökseen perustuvilla muutosehdotuksilla. Esityksen Vesi on meidän -sääntelyratkaisu estäisi pääasiassa yksityisessä omistuksessa olevien, muiden kuin osuuskuntamuotoisten, uusien vesihuoltolaitosten perustamisen. Poikkeuksena tästä ovat asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat, joita saisi jatkossakin perustaa. Ehdotuksen pääasiallinen vaikutus olisi se, että täysin yksityisomisteista, muuta kuin asiakasomisteista, vesihuoltolaitostoimintaa ei enää jatkossa olisi mahdollista perustaa. Nykyisellään täysin yksityisiä muita kuin osuuskuntamuotoisia vesihuoltolaitoksia ei juurikaan ole olemassa, vaikka lainsäädäntö on sen mahdollistanut. Näin ollen laitosten omistuspohjaan kohdistuvien lainsäädäntömuutosten merkitys arvioidaan pieneksi. Ehdotettu sääntelymalli ei estä kansainvälisiä tai kansallisia investointeja vesihuoltoon.

Esityksellä ei puututtaisi nykyisin toimivien yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiin lukuun ottamatta niitä tilanteita, joissa laitos myydään eteenpäin. Kunnalle säädettävä etuosto-oikeus mahdollistaisi kunnan puuttumisen tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos myydään yksityisellä taholle. Tämän voi nähdä muodostavan rajoituksen nykyisten yksityisomisteisten vesihuoltolaitosten myynnille, mutta vaikutus ei ole merkittävä, sillä etuosto-oikeussääntely ei estä myyntiä, ainoastaan mahdollistaa kunnan väliintulon myyntitilanteessa.

Vesihuoltolaitoksille esitetyt uudet velvoitteet kuten omaisuudenhallintasuunnitelman laatiminen ja varautumissuunnitelman sisältövaatimusten tarkentaminen lisäävät laitosten sääntelytaakkaa ja aiheuttavat kustannuksia vesihuoltolaitoksille. Etenkin pienemmillä laitoksilla, joiden henkilöstöresurssit ovat rajallisia, tarve ulkopuolisten palveluiden ja erityisosaamisen käytölle saattaa lisääntyä. Muutospaine voi johtaa myös pienten laitosten yhdistymisiin ja palvelukysynnän kasvuun. Vesihuoltolain lähtökohtana on kustannusvastaavuuden periaate, eli se, että kaikki kustannukset ja tarpeelliset investoinnit katetaan asiakkailta kerättävillä maksuilla. Näin ollen uusien velvoitteiden vaikutuksen laitosten

LUONNOS

kokonaistalouteen ei arvioida olevan merkittävä, sillä syntyvät uudet kustannukset voidaan kattaa vesihuoltomaksujen korotuksilla.

Esityksen tavoittelemalla paremman omaisuudenhallinnan seurauksena investointien arvioidaan lisääntyvän vesihuoltosektorilla. Tämä lisäksi saneerauspalveluita tuotavien yritysten palveluiden käyttöä ja paikallista urakointia. Suunnitelmallisen omaisuudenhallinnan voidaan arvioida pitkällä aikavälillä vähentävän laitoksille aiheutuvia korjauskustannuksia, sillä suunnitelmallinen kunnostus vähentää yllättäviä vaurioita. Kustannusvastaavuuden vahvistaminen parantaisi vesihuoltolaitostoiminnan kannattavuutta ehkäisemällä korjausvelan syntymistä.

Esityksellä ei muutettaisi voimassa olevan lain lähtökohtaa, jonka mukaan vesihuoltomaksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle. Liian suuret tuloutukset voivat heikentää laitoksen mahdollisuuksia hoitaa lain mukaisia velvoitteitaan. Kunnan laitokselta tekemien tuloutusten huomioiminen laitoksen taloussuunnittelussa vaikuttaa pitkällä aikajänteellä myönteisesti kunnan omistamien vesihuoltolaitosten taloudenpitoon ja omaisuudenhallintaan. Omaisuudenhallintasuunnitelman kautta asian valvonta tulee mahdolliseksi.

Ehdotus tarkentaa vesihuoltolaitosten olemassa olevaa velvollisuutta varautua häiriötilanteisiin. Varautumissuunnittelun suunnitelmallisuutta halutaan parantaa, ja esimerkiksi velvoite harjoitella toimintaa häiriötilanteissa tulee laitoksille uutena velvoitteena. Niin ikään varautumissuunnitelmien päivittämisvelvoite tulee laitoksille uutena velvollisuutena. Ilmoitusvelvollisuuden koskeminen kaikkia laitoksia merkittävässä häiriötilanteissa on uusi tehtävä, mutta sen työllistävä vaikutus arvioidaan pieneksi sillä merkittäviä häiriöitä ei tapahdu säännöllisesti.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos merkitsisi sitä, että kaikki säädetyn kokorajan ylittävät laitokset olisivat vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvia vesihuoltolaitoksia. Vastaava organisaation kokoon perustuva laitostamääritys oli käytössä vuoteen 2014 saakka. Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos vaikuttaa lain soveltamisalan piiriin tulevien ja määritelmän ulkopuolelle jäävien laitosten asiakkaiden asemaan suhteessa vesihuoltopalvelua toimittavaan laitokseen. Määritelmän piiriin tulevia laitoksia ja poistuvia laitoksia on lähes saman verran. Määritelmän piiriin tulevilla laitoksilla on kuitenkin enemmän asiakkaita, kuin määritelmän ulkopuolelle jäävillä laitoksilla.

Määritelmän muutos tarkoittaisi sitä, että vesihuoltolain soveltamisalan piiriin tulisi n. 230 sellaista laitosta, jotka täyttävät kokonsa puolesta määritelmässä asetetut määreet, mutta joilla ei ole lain voimaan tullessa kunnan hyväksymää toiminta-aluetta. Näiden laitosten tulee jatkossa täyttää vesihuoltolain mukaiset edellytykset. Nämä laitokset ovat olleet vesihuoltolain soveltamisalan piirissä vuoteen 2013 saakka, ja noudattaneet siihen saakka vesihuoltolain säännöksiä. Näitä laitoksia ei määritelmän muutoksen jälkeenkään koskisi lain toiminta-alueeseen sidotut säännökset, ellei niille toiminta-aluetta koskevassa arvioinnissa katsota aiheelliseksi vahvistaa toiminta-alue. Siirtymäsäännökset turvaavat laitoksille riittävän ajan toteuttaa uutena edellytettäviä toimia, kuten laatia varautumissuunnitelma. Muutos parantaisi näiden lain soveltamisalan piiriin tulevien vesihuoltolaitosten asiakkaiden oikeusturvaa ja selkeyttäisi vesihuoltolain ja terveydensuojelulainsäädännön välistä suhdetta.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos tarkoittaisi myös sitä, että n. 240 sellaista vesihuoltolaitosta, joille on vahvistettu toiminta-alue, mutta jotka toimittavat verkostossa

LUONNOS

talousvettä vähemmän kuin 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai palvelevat alle 50 henkilöä, taikka jotka vastaanottavat talousjätevettä alle 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai palvelevat alle 50 henkilöä, jäisivät muutetun vesihuoltolaitoksen määritelmän ulkopuolelle. Muutoksen voidaan katsoa olevan perusteltu, koska käytännössä suuri osa vesihuoltolain velvoitteista on osoittautunut liian raskaaksi näille kaikkein pienimmille laitoksille. Vesihuoltolain tavoitteiden kannalta ei ole myöskään tarpeellista, että nämä kaikkein pienimmät laitokset kuuluisivat lain soveltamisalaan.

Pienimpiä laitoksia koskisi määritelmän muutoksen jälkeenkin sosiaali- ja terveystieteiden asetuksen pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (401/2001). Koska sellaisia pieniä laitoksia, joille on vahvistettu toiminta-alue, on kuitenkin olemassa, siirtymäsäännöksellä säädettäisiin siitä, että lain voimaan tullessa voimassa olleita vesihuoltolain säännöksiä sovellettaisiin myös näiden laitosten toiminta-alueella. Kunta voisi toiminta-aluepäätöksen tarkistamisen yhteydessä päättää toiminta-alueen rauettamisesta rauettamisen edellytysten täytyessä. Kun laitoksen toiminta-alue rauetettaisiin, nämä pienet laitokset jäisivät kokonaan vesihuoltolain soveltamisalan ulkopuolelle.

Vaikutukset kuntatalouteen

Kuntatalouden vaikutusten arviointi keskittyy ns. peruskunnan talouteen. Vesihuoltolaitos saattaa olla kuntakonsernin osana esimerkiksi taseyksikkönä tai liikelaitoksena, mutta vesihuoltolain mukaisesti laitoksen talouden tulee olla eriytetty kunnan kirjanpidossa. Vesihuoltolaitos kattaa sille osoitettujen tehtävien hoitamisesta aiheutuvat kustannukset perimillään maksuilla.

Vesihuollon kehittämisen suunnittelu

Ehdotuksen mukaan vesihuoltolaitoksen toiminta-alue tulisi tarkastaa vähintään kymmenen vuoden välein. Aiemmin tarkastamisväliä ei määritely laissa. Vesihuoltolaki edellyttää nykyiselläänkin toiminta-alueen muuttamiseen tarvittaessa eli pitämään toiminta-alueet ajan tasalla. Muutos vahvistaisi tätä tavoitetta asettamalla velvoittavan aikarajan tarkistusväliille. ELY-keskuksissa on selvitetty kuntien tekemien toiminta-aluepäätösten ikää osassa Suomea. Selvityksen perusteella isommat ja kasvavat kunnat ovat päivittäneet toiminta-alueita aktiivisestikin jopa vuosittain maankäytön muutosten mukana pysymiseksi, mutta monessa kunnassa päätös on jo yli 20 vuotta vanha eli vesihuoltolain voimaantulon ajalta pian vuoden 2001 jälkeen tai vielä vanhempi. Kunta on kuitenkin saattanut silti arvioida lain velvoitteen mukaisesti, että toiminta-alueen muuttamiselle ei ole tarvetta. Esitetyllä muutoksella velvoitettaisiin kunta tekemään päätös vähintään 10 vuoden välein myös siitä, että toiminta-alue on edelleen ajantasainen ilman muutoksia. Tämä varmistaisi asukkaille ja vesihuoltolaitokselle, että toiminta-aluejärjestely vastaa vallitsevaa tilannetta. Näin harvoin tehtävän uuden päätöksen edellyttämä uusi hallinnollinen työmäärä on vähäinen. Muilta osin voi nähdä, että velvollisuus vesihuollon toiminta-alueesta päättämiseen ja aluemäärityksen tarkastamiseen ei olennaisesti muuttuisi. Ehdotuksessa täsmennetään lisäksi toiminta-alueen määrittelyn sisältövaatimuksia ja muotoa, jossa toiminta-alue tulisi esittää. Tämä saattaa aiheuttaa kunnissa tarpeen teettää toiminta-alueen määrittely ostopalveluna konsulttityönä. Tällaisen konsulttityön hankintahinta kunnalle on tyypillisesti 10 000–20 000 euroa riippuen vesihuollon järjestämisen tavasta, maankäytön ja asumisen muutoksien laajuudesta edellisen toiminta-aluejärjestämisen jälkeen sekä käytettävissä olevan lähtötiedon ja aiemman toiminta-aluejärjestämisen tasosta. Konsulttityön kustannukset jakautuvat usealle vuodelle, koska laajan arvioinnin tarpeen väli voi

LUONNOS

olla jopa yli kymmenen vuotta, jos toiminta-alueessa ei ole arvioitu olevan muutostarvetta. Työn ohjaamiseen tarvittavan kunnan henkilöstön oman työn määrän voidaan katsoa vastaavan korkeintaan työmäärää, mikä on ollut tarpeen aiemminkin toiminta-alueen ajantasaisuuden arvioimiseksi nykyisen lain mukaisesti. Monessa tapauksessa työtä siirtyisi kunnan omalta henkilöstöltä konsultille, jolloin konsultin käyttäminen vapauttaisi kunnan oman henkilöstön työaikaa. Näin ollen ehdotetusta muutoksesta kunnalle aiheutuvat uudet kustannukset jäisivät vähäisiksi. Ehdotetussa siirtymävaiheessa toiminta-aluepäätös saattaa tulla tarkastettavaksi aiemmin kuin muutoin, mistä aiheutuu vähäinen tilapäinen työmäärän lisääntyminen. Ehdotuksessa veloitetaan kunta toimittamaan toiminta-alue tiedot sähköisenä paikkatietona Suomen ympäristökeskukselle. Tämän tehtävän edellyttämä, aiempaan verrattuna uusi työmäärä on vähäinen.

Kunnalla on vesihuoltolain mukaan velvollisuus vesihuollon kehittämiseen alueellaan. Ehdotuksen mukaan kuntien tulisi laatia jatkossa kehittämistyön raporttina vesihuoltosuunnitelma, jolle asetettaisiin laissa yhtenäisiä sisältövaatimuksia. Vesihuoltosuunnitelma tulisi hyväksyä hallintosäännön mukaisesti ja pitää ajan tasalla. Osa kunnista laatinee vesihuoltosuunnitelman omana työnä ja osa teettäisi sen konsulttityönä. Tällaisen konsulttityön hankintahinta kunnalle on tyypillisesti 15 000–50 000 euroa riippuen vesihuollon järjestämisen tavasta, maankäytön ja asumisen muutoksista sekä käytettävissä olevan lähtötiedon tasosta. Konsulttityön ohjaamiseen tarvittavan kunnan henkilöstön oman työn määrä on pienempi kuin mikä on ollut tarpeen aiemmin vesihuollon kehittämisestä huolehtimiseksi nykyisen lain mukaisesti, jolloin konsultin käyttäminen vapauttaisi kunnan henkilöstön työaikaa. Jos vesihuoltosuunnitelma laadittaisiin kunnan omana työnä, kasvaisi luultavasti vesihuollon kehittämiseen käytettävä oman työn määrä hieman. Kunnan omana työnä tehtynä vesihuoltosuunnitelman kustannuksiksi voidaan arvioida noin 5000–20 000 euroa, mistä suurin osa ei kuitenkaan ole uutta ehdotetusta lakimuutoksesta johtuvaa työtä, koska vesihuollon järjestämisen suunnittelua on edellytetty laissa aiemminkin ja nyt on esitetty vain tarkentavia sisältövaatimuksia. Vesihuoltosuunnitelman päivitysväli olisi useita vuosia, jolloin vuositasolla tarkasteltuna uudesta vesihuoltosuunnitelmasta aiheutuvat kustannukset jäisivät muutamaan tuhanteen euroon, mikä todennäköisesti säästyy suunnitelmallisuuden tuomana toiminnan sujuvoitumisena.

Vesihuoltosuunnitelman laatimisesta ja toiminta-alueen säännöllisestä arvioimisesta aiheutuisi kunnille valtakunnallisesti yhteensä runsaan miljoonan euron vuosittainen kustannus, kun oletetaan, että vesihuoltosuunnitelma päivitetäisiin keskimäärin viiden vuoden välein ja toiminta-alue tarkistettaisiin vähintään 10 vuoden välein. Tämä vastaa likimäärin suoraa säästöä, jota tavoiteltiin vuoden 2014 vesihuoltolain muutoksella, jolla poistettiin kunnilta vesihuollon kehittämissuunnitelman laatimisvelvoite. Myönteisenä vaikutuksena vesihuoltosuunnitelman laatimisesta kunnan toiminnan suunnittelu kuitenkin paranee ja tehostuu esimerkiksi maankäytön suunnittelussa ja vesihuoltopalveluiden alueellisen saavutettavuuden ennakoinnissa. Suunnitelmallisuuden lisääntyminen tuo säästöjä kunnan ja vesihuoltolaitoksen toiminnassa eikä vesihuoltosuunnitelman laatimisen ja toiminta-alueen tarkistamisen siten voi nähdä kokonaisuutena arvioiden aiheuttavan kunnille kustannuksia.

Valvonta ja turvaaminen

Lainsäädäntöehdotuksen mukaan vesihuoltolaitoksen määritelmä muuttuisi niin, että vesihuoltolaitos määritellään toimitetun tai vastaanotetun vesimäärän tai vedenkäyttämäärän mukaan eikä enää sen mukaan, onko laitoksella kunnan hyväksymä toiminta-alue. Muutoksen myötä lain soveltamisalan piiriin tulisi noin 230 laitosta ja jäisi pois noin 240 laitosta. Poistuvat laitokset jäävät pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen piiriin eli niitä valvotaan edelleen, mutta

LUONNOS

aiempaa kevyemmin. Vesihuoltolain mukaisesti valvottavien laitosten määrä ei siis olennaisesti muuttuisi, jolloin määritelmän muutoksella ei ole merkittävää vaikutusta kuntien terveyden- ja ympäristönsuojeluviranomaisten valvontatyöhön. Muutos aiheuttanee kuitenkin pienehkön kertaluonteisen työmäärän lisäyksen, kun kunnan viranomaisten on huolehdittava, että laitokset tulee määriteltä oikein, ja että niitä koskeva oikeanlaajuinen valvonta käynnistetään.

Ehdotuksen mukainen liittämismuutoksen saattaisi tuoda kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle aiempaa enemmän vapautushakemuksia vesihuoltoverkostoihin liittämistä taajamien ulkopuolisilta alueilta. Se toisi myös kertaluonteisesti lisätarvetta viestintään muutoksen vaikutuksista. Ehdotus antaa kunnalle mahdollisuuden kattaa vapautushakemusten käsittelystä aiheutuneen työn kustannukset hakijalta perittävällä uudella maksulla. Hakemuksesta perittävä maksu luultavasti myös vähentäisi turhien hakemusten määrää. Muutoksen kustannusvaikutukset voi arvioida vähäisiksi, mikäli kunta päättää periä hakemuksista maksun.

Kunnan terveys- ja ympäristönsuojeluviranomaiselle esitetään uutta velvollisuutta ilmoittaa viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tietoonsa tulleesta merkittävästä häiriötilanteesta vesihuoltopalveluissa. Merkittäviä häiriötilanteita tapahtuu laitoksilla tyypillisesti korkeintaan muutamia vuodessa, joten ilmoitusvelvollisuudesta aiheutuvaa työmäärän lisäystä voi pitää vähäisenä.

Kunnan tulisi ehdotukseen tehdyn lisäyksen mukaan ryhtyä toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden varmistamiseksi, jos vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vesihuollosta laissa tarkoitetulla tavalla. Muutos ei tuo kunnalle uutta tehtävää vaan vain vahvistaa ja selkeyttää nykytilannetta kunnan järjestämisvelvollisuuden osalta vesihuollon turvaamistilanteessa.

Tuloutus ja määräysvallan säilyttäminen

Ehdotuksessa vahvistetaan vesihuoltotoiminnan kustannusten kattavuuden periaatetta edellyttämällä, että pääomalle voi maksaa kohtuullista tuottoa edellyttäen, että ensisijaisesti saadaan katettua laitoksen investoinnit ja toiminnan kustannukset uuden omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti. Tavoitteena on jo nykyisessä vesihuoltolaissa ollut ohjata vastaavasti kohtuulliseen tuloutukseen niin, että maksuilla katetaan ensisijaisesti toiminnan kulut niin, että omaisuudesta huolehditaan kestäväällä tavalla ja maksut pysyvät kohtuullisina. Ehdotus ei siten muuta tuloutuksen periaatetta eikä sillä näin ollen ole vaikutusta kuntatalouteen, jos kunnat ovat toimineet laissa määritellyn periaatteen mukaisesti.

Kunnan määräysvallan edellyttäminen vesihuoltolaitoksissa, pois lukien asiakasomisteiset vesiosuuskunnat, rajoittaisi kunnan mahdollisuuksia päättää, millä tavalla se täyttää lain mukaisen vesihuollon järjestämisvelvollisuuden. Muutos rajoittaisi myös kunnan keinovalikoimaa taloutensa hallinnassa, kunnalla ei käytännössä olisi mahdollisuutta myydä määräysvaltaan oikeuttavaa osuutta saadakseen sen arvoa vastaavan kertasuorituksen. Esitetty kunnan määräysvallan edellyttäminen perustuu jo tehtyyn eduskunnan päätökseen (Vesi on meidän -kansalaisaloite). Se lisää merkittävästi mahdollisuuksia turvata yhteiskunnalle kriittinen vesihuoltopalvelu ja edistää huoltovarmuutta. Jos määräysvalta toteutuu omistuksen kautta niin esityksellä kunnan omistukseen sidottava 51 prosentin osuus vesihuolto-omaisuudesta vastaa tyypillisesti tasearvoltaan 5–10 prosenttia kuntakonsernin kiinteiden rakennusten ja laitteiden tasearvosta. Euromääräiseltä tasearvoltaan kunnan omistukseen sidottava osuus on miljoonista kymmeneen miljooniin euroihin riippuen vesihuoltolaitoksen koosta. Laitoksen myyntihinta voi poiketa huomattavastikin tasearvosta riippuen mm. laitosomaisuuteen kohdistuvasta saneeraustarpeesta ja laitoksen taloudellisesta tilanteesta sekä liiketoimintapotentiaalin kasvusta. Luopuessaan omistuksestaan kunta luopuu myös tulevasta

LUONNOS

omistukselle maksettavasta tuotosta. Kiinnostus laitosten myymiseen yksityisille tahoille on ollut valtakunnallisesti hyvin vähäistä sen jälkeen, kun se tuli mahdolliseksi vesihuoltolain voimaantulon myötä vuonna 2001. Suomessa on tällä hetkellä 16 vesihuoltolaitosta, joista on yli puolet yksityisten tahojen omistuksessa. Tyypillisesti omistajayrityksenä on suuri teollisuustoimija, joka käyttää merkittävää osaa laitoksen tuotantokapasiteetista. Valtaosa yksityisistä omistajista on yksityishenkilöitä, jotka omistavat osuuden pienestä vesihuoltolaitoksesta, jonka asiakkaita he ovat. Vähemmistöomistajuutta on tätä useammilla laitoksella mutta kattavaa tilastointia asiasta ei ole käytettävissä.

Kunnalle esitetty etuosto-oikeus mahdollistaisi vesihuolto-osuuskuntien ja nykyisten yksityisten vesihuoltolaitosten oston myyntitilanteissa, mutta ei velvoittaisi kuntaa tätä oikeutta käyttämään. Tähän mennessä vesihuoltolaitosten myyntitilanteita on ollut valtakunnallisestikin erittäin harvoin.

Vesihuoltoasioista päättäminen

Ehdotus selkeyttäisi vesihuoltoon liittyvää päätöksentekoa kunnissa ohjaamalla kunnan määrittelemään laissa säädettyistä tehtävistä päättävät viranomaiset Tästä aiheutuisi kertaluonteinen tarve päivittää kunnan hallintosääntöä, mitä kunnissa tehdään säännöllisesti muutenkin. Viranomaisia velvoittavina uusina tehtävinä on esitetty ehdotuksessa vesihuollon toiminta-alueen tarkastaminen vähintään 10 vuoden välein ja kunnan vesihuoltosuunnitelman hyväksyminen. Näiden käsittely tapahtuu harvemmin kuin vuosittain, joten työmäärän lisääntyminen päätöksenteossa olisi vähäinen. Lisäksi uutena tehtävänä esityksessä on päätös mahdollisen etuosto-oikeuden käyttämisestä kunnan alueella olevan vesihuoltolaitoksen mahdollisessa myyntitilanteessa.

Vaikutukset julkiseen talouteen ja kansantalouteen

Ehdotuksella ei ole valtiontaloudellisia vaikutuksia, eikä se synnytä valtion rahoitusvastuuta. Vesihuollon kriittisen infrastruktuurin turvaaminen ja toimintavarmuuden varmistaminen on kansantalouden kannalta välttämätöntä.

4.2.2 Ympäristövaikutukset

Vesihuoltoverkoston kunnossapidon tehostaminen muun muassa laitosten omaisuudenhallintasuunnitelman laadintavelvoitteen ja maksujen paremman kustannusvastaavuuden myötä vähentää vuotovesien määrää ja siten veden, kemikaalien ja energian kulutusta. Kun vesihuollon toimintahäiriöt vähentyvät, ympäristökuormitus, kuten jäteveden ylivuodot, vähenevät. Myös vesijohtojen rikkoontumisesta aiheutuvat rakennetun ympäristön, kuten teiden, vauriot vähenisivät pitkällä ajanjaksolla tehostuneen omaisuudenhallinnan ansiosta. Toisaalta perusmaksun pakollisuus vähentää käyttömaksun osuutta vesihuollon maksuissa, mikä voi vähentää maksujen veden käyttöä ohjaavaa vaikutusta etenkin kiinteistöillä, joilla on nykyisellään hyvin pieni vedenkulutus. Esityksen tavoite vesihuollon rakennemuutoksen edistämisestä suurempiin yksiköihin siirtymällä voi tapauskohtaisesti myös vähentää vedenlaadun vaihtelua.

Vesihuoltolaitosten parantunut riskienhallinta sekä häiriötilanteisiin varautuminen lisäävät vesihuollon joustavuutta ja mukautumiskykyä toimintaympäristön muuttuessa esimerkiksi ilmastomuutoksen myötä. Vesihuoltolaitoksilta edellytettäisiin uusien

LUONNOS

varautumisvelvoitteiden myötä aiempaa parempaa varautumista kuivakausiin ja tulviin sekä muihin ääreisiin sääilmiöihin, ja tällä vahvistetaan vesihuoltotoiminnan sopeutumista ilmastonmuutokseen ja sen tuomiin ääri-ilmiöihin. Yksityiskohtaisempi ja huoleellisempi varautumissuunnitelman laadinta ohjaa talousveden hankinnan suunnitteluun sekä varautumiseen ja esimerkiksi vaihtoehtoisten vesilähteiden käyttöönotto mahdollistaa vedenkäytön optimoinnin kuivuustilanteissa. Verkostojen saneeraus vähentää vuotovesien määrää, mikä osaltaan vähentää pumppaustarvetta ja siten energiankulutusta ja laitosten hiilijalanjälkeä.

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden tarkempi määrittely tukee vesihuoltoinfrastruktuurin rakentamisen osalta kaavoituksen mukaisen yhdyskuntarakenteen toteutumista. Toiminta-alueen rajauksen päivittämisen yhteydessä kunta tekee arvion vesihuoltoon liittämisen tarpeesta, ja ympäristön- sekä terveydensuojelun kannalta tarkoituksenmukaiset alueet saatetaan keskitetyn vesihuollon piiriin taloudellisten reunaehtojen toteutuessa. Kunnan vesihuoltosuunnitelma on työkalu kokonaisvaltaisen vesihuollon kehittämisessä.

4.2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Perus- ja ihmisoikeudet

Vesihuollon perus- ja ihmisoikeusulottuvuuksia on kuvattu tämän esityksen kappaleessa 2.5. Esitetyillä lainsäädäntömuutoksilla ei ole merkittäviä vaikutuksia jo nykyisellään keskeisiin vesihuollon turvaamista koskeviin säännöksiin. Muutosten arvioidaan parantavan vesihuoltolaitosten omaisuudenhallintaa, varautumista ja kuntien omistajapolitiikkaa, mikä osaltaan entisestään turvaa kansalaisten oikeuksia ja vesi ja sanitaatio -ihmisoikeuden toteutumista. Toimintavarma vesihuolto vähentää ympäristöriskejä, ja edistää näin ympäristöperusoikeuden toteutumista.

Viranomaiset

Ehdotus ei vaikuta valtion ja kuntien väliseen tehtävänjakoon. Vesihuoltolain mukaisten valtion (ELY-keskus) ja kuntien (ympäristönsuojeluviranomainen ja terveydensuojeluviranomainen) valvontaviranomaisten toimivalta ja tehtävänjako lain valvonnassa selkeytyy ja täsmentyy, ja nykyinen päällekkäisyys osin poistuu. Valvontaviranomaisten tehtävien selkeyttäminen helpottaa kansalaisia löytämään toimivaltaisen viranomaisen eri tilanteissa. Kunnan viranomaisille säädettävän maksujen perimismahdollisuuden voi nähdä mahdollistavan tarpeellisen resurssilisäyksen viranomaistoimintaan aiempaa paremmin.

Uusien säännösten valvonta lisää kunnan ympäristönsuojelutoimen valvontatehtäviä etenkin vapautushakemusten käsittelyn osalta. Toisaalta ehdotus mahdollistaa maksun perimisen hakemuksen käsittelystä, ja tällä voidaan kattaa käsittelystä aiheutuvia kustannuksia. Kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ehdotetaan tehtäväksi toimittaa ilmoitus merkittävästä häiriötilanteesta ELY-keskukselle. Käytännössä tämä tehtävä toteutettaisiin muokkaamalla ilmoitusten käsittelyyn käytettävän tietojärjestelmän asetuksia siten, että sama ilmoitus joka nykyisin lähetetään aluehallintovirastolle, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle (Valvira) ja sosiaali- ja terveysministeriölle, lähtisi jatkossa myös ELY-keskukselle. Määrällisesti ilmoituksia merkittävistä häiriöistä arvioidaan olevan joitain kymmeniä vuosittain, sillä pienten häiriöiden ilmoitusten kokonaismäärä on noin 80 kpl /vuodessa. Muilta osin kunnan valvontaviranomaisten tehtäviin ei ehdoteta muutoksia.

LUONNOS

Ehdotuksessa poistetaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen velvoite pyytää terveydensuojeluviranomaisen lausuntoa aina, kun vapautushakemusta liittämismahdollisuudesta käsitellään. Ehdotuksen mukaan lausuntoa on mahdollista pyytää tarvittaessa. Tämä vähentää hallinnollista taakkaa etenkin tilanteissa, joissa hakemus on mahdollista ratkaista ilman terveydensuojelullisia näkökulmia.

Uusien säännösten valvonnan vaikutukset lisäävät ELY-keskuksen työmäärää. Vaikutuksen ei kuitenkaan arvioida olevan merkittävä, ja tehtävät voidaan hoitaa nykyisten tehtävien uudelleen järjestelyillä ja toimintaa tehostamalla. Uusien valvontatehtävien kuten omaisuudenhallintasuunnitelman toteuttamisen valvonta edellyttää koulutusta ja ohjeistusta, johon tulee panostaa.

Toiminta-alue tiedon ajantasaisuus ja saatavuus parantavat asukkaiden tiedonsaantia. Kunnan ei tarvitse itse ylläpitää nettisivuja, joilla on kaikkien kunnan alueella toimivien vesihuoltolaitosten toiminta-alueet karttatietona. Suomen ympäristökeskus ylläpitää vesi.fi-palvelua jossa on koottuna huomattava määrä kansalaisten ja viranomaisten käyttämään vesitietoa, ja toiminta-alueet on tarkoitettu samaan palveluun. Ajantasainen toiminta-alue tieto helpottaa valvovien viranomaisten työtä. Toiminta-alue tiedon toimittaminen Suomen ympäristökeskukselle aiheuttaa tiedon toimittajalle lisätoimenpiteen.

Demokratia- ja oikeusvaltiokehitys

Vesi on meidän -kansalaisaloite oli allekirjoitettavana kansalaisaloitepalvelussa tammihelmikuussa 2020. Aloitteessa esitettiin, että kansalaisaloitteen pohjalta käynnistetään valmistelu sellaisen lainsäädännön luomiseksi, jolla estetään julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen myyminen kaupallisille yksityisille toimijoille, ja nykyinen omistus pidetään julkisen sektorin hallussa. Aloite sai laajaa mediahuomiota ja kokosi jo vuorokaudessa yli 40 000 allekirjoitusta, lopullisen kannatusilmoitusten määrän ollen yli 89 000. Erityisen poikkeuksellinen aloitteesta tuli eduskuntakäsittelyn aikana, sillä siitä tuli neljäs koskaan hyväksytty kansalaisaloite ja ensimmäinen, joka hyväksyttiin yksimielisesti. Aloitteen aikaansaama lainsäädäntömuutos osoittaa, että kansalaisilla on vaikutusvaltaa ja osallistumismahdollisuuksia.

Esitetyt muutokset parantavat myös läpinäkyvyyttä. Esityksellä tarkennettaisiin vesihuoltolaitosten toimintakertomuksessa esitettäviä asioita, kuten vesimaksun perusteita, sekä varmistettaisiin, että nämä tiedot ovat asiakkaiden ulottuvilla. Toiminta-alue tiedon saatavuutta parannetaan Suomen ympäristökeskuksen helppokäyttöisen verkkosivuston kautta. Tiedon avoimuuden turvaaminen ei kuitenkaan koske kriittisen infrastruktuurin tietoja tai varautumistoimintaan liittyviä tietoja.

Esityksellä päivitetäisiin ja ajantasaistettaisiin lain muutoksenhakua koskevat säännökset. Varmistamalla, että muutoksenhakumahdollisuuksista on säädetty, varmistetaan osaltaan oikeusvaltion peruseriaatteiden toteutumista.

Turvallisuus

Ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla vahvistetaan vesihuollon toimintavarmuutta ja varautumista. Vesihuolto on yhteiskunnan elintärkeä, turvallisuuskriittinen toiminto, jonka häiriöttömän toiminnan turvaaminen edistää kansallista turvallisuutta ja huoltovarmuutta. Luotettava vesihuolto turvaa ruokahuoltoa, terveyspalveluita sekä useita muita yhteiskunnan turvallisuuden kannalta strategisia tehtäviä. Samaan suuntaan vaikuttaa vesihuoltolaitosten ja

LUONNOS

kriittisenä infrastruktuurina pidettävän vesihuolto-omaisuuden omistajuuden ja määräysvallan säilyttäminen julkisena. Ehdotuksen mukaisesti omaisuutta ei voisi myydä ulkomaalaiselle tai kotimaiselle yksityiselle toimijalle, mikä varmistaa sen, ettei kriittistä infrastruktuuria voi käyttää esimerkiksi välineellistettyyn hybridi-vaikuttamiseen. Ehdotus myös varmistaa sen, etteivät yksityisen toimijan toiminnan haasteet, kuten konkurssi, vaaranna palvelun tuottamista.

Lainsäädäntöehdotus tarkentaa sitä, että toiminta-aluekartoilla ei saa esittää kriittisen infrastruktuurin kohteiden, kuten vedenottamoiden tai verkostojen, sijaintia. Tämä selkeyttävä säädös osaltaan parantaa turvallisuutta, sillä asian merkitys korostuu karttoja laativien ja julkaiseviantahojen keskuudessa. Vesihuollon varautumissuunnitelman salassapito on perusteltua vesihuollon laitostoiminnan turvallisuuden johdosta. Varautumiseen liittyvistä suunnitelmista käy ilmi esimerkiksi verkostoyhteyksiä, joista talousvesiverkostoon voi lisätä kemikaaleja tai strategisia laitteistoja, jotka ovat haavoittuvaisia sähköjakelun häiriötilanteissa. Näitä tiedostoja ei tule luokitella julkiseksi tiedoksi. Säädös tarkentaa paitsi tiedon saatavuutta, myös sen asianmukaista käsittelyä viranomaisten taholla, kuten kirjaamoissa ja jakeluissa. Vesihuollon turvallisuus parantaa myös arjen turvallisuutta.

Lakiin ehdotettavat säännökset tietojen toimittamisesta ja julkaisemisesta parantavat vesihuoltolaitosten tietojen saatavuutta ja käytettävyyttä sekä vesihuoltolaitosten asiakkaille, että viranomaisille. Avoimesti julkaistavasta tiedosta ja salassa pidettävästä tiedosta säädetään tarkkarajaisesti, jotta vesihuoltolaitoksilla, kunnilla, valvontaviranomaisilla ja kansalaisilla on selvää erilaisen tiedon julkisuuskohtelu.

Maaseutu

Lainsäädäntöehdotuksella on eräitä vaikutuksia, jotka ovat erilaisia kaupunkialueilla ja maaseudulla. Esitys on laadittu siten, että kestävän ja toimintavarman vesihuollon edellytykset säilyvät myös maaseudulla.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos vaikuttaa pääsääntöisesti maaseudulla tai taajamien lievealueilla toimivien vesihuolto-osuuskuntien asemaan, sillä kunnallisilla vesihuoltolaitoksilla on lähes aina vahvistettu toiminta-alue. Hallinnollinen kuorma kevenee hyvin pienillä osuuskunnilla. Näitä toimijoita koskisi jatkossa sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista. Määritelmän muutos toisaalta tuo lain soveltamisalan piiriin uusia organisaatioita. Näihin laitoksiin kohdistuu määritelmämuutoksen myötä sama hallinnollinen kuorma kuin muihin saman kokoluokan laitoksiin. Muutos voi johtaa myös investointitarpeisiin, mikäli omaisuudenhallinnan myötä havaitaan saneerausvajetta. Tavoitteena on, että näiden laitosten toimintavarmuus paranee, sillä laitosten tulee vastata veloitteeseen varautua häiriötilanteisiin.

Vesi on meidän -päätöksen mukaisesti osuuskuntamuotoinen vesihuoltolaitostoiminta olisi mahdollinen jatkossakin. Toimintamuotona osuuskunta soveltuu hyvin vesihuoltoon ja toimintamuodon tunnistaminen lainsäädäntötasolla voi nostaa osuuskuntatoiminnan arvostusta. Osuuskuntamuotoisen toiminnan tulee kuitenkin vastata lainsäädännön vaatimuksia eikä pelkkä talkootyö välttämättä ole riittävää. Mahdollinen haittavaikutus ehdotetusta sääntelystä voi olla rahoituskustannusten nousu niillä vesihuolto-osuuskunnilla, joita perustetaan lain voimaantulon jälkeen, mikäli rahoittajat arvioivat myynnin rajoitusten olevan toiminnallinen riski.

Toiminta-alueiden tarkistaminen, jonka yhteydessä toiminta-aluetta joko laajennetaan, supistetaan tai kokonaan rautetaan, koskee etenkin maaseutuvaltaisia alueita. Alueen asukkaiden näkökulmasta muutoksella on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Toiminta-

LUONNOS

alueiden tarkistaminen ja ajantasaistaminen turvaavat asukkaiden oikeutta vesihuoltopalvelun saatavuuteen. Toisaalta alueiden määrittelyssä tulee väistämättä taajamien ulkopuolisia yksittäisiä kohteita, joissa verkostoon liittäminen ei ole asukkaan näkökulmasta mielekästä. Toiminta-alueääritystä ei tulisi tehdä subjektiivisin perustein vaan näissä tapauksissa asia tulisi ratkaista vapautusta hakemalla. Toiminta-alueiden supistaminen ja rauettaminen vaikuttaa alueen asukkaiden asemaan, mutta toisaalta lakiehdotus sisältää muutoksen vesihuoltolaitoksen tai kunnan velvoitteeseen huolehtia jo liitettyjen asukkaiden vesihuollosta. Maaseudun vesihuolto-osuuskuntien näkökulmasta toiminnan pitkäjänteinen suunnittelu ja taloudellisuus paranevat merkittävästi, sillä keskitetty vesihuolto on mahdollista vain, mikäli maksavien asiakkaiden määrää voidaan varmuudella arvioida. Myös taajamien ulkopuolella olisi velvollisuus liittyä talousvesi- ja jätevesijohtoon, mikäli alue määritellään toiminta-alueeksi. Täten uusien verkostoalueiden toteuttamiseen olisi paremmat taloudelliset mahdollisuudet, kun liittyjämäärä olisi ennakoitavissa aiempaa paremmin. Verkostojen rakentaminen ei ole taloudellisesti mahdollista joka paikkaan, vaikka asukkailla olisi toiveita yhteiseen verkostoon liittymisestä, sillä rakentamis- ja siten liittämiskustannukset kiinteistöä kohti muodostuvat usein korkeammiksi kuin esimerkiksi asemakaava-alueilla.

Kunnan vesihuoltosuunnitelma koskisi koko kunnan aluetta ja kaikkia kunnan alueella toimivia vesihuoltolaitoksia, sekä keskitetyn vesihuollon ulkopuolisia alueita. Kunnan kokonaisvaltaisella vesihuoltosuunnittelulla on erityisen myönteisiä vaikutuksia maaseudun vesihuollon turvaamiselle. Velvoite lainsäädännössä antaa selkänöjää sille, että vesihuoltoa tulee kehittää eikä kehittämistyö jää muiden tehtävien jalkoihin ja hyvä suunnittelu on pitkällä tähtäimellä myös edullisin ratkaisu. Kehittämisvelvoite ei tarkoita keskitetyn vesihuollon rakentamista kattavasti joka paikkaan, vaan sen linjaamista, missä on keskitetyn vesihuollon tarve ja missä lähtökohtana on kiinteistökohtainen vesihuolto. Maaseudulla toimiville vesihuoltolaitoksille omaisuudenhallintasuunnittelu varmistaa pienten laitosten pitkäjänteisen toiminnan. Etenkin pitkien siirto- ja verkosto-osuuksien saneeraukseen tulee varautua hyvissä ajoin, jotta vesimaksujen korotukset olisi mahdollista tehdä maltillisesti riittävän pitkän ajan kuluessa. Omaisuudenhallintasuunnittelu toisi näkyväksi talousvaikeuksissa olevien vesihuolto-organisaatioiden tilanteen hyvissä ajoin. Arvioidaan että vesihuoltomaksujen korotuspainetta on useilla vesihuoltolaitoksilla ja etenkin mikäli maaseudun vesihuolto-organisaatioissa on päätetty pitää vesimaksut samoina kuin asutuskeskitymissä vaikei kustannusvastaavuus toteudu.

Pienissä maaseutuvaltaisissa kunnissa henkilöstön määrä on merkittävästi pienempi kuin suurissa kaupungeissa. Hallinnollinen kuorma näkyy täten mahdollisesti kuormittavampana kaikissa kehittämis- ja valvontatehtävissä. Vesihuoltolain muutosehdotus mahdollistaa tehtävien järjestämisen yhteistyössä muiden kuntien kanssa mikä olisi toivottava kehityssuunta.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Esityksen lainsäädäntömuutokset liittyvät yhtäältä kansallisen vesihuoltouudistuksen ja toisaalta Vesi on meidän -päätöksen toteuttamiseen. Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmassa todetaan, että lain muuttaminen ei ole lähtökohta ja itsessään tarkoitus, vaan yksi keino vesihuoltouudistuksen vision ja toimenpidekokonaisuuksien edistämiseksi ja toimeenpanemiseksi. Vesihuoltolain uudistamisen esivalmisteluvaiheessa selvitettiin yksityiskohtaisesti, mitkä kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman toimenpiteet voidaan

LUONNOS

toteuttaa nykyisen lainsäädännön puitteissa ja mitkä edellyttävät vesihuoltolain muuttamista. Esitys perustuu tähän selvitykseen ja sen perusteella toimineen työryhmän mietintöön. Työryhmässä vesihuoltolain muutostarpeet arvioitiin vielä tarkemmin pykäläkohtaisesti. Jos esityksen mukaisia muutoksia ei vesihuoltolakiin tehtäisi, kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman toimenpiteet voitaisiin toteuttaa vain osin, eivätkä ohjelman tavoitteet toteutuisi.

Vesi on meidän -päättös yksiselitteisesti edellyttää aloitteen mukaisen lainsäädännön valmistelemista. Vaihtoehto, että mitään ei tehtäisi, ei tämän vuoksi ole mahdollinen. Päätökseen liittyvä lausuma kuitenkin edellyttää, että eri sääntelyvaihtoehtoja selvitetään laajasti. Esityksen valmistelussa on tehty näin. Sääntelyvaihtoehtojen arvioinnin pohjana on ollut Itä-Suomen yliopiston oikeudellinen selvitys, jossa tarkasteltiin aloitteen mukaisen sääntelyn toteuttamiseen liittyviä perus- ja ihmisoikeudellisia kysymyksiä. Selvityksen lisäksi tarkastelussa otettiin erityisesti huomioon seuraavassa kohdassa esiteltävät Ruotsin ja Norjan mallit, joihin kansalaisaloitetta käsitelleen maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä (MmVM 11/2021 vp) viitataan esimerkkinä aloitteen tarkoittamasta sääntelystä.

Sääntelyvaihtoehtojen tarkastelun lähtökohtana oli arvioida vesihuoltolain nykyisen sääntelyn mahdollisuuksia ja puutteita suhteessa kansalaisaloitteeseen ja eduskunnan päätökseen. Erityisesti kunnan itsehallinnon ja muiden perustuslaillisten kysymysten vuoksi tarkoituksena oli löytää tarkoituksenmukainen ja oikeasuhtainen lainsäädäntöratkaisu. Tätä varten mahdollisia sääntelyratkaisuja vertailtiin keskenään seuraavien asioiden suhteen: 1) miten ne varmistavat kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilymisen kuntien omistuksessa ja määräysvallassa, 2) miten ne varmistavat vesihuolto-omaisuuden säilymisen ensisijaisesti julkisessa omistuksessa 3) miten ne vastaavat Ruotsin ja Norjan malleja, 4) miten ne ehkäisevät kansalaisaloitteen taustalla olevien riskien toteutumisen ja 5) mitkä ovat niiden vaikutukset vesihuoltolain veloitteiden toteuttamiseen ja kunnan itsehallintoon kuntalain ja perustuslain näkökulmasta.

Vertailun perusteella päädyttiin kohdassa 4.1 kuvattuun sääntelyratkaisuun, joka vastaa Ruotsin ja Norjan malleja, ehkäisee kansalaisaloitteen taustalla olevien riskien toteutumisen ja on toteuttamiskelpoinen perustuslaissa turvatun kunnan itsehallinnon kannalta.

Sääntelyvaihtoehtoja kansalaisaloitteen toteuttamiseksi nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien osalta tarkasteltiin erikseen. Lähtökohtana oli maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö, jossa todetaan, että nykyistä tilannetta vastaava pienehkö yksityinen vähemmistöomistus vesihuoltolaitoksissa ja asiakkaiden omistamien osuuskuntamuotoisten vesihuoltolaitosten malli on syytä mahdollistaa jatkossakin. Esityksessä ehdotettu sääntelyratkaisu mahdollistaisi asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien perustamisen jatkossakin, mutta estäisi muiden yksityisomisteisten vesihuoltolaitosten perustamisen huolehtimaan vesihuoltolain mukaisesta vesihuollosta.

Tarkastelussa oli mukana myös vaihtoehto, jossa kielletään nykyisten yksityisessä enemmistöomistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja vesihuolto-osuuskuntien ja niiden vesihuolto-omaisuuden myyminen muille tahoille kuin kunnille tai toisille osuuskunnille. Tällaisen sääntelyn arvioitiin kuitenkin olevan ongelmallinen perustuslain 15 §:ssä turvatun omaisuudensuojan kannalta, koska se olisi voimakkaasti rajoittanut omistajien valtaa määrätä omaisuudestaan. Tämän vuoksi esityksessä päädyttiin kohdassa 4.1 kuvattuun kunnan etuosto-oikeuteen perustuvaan sääntelyratkaisuun. Etuosto-oikeuteen perustuva malli mainitaan maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä yhtenä mahdollisena sääntelyratkaisuna.

Vaikka nollavaihtoehto, eli se, että lainsäädäntömuutoksia Vesi on meidän -päättöksen viemiseksi lainsäädäntöön ei tehtäisi, ei ole eduskunnan tekemän yksimielisen päätöksen vuoksi

LUONNOS

mahdollinen, myös nollavaihtoehtoa tarkasteltiin. Vesihuoltolaki ei nykyisellään aseta minkäänlaisia vesihuoltolaitosten omistus pohjaan liittyviä rajoitteita. Vesihuoltolaitos voi nykyisen lainsäädännön pohjalta olla täysin tai osittain kunnan omistuksessa, mutta myös täysin yksityisessä omistuksessa. Vesihuolto on kriittistä infrastruktuuria, ja laitokset toimivat luonnollisessa monopoli asemassa alueellaan. Kansainväliset kokemukset osoittavat, että vesihuollon täysimääräinen yksityistäminen voi johtaa muun muassa vesihuollon maksujen korotuksiin, verkoston ylläpidon laiminlyönteihin sekä palvelutason heikentymiseen. Vesihuollon omistajuudessa on kyse myös huoltovarmuudesta ja yhteiskunnan turvallisuudesta. Tilanne, jossa lainsäädäntö ei rajoita vesihuoltotoimintojen myymistä yksityisille tahoille, voi pahimmillaan johtaa siihen, että kriittisen infrastruktuurin omistajuus siirtyy taholle, joka ei halua tai kykene hoitamaan sitä tavalla, jolla voidaan varmistaa vesihuollon toimivuus yhteiskunnan toiminnan turvaamiseksi.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Vesi on meidän -kansalaisaloitetta käsitelleen maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä viitataan Ruotsin ja Norjan malleihin esimerkkinä kansalaisaloitteen tarkoittamasta sääntelystä. Mietinnössä todetaan, että lähestymistavat Ruotsissa ja Norjassa ovat jossain määrin erilaiset ja, että ”Norjassa on säädetty vesihuoltoinfrastruktuurin julkisomistuksesta, kun taas Ruotsissa kuntien määräysvaltaa koskeva vaatimus kohdistuu vesihuoltolaitoksiin”. Ruotsin ja Norjan malleja selvitettiin ja vertailtiin laajasti esitystä valmisteltaessa. Lisäksi tarkasteltiin myös Tanskan ja Viron lainsäädäntö ratkaisuja vesihuollon järjestämiseksi.

5.2.1 Ruotsi

Vuonna 2007 voimaan tulleella Ruotsin vesihuoltolailla (lag om allmänna vattentjänster, 2006:412) korvattiin vanha vuoden 1970 laki yleisistä vesi- ja viemärlaitoksista (lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar). Vuoden 1970 laki muistutti läheisesti Suomen vesi- ja viemärlaitoslakia (928/1977), joka kumottiin vesihuoltolailla (119/2001). Molempia lakeja sovellettiin yleisiin vesi- ja viemärlaitoksiin, joita olivat kuntien omistamat laitokset sekä muut laitokset, jotka oli hyväksytty yleisiksi. Ruotsissa hyväksymisestä päätti lääninhallitus ja Suomessa kunnanvaltuusto.

Vesihuollon yksityistämiskysymys

Ruotsin vuoden 2007 lain valmistelussa keskeinen kysymys oli suhtautuminen vesihuollon yksityistämiseen. Lain esitöissä asiaa on tarkasteltu laajasti.¹ Tarkastelussa on muun muassa esitelty yksityistämismalleja ja kansainvälisiä esimerkkejä, Ruotsin omistajajärjestelyjä ja EU-sääntelyä sekä arvioitu yksityisen ja kunnallisen vesihuollon etuja ja haittoja.

Ruotsin uudistuksessa päädyttiin ratkaisuun, jonka mukaisesti vesihuoltoresurssien tulee säilyä kunnan määräysvallassa. Erikseen mainitaan, että tämä ei sulje pois yksityisiä toimijoita vesihuoltosektorilta, vaikkakaan niiden roolia tai palvelujen ulkoistamista ei esitöissä tarkemmin tarkastella. Ratkaisuna oli säilyttää laissa yleisen vesi- ja viemärlaitoksen käsite, mutta poistaa mahdollisuus hyväksyä yksityinen laitos yleiseksi. Viimeksi mainittua ratkaisua perusteltiin lähinnä sillä, että käytännössä hyväksymispäätöksiä oli tehty vain vähäisessä määrin. Lisäksi viitattiin hyväksymispäätökseen liittyviin norminantovaltaan liittyviin kysymyksiin ja niistä seuraaviin valtiosääntöoikeudellisiin ongelmiin. Siirtymäsäännöksen mukaisesti vuoden 2006 vesihuoltolakia sovelletaan kuitenkin kaikkiin aiemmin yleisiksi

¹ Allmänna vattentjänster SOU 2004:64, Avsnitt 4-10, s. 63 - 145.

LUONNOS

hyväksytyihin laitoksiin riippumatta siitä, täyttävätkö ne jäljempänä esitellyt yleisen vesihuoltolaitoksen kriteerit.

Kunnan omistamat yleiset vesi- ja viemärlaitokset

Toisin kuin Suomessa, Ruotsin vesihuoltolainsäädännön uudistuksessa päädyttiin siis säilyttämään vanhan lain rakenteet ja peruseriaa-teen. Vesihuollosta huolehtivat edelleen yleiset vesi- ja viemärlaitokset, joilla uudistuksen jälkeen tarkoitetaan – siirtymäsäännöksen mahdollistamia poikkeuksia lukuun ottamatta – kunnallisia laitoksia.

Yleisen vesi- ja viemärlaitoksen käsite perustuu vuoden 1970 lakiin, mutta vuoden 2006 laissa määritelmää täsmennettiin. Siihen myös lisättiin viittaus useamman kunnan yhteisomistukseen. Uudistettuun määritelmään liittyen lain esitöissä todetaan, että yleisen laitoksen tulee suoran tai välillisen omistuksen kautta olla kunnallisessa ”komennossa” (*kommunal rådgighet över anläggningen*).²

Laissa tämä on ilmaistu Ruotsin lainsäädännössä yleisesti käytetyn määräysvallan (*rättsligt bestämmande inflytande*) käsitteellä. Lain määritelmien (2 §) mukaisesti yleisellä vesi- ja viemärlaitoksella tarkoitetaan kunnan määräysvallassa olevaa vesi- ja viemärlaitosta, joka on perustettu ja jota käytetään kunnan lain mukaisten velvoitteiden täyttämiseen.

Määritelmää täsmennetään lain 3 §:ssä, jonka mukaan kunnalla katsotaan olevan määräysvalta vesihuoltolaitokseen, jos se yksin tai yhdessä yhden tai useamman muun kunnan kanssa:

omistaa laitoksen kokonaan,

omistuksen kautta käyttää yli puolta laitoksen tai laitoksen kokonaan omistavan oikeushenkilön kokonaisuäänimäärästä tai sillä on muutoin vastaava enemmistö laitoksen kokonaan omistavan oikeushenkilön tai oikeushenkilöiden päätösvallassa;

voi nimittää tai erottaa yli puolet laitoksen kokonaan omistavan oikeushenkilön hallituksen jäsenistä tai henkilöistä; tai

muodostaa kaikki vastuunalaiset yhtiömiehet avoimessa yhtiössä, joka omistaa laitoksen kokonaan.

Tämä täsmennys perustuu Ruotsin julkisuuslainsäädäntöön, johon sisältyy vastaava määritelmä.³ Vesihuoltolaissa tämä on kuitenkin kirjoitettu yleisempään muotoon, ja julkisuus- ja salassapitolaisissa oikeushenkilö on määritelty tarkemmin. Julkisuus- ja salassapitolakiin sisältyvän vastaavan säännöksen mukaisesti 2 kohdan oikeushenkilöllä tarkoitetaan osakeyhtiötä ja kaupallisia yhdistyksiä, ja 3 kohdan mukaisella oikeushenkilöllä puolestaan osakeyhtiötä, taloudellisia yhdistyksiä tai säätiötä.

Viitattu julkisuus- ja salassapitolain säännös kytkeytyy siihen, että tietyt kunnalliset yhtiöt rinnastuvat asiakirjojen julkisuuden osalta viranomaisiin. Määräysvallan tarkempaa määrittelyä

² SOU 2004:64, s. 442.

³ Sekretesslag (1980:100) 9 § ja sen myöhemmin korvannut offentlighets- och sekretesslag (2009:400), 2:3 §.

LUONNOS

pidettiin tarpeellisena julkisuussäännöksiin liittyvän rangaistusvastuun vuoksi.⁴ Lain esitöissä osakeyhtiöiden määräysvallan osalta viitataan osakeyhtiölakiin ja säätiöiden osalta siihen, onko kunnilla säätiöasetuksen perusteella oikeus nimittää tai erottaa yli puolet säätiön hallituksen jäsenistä.

Määräysvallan ”bestämmande inflytande” käsite Suomen lainsäädännössä

Suomen julkisuuslainsäädäntö ei koske kuntien määräysvallassa olevia yhtiöitä eikä siinä näin ollen ole vastaavaa säännöstä kuin Ruotsissa.⁵ Termiä ”bestämmande inflytande” on kuitenkin käytetty Suomen lakien ruotsinkielisissä versioissa kuvaamaan määräysvaltaa niin kuin se on määritelty kirjanpitolaissa. Tällainen viittaus on muun muassa osakeyhtiölaissa (624/2006) ja hyvinvointivointialueesta annetussa laissa (611/2021).

Osakeyhtiölain 11 §:n mukaan yhtiön lähipiiriin kuuluvat muun muassa yhtiön emoyhtiö tai muu henkilö, jolla on yli 50 prosenttia yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamista äänistä tai muuten kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta yhtiössä.

Hyvinvointialueesta annetun lain 4 §:n mukaan hyvinvointialueen tytäryhteisönä pidetään yhteisöä, jossa hyvinvointialueella on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräysvalta.

Viitattu kirjanpitolain 1 luvun 5 § koskee määräysvaltaa toisessa kirjanpitovelvollisessa tai siihen verrattavassa ulkomaisessa yrityksessä. Säännöksen mukaan kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa tai siihen verrattavassa ulkomaisessa yrityksessä (*kohdeyritys*), jos:

- 1) kirjanpitovelvollisella on enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänen enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen;
- 2) kirjanpitovelvollisella on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimielimessä, jolla on tämä oikeus, ja oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin 1 kohdassa tarkoitettu äänenenemmistö; tai
- 3) kirjanpitovelvollinen muuten tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa kohdeyrityksessä”.⁶

⁴ Regeringens proposition 1993/94:48, s 86 -.

⁵ Ruotsin lainsäädäntöä on kuitenkin tarkastelu julkisuuslainsäädännön soveltamisalan laajentamisen mahdollisuuksia selvitettyä. Tässä yhteydessä ”rättsligt bestämmande inflytande” on käännetty ”määrävän aseman harjoittamiseksi”. Ks. Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen, oikeusministeriön julkaisuja 2019:31, s. 188.

⁶ Pykälä nyky muodossaan perustuu lain muutokseen 1620/2015, joka liittyi tilinpäätösdirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU) täytäntöönpanoon. Lakimuutoksen yhteydessä 1 momenttiin lisättiin uusi kohta. Perustelujen mukaan sen tarkoituksena ”on kattaa sellaiset rahoitus- ja vakuusjärjestelyt tai muuta erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt (engl. special

LUONNOS

Ulkoistaminen

Edellä kuvatun mukaisesti Ruotsin vuoden 2006 vesihuoltolain esitöissä kiinnitetään nimenomaista huomiota yksityisen sektorin mahdollisuuksiin osallistua vesihuollon järjestämiseen. Esitöissä ei kuitenkaan ole arvioitu ulkoistamisen vaikutuksia suhteessa määräysvaltaan tai otettu kantaa esimerkiksi siihen, missä määrin yleinen vesi- ja viemärlaitos voi ulkoistaa toimintojaan.

Ruotsin sääntely eroaa kuitenkin Suomesta siinä, että Ruotsissa vesihuollon maksut ovat julkisoikeudellisia maksuja. Ne perustuvat aina kunnan tai kunnallisen vesi- ja viemärlaitoksen tariffiin. Maksuja koskevat riita-asiat ratkaistaan myös erityisessä lautakunnassa, ei käräjäoikeudessa kuten Suomessa.

Vuoden 2023 lakimuutos koskien kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta

Vuoden 2006 vesihuoltolakia muutettiin vuoden 2023 alusta lukien koskien kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta. Muutoksella järjestämisvelvollisuutta koskevaan pykälään lisättiin maininta kiinteistökohtaisista vesihuoltoratkaisuista:

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Edellä mainitun lisäyksen on tarkoitus lisätä joustavuutta julkisen vesihuollon tarpeen arvioinnissa ja mahdollistaa kiinteistökohtaiset vesihuoltoratkaisut, mikäli ne eivät aiheuta riskiä ihmisen terveydelle tai ympäristölle.

Merkittävänä muutoksena kunnille asetettiin vuoden 2023 muutoksen yhteydessä velvollisuus laatia vesihuoltosuunnitelma (6 a–6 d §), jonka tulee sisältää kunnan pitkän aikavälin suunnitelma siitä, miten julkisten vesipalvelujen tarpeeseen vastataan. Suunnitelman tulee sisältää myös muun muassa kunnan arvio siitä, mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä, jotta vesilaitokset toimisivat rankkasateen aiheuttaman kuormituksen lisääntyessä. Kunnan on ennen suunnitelman hyväksymistä kuultava asianmukaisella tavalla ja kohtuullisessa määrin kiinteistönomistajia ja viranomaisia, joille voidaan olettaa olevan merkittävää etua suunnitelmasta.

5.2.2 Norja

Yleisesti vesihuollon sääntelystä

Norjan vesihuoltolainsäädäntö poikkeaa Suomen ja Ruotsin sääntelystä. Norjassa ei ole kattavaa vesihuoltolakia, vaan sääntely on hajallaan eri säädöksissä, kuten esimerkiksi:

purpose entities), joita johdetaan tytäryrityksen tavoin, vaikkei niihin ole — toisin kuin 1 ja 2 momentin mukaisissa tilanteissa — omistuksellista tai jäsenyyteen perustuvaa yhteyttä”. HE 89/2015 vp, s. 34.

LUONNOS

- kunnan vastuusta omistamiensa vesihuoltojärjestelmien käytöstä ja kunnossapidosta säädetään pilaamisen torjuntalaissa (lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensning og om avfall);
- liittymisestä kunnan vesijohtoon ja viemäriin säädetään kaavoitus- ja rakentamislaisissa (lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling);
- kunnallisiin verkostoihin liittyneitä koskevista vaatimuksista säädetään kunnallisilla liittymäehdoilla;
- vesi- ja viemäriverkostojen omistuksesta ja maksuista säädetään laissa kunnallisista vesi- ja viemärijärjestelmistä (lov 16. mars 2012 nr. 12 om kommunale vass- og avløpsanlegg);
- laatu- ja turvallisuusvaatimuksista säädetään useassa eri laissa ja asetuksessa.

Pilaamisen torjuntalaki

Pilaamisen torjuntalain 22 §:n 1 ja 2 momentin mukaan viranomainen voi määrittää viemäriinjoille tarkempia vaatimuksia. Kolmannen momentin mukaan jätevesilaitoksen päästöluvassa voidaan asettaa ehdoksi, että laitos ottaa jätevesiä vastaan toisesta kunnasta.

Lain 24 §:n 1 momentin mukaan kunta vastaa kunnan kokonaan tai osittain omistamien vesihuoltojärjestelmien käytöstä ja kunnossapidosta. Kiinteistöt vastaavat omista järjestelmistään, jollei niitä erikseen ole toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä määrätty kunnan vastuulle. Laki valtuuttaa toimivaltaisen viranomaisen antamaan määräyksiä verkostojen rakentamisesta, käytöstä ja kunnossapidosta. Lain 25 §:n mukaan kustannuksista vastaa kunta. Kunnalla on oikeus periä maksuja liitetyiltä kiinteistöiltä (Laki kunnallisista vesi- ja viemärijärjestelmistä, 3–6 §).

Lain 26 §:n 1 momentin mukaan kunta on velvollinen huolehtimaan kiinteistökohtaisten järjestelmien lietteiden keräyksestä ja kuljetuksesta.

Kaavoitus- ja rakentamislaki

Kaavoitus- ja rakentamislain mukaan vesihuollon järjestäminen lainsäädännön edellyttämällä tavalla (muun muassa juomavesivaatimukset, pilaantumisen estäminen) on edellytys rakennusluvan myöntämiselle. Lain 27 luvun 1 ja 2 § edellyttävät, että kiinteistön tulee liittyä kiinteistön läpi, viereisellä kadulla tai lähialueelle kulkevaan kunnalliseen vesijohtoon tai viemäriin. Liittymisvelvollisuudesta voidaan perustelluista syistä kuitenkin myöntää poikkeus.

Laki kunnallisista vesi- ja viemärijärjestelmistä

Vuoden 2012 uudistus

Vuoden 2012 lainsäädäntöuudistuksen taustalla oli kahden kansanedustajan suurkäräjille tekemä lakialoite. Aloitteen mukaan lainsäädännöllä tuli varmistaa vesihuoltoinfrastruktuurin jääminen julkiseen omistukseen, lukuun ottamatta asiakasomisteisia ei-kaupallisia osuuskuntia. Ehdotusta perusteltiin lyhyen ja pitkän aikavälin turvallisuusnäkökohdilla sekä verkostoon liittyvillä suurilla investointitarpeilla. Aloitteen perusteella suukäräjät teki 3.4.2008 seuraavan päätöksen:

LUONNOS

”Suurkäräjät päätti pyytää hallitukselta ehdotuksen olemassa olevan lainsäädännön muuttamiseksi niin, että varmistetaan vesi- ja viemäri-infrastruktuurin jääminen kokonaan julkisen sektorin omistukseen. Lainsäädäntöön tulee tehdä poikkeuksia julkisen omistuksen vaatimuksesta vesi- ja jätevesitoiminnalle, joka on tällä hetkellä järjestetty tilaajien omistamien ei-kaupallisten yksityisten osuuskuntien kautta, jotta näiden nykyisiä omistusjärjestelyjä voidaan jatkaa.”

Päätöksen perusteella valmisteltiin uusi laki kunnallisista vesi- ja viemärilaitoksista, jonka 1 ja 2 §:ssä säädetään kunnan omistuksesta. Lain 1 §:n mukaan:

- uusien vesi- ja viemäriverkostojen tulee olla kuntien omistuksessa,
- olemassa olevat vesi- ja viemäriverkostot voidaan myydä tai muutoin luovuttaa vain kunnille, ja
- olemassa olevien yksityisten järjestelmien merkittävä laajentaminen tai yhdistäminen voi tapahtua vain kunnan 2 §:n nojalla myöntämällä luvalla.

Nämä vaatimukset eivät koske pienempiä vesi- ja viemärijärjestelmiä, muiden julkisyhteisöjen kuin kuntien omistamia vesi- ja viemärilaitoksia eikä kunnallisten järjestelmien ulkopuolista elinkeinotoimintaa. Esimerkkeinä sääntelyn tarkoittamista järjestelmistä lain 1 §:ssä mainitaan vesijohdot, viemäriputket, pumppuasemat, ylavesisäiliöt sekä veden ja jäteveden käsittelylaitokset.

Lain 2 §:ssä on säädetty poikkeus, jonka mukaan kunta voi hakemuksesta myöntää luvan olemassa olevien yksityisten vesi- ja viemäriverkoston yhdistämiseen, merkittävään laajentamiseen tai uuden yksityisen verkoston rakentamiseen, jos tämä on kaukana kunnan vesi- ja viemäriverkosta, kunnalliseen verkostoon liittymisestä aiheutuisi kohtuuttoman suuria kustannuksia tai muut erityiset syyt puoltavat luvan myöntämistä. Lisäksi on säädetty, että luvan perusteella rakennettavat uudet verkostot on järjestettävä käyttäjien omistamiksi osuuskunniksi ja, että kunta voi liittää lupaan ehtoja.

Kunnan omistus

Kuntien omistusta on täsmennetty lain esitöissä, joiden mukaan kunnan täydellistä omistamista ei edellytetä, vaan olennaista on, että kunnalla on joko suora tai välillinen määräysvalta (*”Med «eigd» menes at kommunen skal ha kontroll med selskapet, enten direkte eller via annen selskapsform”*).⁷ Esimerkkeinä kunnan määräysvallan ja hallinnan varmistavista yhtiömuodoista mainitaan:

- nyttemmin kumotun kuntalain (kunnista ja lääninkunnista 25 päivänä syyskuuta 1992 annetun lain nro 107) nojalla perustetut yhtiöt;
- kunnalliset ja kuntien väliset osakeyhtiöt, joissa kunnalla on enemmistöosuus; ja

⁷ Prop. 136 L (2010–2011) Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg, 5.1.2 ja 7.

LUONNOS

- kuntien ja yksityisten osuuskuntien yhteisomistus, jossa kunta omistaa yli puolet osakkeista.

Kunta voi 2 §:n edellytysten täyttyessä hyväksyä myös sellaiset uudet yksityiset järjestelyt, joissa sillä itsellään on vähemmistöosuus.⁸ On huomattava myös, että Norjan kuntalainsäädäntöä on uudistettu vuoden 2012 jälkeen.

Ulkoistaminen

Vuoden 2012 lain esitöissä on tarkasteltu omistamisvaatimusta myös ulkoistamisen näkökulmasta.⁹ Perusteluissa nimenomaisesti todetaan, että pitkäaikaiset käyttösopimukset voivat heikentää omistusvaatimuksen merkitystä ja vaarantaa lain tavoitteiden saavuttamisen. Tämän vuoksi harkittiin sitä, pitäisikö ulkoistamissopimusten kestoa rajoittaa laissa. Lakiin ei kuitenkaan otettu tällaisia rajoituksia, vaan sopimusten kesto jätettiin kuntien harkintaan. Ratkaisua perusteltiin yhtäältä sillä, että kunnat omistajina ovat parhaita arvioimaan, mikä on tarkoituksenmukaista ulkopuolisen asiantuntemuksen ja resurssien käyttöä ja toisaalta sillä, että lakiesityksen tavoitteet toteutuvat riittävästi kunnan omistuksen kautta.

Maksut

Vuoden 2012 uudistuksessa lakiin sisällytettiin aiemmin erillisessä laissa olleet säännökset vesihuollon maksuista. Maksuista määrätään lain 3–6 §:ssä, ja niitä ovat kertaluonteinen liittymismaksu ja vuosimaksu. Kunnat määrittävät maksujen suuruuden. Maksujen yleiset puitteet ja niiden perimistä koskevat säännökset sisältyvät ministeriön asetuksiin. Ministeriön on mahdollista antaa myös muita lain täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä. Maksuista kerätyt tulot on kohdennettava vesihuoltopalvelujen tarjoamisesta aiheutuviin kuluihin.

5.2.3 Tanska

Tanskassa juomaveden toimittamisesta säädetään vedenjakelulaissa (lov om vandforsyning , No. 602 of 10/05/2022) ja viemäröinnistä ympäristönsuojelulaissa (lov om miljøbeskyttelse , No 48 of 12/01/2024). Vesisektorin järjestämisestä ja taloudellisista olosuhteista säädetään vesisektorilaissa (lov om vandsektorens organisering og Økonomiske forhold , nr 1693 af 16/08/2021).

Muutoksia Tanskan vesihuoltoa koskevaan lainsäädäntöön (HE 219/2013) jälkeen

Vedenjakelulaissa yleisellä vesilaitoksella tarkoitetaan vesilaitosta, joka toimittaa tai aikoo toimittaa vettä vähintään kymmenelle kiinteistölle (3 §). Vesilain nojalla kunnanvaltuusto voi tarpeelliseksi katsoessaan määrätä kunnan alueella toimivien yleisten vesilaitosten yhteistyötä. Ympäristöministeriö puolestaan voi määrätä eri kuntien yleiset vesilaitokset tekemään yhteistyötä. Jolleivät osapuolet pääse yhteisymmärrykseen, päättää kunnanvaltuusto tai ministeriö yhteistyön ehdoista osapuolia kuultuaan (48 §). Vedenjakelulaissa säädetään, että yleisen vesilaitoksen on päätettävä vuosittain rakennus- ja käyttömaksuista vesisektorilain perusteella määritetyn tulokehysten tai kirjanpidon valvontakehysten mukaisesti. Kunnanvaltuusto hyväksyy maksut (53 §). Vedenjakelulain mukaan yleisten vesilaitosten tulee laatia toimitusehdot, jotka kunnanvaltuusto hyväksyy (55 §).

⁸ <https://va-jus.no/miljoverdepartementet-presiserer-ny-lov-om-kommunal-vass-og-avløpsanlegg/>.

⁹ Prop. 136 L (2010–2011) Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg, 5.4.

LUONNOS

Ympäristönsuojelulain mukaan kunnanvaltuusto laatii suunnitelman jätevesien käsittelystä kunnan alueella. Suunnitelmassa määritellään jätevesilaitosten viemäröintialueet vesisektorilain soveltamisalaan kuuluville jätevesilaitoksille (32 §). Vesisektorilain soveltamisalaan kuuluvilla jätevesilaitoksilla on velvollisuus tarjota viemäröintipalvelua kunnanvaltuuston määräämällä viemäröintialueella eivätkä ne saa rakentaa viemäriverkostoja suunnitelman vastaisesti (32 b §).

Vesisektorilain toimeenpanosta vastaa nykyään Ilmasto-, energia- ja yleishyödyllisten palvelujen ministeriö. Vesisektorilaki edistää vesi- ja jätevesihuollon tehokasta toimintaa, joka on kuluttajille läpinäkyvää, tarjoaa kuluttajille mahdollisimman alhaiset, vakaat hinnat ja tukee samalla vesiteknologiaratkaisujen innovatiivista kehittämistä. Laki myös osaltaan varmistaa ja kehittää terveyden ja ympäristön kannalta korkeatasoista vesi- ja jätevesihuoltoa, jossa otetaan huomioon toimitusvarmuus, ilmasto ja luonto. (1 §) Lakia sovelletaan vesihuoltolaitoksiin, jotka palvelevat tai aikovat palvella vähintään kymmentä kiinteistöä, ja jotka ovat 1.1.2010 jälkeen kokonaan tai osittain olleet kuntien omistamia tai joiden vuosittainen vesimäärä on ollut vähintään 200 000 m³ kahtena peräkkäisenä vuotena (2 §).

Vesisektorilakiin on lisätty kuluttajaomisteisen vesihuoltolaitoksen määritelmä. Kuluttajaomisteisella vesihuoltolaitoksella tarkoitetaan laitokseen liittyvien kuluttajien suoraan tai välillisesti omistamaa vesihuoltolaitosta. Kuluttajilla tulee olla rekisteröity käyttöoikeus vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella sijaitsevaan kiinteistöön (2 §).

Jos vesihuoltolaitoksen vuosittainen laskutettu vesimäärä ylittää 800 000 m³, kansallinen valvontavirasto (Forsyningssekretariat) laatii sille kokonaistaloudellisen benchmarking-vertailun (4 §). Ympäristöministeriö puolestaan tekee kaikille lain soveltamisalaan kuuluville vesihuoltolaitoksille vuosittaisen suorituskykyä arvioivan benchmarking-vertailun koskien ympäristö-, terveys-, energia-, ilmasto- ja huoltovarmuuskysymyksiä (5 §). Myös muut vesihuoltolaitokset voivat vapaaehtoisesti osallistua taloutta tai suorituskykyä koskeviin vertailuihin (4 ja 5 §).

Aiempaa hintakattoa koskevaa sääntelyä on muutettu. Hintakaton sijaan kansallinen valvontavirasto asettaa vesihuoltolaitokselle, jonka vuosittainen laskutettu vesimäärä ylittää 800 000 m³, tulokehukset erikseen talousvesi- ja jätevesihuoltotoiminnoille (6 §). Toimijoille, joiden laskutettu vesimäärä jää alle mainitun rajan, valvontavirasto asettaa vastaavasti kirjanpidon valvontakehykset (6 a §). Maksujen perimistä vahvistetun tulokehysten tai kirjanpidon valvontakehyksen vastaisesti ei ole sallittu (13 §). Ilmasto-, energia- ja yleishyödyllisten palvelujen ministeriö laatii tarkemmat säännöt tulo- ja kirjanpidon valvontakehysten määrittämisestä ja valvonnasta (8 §).

Vesisektorilain mukaan vesihuoltolaitokset voivat perustaa yhdistyksiä tukemaan vesialan tehokkuuden ja laadun parantamiseen tähtääviä hankkeita. Yhdistysten tulee olla organisatorisesti riippumattomia ja hyväksyä jäsenikseen kaikki halukkaat vesihuoltolaitokset. Kansallinen valvontavirasto valvoo yhdistysten varojen käyttöä (21 §).

Rakennuslaissa (Byggeloven¹⁰ No 1178 of 23/09/2016) säädetään, ettei rakennusta saa ottaa käyttöön ennen kuin viemäröinti on järjestetty ympäristönsuojelulain edellyttämällä tavalla ja ihmisten käyttöön tarkoitetun veden saatavuus on varmistettu vedenjakelu- ja ympäristönsuojelulakien mukaisesti (4 §).

¹⁰ [Byggeloven \(retsinformation.dk\)](http://Byggeloven.retsinformation.dk)

LUONNOS

5.2.4 Viro

Virossa vesihuollosta säädetään laissa julkisista vesi- ja viemäröintipalveluista (Ühisveevärgi ja -kanalisatsioon seadus RT I, 07.03.2023, 3). Vedenhankinnasta ja vesiensuojelusta säädetään vesilaissa (Veeseadus RT I, 22.02.2019, 1).

Laissa julkisista vesi- ja viemäröintipalveluista säädetään talous- ja jätevesihuollon lisäksi hule- ja kuivatusvesien johtamisesta yleisessä viemärijärjestelmässä. Lain tarkoituksena on varmistaa, että kuluttajalle tarjotaan laatuvaatimukset täyttävä julkinen vesi- ja viemäröintipalvelu kohtuulliseen ja perusteltuun hintaan, yhdenvertaisen kohtelun periaatteen mukaisesti (1 §). Julkisella vesi- ja viemärijärjestelmällä tarkoitetaan laissa vesihuoltojärjestelmää, jonka kapasiteetti on vähintään 10 m³ päivässä ja joka palvelee vähintään 50 henkilöä. Myös pienemmät järjestelmät voidaan katsoa julkiseksi vesi- ja viemärijärjestelmäksi, jos kunta (local government, kohaliku omavalitsuse üksus) on ne sellaiseksi nimennyt julkisen vesi- ja viemärijärjestelmän kehittämissuunnitelmassa. Julkinen vesi- ja viemärijärjestelmä voi olla julkis- tai yksityisoikeudellisen oikeushenkilön omistuksessa (3 §).

Kunta laatii yhteistyössä vesihuoltotoimijan kanssa julkisen vesi- ja viemärijärjestelmän kehittämissuunnitelman, jossa käsitellään sekä vesihuollon nykytila, että kehittämissuunnitelmat. Suunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa (13 §). Suunnitelman tulee sisältää muun muassa ympäristöolosuhteiden sekä nykyisen vesi- ja viemäröintijärjestelmän kuvaus, kuvaus kunnan sosiaalisista ja taloudellisista indikaattoreista sekä vesihuoltotoimijan talouteen liittyvää tietoa, mukaan lukien kuvaus lyhyen ja pitkän aikavälin investointiohjelmasta (14 §). Suunnitelma tarkistetaan ja päivitetään tarvittaessa, mutta vähintään joka neljäs vuosi ja sen tulee kattaa 12 vuoden aikajakso (15 §). Kunta vastaa julkisen vesi- ja viemäröintijärjestelmän rakentamisesta ja kehittämisestä kehittämissuunnitelman mukaisesti. Kunta voi siirtää tähän liittyvät hallintotehtävät toiselle kunnalle hallintoyhteistyölain mukaisesti (16 §). Vesilaissa säädetään, että vesienhoidon toimenpideohjelmassa suunnitellut toimenpiteet tulee ottaa huomioon julkisen vesi- ja viemärijärjestelmän kehittämissuunnitelmassa.

Yksityisomisteisen vesi- ja viemärijärjestelmän omistaja voi tehdä kunnalle esityksen nimeämisestään laissa tarkoitetuksi vesihuoltotoimijaksi. Vesihuoltotoimija nimetään kunnanvaltuuston päätöksellä. Päätöksessä määrätään mm. vesihuoltotoimijan hallinnollisesta tehtävästä, toiminta-alueesta (the licensed territory of the water undertaking, vee-ettevõtja tegevuspiirkond), rahoituksesta sekä vesihuoltotoimijan pätevyysvaatimuksista (24 §). Vesihuoltotoimijan tulee julkaista vuosittain toimintakertomus. Toimintakertomus sisältää yhteenvedon vuosikertomuksesta ja yleiskatsauksen kuluneen vuoden investoinneista sekä yhteenvedon talousveden laadusta, jäte- ja hulevesien käsittelystä ja tulevasta kehityksestä (31 §). Laissa julkisista vesi- ja viemäröintipalveluista säädetään myös vesi- ja viemärilaitosten käyttöhenkilöstön pätevyysvaatimuksista (32 §).

Jollei vesihuoltotoimija täytä sille vesihuollosta huolehtimiseksi asetettuja velvoitteita, kunnalla on mahdollisuus yleisen edun turvaamiseksi hankkia tai pakkolunastaa vesihuolto-omaisuus (assets necessary for the provision of the public water supply and sewerage service, ühisveevärgi ja -kanalisatsioon teenuse osutamiseks vajalik vara) (45 §).

Virossa Kilpailuvirasto (Konkurentsiametiga) laatii suosituksen julkisen vesi- ja viemäröintipalvelun hinnan laskentamenetelmästä (51 §) sekä tekee vesihuoltotoimijan hakemuksesta päätöksen hinnoittelusta (57–58 §). Hinnoittelun tulee olla sellainen, että vesihuoltotoimija pystyy kattamaan toimintakustannuksensa, noudattamaan

LUONNOS

ympäristönsuojeluvaatimuksia, tekemään nykyisen vesihuoltojärjestelmän kestävyys- ja jatkuvuuden varmistamiseksi tarvittavat investoinnit, tekemään kehittämissuunnitelman mukaiset investoinnit sekä varmistamaan sijoitetun pääoman kohtuullisen tuoton (50 §). Vesilaissa säädetään viemäroittävien taajamien määrittämisestä (99 §). Taajamalla tarkoitetaan tässä yhteydessä aluetta, jolla on riittävästi asukkaita tai taloudellista toimintaa, jotta jätevesihuolto voidaan järjestää keskitetysti (93 §). Vesilain mukaan taajaman määrittelyssä on huomioitava kotitalouden mahdollisuudet maksaa vesihuoltopalvelusta, eikä kotitalouden jäsenen julkisesta vesihuollosta maksama summa saa ylittää neljää prosenttia asuinmaakuntansa keskimääräisestä vuosittaisesta nettotulosta. Vesihuollon hinnoitteluun on myös 53 §:n mukaisesti mahdollista sisällyttää tarpeelliset lainanhoitokustannukset erikseen määritellyllä ajanjaksolla.

Virossa kaavoituksesta säädetään suunnittelulaissa (Planeerimisseadus RT I, 26.02.2015, 3). Lain mukaan asemakaavan laatijan on varmistettava liittyminen julkiseen vesijohto- ja viemäriverkostoon, mikäli suunnittelualue sijaitsee julkisen vesi- ja viemärintalouden kehittämisalueella (131 §).

6 Lausuntopalaute

6.1 Lausuntoyhteenveto

[Täydentyä lausuntokierroksen jälkeen]

6.2 Lausuntopalautteen huomioon ottaminen

[Täydentyä lausuntokierroksen jälkeen]

7 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. Tavoite. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi voimassa olevan lain tavoitelistaukseen vesihuollon toimintavarmuus. Lisäksi pykälään ehdotetaan tehtäväksi eräitä teknisluonteisia tarkennuksia.

Uutena tavoitteena lakiin tuotavaa toimintavarmuuden tavoitetta täsmennetään muun muassa vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvollisuuden (15 §) sekä vesihuollon häiriötilannetoiminnan (15 a §) yhteydessä. Vesihuolto on yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömyys, jota on kuvattu myös valtioneuvoston periaatepäätöksessä 2.11.2017 yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi. Turvallisuusstrategian mukaan vesihuollon turvaamisen tarkoituksena on varmistaa puhtaan veden saatavuus sekä terveyden ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen jätevesihuolto. Vesihuollon turvaaminen ulottuu kokonaisvaltaisesti vesihuollon toimintaketjuun vesilähteistä käsitellyn jäteveden purkupisteisiin saakka.

3 §. Määritelmät. Nykyisiä määritelmiä vesihuollosta, vesihuoltolaitoksesta ja asiakkaasta muutettaisiin. Lisäksi taajaman määritelmä poistettaisiin kokonaan, ja lakiin lisättäisiin määritelmät tukkuvesihuoltolaitoksesta, vesihuolto-omaisuudesta, asiakasomisteisesta vesihuolto-osuuskunnasta sekä toiminta-alueesta.

Pykälän 1 kohdan määritelmää vesihuollosta ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että määritelmä kattaisi myös veden ottamisen talousvetenä käytettäväksi. Vesihuollolla tarkoitettaisiin siis veden ottamista, johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä. Veden ottaminen liittyy välittömästi vesihuoltoon, eikä

LUONNOS

veden ottamisen jättäminen vesihuollon määritelmän ulkopuolelle ole tarkoituksenmukaista. Muutoksella on tarkoitus saattaa koko vesihuollon ketju vedenottamolta jätevedenpuhdistamolle saakka vesihuollon piiriin. Jätevesien osalta purkamisen on katsottava nykyiselläänkin sisältyvän vesihuollon määritelmään, jonka vuoksi tätä ei ehdoteta erikseen lisättäväksi pykälään.

Vesihuollon infrastruktuuri kokonaisuudessaan on tarkoituksenmukaista saattaa vesihuollon määritelmän piiriin. Vesihuollon määritelmän laajentaminen tarkoittaisi käytännössä esimerkiksi sitä, että myöhemmin 15 a §:ssä säädetty suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta pitäisi sisällään myös talousveden ottamiseen ja jäteveden purkuun sekä niitä koskeviin rakenteisiin kohdistuvat riskit. Ehdotettu vesihuollon määritelmän muutos ei kuitenkaan muuttaisi vesihuoltolain ja vesilain (587/2011) eikä vesihuoltolain ja ympäristönsuojelulain (527/2014) välistä suhdetta. Jatkossakin esimerkiksi veden ottamisen määrästä ja jäteveden laadusta säädettäisiin mainituissa laeissa.

Vesihuoltolaitosta koskevaa 3 kohtaa esitetään muutettavaksi siten, että jatkossa vesihuoltolaitoksella tarkoitettaisiin laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta ja toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin taikka vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä. Näin vesihuoltolaitoksen määritelmä ei olisi enää sidoksissa toiminta-alueeseen. Muutoksen eräänä tarkoituksena on yhdenmukaistaa vesihuoltolain ja terveydensuojelulain mukaisia määritelmiä siten, että ihmisten käyttöön tarkoitettun veden laadusta uudelleenlaaditun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2020/2184, jäljempänä juomavesidirektiivi, soveltamisalaan kuuluvat talousvettä toimittavat laitokset olisivat jatkossa myös vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia.

Ehdotettu määritelmä pohjautuu kahdelle kriteerille, joiden täytyessä laitos katsottaisiin vesihuoltolaitokseksi. Ensinnäkin vesihuoltolaitoksen tulisi huolehtia yhdyskunnan vesihuollosta. Viittaus yhdyskunnan vesihuollosta huolehtimiseen rajaa soveltamisalan ulkopuolelle laitokset, jotka huolehtivat vain yksittäisen tai muutaman kiinteistön vesihuollosta. Tällaisia olisivat esimerkiksi matkailuyritysten tai varuskuntien omat laitokset. Lähtökohtaisesti myöskään sellaiset teollisuuslaitokset, joilla on oma vesilaitos, eivät huolehdi yhdyskunnan vesihuollosta, kun ne huolehtivat vesihuollosta omiin tarpeisiinsa. Toiseksi laitoksen tulisi toimittaa talousvettä tai vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin. Laitos olisi siis jatkossa vesihuoltolaitos, mikäli laitos huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta ja sen veden toimitus- tai vastaanottovolyymit taikka asiakasmäärä on edellä kuvatun kokoinen.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän ulkopuolelle jäisivät myös laitokset, jotka eivät huolehdi vesihuollosta 9 §:n tarkoittamalla tavalla. Tällaisia ovat esimerkiksi laitokset, joilla on asiakkaina ainoastaan vesihuoltolaitoksia tai elinkeinoelämää. Tällainen laitos voi kuitenkin olla pykälän 10 kohdassa tarkoitettu tukkuvesihuoltolaitos.

Huolehtimisvelvollisuuden ydinsisältönä on verkoston rakentaminen ja kiinteistöjen liittäminen siihen. Alueilla, joilla verkoston rakentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, vesihuollosta voidaan kuitenkin huolehtia muulla tavoin. Esimerkiksi jäteveden poiskuljetuksen järjestäminen on mahdollista. Tästä vastaavaa tahoja pidetään vesihuoltolaitoksena, jos myös määritelmän muut kriteerit täyttyvät. Vesihuoltolaitoksen tilauksesta kuljetuksen toteuttavaa toimijaa ei sen sijaan pidetä vesihuoltolaitoksena. Myöskään kiinteistön omistajan tilauksesta jätevettä kiinteistöltä poiskuljettavaa toimijaa ei pidetä vesihuoltolaitoksena, koska kysymys on kiinteistön vesihuollosta, ei 9 §:n tarkoittamasta vesihuollosta huolehtimisesta.

LUONNOS

Nykyisessä laissa vesihuoltolaitos on määritelty sille hyväksytyyn toiminta-alueen kautta, jolloin haasteena on ollut määritelmän ja sen mukana syntyvien velvoitteiden riippumattomuus laitoksen koosta. Käytännössä on voinut syntyä tilanteita, joissa jopa tuhansia asiakkaita käsittävälle vesihuolto-organisaatioille ei ole hyväksytty toiminta-alueita. Koska pääasiassa vasta toiminta-aluepäätös on aikaisemmin tuonut vesihuolto-organisaatiolle vesihuoltolain mukaiset vesihuoltolaitokselle kuuluvat velvoitteet, saadaan määritelmän muutoksella tällaiset tarkoituksenmukaiset laitokset vesihuoltolain velvoitteiden piiriin. Vesihuoltolaitokselle vahvistettu toiminta-alue toisi jäljempänä kuvatusti mukanaan esimerkiksi kiinteistöjen liittämismuutoksen, joka ei syntyisi yksinomaan vesihuoltolaitoksen määritelmän myötä.

Toisaalta nykyisin ongelmana on ollut myös se, että toiminta-alueita on paikoitellen vahvistettu tarkoituksettoman pienille, jopa vain muutaman talon yhteiskäyttökaivoille. Vesihuoltolaitoksen määritelmän ja toiminta-alueen kautta syntyvät velvoitteet eivät tällöin kohdistu tarkoituksenmukaisesti. Ehdotettu määritelmän muutos jättäisi tällaiset järjestelyt pääasiassa vesihuoltolain sääntelyn ulkopuolelle, sillä tämän kokoluokan toimijat eivät olisi vesihuoltolaitoksen määritelmän mukaisia toimijoita.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos tarkoittaisi sitä, että vesihuoltolain soveltamisalan piiristä poistuisi arviolta 240 laitosta ja lain soveltamisalan piiriin tulisi arviolta 230 laitosta lisää. Muutos parantaisi lain soveltamisalan piiriin tulevien vesihuoltolaitosten asiakkaiden oikeusturvaa ja selkeyttäisi vesihuoltolain ja terveydensuojelulainsäädännön välistä suhdetta. Siirtymäsäännöksellä turvattaisiin uusille vesihuoltolain soveltamisalaan tuleville vesihuoltolaitoksille siirtymäaika, jonka kuluessa laitokset voivat saattaa 15 §:n 1 momentissa tarkoitettua verkostojen sijainnista sähköiseen muotoon sekä laatia 15 a §:n 2 momentissa tarkoitettua suunnitelman häiriötilanteisiin varautumiseksi.

Pykälän 4 kohdassa tarkoitettua asiakkaan määritelmää muutettaisiin siten, että määritelmässä viitattaisiin 5 luvussa tarkoitettuun sopimukseen kiinteistön liittämiseksi laitoksen verkostoon tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä. Viittaus 5 luvussa tarkoitettuun sopimukseen lisättäisiin, jottei syntyisi epäselvyyttä asiakkaiden määrittelystä. Esimerkiksi tukkuvesihuoltolaitokset eivät ole vesihuoltolaitoksen asiakkaita määritelmän tarkoittamalla tavalla, vaikka vesihuoltolaitoksella ja tukkuvesihuoltolaitoksella voikin olla sopimus laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä. Muutoksella ei ole tarkoitus muuttaa nykytilaa, vaan kyse on nykyisessä vesihuoltolaissa olevan määritelmän selkeyttämisestä.

Pykälän 8 kohdan nykyinen määritelmä taajamasta ehdotetaan kumottavaksi. Taajamaa ei olisi enää tarpeen määrittellä, koska liittämismuutoksen ei enää jatkossa sidottaisi taajamaan ja sen ulkopuoliseen alueeseen, vaan liittämismuutoksen olisi ehdotetun 10 §:n mukaisesti jatkossa sama vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella riippumatta siitä, onko toiminta-alueella sijaitseva kiinteistö taajama-alueella vai sen ulkopuolella.

Pykälän uudeksi 9 kohdaksi ehdotetaan uutta määritelmää asiakasomisteisesta vesihuolto-osuuskunnasta. Määritelmän mukaan asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla tarkoitettaisiin osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaista yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä. Näin ollen lain tarkoittamalla asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla voisi olla myös sellaisia asiakkaita, jotka eivät ole osuuskunnan jäseniä. Määritelmä olisi tarpeen Vesi on meidän -sääntelyratkaisun toteuttamiseksi.

Pykälään lisättäisiin uusi 10 kohta, jossa määriteltäisiin tukkuvesihuoltolaitos. Tukkuvesihuoltolaitoksella tarkoitettaisiin laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle, tai johtaa tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä. Nykyisessä laissa on erikseen laajennettu 15, 15 a, 15 b, 16, 20 ja 20 d §:n tietyt velvoitteita koskemaan myös laitoksia, jotka toimittavat

LUONNOS

vettä vesihuoltolaitokselle tai johtavat tai käsittelevät vesihuoltolaitoksen jätevesiä. Tukkuvesihuoltolaitosten erillinen määrittely on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, jotta myöhemmin laissa voidaan viitata tukkuvesihuoltolaitoksiin. Erillinen määritelmä katsotaan tarpeelliseksi myös Vesi on meidän -päätöksen toteuttamiseen liittyvien tukkuvesihuoltolaitoksia koskevien säännösten kohdentamisen vuoksi. Tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmään ehdotetaan myös muutosta esimerkiksi nykyisen vesihuoltolain 15 ja 15 a §:ssä käytettyyn määritelmään.

Käytännössä voi syntyä tilanteita, joissa laitos toimii toisaalta tukkuvesihuoltolaitoksena, eli toimittaa talousvettä toiselle vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, ja toisaalta taas 3 kohdassa tarkoitettuna vesihuoltolaitoksena. Näissä tilanteissa laitokseen sovellettaisiin kaikkia vesihuoltolaitosta koskevia säännöksiä. Näin ollen laissa säädetty velvoitteet koskisivat yksinomaan tukkuvesihuoltolaitoksina toimivia laitoksia siten kuin kunkin velvoitteen osalta erikseen säädetään. Tämä lähtökohta vastaa nykytilaa.

Tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmän tulkinnassa olennaista olisi sanamuodon mukaisesti se, toimittaako laitos vettä toiselle vesihuoltolaitokselle tai käsitteleekö se vesihuoltolaitoksen jätevesiä. Talousveden toimittaminen tai jäteveden käsittely voi sopimusten ketjuuntumisen vuoksi tarkoittaa, että tukkuvesihuoltolaitos toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä myös välillisesti toisen tukkuvesihuoltolaitoksen kautta. Myös tällaisissa tilanteissa, joissa veden toimittaminen tai jäteveden johtaminen tai käsittely tapahtuu välillisesti, tulisi laitosta pitää tukkuvesihuoltolaitoksena. Lakiesityksen tavoitteiden mukaista on, että sääntely on tältä osin aukotonta, ja säännökset esimerkiksi selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuudesta sekä vesihuoltolaitoksen palveluiden turvaamisesta häiriötilanteessa koskevat myös tällaisia laitoksia.

Uudeksi 11 kohdaksi esitetään toiminta-alueen määritelmää. Toiminta-alueella tarkoitettaisiin aluetta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta sen mukaan, miten tässä laissa säädetään ja, jolla oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin. Alkuperäisessä vuoden 2001 vesihuoltolaissa ollut toiminta-alueen määritelmä poistettiin vuonna 2014 samalla, kun vesihuoltolaitos määriteltiin laitokseksi, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella. Vesihuoltolaitoksen määritelmään tehdyn muutoksen vuoksi toiminta-alueen määrittelyä pidettiin tällöin tarpeettomana. Koska vesihuoltolaitosta ei enää jatkossa määriteltäisi sillä olevan toiminta-alueen kautta, ehdotetaan lakiin lisättäväksi toiminta-aluetta koskeva määritelmä. Toiminta-alue rajaisi alueen, jolla sijaitsevilla kiinteistöillä on velvollisuus liittyä vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin.

Pykälän uudeksi 12 kohdaksi ehdotetaan määritelmää vesihuolto-omaisuudesta. Määritelmä katsotaan tarpeelliseksi, sillä lakiin ehdotetaan uusia vesihuolto-omaisuutta koskevia säännöksiä esimerkiksi sen kunnossapitoon ja selvilläolo- ja tarkkailuvelvoitteeseen liittyen. Lisäksi vesihuolto-omaisuuden määrittely on keskeinen osa Vesi on meidän -päätöksen toteuttamista koskevia säännöksiä.

Ehdotetun 3 §:n 1 kohdassa esitetyn vesihuollon määritelmän tarkoituksena on saattaa koko vesihuollon ketju vedenottamolta jätevedenpuhdistamolle saakka vesihuollon määritelmän piiriin, ja vastaavasti vesihuolto-omaisuuden määritelmän esitetään kattavan vesihuoltoon välittömästi liittyvä infrastruktuuri kokonaisuudessaan. Säännöksen tarkoituksena on, että vesihuolto-omaisuudeksi katsottavat rakennukset, rakennelmat ja laitteet liittyisivät välittömästi veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen tai jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn. Määritelmän mukaisesti vesihuolto-omaisuus pitäisi sisällään ensinnäkin vesijohto- ja viemäriverkostoon. Toisekseen vesihuolto-omaisuus kattaisi veden ottamiseen, käsittelyyn ja

LUONNOS

toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn liittyvät rakennukset, rakennelmat ja laitteet. Määritelmän mukaisesti vesihuolto-omaisuutta olisivat verkoston ohella esimerkiksi vedenottamot ja jätevedenpuhdistamot sekä niiden sisältämät laitteistot.

Vesihuolto-omaisuuden määritelmän ulkopuolelle jäisi kiinteistön oma vesihuoltolaitteisto liittämiskohtaan saakka. Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa tästä vesihuoltolain 13 §:n mukaisesti. Vesihuolto-omaisuudella ei myöskään tarkoitettaisi esimerkiksi toimistorakennuksia tai muuta sellaista omaisuutta, jolla ei ole välitöntä merkitystä vesihuollon kannalta.

4 §. Viranomaiset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että momentissa lueteltuihin vesihuoltolain mukaisiin valvontaviranomaisiin lisättäisiin myös kuluttaja-asiamies yhtenä valvontaviranomaisena. Lisäksi momentista poistettaisiin viittauslain mukaisten valvontaviranomaisten toimialoihin. Valvontaviranomaisten valvontatehtävät määriteltäisiin erikseen uudessa 4 a §:ssä. Muutos tarkoittaisi, että valvontaviranomaisten toimivaltaa arvioitaisiin jatkossa lähtökohtaisesti 4 a §:n perusteella.

4 a §. Viranomaisten valvontatehtävät. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin viranomaisten valvontatehtävistä. Pykälässä säädettäisiin niistä velvoitteista, joita valvontaviranomaiset erityisesti valvoisivat. Valvonnan keinoista on säädetty laissa erikseen, ja näitä voivat olla tapauskohtaisesti esimerkiksi 29 §:ssä tarkoitettu määräys, valvontaviranomaisen valitusoikeuden käyttäminen, valvontaviranomaisen vireillepano-oikeus tai erikseen säädetty lausunnonantomahdollisuus. Pykälän tarkoituksena on selkeyttää valvontaviranomaisten välistä toimivaltaa valvoa ja erityisesti antaa säädettyjä velvoitteita koskien määräys tilanteen korjaamiseksi. Pykälässä ei erikseen viitattaisi valvontaviranomaisten tekemiin päätöksiin, valitusoikeuteen tai lausunnonantomahdollisuuksiin, sillä näitä koskevasta toimivallasta on säädetty muualla laissa. Pykälässä säädettäisiin siksi, että valvontaviranomaiset valvoisivat velvoitteita toimialallaan ja erityisesti säädettyjen kokonaisuuksien osalta. Ehdotetulla lailla ei myöskään rajoitettaisi valvontaviranomaisille muun lainsäädännön mukaan kuuluvaa toimivaltaa, vaan esimerkiksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voisi ympäristönsuojelulain perusteella puuttua vesihuoltolain 13 §:n mukaisen kiinteistön vesihuoltolaitteiston käyttämiseen, jos tästä aiheutuisi ympäristönsuojelulain vastainen seuraus.

Pykälän 1 momentin mukaisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi toimialallaan erityisesti kunnan määräysvallan varmistamista vesihuollossa, vesihuollon kehittämistä ja järjestämistä, vesihuollosta huolehtimista ja omaisuudenhallintaa, vesihuollon varautumista sekä tietojen julkisuutta. Kunnan määräysvallan valvonnalla viitattaisiin 4 c §:ssä säädettyihin vaatimuksiin ja velvoitteisiin. Vesihuollon kehittämisellä viitattaisiin 5 ja 5 a §:n mukaisiin velvoitteisiin, ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävänä olisi valvoa, että kunta osallistuu vesihuollon yleissuunnitteluun, kehittää alueensa vesihuoltoa ja laatii 5 a §:n mukaisen kunnan vesihuoltosuunnitelman.

Vesihuollon järjestämisellä viitattaisiin erityisesti lain 6 §:ssä säädettyyn kunnan järjestämisvelvollisuuteen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi, että kunta ryhtyy säännöksen tarkoittamissa tilanteissa järjestämisvelvollisuuden mukaisiin toimenpiteisiin kuten toiminta-alueen hyväksymiseen. Vesihuollon järjestämisen valvontaan kuuluisi myös 9 b §:n mukainen vesihuollon turvaamisen valvonta. Kyseisen säännöksen osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi sitä, että kunta säännöksen tarkoittamissa tilanteissa ryhtyy järjestämisvelvollisuuden mukaisiin toimenpiteisiin.

LUONNOS

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi myös vesihuollosta huolehtimista ja vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintaa. Tällä viitattaisiin lain 9 ja 9 a §:ssä säädettyjen velvoitteiden valvontaan.

Osana omaisuudenhallinnan valvontaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi myös puuttua vesihuollosta 18 §:n mukaisesti perittäviin maksuihin. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontaan ei kuuluisi yksittäistapauksissa maksujen kohtuullisuus, tasapuolisuus tai niistä saatava kohtuullinen tuotto, vaan näitä pidettäisiin vesihuoltolaitosten ja niiden asiakkaiden välisinä yksityisoikeudellisina riita-asioina, jotka käsiteltäisiin käräjäoikeudessa. Maksuihin kohdistuva valvonta tarkoittaisi kuitenkin esimerkiksi sitä, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi tarvittaessa velvoittaa laitosta kattamaan maksuilla vesihuollosta pitkällä aikavälillä aiheutuvat kustannukset. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi valvoa myös maksujen kohtuullisuutta ja vesihuoltolaitoksen maksuihin sisällyttävää enintään kohtuullista tuottoa siltä osin kuin niitä on tarpeen arvioida vesihuoltolaitoksen taloudellisen toimintakyvyn säilymisen kannalta kokonaisuutena.

Edelleen ehdotetun 1 momentin mukaisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi erityisesti vesihuoltolaitoksen selvilläoloa ja varautumista. Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvoitteesta on säädetty 15 §:ssä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus osaltaan valvoisi 15 §:n 1 momentin osalta vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuutta lukuun ottamatta vesihuoltolaitoksen ottamaa raakaveden laatua, joka kuuluu laitoksen omavalvonnan piiriin. Ehdotetun 15 §:n 2 momentin osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi vesihuoltolaitoksen velvollisuutta huolehtia siitä, että vesihuoltolaitos toimittaa raakavesitarkkailun tulokset sekä niihin liittyvien vedenottopisteiden ja havaintopaikkojen sijainti- ja ominaisuustiedot ympäristönsuojelulaissa tarkoitettuun ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Tarkkailtavien muuttujien valitseminen on osa terveydensuojelulain mukaista riskienhallintaa, johon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus osallistuisi 4 §:n 3 momentin perusteella. Lisäksi ehdotetun 15 §:n 3 momentin osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi sitä, että laitos ilmoittaa säännöksessä tarkoitetuille viranomaisille 15 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa muuttujissa havaituista epätavallisista muutoksista.

Varautumisen valvonnalla tarkoitettaisiin ehdotetussa 1 momentissa erityisesti ehdotettujen 15 a ja 15 b §:ssä säädettyjen velvoitteiden valvontaa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi, että vesihuoltolaitos vastaa vesihuoltopalvelun saatavuudesta häiriötilanteessa. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi, että vesihuoltolaitos laatii ja päivittää suunnitelman riskeihin ja häiriötilanteisiin varautumisesta 15 a §:n mukaisesti. Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittamista koskevan 15 b §:n osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi, että vesihuoltolaitos tiedottaa häiriöstä riittävässä laajuudessa.

Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi tietojen julkisuutta. Tällä tarkoitettaisiin erityisesti 16, 20 c ja 20 d §:ssä tarkoitettujen velvoitteiden valvontaa. Ehdotetun 16 §:n osalta valvottavaksi tulisivat erityisesti 3 ja 4 momenteissa säädetty vaatimukset. Ehdotetun 20 c §:n osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi, että vesihuoltolaitos julkistaa säännöksessä tarkoitettut tiedot avoimesti tietoverkossa. Edelleen 20 d §:n osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoisi, että vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos toimittaa tarkoitettut tiedot vesihuollon tietojärjestelmään.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatehtävistä. Momentin mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoisi toimialallaan erityisesti vesihuollosta huolehtimista, liittämisenvelvollisuutta sekä vesihuoltolaitoksen varautumista. Osa näistä valvontatehtävistä olisi rinnakkaisia elinkeino-,

LUONNOS

liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa, ja näiden tehtävien osalta siis sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus että kunnan ympäristönsuojeluviranomainen olisivat toimivaltaisia ratkaisemaan asian.

Vesihuollosta huolehtimisen osalta kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoisi 9 §:n mukaista huolehtimisvelvollisuutta. Vesihuollon varautumisen valvonnalla viitattaisiin 15 a §:n mukaiseen vesihuoltolaitoksen velvollisuuteen vastata vesihuoltopalvelun toimivuudesta häiriötilanteessa.

Liittämismääräyksen valvonta tarkoittaisi erityisesti 10 ja 12 §:n mukaista valvontaa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoisi, että toiminta-alueella oleva kiinteistö liitettäisiin 10 §:n mukaisesti vesihuoltolaitoksen verkostoon. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoisi myös 12 §:ssä tarkoitetun liittämiskohdan sijoittumista eli sitä, määrääkö vesihuoltolaitos liittämiskohdan 12 §:n mukaisesti.

Hulevesien osalta kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoisi erityisesti 17 b §:n mukaista liittämismääräyksen valvontaa hulevesiviemäriin. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoisi, ettei kiinteistöltä johdeta vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin hulevesiä 17 d §:n vastaisesti.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin kunnan terveydensuojeluviranomaisen valvontatehtävistä. Momentin mukaan terveydensuojeluviranomainen valvoisi toimialallaan erityisesti talousveden laatua. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen valvonta kohdistuisi tapauskohtaisesti velvoitteisiin silloin, kun niillä on terveydensuojelullista merkitystä. Terveydensuojeluviranomainen voisi kohdistaa valvontaa 15 §:n mukaiseen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuuteen tai esimerkiksi liittämismääräyksen velvollisuuteen silloin, kun siihen liittyy terveydensuojelullisia näkökohtia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että kuluttaja-asiamies valvoo 5 luvussa tarkoitettujen sopimusten ehtojen lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta. Tämä vastaisi voimassa olevan lain mukaista kuluttaja-asiamiehen tehtävää.

4 b §. *Kunnan vesihuoltotehtävät.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin kunnan vesihuoltotehtävien järjestämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan kunnan tulisi hallintosäännössään antaa määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista. Kunnan tehtävillä tarkoitettaisiin erityisesti vesihuollon kehittämiseen ja järjestämiseen liittyviä tehtäviä, joista säädetään tarkemmin 5, 5 a ja 6 §:ssä. Lisäksi näitä kunnalle säädettyjä tehtäviä on myös 4 c ja 4 d §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että kunta voisi huolehtia tämän lain mukaisista tehtävistään yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa kuntalain 8 luvussa säädetyn mukaisesti. Kunnat voivat järjestää tehtävänsä yhteistoiminnassa kuntalain mukaisesti ilman mainittua säännöstäkin, joten kyse on informatiivisesta viittauksesta kuntalaissa säädettyyn, eikä sillä aseteta kunnalle toimintavelvoitteita. Yhteistoiminta voi olla tarpeen etenkin tilanteissa, joissa kuntien yhteistoiminnalla saataisiin lain mukaiset tehtävät hoidettua tehokkaammin. Yhteistoiminnalla voitaisiin varmistaa muun muassa henkilöstöresurssien riittävyys.

4 c §. *Kunnan määräysvallan varmistaminen vesihuollossa.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin, että kunnan on säilytettävä olemassa oleva määräysvalta kunnan alueella oleviin vesihuoltolaitoksiin, tukkuvesihuoltolaitoksiin ja vesihuolto-omaisuuteen. Ehdotetulla pykälällä pantaisiin osaltaan täytäntöön eduskunnan Vesi on meidän -päätös kunnan

LUONNOS

järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvien julkisomisteisten vesihuoltotoimintojen säilymisestä kuntien omistuksessa ja määräysvallassa.

Ehdotetun 1 momentin mukaisesti kunnan olisi säilytettävä alueellaan oleva kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos ja tukkuvesihuoltolaitos määräysvallassaan. Kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos määriteltäisiin 2 momentissa. Pykälän 1 momentti asettaisi siis kunnalle velvoitteen säilyttää määräysvallassaan sellaiset vesihuoltolaitokset ja tukkuvesihuoltolaitokset, jotka lain voimaan tullessa ovat kunnan omistuksessa tai määräysvallassa. Momentti koskisi vain kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevia vesihuoltolaitoksia ja tukkuvesihuoltolaitoksia, eikä momentin sääntely kohdistuisi asiakasomisteisiin vesihuolto-osuuskuntiin tai sellaisiin vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesihuoltolaitoksiin, jotka eivät ole ennen lain voimaan tuloa olleet kunnan omistuksessa tai määräysvallassa. Nämä toimijat voisivat säilyttää olemassa olevan omistus pohjansa myös lain voimaan tulon jälkeen. Pykälän 1 momentin edellytys kunnan määräysvallan säilyttämisestä ei myöskään estäisi esimerkiksi kunnallisen liikelaitoksen tai kuntayhtymän yhtiöittämistä, jos kunnalla edelleen säilyisi määräysvalta laitokseen pykälän 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos ja tukkuvesihuoltolaitos määriteltäisiin ehdotetun pykälän 2 momentissa. Ensinnäkin 2 momentissa säädettäisiin, että kunnan määräysvallassa oleva vesi- tai tukkuvesihuoltolaitos voisi olla kunnan taseyksikkö, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä tai kuntayhtymän liikelaitos. Tällaisten laitosten osalta voidaan katsoa, että jo organisaatiomuoto takaa kunnan määräysvallan olemassaolon eduskunnan Vesi on meidän -päätöksessä tarkoittamalla tavalla. Jos kyse on muusta kirjanpitovelvollisesta, kuten esimerkiksi osakeyhtiöstä tai avoimesta yhtiöstä, tulisi 1 momentissa säädetty määräysvalta säilyttää siten, että kunnalla yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa säilyy kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräysvalta vesihuoltolaitokseen. Kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa tai siihen verrattavassa ulkomaisessa yrityksessä, kun sillä on 1) enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänten enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen; 2) kirjanpitovelvollisella on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimielimessä, jolla on tämä oikeus, ja oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin 1 kohdassa tarkoitettu äänten enemmistö; tai 3) kirjanpitovelvollinen muuten tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa kohdeyrityksessä. Kunnan määräysvallan toteutumista arvioidaan tarkastelemalla kunnan tai kuntien yhdessä käyttämää määräysvaltaa, määräysvallan edellytys ei siten rajoittaisi vesihuoltolaitosten ylikunnallista yhdistymistä.

Ehdotetun 3 momentin mukaisesti lain voimaan tulon jälkeen perustettavan vesihuoltolaitoksen ja tukkuvesihuoltolaitoksen tulisi olla kunnan määräysvallassa. Säännös katsotaan tarpeelliseksi eduskunnan tahtotilan toteuttamiseksi. Lisäksi lain voimaan tulon jälkeen olisi edelleen mahdollista perustaa asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Vesi on meidän -kansalaisaloitteesta annetussa maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä (MmVM 11/2020 vp) todetaan, että asiakkaiden omistamien osuuskuntamuotoisten vesihuoltolaitosten malli on turvattu jatkossakin. Osuuskuntamuotoisen toiminnan lähtökohtana on osuuskuntalain (421/2013) 7 §:ssä säädetyn mukaisesti sen jäsenten yhdenvertaisuus siten, että kaikilla osuuskunnan jäsenillä on yhtäläiset oikeudet. Asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta määriteltäisiin lain 3 §:n 8 kohdassa. Asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla tarkoitettaisiin osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaita yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä.

LUONNOS

Ehdotetulla 3 momentilla ei puututtaisi ennen lain voimaan tuloa pääosin tai kokonaan yksityisessä omistuksessa toimineiden vesi- ja tukkuvesihuoltolaitosten toimintaan. Sen sijaan lain voimaan tulon jälkeen pääosin tai täysin yksityisessä omistuksessa olevia laitoksia ei olisi enää mahdollista perustaa lukuun ottamatta asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Säännös ei estäisi sellaisen tukkuvesihuoltolaitoksen perustamista, jonka omistaa asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta. Vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksen sekä asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan perustamisajankohta määrittäisi sen perusteella, milloin yhteisö on kirjattu yritys- ja yhteisötietojärjestelmään. Kunnan määräysvallan säilyminen tulisi huomioida myös osakassopimusta laadittaessa.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetulla sääntelyllä varmistettaisiin, että 2 momentissa tarkoitetun laitoksen käyttämä vesihuolto-omaisuus säilyisi kunnan omistuksessa. Ehdotetun momentin mukaan kunnan omistuksessa olevan vesi- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käyttämä vesihuolto-omaisuus tulisi säilyttää kunnan omistuksessa. Vesihuolto-omaisuuden katsottaisiin olevan kunnan omistuksessa silloin, kun vesihuolto-omaisuus on suoraan kunnan itsensä omistuksessa. Vastaavasti myös kunnan taseyksikkönä, kunnan liikelaitoksena, kuntayhtymänä, liikelaitoskuntayhtymänä tai kuntayhtymän liikelaitoksena toimivan sekä muun kunnan määräysvallassa olevan vesi- tai tukkuvesihuoltolaitoksen omistama vesihuolto-omaisuus olisi määritelmällisesti kunnan omistuksessa. Omistusvelvoite ei kuitenkaan koskisi vesihuoltokäytöstä poistuvaa tai poistettua omaisuutta. Tällaisesta omaisuudesta vesihuoltolaitos voisi luopua vapaasti.

Ehdotetulla 4 momentilla ei puututtaisi ennen lain voimaan tuloa vallinneeseen tilanteeseen. Näin ollen sellainen kunnan määräysvallassa olevan laitoksen käyttämä vesihuolto-omaisuus, joka lain voimaan tullessa on yksityisessä omistuksessa, voisi säilyä jatkossakin yksityisessä omistuksessa, eikä laki asettaisi esteitä sen käytölle lain voimaan tulon jälkeen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin lisäksi, että myös sellaisen uuden vesihuolto-omaisuuden, joka otetaan käyttöön lain voimaan tulon jälkeen, tulisi täyttää 4 momentissa säädetyt edellytykset. Kunnan määräysvallassa olevan vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksen lain voimaan tulon jälkeen käyttöönotettavan vesihuolto-omaisuuden tulisi siis olla kunnan omistuksessa. Ehdotetun 4 momentin mukaan kunnalla voisi myös olla sopimukseen perustuva pitkäaikainen käyttöoikeus vesihuolto-omaisuuteen. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi vesihuolto-omaisuutta koskevia pitkäaikaisia vuokra- tai leasing-sopimuksia. Tällöin katsottaisiin, että kunnalla on määräysvalta vesihuolto-omaisuuteen. Kuntien olisi näissä tilanteissa käytännössä huolehdittava siitä, että kunnan määräysvalta pysyy myös sopimukseen perustuvassa mallissa, jolloin kunnan täytyy varmistaa, että sopimukset eivät pääty ilman, että päättymisen seurauksia on mietitty.

4 d §. Kunnan etuosto-oikeus. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin kunnan etuosto-oikeudesta sen alueella myytyyn vesi- ja tukkuvesihuoltolaitokseen sekä vesihuolto-omaisuuteen. Ehdotetulla pykälällä täydennettäisiin 4 c §:n sääntelyä.

Ehdotetun 1 momentin mukaan kunnalla olisi etuosto-oikeus vesihuoltolaitokseen, tukkuvesihuoltolaitokseen ja vesihuolto-omaisuuteen, joka sijaitsee sen alueella. Kyse olisi kaupan osapuolten oikeusaseman kannalta kuntien etuostolakia (608/1977) vastaavasta menettelystä. Etuosto-oikeuttaan käyttämällä kunta tulisi kaupantekohetkellä luovutuskirjassa ilmoitetun ostajan sijaan omistajaksi kaupassa sovitulla ehdoilla. Pykälän 1 momenttiin ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on varmistaa, että kunnalla on mahdollisuus puuttua kauppaan tilanteessa, jossa ennen lain voimaan tuloa perustettu yksityisomisteinen vesi- tai tukkuvesihuoltolaitos taikka ennen lain voimaan tuloa käyttöönotettu vesihuolto-omaisuus olisi

LUONNOS

siirtymässä toiselle yksityiselle omistajalle. Kunnan olisi siis mahdollista etuosto-oikeuttaan käyttämällä lunastaa laitos tai omaisuus omistukseensa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin etuostoon liittyvästä etusijajärjestelystä. Lähtökohtana olisi, että tilanteessa, jossa kaupan kohteena oleva vesihuoltolaitos, tukkuvesihuoltolaitos tai vesihuolto-omaisuus sijaitsisi useamman kunnan alueella, etuosto-oikeus olisi sillä kunnalla, jonka alueella sijaitsee suurin osa kaupan kohteesta. Tilanteessa, jos etusijalla oleva kunta ei käytä etuosto-oikeuttaan, vastaava oikeus olisi myös muilla kunnilla, joiden alueella kaupan kohde sijaitsee. Näissä tilanteissa etusijajärjestys määräytyisi omistuksen suuruuden mukaisessa järjestyksessä, eli etusijalla olevan kunnan jälkeen etusija olisi sillä kunnalla, jonka alueella toiseksi suurin osa kaupan kohteesta sijaitsee ja niin edelleen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin etuostoon liittyvistä menettelyistä. Momentissa säädettäisiin kaupan kohteena olevan laitoksen tai omaisuuden myyjän velvollisuudesta ilmoittaa kunnalle kaupasta viimeistään kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä. Ilmoitusvelvollisuus olisi tarpeen, jotta kunta saisi tiedon tapahtuneesta kaupasta. Jos kaupan kohde sijaitsee useamman kunnan alueella, tulisi ilmoitus tehdä kaikille niille kunnille, joiden alueella kaupan kohde sijaitsee. Ilmoitukseen tulisi liittää tiedot kaupan kohteesta, ehdoista ja ostajasta. Lisäksi ilmoitukseen tulisi liittää suunnitelma siitä, miten ostaja varmistaa vesihuoltopalvelun jatkuvuuden. Nämä tiedot olisivat tarpeen, jotta kunnalla olisi mahdollisimman hyvät lähtökohdat arvioida tarvetta etuosto-oikeutensa käyttämiseksi. Kunnan tulisi tehdä päätös etuosto-oikeutensa käyttämisestä viipymättä, ja enintään kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen saamisesta. Kunnan tulisi kirjallisesti ilmoittaa päätöksestään ostajalle ja myyjälle. Jos kunta päättäisi olla käyttämättä etuosto-oikeuttaan, kunnan tulisi tehdä päätös siitä, ettei se käytä etuosto-oikeuttaan. Kunnan tekemä päätös olisi valituskelpoinen, ja siitä voisi valittaa siten kuin vesihuoltolain muutoksenhakua koskevassa 32 §:ssä säädetään. Kunnan tekemästä etuostopäätöksestä valitettaisiin siis kunnallisvalituksella hallinto-oikeuteen. Kunnan etuosto-oikeutta koskevan päätöksen tekisi kunnan 4 b §:n mukaisesti nimeämä monijäseninen toimielin tai otto-oikeuttaan käyttämällä kunnan valtuusto.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin ostajalle ennen etuoston loppuunsaattamisesta aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta. Momentin sääntely edellyttäisi, että kunnan tulisi viipymättä korvata ostajalle tämän ennen etuoston loppuunsaattamista tekemät kaupan perustuvat suoritukset mahdollisesta laiminlyönnistä aiheutuneita suorituksia lukuun ottamatta. Lisäksi kunta olisi velvollinen korvaamaan ostajalle myös kaupan johdosta syntyneet tarpeelliset kustannukset. Korvausvelvollisuus olisi siten rajattu tarpeellisiin kustannuksiin, eikä ulottaisi kunnan korvausvelvollisuutta koskemaan kaikkia mahdollisia kaupan johdosta syntyneitä kustannuksia.

4 e §. *Omaisuuksien myynnin rajoitukset vesihuollossa.* Pykälässä säädettäisiin asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan toimintojen tai vesihuolto-omaisuuden myyntiin kohdistuvista rajoituksista. Ensinnäkin lakiehdotuksen voimaan tulon jälkeen perustettu asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta voisi myydä toimintonsa tai vesihuolto-omaisuuttaan ainoastaan kunnalle, kunnan määräysvallassa olevalle vesihuoltolaitokselle taikka toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle. Sellainen vesihuolto-osuuskunta, joka on perustettu ennen lakiehdotuksen voimaan tuloa, voisi myydä lain voimaan tulon jälkeen hankkimansa vesihuolto-omaisuuden ainoastaan kunnalle, kunnan määräysvallassa olevalle vesihuoltolaitokselle tai toiselle asiakasomisteiselle vesihuoltolaitokselle. Näin ollen ennen lain voimaan tuloa perustettu asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta voisi myydä toimintonsa mille tahansa vesihuoltotoimintaa jatkavalle toimijalle lain tätä rajoittamatta – myynnin rajoitus koskisi näiden osuuskuntien osalta ainoastaan vesihuolto-omaisuutta, joka on hankittu lain voimaan tulon jälkeen. Näin ollen rajoitus kohdistuisi erityisesti esimerkiksi lain voimaan tulon

LUONNOS

jälkeen rakennettuun uuteen vedenottamoon, tai kokonaan uuteen verkoston osaan. Sen sijaan rikkoutuneen vesihuoltoputken korjaus tai muu korjaustoimenpide ei vielä tekisi omaisuudesta säännöksen tarkoittamalla tavalla uutta. Toisaalta toimintaansa laajentava ennen lain voimaan tuloa perustettu asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta saattaisi käytännössä joutua kokonaisuudessaan omaisuuden myynnin rajoituksen piiriin, sillä laajennusosan itsenäinen myyminen erillään muista osuuskunnan toiminnoista ja omaisuudesta voi olla vaikea toteuttaa.

On huomattava, että ehdotettu 4 c §:n 3 momentti lain voimaan tulon jälkeen perustettavista vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksista rajoittaa uusien perustettavien vesi- ja tukkuvesihuoltolaitosten omistajuutta. Myynnin rajoitusta ei katsota omaisuudensuojaan liittyvistä syistä voitavan ulottaa sellaisiin asiakasomisteisiin vesihuolto-osuuskuntiin tai sellaiseen vesihuolto-omaisuuteen, jotka ovat syntyneet tai joka on rakentunut ennen lain voimaan tuloa. Momentin tarkoituksena ei olisi kuitenkaan rajoittaa esimerkiksi kahden asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan välisiä sulautumisia tai yhdistymisiä.

5 §. *Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu.* Pykälässä säädettäisiin vesihuollon alueellisesta yleissuunnittelusta, josta nykyisinkin on säädetty 5 §:n yhteydessä. Pykälään tehtävillä muutoksilla täsmennettäisiin vesihuollon alueellisen yleissuunnittelun sisältöä, ja voimassa olevan lain 5 §:ssä oleva sääntely vesihuollon kehittämisestä kunnassa poistettaisiin pykälästä. Vesihuollon kehittämisestä kunnassa säädettäisiin uudessa 5 a §:ssä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävästä ohjata vesihuollon alueellista yleissuunnittelua vesihuollon toimintavarmuuden, alueellisen yhteistyön ja rakenteellisen muutoksen kehittämiseksi. Tehtävä olisi uusi, sillä voimassa olevassa laissa ei ole säädetty alueellisen yleissuunnittelun ohjausta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen vastuulle. Säännöksellä säädettäisiin käytännössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen jo nykyisin hoitama alueellisen yleissuunnittelun ohjaaminen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lakisääteiseksi tehtäväksi.

Alueellisen yleissuunnittelun yhtenä tavoitteena on kehittää vesihuollon alueellista yhteistyötä. Tässä erityisen keskeistä on vesihuoltolaitosten ja kuntien välisen yhteistyön kehittäminen. Vaikka elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella olisi alueellista yleissuunnittelua ohjaava tehtävä, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen rooliin ei kuuluisi suunnitelman sisältöön puuttuminen sen enempää, kuin mitä suunnitteluprosessin yhteydessä yhteisesti päätetään.

Alueellisen yleissuunnittelun tavoitteena olisi vesihuollon toimintavarmuus, alueellinen yhteistyö ja rakenteellisen muutoksen edistäminen. Suunnittelun tarkempi toteuttamistapa jätettäisiin laissa määrittelemättä. Alueellinen yleissuunnittelu voi tapahtua monin toisistaan poikkeavin tavoin, sillä alueellisen yleissuunnittelun tarpeet ovat aluekohtaisia. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja kuntien lisäksi maakunnan liitto, alueen vesihuoltolaitokset sekä muut alueen keskeiset vesihuollon toimijat olisi syytä osallistaa suunnitteluprosessiin.

Alueellisen yleissuunnittelun tavoittelemalla rakenteellisen muutoksen edistämiseksi tarkoitettaisiin Kansallisen vesihuoltouudistuksen yhteydessä keskeiseksi tavoitteeksi tunnistettua tarvetta edistää muutosta kohti suurempia, vahvempia ja toimintavarmempia vesihuoltolaitoksia. Heikosti resursoitujen vesihuoltolaitosten suuri määrä on kenties suurin yksittäinen syy vesihuoltosektorin nykyisiin haasteisiin.

Pykälän 2 momentissa on säädetty kunnan velvollisuudesta osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun. Velvoite vastaa sisällöltään voimassa olevan vesihuoltolain 5 §:ään sisältyvää kunnan velvoitetta osallistua alueelliseen yleissuunnitteluun.

LUONNOS

5 a §. *Vesihuollon kehittäminen kunnassa.* Uudessa 5 a §:ssä säädettäisiin vesihuollon kehittämisestä kunnassa. Pykälässä säädettäisiin kunnille uusi velvoite kunnan vesihuoltosuunnitelman laatimiseen.

Kunnan vesihuoltosuunnitelma olisi keskeinen väline kunnan vesihuollon suunnittelun ja alueidenkäytön suunnittelun yhteensovittamisessa. Eri lakien mukaisen suunnittelun ei tulisi olla päällekkäistä, vaan vesihuollon suunnittelu tulee sovittaa muun suunnittelun kanssa yhteen. Tämä voitaisiin tehdä esimerkiksi niin, että kunnan vesihuoltosuunnitelmassa osoitetut strategiset ratkaisut vesihuollon järjestämisessä edistävät tarkoituksenmukaisten vesihuoltoratkaisujen suunnittelua kuntakaavoituksessa. Suunnitelmalla pyritään myös edistämään sekä vesihuollon alueellista yhteistyötä, että vesihuoltolaitosten välistä yhteistyötä.

Suunnitelma palvelisi koko kunnan alueen vesihuollon kokonaisvaltaista kehittämissuunnittelua ja järjestämistä, ja se ohjaisi laitosten oman toiminnan ja omaisuudenhallinnan suunnittelua ja omaisuudenhallintasuunnitelman laatimista. Sen vuoksi on tärkeää, että suunnitteluprosessiin osallistuvat kaikki alueen vesihuoltolaitokset, myös vesihuolto-osuuskunnat. Kunnan vesihuoltosuunnittelu osaltaan edesauttaa rakennemuutosta ja voi toimia neuvottelupohjana tai tausta-aineistona esimerkiksi vesihuolto-osuuskuntien yhdistymisissä.

Ehdotetun 1 momentin sisältö vastaisi pääosin nykyistä 5 §:n 1 momenttia kuitenkin siten, että nykyiseen 1 momenttiin sisältyvä kunnan velvollisuus osallistua alueelliseen yleissuunnitteluun sisältyisi ehdotetun lain 5 §:ään. Ehdotetun 1 momentin mukaisesti kunnan on kehitettävä vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten sekä muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa. Momentissa mainittaisiin voimassa olevan 5 §:n 1 momentin mukaisten yhteistyötahojen lisäksi uutena lisäyksenä muut keskeiset tahot. Kehittämistehtävän toteuttamiseksi tarkoituksenmukaiset yhteistyötahot eivät aina rajoitu vesihuoltolaitoksiin, tukkuvesihuoltolaitoksiin tai muihin kuntiin, vaan tapauskohtaisesti voi olla tarpeen osallistaa myös muita tahoja kuten esimerkiksi pelastuslaitos, hyvinvointialue tai pieniä vesihuoltotoimijoita, jotka eivät ole vesihuoltolaitoksia.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin uudesta kunnan velvoitteesta laatia kunnan vesihuoltosuunnitelma 1 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa. Kunta hyväksyy suunnitelman ja pitää sen ajan tasalla. Momentti velvoittaisi ensinnäkin kunnan vesihuoltosuunnitelman laatimiseen, ja se tulisi tehdä yhteistyössä 1 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa. Toisekseen momentti asettaisi kunnalle velvoitteen suunnitelman hyväksymiselle. Lisäksi vesihuoltosuunnitelma tulisi pitää ajan tasalla. Laissa ei otettaisi kantaa siihen, miten suunnitelma tulisi kunnassa hyväksyä, tai kuinka usein sitä on tarpeen päivittää, sillä vesihuollon kehittämistarpeet vaihtelevat merkittävästi kuntakohtaisesti. Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin tarkemmin kunnan vesihuoltosuunnitelman sisällöstä. Ajan tasalla pitämisen velvoitteen tarkoituksena on se, että mikäli hyväksytty suunnitelma vanhentuu erityisesti suhteessa 3 momentissa säädettyihin sisältövaatimuksiin, tulisi vesihuoltosuunnitelma päivittää ajantasaiseksi. Näin esimerkiksi vesihuollon alueellisessa yleissuunnittelussa, alueidenkäytön suunnittelussa ja yhdyskuntakehityksessä tapahtuvat muutokset sekä 3 momentin tapahtuvat muutokset voisivat johtaa siihen, että vesihuoltosuunnitelmaa tulisi tarkastella uudelleen. Kunnan vesihuollon kannalta yksittäiset, vähämerkityksiset muutokset edellä kuvatuissa seikoissa eivät kuitenkaan toisi kunnalle velvoitetta vesihuoltosuunnitelman päivittämiseen, vaan suunnitelman ajantasaisuutta tulisi arvioida kokonaisvaltaisesti.

LUONNOS

Ehdotetun 2 momentin mukaisesti vesihuoltosuunnitelma voitaisiin laatia yhteistyössä usean kunnan alueelle. Tällöin kunkin kunnan tulisi kuitenkin huolehtia omalta osaltaan vesihuoltosuunnitelman hyväksymisestä.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin kunnan vesihuoltosuunnitelman sisällöstä. Suunnitelmassa tulisi ensinnäkin ottaa huomioon 5 §:ssä tarkoitettu vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu. Suunnitelma tulisi lisäksi sovittaa yhteen alueidenkäytön suunnittelun ja toteutuneen yhdyskuntakehityksen kanssa.

Vesihuoltosuunnitelmasta tulisi 3 momentin 1 kohdan mukaisesti käydä ilmi yhteenvedo vesihuollon järjestämisestä ja vesihuoltopalveluista kunnan alueella. Tällä tarkoitetaan yleiskatsausta kunnan nykyisistä ja tulevista vesihuoltopalveluiden käyttäjistä ja palveluiden tuottajista, mukaan lukien vesihuolto-osuuskunnat ja kunnan yhteistyö ja tavoitteet niiden kanssa. Yhteenvedon tulee sisältää tieto vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin kunnan alueella sisällytettävistä tai poistettavista alueista, joskaan vesihuoltosuunnitelma ei ole samaan tapaan sitova kuin toiminta-aluepäätökset. Vesihuoltosuunnitelmassa on mahdollista kuvata myös suunnitelmia tulevaisuudessa mahdollisesti hyväksyttäväksi tuotavista toiminta-alueista tai toiminta-alueiden laajennuksista.

Myös vesihuoltopalveluiden nykyisten ja tulevien tuottamistapojen, kuten vedenhankinnan vaihtoehtojen, ja mahdollisen yhteistyön muiden kuntien kanssa tulee käydä ilmi yhteenvedosta.

Momentin 2 kohdan mukaisesti suunnitelmaan tulisi sisällyttää kuvaus kunnan vesihuollon omistajapolitiikasta ja omistajaohjauksesta. Tällä tarkoitetaan sen kuvaamista, miten kunnan määräysvalta vesihuoltolaitoksissa ja vesihuolto-omaisuuden pitkäaikainen hallinta järjestetään lain edellyttämällä tavalla ja miten kunta myötävaikuttaa omassa määräysvallassaan olevien vesihuoltolaitosten hallintoon ja toimintaan. Omistajaohjauksesta säädetään myös kuntalaissa (410/2015), mistä syystä muissa yhteyksissä laadittuja kuvauksia voi hyödyntää kunnan vesihuoltosuunnitelmassa.

Vesihuoltosuunnitelmasta tulisi 3 kohdan mukaisesti käydä ilmi viranomaiset, jotka vastaavat kunnassa vesihuollon kehittämisestä ja järjestämisestä. Vesihuoltosuunnitelmassa tulisi todeta se, miten kunnan tehtävät ovat esimerkiksi kunnan hallintosäännössä vastuutettu. Suunnitelmassa tulisi myös kuvailla vesihuollon kehittämiseen ja järjestämiseen käytettäviä resursseja.

Edelleen 4 kohdan mukaisesti suunnitelmasta tulisi käydä ilmi, miten muut kunnan vesihuollon kehittämisen kannalta keskeiset seikat on otettu huomioon. Näitä olisivat muun muassa kaavoitus, yhdyskuntatekniset palvelut, rakennusvalvonta, terveydensuojelu, ympäristönsuojelu ja se, miten kaikkein heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien kuten asunottomien vesihuolto turvataan.

Pykälän 4 momentissa säädetään kunnan velvollisuudesta varata valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto kunnan vesihuoltosuunnitelmasta ennen suunnitelman hyväksymistä. Valvontaviranomaisista etenkin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella voisi olla suunnitelmasta lausuttavaa siitä, onko suunnittelussa olleet mukana tarpeelliset tahot ja täyttääkö se lain asettamat sisältövaatimukset, mutta myös kunnan omille valvontaviranomaisille tulisi varata oikeus antaa lausuntonsa asiasta. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että kunnan vesihuoltosuunnitelman tulisi olla yleisesti saatavilla tietoverkossa. Tällä tarkoitetaan asiakirjan julkaisua esimerkiksi kunnan internetsivuilla. Suunnitelman mahdollisesti sisältämiä turvallisuuskiittäisiä tai salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan julkaista.

LUONNOS

6 §. Vesihuollon järjestäminen. Pykälän 1 momentti pysyisi ennallaan. Pykälän nykyinen 2 momentti jaettaisiin kahteen osaan 2 ja 3 momentiksi siten, että 2 momentissa säädettäisiin kunnan toimenpiteistä vesihuoltolaitoksen perustamiseksi tai toiminta-alueen hyväksymiseksi ja 3 momentissa muista toimenpiteistä, joihin kunta voi järjestämisvelvollisuutensa täyttämiseksi ryhtyä. Nykyinen 3 momentti siirtyisi 4 momentiksi, ja siihen sisältyvä viittaus 2 momenttiin korjattaisiin viittaukseksi 2 ja 3 momenttiin.

Ehdotetun 2 momentin tulkinnassa on huomioitava vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos. Vesihuoltolaitokselta ei enää jatkossa määritelmän mukaisesti edellytetä toiminta-aluetta. Koska vesihuoltolaitos voisi jatkossa toimia myös ilman toiminta-aluetta, kunta voisi täyttää 2 momentissa tarkoitetun järjestämisvelvollisuutensa siten, että se perustaa alueelle vesihuoltolaitoksen, mutta jättää sille toiminta-alueen hyväksymättä. Tämä voi olla tarkoituksenmukaista tilanteissa, joissa järjestämisvelvollisuus koskettaa vain pientä joukkoa kiinteistöjä ja alueella on myös muuta asutusta tai asutukseen rinnastettavaa käyttöä, joiden osalta liittäminen toteutuu molemminpuolisen vapaaehtoisuuden pohjalta.

Toiminta-alueen hyväksyminen olisi kuitenkin edelleen kunnan 6 §:n mukaisen vesihuollon järjestämisvelvollisuuden täyttämisen pääasiallinen toteuttamiskeino. Muita tapoja järjestämisvelvollisuuden täyttämiseksi rajoittaisi edelleen vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita koskeva 7 §:n 1 momentti, jonka edellytykset täyttävillä alueilla järjestämisvelvollisuus olisi aina toteutettava hyväksymällä alue toiminta-alueeksi. Muissa tilanteissa kunnalle jäisi harkintavaltaa järjestämisvelvollisuuden toteuttamistavan valinnassa.

Pykälän uudessa 3 momentissa todettaisiin, että mikäli vesihuoltolaitoksen perustaminen tai sen toiminta-alueen laajentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, kunta voisi ryhtyä muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen turvaamiseksi. Näihin 3 momentin mukaisiin muihin toimenpiteisiin ei voitaisi ryhtyä silloin, kun kohteena oleva alue on sellaista, jolle tulee 7 §:n mukaisesti hyväksyä toiminta-alue. Momentin tarkoittama muu toimenpide voisi olla esimerkiksi verkostoalueen laajentaminen ilman toiminta-aluetta. Näin voitaisiin toimia silloin, kun vesihuollon järjestämisvastuun toteuttaminen ei edellytä toiminta-alueen hyväksymistä, eikä toiminta-alueen laajentaminen ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista. Toiminta-alueen laajentaminen ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista esimerkiksi kaava-alueiden ulkopuolella silloin, kun rakentaminen on hajanaista ja etäisyydet vaihtelevia, eikä liittämisvelvollisuutta ole tarkoituksenmukaista ulottaa kaikkiin alueen kiinteistöihin.

Kunta voisi 3 momentin edellytysten täytyessä ja niin halutessaan vaihtoehtona toiminta-alueen laajentamiselle tai vesihuoltolaitoksen perustamiselle edesauttaa sellaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä, joiden avulla turvattaisiin muiden kiinteistökohtaisiin tai usean kiinteistön yhteisiin ratkaisuihin perustuvien vesihuollon palvelujen saatavuus. Palvelu voisi olla esimerkiksi talousveden toimittaminen kiinteistölle muutoin kuin verkostossa, umpisäiliön rakentaminen, jätevesikuljetuksen järjestäminen umpisäiliöistä tai läheisten kiinteistöjen liittäminen kunnan koulun tai vastaavan laitoksen jätevesijärjestelmään.

7 §. Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet. Pykälässä määriteltäisiin ne alueet, jotka tulee sisällyttää osaksi jonkin vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta. Pykälän tarkoittamilla alueilla kunnan tulisi toteuttaa järjestämisvelvollisuutensa hyväksymällä alue toiminta-alueeksi. Pykälän 1 momenttiin ei esitettäisi muutosta, vaan toiminta-alueiden tulisi entiseen tapaan kattaa alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi.

LUONNOS

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että arvioitaessa vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen tarvetta, eli sitä, tuleeko alue hyväksyä toiminta-alueeksi, tulisi ottaa huomioon maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999, 1.1.2025 alkaen alueidenkäyttölaki (752/2023)) tarkoitetut asemakaava-alueet, taajamat sekä laissa vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) tarkoitetut pohjavesialueet. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että yhdyskuntajätevesidirektiivissä (tähän uuden direktiivin numero kun tiedossa) tarkoitetut taajamat tulisi aina sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen jätevesien viemäröinnin osalta.

Uuden 2 momentin tarkoitus on selkeyttää toiminta-alueiden määrittämistä, eikä sillä muutettaisi nykyistä lähtökohtaa, jonka mukaan vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden tulee kattaa ne alueet, joilla se on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi. Uudessa momentissa säädettäisiin nykyistä tarkemmin niistä alueista, jotka olisi ainakin otettava huomioon määritettäessä 1 momentin mukaisia alueita. Pykälän 2 momentissa mainitut alueet eivät olisi tyhjentävä listaus toiminta-alueäärityksessä huomioon otettavista alueista, vaan edelleen tulisi tapauskohtaisesti huomioida esimerkiksi ranta-alueiden kiinteistökohtaisista vesihuoltojärjestelmistä aiheutuva kuormitus pintavesistöihin, joka voi olla peruste vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämislle. Lisäksi toiminta-alue voi olla tarpeen esimerkiksi tilanteissa, joissa kiinteistökohtaiset jätevesijärjestelmät vaikeuttavat toisten kiinteistöjen vedenottoa. Näin ollen toiminta-alueen tarve ratkaistaisiin edelleen nykyiseen tapaan vesihuoltopalvelun tarpeen perusteella. Uutta 2 momenttia ei olisi tulkittava myöskään siten, että kaikki siinä tarkoitetut alueet olisi aina sisällytettävä toiminta-alueeseen. Kyse on siitä, että momentissa luetelluilla alueilla on usein 1 momentin tarkoittama vesihuoltopalvelun tarve, jonka vuoksi niiden sisällyttäminen toiminta-alueeseen voi olla perusteltua. Jos kunta ei kuitenkaan pidä tätä tarpeellisenä, asia on mainittava ja perusteltava toiminta-aluepäätöksessä.

Asemakaavoituksella suunnitellaan usein siinä määrin tiivistä yhdyskuntakehitystä, että asemakaava-alueiden sisällyttämistä toiminta-alueisiin kaavan toteutumisen mukaisesti voitaisiin edelleen pitää pääsääntöisesti tarpeellisenä. Asemakaavoituksella olisi myös huomattava merkitys arvioitaessa 1 momentissa tarkoitettua suunniteltua yhdyskuntakehitystä.

Taajamat tulisi 2 momentissa säädetyin mukaan huomioida toiminta-alueiden määrityksessä. Oikeuskäytännössä vakiintuneen tulkinnan (mm. KHO 642/2023) mukaan vesihuoltolain mukainen taajaman käsite perustuu yhdyskuntarakenteen aluejaon mukaiseen taajamarajaukseen, nk. YKR-taajamiin. Suomen ympäristökeskuksen tuottama taajamarajaus on Suomen virallinen taajamarajaus, jota Tilastokeskus käyttää tilastoinnissaan. YKR-taajamalla tarkoitetaan vähintään 200 asukkaan taajaan rakennettua aluetta. Rajaus perustuu 250 m x 250 m ruudukkoon, jossa huomioidaan asukasluvun lisäksi rakennusten lukumäärä, kerrosala ja keskittyneisyys. Rajaus on sekä ajallisesti että alueellisesti vertailukelpoinen. Rajaus on hieman tiukempi kuin yleinen pohjoismainen taajamarajaus (vähintään 200 asukasta ja rakennusten välinen etäisyys alle 200 metriä). YKR-taajamien voidaan usein katsoa sisältävän sellaista toteutunutta yhdyskuntakehitystä, jonka vuoksi ne tulisi sisällyttää osaksi jonkin vesihuoltolaitoksen toiminta-alueita. YKR-taajamarajauksista ei tämän vuoksi voitaisi jättää huomioimatta arvioitaessa toteutunutta tai suunniteltua yhdyskuntakehitystä 1 momentin mukaisesti. Toiminta-alue on perustelluista syistä mahdollista vahvistaa myös taajaman ulkopuoliselle alueelle, mikäli alueen liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon on välttämätöntä, ottaen huomioon vesihuoltolaitoksen tekniset ja taloudelliset toimintaedellytykset.

Pohjavesialueiden huomiointi olisi tarpeen hyväksyttäessä toiminta-alueita viemäriverkostoon liitettäviä alueita. Tarkoituksena on korostaa viemäriverkoston rakentamisen tarvetta

LUONNOS

tilanteessa, jossa taajaan asutuilla alueilla kiinteistökohtaisista jätevesijärjestelmistä aiheutuva kuormitus voisi aiheuttaa riskin luokitelluille pohjavesialueille.

Yhdyskuntajätevesidirektiivissä tarkoitetut taajamat tulisi aina sisällyttää toiminta-alueeseen viemäriverkoston osalta. Taajama on määritelty direktiivin 2 artiklan 4 kohdassa ja direktiivin 3 artiklassa säädetään viemärointi- ja liittämismuutoksesta taajama-alueilla. Taajamalla tarkoitetaan direktiivin mukaan aluetta, jossa on niin tiheä asutus joko yhdessä yritystoiminnan kanssa tai ilman sitä, että jätevedet on viemäroitävä ja johdettava yhteen tai useampaan yhdyskuntajätevedenpuhdistamoon ja/tai yhteen tai useampaan purkupaikkaan. Direktiivin 3 artiklan mukaisesti viemärointi tulee rakentaa taajamiin, joiden asukasvastineluku on yli 1 000.

8 §. *Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksyminen.* Toiminta-alueen hyväksymistä koskevaan 8 §:ään tehtäisiin muutoksia ja lisäyksiä, jonka lisäksi osa nykyisen pykälän sisällöstä siirrettäisiin uuteen 8 a §:ään. Jatkossa 8 §:ssä säädettäisiin toiminta-alueen hyväksymismenettelystä yleisemmin, kun taas uudessa 8 a §:ssä säädettäisiin tarkemmin toiminta-alueen hyväksymispäätöksen sisällöstä ja toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksistä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta hyväksyä alueelleen toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue, tai tehdä päätös siitä, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta. Momentin sääntely koskisi ensinnäkin tilanteita, joissa kunnan alueelle perustetaan uusi vesihuoltolaitos tai alueella toimivan pienen vesilaitoksen toiminta laajenee siten, että se täyttää vesihuoltolaitoksen määritelmän. Lisäksi momentti tulisi sovellettavaksi niihin vesihuoltolaitoksiin, joilla ei nykyisellään ole toiminta-aluetta, mutta jotka vesihuoltolaitoksen määritelmämuutoksen myötä siirtyvät lain soveltamisalaan. Vesihuoltolaitoksen määritelmän täyttävien laitosten arvioidaan usein olevan sellaisia, että niille tulisi hyväksyä toiminta-alue vesihuoltolain 6 ja 7 §:n perusteella. -

Momentin sääntely tulisi myös sovellettavaksi silloin, kun kunta tarkistaa pykälän 4 momentissa säädetyn mukaisesti vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen. Näissä yhteyksissä kunnan tulisi arvioida tarve sellaisten alueiden saattamiseksi toiminta-alueiden piiriin, jotka eivät vielä ole toiminta-aluetta, mutta joille se tulisi lain mukaan hyväksyä. Nykytilan yhdeksi ongelmaksi on tunnistettu se, että kaikilla merkittävilläkään vesihuollosta huolehtivilla laitoksilla ei ole toiminta-aluetta, ja vastaavasti toiminta-alueita on usein hyväksytty tarpeettomankin pienille laitoksille.

Toiminta-alueen tarve tulisi aina ratkaista valituskelpoisella päätöksellä. Mikäli toiminta-alueen hyväksyminen vesihuoltolaitokselle ei olisi tarpeen ehdotetun 6 ja 7 §:n perusteella, kunta voisi myös päättää, että vesihuoltolaitokselle ei hyväksytä toiminta-aluetta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että kunta voisi hyväksyä toiminta-alueen laitokselle, joka on kunnan taseyksikössä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä, kuntayhtymän liikelaitos taikka rekisteröity yritys tai yhteisö. Osa nykyisin toimivista vesihuoltolaitoksista toimii esimerkiksi vesiosuuskunta tai vesiyhtymä -nimellä, mutta niitä ei ole rekisteröity. Yritysten ja yhteisöjen rekisteröimisestä säädetään kaupparekisterilaissa (564/2023). Käytännössä nämä rekisteröimättömät vesihuoltolaitokset eivät ole itsenäisiä, perustajistaan erillisiä oikeushenkilöitä, vaan niiden perustajat ovat henkilökohtaisesti vastuussa laitoksen toiminnasta. Tämä ei ole laitoksen asiakkaiden tai sen perustajien oikeusturvan näkökulmasta tarkoituksenmukainen tilanne, ja uudella 2 momentilla pyritään puuttumaan tähän tilanteeseen. Niissä tilanteissa, joissa kunnan alueella toimii vesihuoltolaitos, jolle on hyväksytty toiminta-alue, mutta joka ei ole rekisteröity yritys tai yhteisö, kunnan tulee

LUONNOS

toiminta-alueen tarkistamisen yhteydessä asettaa toiminta-alueen hyväksymisen edellytykseksi sen, että laitoksen tulee rekisteröityä.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään ja perusteluiltaan nykyistä vesihuoltolain 8 §:n 1 momenttia kuitenkin siten, että voimassa olevassa laissa oleva vesihuollosta huolehtimiseen soveltuva laitos korvattaisiin vesihuoltolaitoksella. Muutos tehtäisiin vesihuoltolaitoksen määritelmän muutoksen vuoksi. Jatkossa toiminta-aluetta ei siis voisi hyväksyä sellaiselle toimijalle, joka on niin pieni, että se ei täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää. Lisäksi 3 momentissa korvattaisiin nykyinen velvollisuus tiedottaa riittävässä laajuudessa ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista velvollisuudella tiedottaa julkisella kuulutuksella. Tällä pyrittäisiin selkeyttämään ja yhdenmukaistamaan tiedottamiskäytäntöjä. Julkisesta kuulutuksesta säädetään hallintolain 62 a §:ssä. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että toiminta-aluepäätöksestä on tiedotettava julkisella kuulutuksella.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta tarkistaa toiminta-alue tarvittaessa, kuitenkin vähintään 10 vuoden välein. Tarve toiminta-alueen ajantasaisuuden arvioinnille voi syntyä esimerkiksi silloin, kun toiminta-alueen ulkopuolella tapahtuu yhdyskuntakehitystä, joka edellyttää toiminta-alueen laajentamista. Toisaalta myös erilaiset muutokset olosuhteissa, kuten vesihuollon palveluntarpeen väheneminen, voivat synnyttää tarpeen arvioida toiminta-alueen ajantasaisuutta uudelleen. Olennaista olisi tarkastella paitsi toiminta-alueen laajuuden asianmukaisuus myös se, että toiminta-alue edelleen täyttää sille 8 a §:ssä säädetty edellytykset. Toiminta-alueen säännönmukainen uudelleentarkastelu ei tarkoita sitä, että kunnan täytyisi tehdä 10 vuoden välein uusi 8 a §:n mukainen toiminta-aluepäätös koko laajuudessaan. Jos kunta arvioisi vesihuollon liittämistarpeen muuttumattomaksi, kunta voisi tehdä päätöksen, jossa todetaan, että toiminta-alueen edellytykset ovat pysyneet muuttumattomina. Tilanteessa, jossa toiminta-alueen tarkastaminen johtaisi toiminta-alueen supistamiseen tai rauettamiseen, tulisi huomioida 8 b §:n edellytykset.

Toiminta-alueen tarkastamista koskeva asia ratkaistaisiin valituskelteisellä päätöksellä.

8 a §. *Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset ja päätöksen sisältö.* Pykälä olisi uusi, ja siinä säädettäisiin tarkemmin toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksistä ja toiminta-aluepäätöksen sisällöstä. Ehdotetun 1 momentin mukaan toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä on, että vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita koskevassa 7 §:ssä tarkoitetut alueet on toiminta-alueen arvioinnissa otettu huomioon, vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti, vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi ja että toiminta-aluepäätös toteuttaa kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita.

Momentin 1 kohdassa edellytettäisiin, että lain 7 §:ssä määritetyt alueet on otettu huomioon. Jos kunnan alueella toimii useita vesihuoltolaitoksia, kunta voisi käyttää harkintavaltaa sen suhteen miltä osin 7 §:ssä tarkoitetut alueet sisällytetään toiminta-alueisiin ja minkä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueisiin näitä sisällytetään. Toiminta-aluepäätökset tehdään laitoskohtaisesti.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaisesti toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä olisi, että vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti, ja että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi. Ehdotetut 2 ja 3 kohta vastaisivat sisällöllisesti voimassa olevan vesihuoltolain 8 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohtaa kuitenkin sillä erotuksella, että ehdotetun momentin mukaisesti kyseisten edellytysten täyttymisen tulisi käydä ilmi päätöksestä.

LUONNOS

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan hyväksymisen edellytyksenä olisi myös se, että toiminta-aluepäätös toteuttaa 5 a §:ssä tarkoitetun kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita. Muutoksella korostettaisiin vesihuollon järjestämisen suunnitelmallisuutta ja toiminta-aluepäätöksen yhteyttä kunnan vesihuoltosuunnitelmaan. Toiminta-aluepäätöksen yhteydessä tulisi varmistaa, että kunnan vesihuoltosuunnitelmaan sisällytettävässä 5 a §:n 3 momentin 1 kohdan yhteenvedossa tunnistetut vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet sisällytetään jonkin kunnan alueella toimivan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa kuvattujen edellytysten tulisi käydä ilmi toiminta-aluepäätöksestä. Toiminta-aluepäätöksestä tulisi siten käydä ilmi että 1 momentin 1–4 kohdassa luetellut seikat täyttyvät. Mikäli näin ei ole, ei toiminta-aluetta voisi sellaisenaan hyväksyä.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevan vesihuoltolain 8 §:n 3 momenttia. Toiminta-alue on kartalla tehtävä aluerajaus, josta ei ole tunnistettavissa kriittisen infrastruktuurin kuten verkoston sijaintia. Toiminta-alueella voi olla joko vesijohtoverkoston liitettäviä kiinteistöjä, jätevesiverkoston liitettäviä kiinteistöjä tai molempia. Toiminta-alueen rajaus sisältää tiedon siitä, mitkä kiinteistöt ovat vesijohto- tai jätevesiverkoston piirissä ja mikäli verkostoja ei ole vielä rakennettu, mikä on arvioitu verkostojen rakentamisaikataulu. Verkoston rakentamisaikataulu on usein sidoksissa kaavan toteutumiseen. Toiminta-alueen rajaus kuvataan toiminta-aluepäätöksessä, ja mahdolliset kehittämistarvealueet kuvataan kunnan vesihuoltosuunnitelmassa.

Pykälän 4 momentti vastaisi osittain voimassa olevaa vesihuoltolain 8 §:n 4 momenttia. Säännöstä muutettaisiin kuitenkin siten, että toiminta-alueella sijaitsevia taajamia ei enää tarvitsisi esittää toiminta-aluekartalla. Taajamien esittäminen ei olisi enää tarpeen, sillä liittämismallisuus olisi sama sekä taajamassa että sen ulkopuolella, eikä tieto olisi näin ollen enää kiinteistönomistajille ja -haltijoille tarpeellinen. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että toiminta-aluekartalla ei tule esittää vedenottamo- tai verkostotietoa, sillä ne ovat turvallisuuskriittisiä ja salassa pidettäviä tietoja. Lisäksi edellytettäisiin, että kunnan on toimitettava toiminta-alue tiedot ilman aiheutonta viivästystä Suomen ympäristökeskukselle koneluettavana paikkatietona. Toiminta-alue tieto sisältää kartan ja ominaisuustiedot, kuten vahvistamispäivämäärän ja palvelun tyypin. Suomen ympäristökeskus huolehtisi siitä, että toiminta-aluekartat ovat yleisesti saatavilla tietoverkosta. Tämä toteutetaan Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämän toiminta-aluejärjestelmän kautta. Muutoksen tavoitteena on parantaa toiminta-alue tietojen laatua ja saatavuutta viranomaisten ja kansalaisten käyttöön. Vaatimus paikkatietomuodosta parantaa tiedon käytettävyyttä valvontaan ja seurantaan sekä saattaa kansalaiset tasa-arvoisempaan asemaan eri puolella Suomea yhtäläisen tiedon saatavuuden avulla. Paikkatietomuodossa olevaa toiminta-alue tietoa voidaan yhdistää esimerkiksi pohjavesialuetietoon tai yhdyskuntajätevesidirektiivin taajamatietoon, mikä helpottaa myös muun lainsäädännön valvontaa. Toiminta-alue tiedon laatu ja saatavuus paranevat, sillä aluetiedon tallennustapa yhdenmukaistetaan ja tieto on helposti saatavilla tietoverkossa. Toiminta-alue karttojen toimittaminen Suomen ympäristökeskukselle ei aiheuta merkittävästi lisää työtä kunnalle ja ehdotettu menettely myös poistaisi kunnan velvollisuuden ylläpitää karttatietoa omilla verkkosivuillaan.

Laissa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) tarkoitetaan koneluettavalla muodolla tiedostomuotoa, jonka rakenne mahdollistaa sen, että ohjelmistot pystyvät helposti yksilöimään, tunnistamaan ja poimimaan sitä tietoaineistoja, yksittäisiä tietoja sekä niiden rakenteita. Koneluettavaan muotoon kuuluu, että tietoaineisto on esitetty tavalla, joka on vakioitu siten, että se noudattaa tiedostomuodoltaan jotain alan standardia tai alalla muuten vakiintuneita

LUONNOS

vaatimuksia. Suomen ympäristökeskukselle toimitettavien koneluettavien paikkatietojen vaatimuksista ja toimittamistavoista laadittaisiin ohjeistus.

8 b §. Toiminta-alueen supistaminen ja rauettaminen. Uudessa 8 b §:ssä säädettäisiin toiminta-alueen supistamisesta ja rauettamisesta. Säännöksen 1 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joilla toiminta-aluetta voitaisiin supistaa tai kokonaan rauettaa. Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan mukaan toiminta-aluetta voitaisiin supistaa tai toiminta-alue voitaisiin kokonaisuudessaan rauettaa, jos poistettavan alueen vesihuoltotarpeet ovat muuttuneet niin, että vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset sillä ovat olennaisesti heikentyneet. Edellytyksenä toiminta-alueen supistamiselle tai rauettamiselle olisi siis toiminta-alueen hyväksymisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos vesihuollon palvelun tarpeessa. Ehdotetun 2 kohdan mukaan toiminta-alueen supistaminen tai rauettaminen olisi mahdollista myös silloin, jos toiminta-aluepäätöksen perusteet ovat osoittautuneet perustuneensa olennaisesti virheellisiin lähtökohtiin.

Ehdotettu 2 momentti vastaisi osittain voimassa olevaa 8 a §:ää. Momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta päättää supistamisen tai rauettamisen yhteydessä ensinnäkin siitä, miten vesihuolto turvataan niillä verkostoihin liittyneillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle. Velvoite vastaisi sisällöltään ja perusteluiltaan voimassa olevan lain 8 a §:ää, jonka perustelut löytyvät hallituksen esityksestä (HE 218/2013 vp). Kiinteistön vesihuolto voitaisiin näin ollen turvata nykyiseen tapaan esimerkiksi kiinteistökohtaisin tai usean kiinteistön yhteisin järjestelyin. Laitos voisi myös jatkaa vesihuoltopalvelun toimittamista, vaikka kiinteistö jäisi toiminta-alueen ulkopuolelle. Turvaamisesta tilanteesta, jossa asiakkaan kanssa tehty sopimus irtisanotaan toiminta-alueen supistamisen seurauksena, säädettäisiin tarkemmin 24 §:ssä.

Uutena velvoitteena 2 momenttiin tuotaisiin kunnan velvollisuus päättää supistamista tai rauettamista koskevassa toiminta-aluepäätöksessä, miten vesihuolto järjestetään niillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla, joilla säilyy vesihuollon järjestämisvelvollisuus, mutta jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle. Näin kunta joutuisi supistamisen yhteydessä ottamaan kantaa järjestämisvelvollisuutensa toteuttamiseen näillä alueilla. Ehdotetussa 7 §:ssä säädettäisiin siitä, mitkä alueet on otettava huomioon toiminta-alueen tarvetta arvioitaessa. Toiminta-aluetta ei olisi mahdollista supistaa siten, että tällainen 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu alue jäisi toiminta-alueen ulkopuolelle. Toiminta-alue on kuitenkin mahdollista siirtää toiselle laitokselle. Jos toiminta-alue tällöin rauetetaan toiselta vesihuoltolaitokselta, tulisi toiminta-aluepäätöksen tekemisen yhteydessä päättää siitä, että ne alueet, joilla on 6 §:n 2 momentin mukainen järjestämisvelvollisuus ja jotka ovat 7 §:n mukaisia toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita, hyväksytään toisen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeksi.

Jos toiminta-alueen ulkopuolelle jäävällä alueella on edelleen kunnan järjestämisvelvollisuus, kunta on velvollinen 6 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti ryhtymään muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen kohtuullisen siirtymän turvaamiseksi. Näiden toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää sitä, että vesihuoltolaitos irtisanoo asiakkaidensa kanssa tehdyt sopimukset vesihuollosta. Tähän liittyvästä menettelystä säädetään vesihuoltolain 24 §:n 5 momentissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että supistamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovellettaisiin mitä 8 §:n 3 momentissa ja 8 a §:ssä säädetään. Rauettamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovellettaisiin mitä 8 §:n 3 momentissa ja 8 a §:n 1 momentin 1 ja 4 kohdassa sekä 3 momentissa säädetään. Sekä supistamista koskevaa, että rauettamista koskevaa toiminta-aluepäätöstä koskisivat siis 8 §:n 3 momentin menettelysäännökset toiminta-alueen muuttamista koskevasta menettelystä. Toiminta-alueen supistamista koskevan päätöksen sisällön tulisi kaikilta osin vastata sitä, mitä 8 a §:ssä säädetään toiminta-aluepäätöksen sisällöstä. Sen sijaan

LUONNOS

toiminta-alueen rauettamista koskevan päätöksen kohdalla kaikki 8 a §:ssä säädetty päätöksen sisältöä koskevat vaatimukset eivät olisi relevantteja. Myös rauettamista koskevan päätöksen kohdalla tulisi tieto toiminta-alueen rauettamisesta toimittaa Suomen ympäristökeskukselle 8 a §:n 3 momentissa edellytetyn mukaisesti.

9 §. *Vesihuollosta huolehtiminen.* Pykälässä säädettäisiin vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuudesta. Ehdotetun 1 momentin mukaisesti vesihuoltolaitos huolehtisi toiminta-alueellaan vesihuollosta yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaavasti 8 §:ssä tarkoitetun toiminta-aluepäätöksen mukaisesti. Tämä velvoite vastaisi voimassa olevaa lakia.

Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin vesihuoltolaitokselle myös uusi velvollisuus huolehtia toiminta-alueen ulkopuolella sen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin liittyneiden kiinteistöjen vesihuollosta. Näin ollen vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus laajenisi myös toiminta-alueen ulkopuolelle silloin, kun toiminta-alueen ulkopuolella on vesihuoltolaitoksen verkostoihin liittyneitä kiinteistöjä. Huolehtimisvelvollisuus syntyisi siten liittämisen myötä. Ehdotettu huolehtimisvelvollisuus säilyisi vesihuoltolaitoksella silloinkin, kun toiminta-aluetta supistetaan 8 b §:n mukaisesti, jos toiminta-alueen ulkopuolelle jäävät alueet pysyvät liitettynä laitoksen verkostoon. Mikäli kiinteistöjen vesihuolto turvattaisiin supistamis- tai rauettamistilanteessa esimerkiksi rakentamalla kiinteistökohtaiset järjestelmät ja irtisanomalla sopimukset kiinteistön vesihuollosta, vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus lakkaisi olemasta. Kuten nykyisinkin, vesihuoltolaitos huolehtisi vesihuollosta 12 §:ssä tarkoitettuun liittämiskohtaan saakka. Huolehtimisvelvollisuus koskisi myös sellaisia vesihuoltolaitoksia, joilla ei ole toiminta-aluetta.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin huolehtimisvelvollisuuden sisällöstä tarkemmin. Momentin 1 kohdan mukaisesti huolehtimisvelvollisuus pitäisi sisällään talousveden jakeluverkoston sekä viemäriverkoston rakentamisen ja vesihuolto-omaisuuden omaisuudenhallinnan. Toiminta-alueella vesihuoltolaitoksella olisi nykyiseen tapaan velvollisuus laajentaa verkostoa yhdyskuntakehityksen ja toiminta-aluepäätöksen mukaisesti. Vastaavaa velvollisuutta ei toiminta-alueen ulkopuolella olisi, sillä kiinteistöillä ei olisi myöskään velvoitetta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoihin. Ehdotetussa 1 kohdassa säädettäisiin myös, että huolehtimisvelvollisuus pitäisi sisällään vesihuolto-omaisuuden omaisuudenhallinnan. Tällä tarkoitettaisiin 9 a §:ssä tarkoitetun omaisuudenhallintasuunnitelman laatimista ja sen mukaista verkoston ja muun vesihuolto-omaisuuden kunnossapitoa.

Ehdotetun 2 kohdan mukaan huolehtimisvelvollisuus pitäisi nykyiseen tapaan sisällään talousveden toimittamisen ja jäteveden poistojohtamisen.

Ehdotetun 3 kohdan mukaisesti huolehtimisvelvollisuuteen kuuluisi myös vesihuollon toimintavarmuudesta vastaaminen. Tällä pyritään korostamaan sitä, että vastuu vesihuollosta on aina viime kädessä vesihuoltolaitoksella, vaikka se ulkoistaisi toimintojaan.

Ehdotetun 4 kohdan mukaisesti vesihuoltolaitoksen tulisi huolehtia myös sille 3 luvussa säädettyistä tehtävistä. Näistä velvoitteista säädetään 3 luvun säännöksissä tarkemmin.

Ehdotetun 5 kohdan mukaisesti vesihuoltolaitoksen tulisi huolehtia myös tehtävistä, joita vesihuoltolaitokselle on erityisesti annettu toiminta-alueen hyväksymispäätöksessä. Nykyiseen tapaan vesihuoltolaitos voisi ottaa tuotettavakseen toiminta-alueellaan tai sen ulkopuolellaan muitakin vesihuollon palveluja kuin vedenhankinnan ja viemäröinnin, joista se vastaa suoraan lain nojalla. Siltä osin kuin tällaiset tehtävät yksilöidään vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymispäätöksessä, ne kuuluvat 9 §:n kautta vesihuoltolaitoksen lakisääteiseen

LUONNOS

huolehtimisvelvollisuuteen. Niitä voisivat olla esimerkiksi huolehtiminen sammutusveden riittävydestä pelastustoiminnan tarpeisiin. Vastaavasti laitos voisi ottaa huolehdittavakseen yleisten alueiden huleveden poisjohtamisen ja käsittelyn.

9 a §. *Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma.* Uudessa 9 a §:ssä säädettäisiin vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmasta. Laitos huolehtisi omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnasta ja vastaisi sen ajantasaisuudesta. Omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnassa tulisi huomioida kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteet. Systemaattisen omaisuudenhallinnan ja sen suunnittelun tavoitteena on ensisijaisesti varmistaa vesihuoltopalveluiden toimintavarmuus, saneerausvelan hallinta sekä talous.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin omaisuudenhallintasuunnitelman laadintavelvollisuudesta ja ajan tasalla pitämisestä. Vesihuoltolaitos huolehtisi suunnitelman laadinnasta ja ajan tasalla pitämisestä. Niiltä osin kun vesihuoltolaitos ei omista käyttämäänsä vesihuolto-omaisuutta, omaisuudenhallintasuunnitelman voisi laatia myös vesihuolto-omaisuuden omistaja. Vesihuoltolaitoksella olisi kuitenkin aina velvoite huolehtia siitä, että omaisuudenhallintasuunnitelma on laadittu ja ajantasainen. Jos omaisuudenhallintasuunnitelman laatii joku muu kuin vesihuoltolaitos, vesihuoltolaitoksen tulisi esimerkiksi sopimusjärjestelyin varmistua siitä, että omaisuudenhallintasuunnitelmaa koskevat velvoitteet täytetään. Vesihuoltolaitos vastaisi siten siitä, että omaisuudenhallinnan suunnittelu toteutuu kokonaisuudessaan. Momentissa säädetään suunnitelman tarkoituksesta, joka on vesihuollon kustannusten ja maksujen välinen tasapaino.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vesihuoltolaitoksen velvollisuudesta toimittaa omaisuudenhallintasuunnitelma tiedoksi kunnalle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Tämä olisi tarpeen kunnan vesihuoltosuunnitelman ajantasaisuuden arviointia ja kunnan alueen vesihuollon kokonaiskuvan muodostamista varten sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvontatehtävien vuoksi.

Pykälän 3 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä. Tarkoituksena on, että suunnitelman tulee sisältää ainakin suunnitelma kuntotutkimuksesta ja huollosta, pitkän aikavälin investointisuunnitelma sekä pitkän aikavälin taloussuunnitelma.

9 b §. *Vesihuollon turvaaminen.* Lakiin lisättävässä uudessa pykälässä säädettäisiin tilanteesta, jossa vesihuoltolaitos ei 8 a §:ssä kuvatun toiminta-aluepäätöksen sisältövaatimusten mukaisesta ennakoarvioinnista huolimatta kykene huolehtimaan vesihuollosta lain edellyttämällä tavalla. Kun kysymys on kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvasta 6 §:n 2 momentissa tarkoitetusta alueesta, kunnalla olisi velvollisuus järjestämisvelvollisuutensa perusteella ryhtyä toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden turvaamiseksi alueella. Tällä korostettaisiin yhtäältä ennakoarvioinnin merkitystä toiminta-aluepäätöksessä ja toisaalta sitä, että kunnalla on viimekätinen vastuu vesihuollon järjestämisestä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla alueilla. Kunnan toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi laitoksen toimintaedellytysten parantaminen, alueen sisällyttäminen toisen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen tai 6 §:n 2 momentin mukaiset muut toimenpiteet vesihuollon palveluiden turvaamiseksi. Jos kunta ei käytettävissään olevin keinoin puutu asiaan, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi edellyttää kuntaa varmistamaan, että laitos täyttää toiminta-aluepäätökseen perustuvat velvoitteensa tai ryhtymään muihin toimenpiteisiin järjestämisvelvollisuutensa täyttämiseksi. Pykälään sisältyvä kunnan vesihuollon turvaamisvelvoite on tarkoitettu viimesijaiseksi keinoksi tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan huolehtimisvelvollisuutensa mukaisesti vesihuollosta. Pykälällä

LUONNOS

varmistetaan, että kuntalaisten oikeudet toimivaan vesihuoltoon toteutuvat tällaisessakin tilanteessa.

10 §. Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon. Pykälässä säädettäisiin kiinteistön liittämisestä vesihuoltolaitoksen vesijohtoon ja jätevesiviemäriin. Pykälän 1 momentti olisi sisällöltään vastaava kuin voimassa olevan lain 10 §:n 1 momentti, ja sen mukaan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö olisi liitettävä laitoksen vesijohtoon ja jätevesiviemäriin.

Voimassa olevan lain 2 momentti, joka koskee taajaman ulkopuolella olevien kiinteistöjen liittämisedellytyksiä, poistettaisiin kokonaan. Liittymisvelvollisuutta määrittävä tekijä olisi siis toiminta-alue, ei se, sijaitseeko kiinteistö taajama-alueella vai sen ulkopuolella. Taajaman ulkopuolella toiminta-alueella sijaitsevien kiinteistöjen olisi jatkossa liityttävä vesihuoltolaitoksen verkostoihin samoin perustein kuin taajamassakin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että kiinteistöä ei tarvitsisi liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään. Kiinteistökohtaisista jäteveden käsittelyjärjestelmien puhdistuksen tasovaatimuksista säädetään ympäristönsuojelulain 16 luvun lisäksi valtioneuvoston asetuksessa talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (157/2017). Tällä edellytyksellä voisi jatkossa vapautua liittämisvelvollisuudesta jätevesiviemäriin sekä taajama-alueella että sen ulkopuolella.

Pykälän 4 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevan lain 10 §:n 4 momenttia.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin vesihuoltolaitoksen velvollisuudesta pyydettyä toimittaa kunnalle tieto talousvesi- ja viemäriverkoston liittyneistä kiinteistöistä. Velvoitteella tarkennetaan tiedon toimittamisvelvollisuutta. Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 15 §:n mukaan väestötietojärjestelmään tallennetaan muun ohella rakennushanketta ja rakennusta, sen rakenteita ja ominaisuuksia kuvaavat muut tiedot. Väestötietojärjestelmästä annetun valtioneuvoston asetuksen (128/2010) 24 §:n mukaan rakennuksen omistamista ja hallintaa, sijaintia, käyttöä, rakenteita ja ominaisuuksia sekä rakennustietojen ilmoittajaa koskevat tiedot tallennetaan väestötietojärjestelmään muun ohella rakennuksen liittymät alueen vesi-, viemäri-, kaasu-, sähkö- ja kaapeliverkkoon. Kunta tallentaa tiedot ja ajantasainen tieto vesihuoltolaitoksen verkostoon liitetyistä kiinteistöistä edesauttaa tehtävää. Vesihuoltolaitoksella on tieto asiakkaistaan, ja ehdotuksella pyritään parantamaan edellytetyn tiedon siirtymistä väestötietojärjestelmään.

11 §. Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen. Lain 11 §:ssä säädettäisiin nykyiseen tapaan liittämisvelvollisuudesta vapauttamisesta. Vapautuksen myöntämisen perusteisiin esitetään muutoksia.

Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen velvollisuudesta pyytää vapauttamisesta kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto. Lausunnonpyyntövelvollisuutta muutettaisiin nykyistä joustavammaksi, lausunto tulisi jatkossa pyytää vain tarvittaessa. Nykytilannetta vastaavasti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntäisi jatkossakin hakemuksesta vapautuksen pykälässä säädetyin perustein.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joiden täytyessä vapautus liittämisvelvollisuudesta olisi myönnettävä. Momentissa säädettyjen edellytysten tulisi täytyä

LUONNOS

samanaikaisesti, jotta vapautus voidaan myöntää. Momentin 1 kohdan mukaisesti vapauttamiselle tulisi olla olemassa erityinen syy, kuten esimerkiksi huomattavat kiinteistökohtaisen vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiemmin aiheutuneet kustannukset järjestelmän elinkaari huomioiden tai liittämisestä aiheutuvat kustannukset, tai vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve. Edellytys voisi täytyä esimerkiksi tilanteissa, joissa on jo rakennettu ympäristönsuojelulain sekä terveydensuojelulain normit täyttävä kiinteistökohtainen talous- tai jätevesijärjestelmä, tai tilanteissa, joissa kiinteistö on jäänyt asumattomaksi. Erityisenä syynä liittämisestä aiheutuneiden kustannusten osalta voitaisiin lähtökohtaisesti pitää sellaisia kustannuksia, jotka oleellisesti ylittävät alueen muiden kiinteistöjen liittämisen kustannukset. Mikäli vapautusperusteena on aiemmin tehty investointi kiinteistökohtaiseen vesihuoltojärjestelmään, tulisi sen käyttöikä huomioida ja arvioida vapautuksen myöntäminen määräaikaisena.

Ehdotetun 2 momentin 2 kohdan mukaisesti edellytyksenä vapautuksen myöntämiselle olisi se, että vapauttaminen ei yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella. Ehdotuksessa katsotaan tarpeelliseksi huomioida maanomistajien yhdenvertaisesta kohtelusta johtuvat päätöksen kerrannaisvaikutukset. Jos vapautus myönnetään yhdelle liittyjälle tietyin perustein, on se myönnettävä vastaavilla perustein myös muille hakijoille. Jos vapautushakemuksia tulee paljon, voi yhdenkin vapautuksen myöntäminen tällöin vaarantaa vesihuoltolaitoksen taloudenpitoa. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi, että vapautuksen ei tulisi yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi vaarantaa vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaisesti vapautuksen edellytyksenä olisi myös se, että vapautus ei saisi merkittävästi vaarantaa vesihuollon hoitamista. Merkittävyys olisi vaatimuksena uusi, eikä näin ollen millaista tahansa vesihuoltolaitoksen taloudellista ja asianmukaista hoitamista vaarantavaa vapautusta tulisi 2 kohdan mukaisesti evätä. Merkittävyyttä arvioitaessa tulisi kiinnittää huomiota vesihuoltolaitoksen taloudellisen tilanteen ja kiinteistöltä saatavien potentiaalisten maksujen lisäksi vapautuksen tapauskohtaiseen merkitykseen vesihuoltolaitoksen kannalta. Yksittäisen vapautuksen myöntäminen ei yleensä sellaisenaan merkittävästi vaarantaisi vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista, mutta erityisesti yhdessä muiden vapautusten kanssa tällainen merkittävä vaikutus voi syntyä.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään pääosin nykyistä 11 §:n 3 momenttia. Voimassa olevan lain mukaan vesijohtoon liittämisen vapautuksen edellytyksenä on vaatimukset täyttävä talousvesi. Tätä vaatimusta tarkennettaisiin viittauksella terveydensuojelulain laatuvaatimuksiin ja -tavoitteisiin. Terveydensuojelulaissa ja sen nojalla annetussa talousvesiasetuksessa säädetään talousvedelle asetetuista terveydellisistä laatuvaatimuksista ja talousveden käyttökelpoisuutta koskevista laatuavoitteista. Lisäksi viittausta ympäristönsuojelulakiin muutettaisiin siten, että kiinteistön jätevesien johtamisen ja käsittelyn tulee olla järjestetty ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti, kun nykyisin jätevesien johtaminen ja käsittely tulee voida järjestää ympäristönsuojelulain mukaisesti. Sanamuodon muutoksen tarkoituksena on korostaa sitä, että kiinteistön jätevesijärjestelmän tulee vapautuksen myöntämisen hetkellä olla ympäristönsuojelulain vaatimusten mukainen. Ympäristönsuojelulain mukainen järjestelmä täyttää myös terveydensuojelulaissa säädetyn edellytyksen siitä, että jäteveden johtamisesta ja puhdistuksesta ei saa aiheutua terveyshaittaa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen olosuhteiden muuttuessa vapautuksen edellytykset tulisi tarkastella uudestaan. Jos vapautus on esimerkiksi myönnetty asumattomalle kiinteistölle, johon sittemmin muuttaa uusia asukkaita, tulisi vapautuksen edellytykset tarkastella uudestaan.

LUONNOS

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettävän kunnalle mahdollisuus määrittää vapautushakemuksen käsittely maksulliseksi. Vapautushakemuksia on ollut nykyisellään paljon ja niiden käsittely on työllistänyt kuntia. Vapautushakemuksista olisi mahdollista periä maksua käsittelystä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi.

14 §. *Vesihuoltolaitoksen velvollisuus huolehtia talousveden laadusta.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Pykälässä säädetään siitä, että vesihuoltolaitoksen tulee huolehtia siitä, että laitoksen toimittama talousvesi täyttää terveydensuojelulaissa säädetyt laatuvaatimukset. Vaikka pykälä on kirjoitettu aineellisen säännöksen muotoon, sillä ei ole itsenäistä sisältöä, vaan se on käytännössä ainoastaan informatiivinen viittaus terveydensuojelulain säännöksiin. Laitokset ovat terveydensuojelulain nojalla velvollisia huolehtimaan siitä, että niiden toimittama talousvesi täyttää terveydensuojelulaissa säädetyt laatuvaatimukset ja -tavoitteet.

15 §. *Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus.* Pykälän 1 ja 4 momenttia ehdotetaan muutettavan. Muilta osin pykälää ei muutettaisi.

Pykälän 1 momentin mukaisen vesihuoltolaitoksen selvilläolovelvollisuuden sisältöä muutettaisiin. Voimassa olevan lain 15 §:n 1 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä käyttämänsä raakaveden määrään tai laatuun kohdistuvista riskeistä sekä laitteistonsa kunnosta. Voimassa olevan säännöksen perusteluissa (HE 218/2013 vp) todetaan, että selvilläolovelvollisuus tarkoittaisi, että vesihuoltolaitoksen tulisi olla tietoinen toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä. Nyt selvilläolovelvollisuuden sisältöä muutettaisiin vastaamaan lain (681/2014) perusteluita, eli vesihuoltolaitoksen olisi oltava selvillä toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä sekä niihin kohdistuvista riskeistä. Selvilläolovelvollisuus ulottuisi siten laajemmalle, kuin vain raakaveden määrään ja laatuun, mutta pitäisi jatkossakin sisällään myös raakaveden määrään ja laatuun kohdistuvat riskit.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan myös muutettavan laitteiston käsite vesihuolto-omaisuudeksi. Voimassaolevan lain mukaan vesihuoltolaitoksen on tarkkailtava laitteistonsa kuntoa. Laitteiston käsitteenä ei välttämättä ole ajateltu tarkoittavan myös verkostoja, vaikka tarkkailuvelvollisuuden on ollut tarkoitus kohdistua myös laitoksen verkostoihin. Vesihuolto-omaisuuden käsite kattaa laitteistojen lisäksi myös muun keskeisen infrastruktuurin. Vesihuolto-omaisuus määriteltäisiin lain määritelmäpykälässä.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavan myös verkostojen sijaintitietojen muotoa koskien. Voimassaolevan lain mukainen edellytys saattaa tiedot verkostojen sijainnista sähköiseen muotoon on epätarkka. Tästä syystä momentissa edellytettäisiin sitä, että tiedot verkostojen sijainnista saatettaisiin koneluettavaan paikkatietomuotoon. Tiedot verkostojen sijainnista ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että verkosto-omaisuudesta voidaan huolehtia asianmukaisesti ja jotta omaisuutta on mahdollista saneerata. Tietoa ei edellytetä toimitettavaksi viranomaisille ja vesihuoltolaitoksen tulee huolehtia tiedon asianmukaisesta säilyttämisestä. Tiedot verkostojen sijainnista tai ominaisuuksista eivät ole julkisia.

Pykälän 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus terveydensuojelulaissa tarkoitettuun talousvettä toimittavaan laitokseen, joka toimittaa talousvettä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin. Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutoksen myötä nämä terveydensuojelulaissa tarkoitettut talousvettä toimittavat laitokset ovat myös vesihuoltolaitoksia, eikä pykälän soveltamisalaa ole näin ollen tarpeen enää laajentaa tältä osin. Lisäksi viittaus laitokseen, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai

LUONNOS

käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, korvattaisiin tukkuvesihuoltolaitoksella. Lain määritelmäpykälään on tarkoitus lisätä tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

15 a §. *Vesihuoltolaitoksen varautuminen häiriötilanteisiin.* Pykälän otsikkoa ja pykälää ehdotetaan muutettavaksi. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyisi 4 momentiksi.

Pykälän nykyinen otsikko Vesihuoltolaitoksen palvelujen turvaaminen häiriötilanteissa ehdotetaan muutettavaksi muotoon Vesihuoltolaitoksen varautuminen häiriötilanteisiin. Uusi otsikko kuvaisi paremmin pykälän sisältöä, jossa säädetään ennen kaikkea varautumisesta häiriötilanteisiin.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi lisäämällä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä aluehallintovirasto niiden tahojen listaan, joiden kanssa vesihuoltolaitoksen on tehtävä yhteistyötä vesihuoltopalvelujen turvaamiseksi häiriötilanteessa. Käytännössä laitos tekee näiden tahojen kanssa yhteistyötä varautumisesta koskevista asioista jo nykyisin.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vesihuoltolaitoksen suunnitelmaa häiriötilanteisiin varautumisesta laajennettaisiin sisältämään häiriötilanteeseen varautumisen lisäksi myös riskienhallinnan. Suunnitelma myös nimettäisiin varautumissuunnitelmaksi. Varautumissuunnitelma toimisi käsikirjana kaikelle laitoksen varautumisen suunnittelulle, ja sillä olisi vahva yhteys laitoksen 15 §:n mukaiseen selvällölovelvollisuuteen. Velvoitteen tavoitteena ei olisi tuottaa teoreettista raporttia vaan käytännön toiminnan ja häiriötilanteiden hallinnan prosessin kuvaus. Varautumissuunnitelmassa tulisi kuvata häiriötilannetoiminnan lisäksi keskeiset riskit, joista voi aiheutua häiriötä, sekä tulisi tunnistaa ne vesihuoltolaitoksen toimintaan liittyvät riskit, joiden hallintatoimia ei ole muiden säädösten pohjalta laadittavissa suunnitelmissa kuvattu. Näitä riskejä voisivat olla esimerkiksi varaosatoimituksiin, automaatioon tai viemärointiin liittyvät riskit. Riskienhallinnan kokonaisuus voi olla tarkoituksenmukaista kuvata yhdessä asiakirjassa.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin lisäksi laitokselle velvollisuus harjoitella toimintaa häiriötilanteissa. Myös harjoittelua tulisi kuvata varautumissuunnitelmassa esimerkiksi siten, että ketä harjoittelu koskee ja kuinka usein sitä tehdään. Häiriötilanteissa toimimisen suunnitelmallisuus parantaa tilanteesta palautumista ja harjoittelu on keskeinen osa toiminnallista osaamista. Harjoittelun tiheydestä ei ehdoteta säädettyä. Säädos ei poissulje muussa lainsäädännössä edellytettävää harjoittelua ja harjoittelu on tarkoituksenmukaista nähdä kokonaisuutena.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan myös lisättäväksi velvoite päivittää varautumissuunnitelma tarvittaessa ja vähintään kuuden vuoden välein. Ajantasainen suunnitelma pitäisi myös toimittaa valvontaviranomaisille, pelastusviranomaiselle ja kunnalle päivityksen yhteydessä. Kuuden vuoden aikaväli perustuu siihen, että myös terveydensuojelulain mukainen talousvedentuotantoketjun riskienhallintasuunnitelman päivittämissykli on kuusi vuotta.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin myös siitä, että vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Varautumissuunnitelman keskeinen sisältö ja laadinnan tarkoitus on varmistaa vesihuollon palveluiden turvaaminen ja suunnitelma on tiivistelmä vesihuoltolaitoksen haavoittuvuudesta. Varautumissuunnitelman sisältöä voidaan käyttää väärin tahalliseen vahingontekoon, sabotaasiin tai terrorismiin, eikä suunnitelmasta ole rajattavissa osioita, joiden tulisi olla julkisia. Se osa vesihuoltolaitoksen toiminnan kuvausta, mikä on julkista, tulisi kuvata esimerkiksi laitoksen verkkosivuilla tai vuosikertomuksessa.

LUONNOS

Varautumissuunnitelman salassapidosta säätäminen selkeyttää sen käsittelyä sekä laitoksen omassa, että eri viranomaistahojen sekä kunnan dokumentinhallinnassa. Salassa pitämisestä säätäminen on perusteltua ottaen huomioon vesihuollon keskeisen luonteen välttämättömyyspalveluna, palvelun suoran kytköksen ihmisten terveyteen sekä varautumissuunnitelman luonteen asiakirjana.

Pykälän uudessa 3 momentissa säädettäisiin, että vesihuoltolaitoksen tulisi yhteensovittaa vesihuoltolain mukainen varautumissuunnitelma yhteen muun vesihuoltoon liittyvän valmiussuunnittelun kanssa. Näitä muiden säädösten nojalla tehtäviä valmiussuunnitelmia ovat terveydensuojelulain 19 a §:ssä tarkoitettu riskienhallintasuunnitelma, pelastuslain 30 §:ssä tarkoitettu sammuusvesisuunnitelma sekä ympäristönsuojelulain 15 §:n mukainen varautumissuunnitelma.

Kunnan valmiussuunnittelun kannalta keskeisiä huomioitavia asiakirjoja ovat kunnan valmiussuunnitelma sekä terveydensuojelulain 8 §:ssä tarkoitettu kunnan suunnitelma elinympäristöön vaikuttaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi, josta on säädetty tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta (1352/2015). Kunnan valmiussuunnittelun sisällöstä ei ole erikseen säädetty, mutta kuntalain 90 §:ssä edellytetään, että hallintosäännössä annetaan tarpeelliset määräykset hallinnon ja toiminnan järjestämisestä, päätöksenteko- ja hallintomenettelystä sekä valtuuston toiminnasta poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa. Esimerkiksi varavedenjakelesta sovitaan usein kunnan ja muiden vesihuoltolaitosten kesken ja varautumissuunnitelmasta tulisi käydä ilmi nämä sopimusrakenteet. Myös varautuminen pitkäkestoiseen viemäroinnin häiriöön edellyttää yhteensovittamista kunnan valmiussuunnittelun kanssa, sillä vesihuollon häiriötilanteesta voi muodostua jätehuollon häiriötilanne.

Talousettä toimittavien vesihuoltolaitosten varautumissuunnitelma liittyy läheisesti terveydensuojelulain mukaiseen riskiarviointiin. Tavoite on, että vesihuoltolain mukaisessa varautumissuunnitelmassa kuvattaisiin toiminta niissä häiriötilanteissa, joiden toteutumista ei voida kokonaan poissulkea terveydensuojelulain riskienhallintasuunnitelmassa laadittujen riskienhallintatoimien avulla. Ympäristöluvanvaraiset jätevedenpuhdistamot laativat ympäristönsuojelulain mukaisen varautumissuunnitelman, ja myös se tulisi huomioida ja yhteensovittaa vesihuoltolain mukaisen varautumissuunnitelman kanssa.

Edelleen uudessa 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että vesihuoltolain mukaista varautumissuunnitelmaa ei olisi tarpeen erikseen laatia niiltä osin, kuin vastaava suunnitelma, riskiarvio tai muu asiakirja on tehty muun lain nojalla. Mikäli muun säännöksen edellyttämänä on laadittu vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelmaa osin tai kokonaan vastaava suunnitelma, ei tätä tarvitse laatia uudestaan. Näillä muun lain nojalla laadituilla asiakirjoilla tarkoitettaisiin edellä kuvattuja valmiussuunnitteluun ja riskienhallintaan liittyviä asiakirjoja. Vesihuoltolain mukaisessa varautumissuunnitelmassa ei olisi tarpeen toistaa sitä, mitä on jo muun lain nojalla laaditussa asiakirjassa käsitelty. Jos tiettyjä asioita ei käsitellä vesihuoltolain mukaisessa varautumissuunnitelmassa, laitoksen tulisi varmistaa, että valvova viranomainen saa myös tiedon siitä, miten ja missä nämä asiat on käsitelty. Eri lakien mukaisten suunnitelmien tulisi muodostaa yhtenäinen kokonaisuus.

Uuden 3 momentin lisäyksen myötä pykälän nykyinen 3 momentti siirtyisi 4 momentiksi. Momentista poistettaisiin viittaus laitokseen, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, ja se korvattaisiin tukkuvesihuoltolaitoksella. Lain määritelmäpykälään on tarkoitus lisätä tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

LUONNOS

Pykälän nykyisestä 4 momentista 5 momenttiin siirtyvää asetuksenantovaltuutta muutettaisiin. Asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä varautumissuunnitelman sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on muun muassa kirjallisesti sovittava palveluiden toimittajien ja alihankkijoiden sekä kunnan kanssa toiminnasta häiriötilanteissa, ja tästä annettaisiin tarkentavaa sääntelyä asetuksella. Pykälän 4 momentin asetuksenantovaltuutta ehdotetaan tarkennettavan ja muutettavan. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin varautumissuunnitelman sisällöstä, mikä on tarpeen, jotta vesihuoltolaitosten häiriötilanteisiin varautumisen taso paranee ja varautumissuunnittelun sisältöä on mahdollista valvoa. Asetuksella säädettäisiin myös 1 momentissa edellytetyistä toimista palvelun turvaamiseksi. Palveluiden turvaamiseksi laitoksen on kirjallisesti sovittava palveluiden toimittajien ja alihankkijoiden, sekä kunnan kanssa häiriötilanteiden toiminnoista.

15 b §. *Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittaminen.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan. Pykälään on lailla (290/2018) viety Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/1148 toimenpiteistä yhteisen korkeatasoisen verkko- ja tietojärjestelmien turvallisuuden varmistamiseksi koko unionissa (nk. NIS-direktiivi) täytäntöönpanoon liittyvää sääntelyä, ja osa tästä sääntelystä ei enää ole tarpeen uuden NIS2-direktiivin täytäntöönpanon myötä. Uusi direktiivi täytäntöönpannaan kansallisesti kyberturvallisuuden riskienhallinnasta annetulla lailla (NIS2-laki), eikä NIS-direktiivien sääntelylle vesihuoltolaissa ole siten enää tarvetta.

Pykälän 1 momentin ilmoitusvelvollisuutta ehdotetaan laajennettavan niin, että se koskisi jatkossa kaikkia vesihuoltolaitoksia, ei pelkästään niitä laitoksia, jotka toimittavat vettä tai ottavat vastaan jätevettä vähintään 5 000 kuutiometriä vuorokaudessa. Vesihuoltolaitosten tulisi ilmoittaa viipymättä ELY-keskukselle merkittävästä häiriöstä, joka häiritsee tai voi häiritä vesihuoltopalvelujen tarjoamista. Häiriö voisi olla ihmisen toiminnasta tai luonnonilmiöstä johtuva tapahtuma, jonka vaikutuksena vesihuoltopalvelun toiminta joko häiriytyy tai voi häiriytyä. Häiriö voisi olla esimerkiksi sähkökatko, laite- tai putkirikko, prosessihäiriö, tulipalo, materiaalien toimitusketjuun tai veden- tai jäteveden laatuun liittyvä häiriö. Ilmoitusvelvollisuus koskisi myös sellaista häiriötä, joka ei näy vesihuoltolaitoksen asiakkaalle poikkeamana, mutta joka on aiheuttanut korjaustoimenpiteitä, tai joka voisi aiheuttaa palvelun tasossa poikkeaman. Häiriöllä ei tarkoiteta esimerkiksi saneeraustilanteissa toteutettavaa suunniteltua vesikatkoa tai muuta ennakkoon tiedossa ollutta tapahtumaa. Merkittävällä häiriöllä ei myöskään tarkoitettaisi toiminnan luonteeseen kuuluvaa, vähäistä muutosta, kuten esimerkiksi talousveden paineen hetkellistä alenemaa tai jäteveden viemäroinnin tukosta, josta ei aiheudu päästöä ympäristöön. Häiriön merkittävyyden arvioinnista ei ehdoteta säädettävän, joten merkittävän häiriön ja vähäpätöisen häiriön tulkintaan jää harkinnanvaraa. Merkittävänä häiriönä voidaan esimerkiksi pitää tapahtumaa, joka häiritsee tai voi häiritä yli 50 % tai yli 5 000 vesihuoltolaitoksen asiakkaan vesihuoltopalvelua.

Lisäksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan rajattavan vesihuoltolaitoksen ilmoitusvelvollisuus Etelä-Savon ELY-keskukselle niihin tilanteisiin, joissa ilmoitusta ei ole tehty terveydensuojeluviranomaiselle terveydensuojelulain nojalla tai ympäristöluvan valvojalle ympäristönsuojelulain nojalla. Tällä pyritään selkeyttämään vesihuoltolaitoksen eri viranomaisille tekemiä ilmoituksia. Talousvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen häiriötilanneilmoitukset ilmoitetaan terveydensuojelulain mukaisesti terveydensuojeluviranomaisille ja vastaavasti ympäristöluvanvaraisilla jätevedenpuhdistamoilla on ympäristönsuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lupavalvojalle. Vesihuoltolain mukainen ilmoitusvelvollisuus koskisi siis vain niitä tilanteita, joissa laitos ei jo muun lain nojalla ilmoita häiriöstä viranomaiselle. Vastaavasti momentissa säädettäisiin, että kunnan terveydensuojeluviranomaisen ja ympäristöluvan valvojan tulisi viipymättä ilmoittaa tietoonsa tulleesta merkittävästä häiriöstä Etelä-Savon ELY-keskukselle.

LUONNOS

Viranomaisten keskinäinen tiedon vaihto parantaa häiriötilanteiden hoitoa ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Muutoksella pyritään vähentämään vesihuollon viranomaisten siiloutumista, mikä osaltaan vaikeuttaa toimintaa ja hidastaa reagointia etenkin monihäiriötilanteissa. Teknisesti ilmoitusten toimittaminen voidaan toteuttaa ilmoitusmenettelyyn käytettävien tietojärjestelmien muutoksina.

Lisäksi pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi epäselvyyttä aiheuttanut säännös, jonka mukaan ELY-keskus voi velvoittaa vesihuoltolaitoksen tiedottamaan häiriöstä. Jatkossa laitoksen tulisi itse tiedottaa häiriöstä riittävässä laajuudessa, eli olisi vesihuoltolaitoksen vastuulla hoitaa tarpeellinen tiedottaminen.

Pykälän 2 momentista poistettaisiin viittaus laitokseen, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, ja se korvattaisiin tukkuvesihuoltolaitoksella. Lain määritelmäpykälään on tarkoitus lisätä tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi ELY-keskuksen tehtävien osalta. Voimassaolevan lain mukaan ELY-keskuksen tulee toimittaa 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle. Jatkossa ELY-keskuksen tulisi ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja toimittaa ilmoitus tilannekuvan muutoksesta maa- ja metsätalousministeriölle sekä valtioneuvoston tilannekeskukselle. Vesihuoltolain mukainen valvonta on keskitetty Etelä-Savon ELY-keskukseen, ja ELY-keskuksella on siten edellytykset muodostaa kokonaisvaltainen tilannekuva vesihuoltopalvelujen toimivuudesta. Etelä-Savon ELY-keskus toimisi myös yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta annetun lain (ns. CER-laki, jolla pannaan täytäntöön CER-direktiivi (EU) 2022/2557)) valvovana viranomaisena, joten tämä vesihuoltolain mukainen tehtävä täydentäisi CER-lain mukaisia ELY-keskuksen tehtäviä. ELY-keskuksen tehtävä ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa kattaa myös ne noin tuhat pientä ja keskisuurta vesihuoltolaitosta, jotka eivät ole Huoltovarmuuskeskuksen koordinoiman Vesihuoltopoolin jäseniä. Etelä-Savon ELY-keskuksen valvontatoimivalta koskee sekä talousvettä toimittavia, että jätevettä käsitteleviä vesihuoltolaitoksia, mikä turvaa eheän kuvan vesihuollosta kokonaisuutena. Olisi ELY-keskuksen tehtävänä arvioida, milloin tilannekuvan poikkeavuudesta olisi tarpeen ilmoittaa valtioneuvostolle. Yksi yksittäinen häiriötilanne voisi olla sellainen, että ilmoituskynnys ylittyy, mutta toisaalta usean pienemmän häiriön tai läheltä-piti-tilanteen kokonaisuus voisi myös vaatia ilmoituksen tekemistä. Ilmoituksen tarpeellisuutta arvioitaessa on syytä huomioida valtioneuvoston tilannekeskuksesta annetun lain (300/2017) 2 §, jonka mukaan ministeriön ja hallinnonalan viraston on ilmoitettava valtioneuvoston tilannekeskukselle sellaisesta toimialaansa koskevasta onnettomuudesta, vaaratilanteesta, poikkeuksellisesta tapahtumasta tai muusta vastaavasta häiriöstä tai häiriön uhkasta, jolla voi viranomaisen arvion mukaan olla merkitystä muodostettaessa tilannekuvaa. Pykälän 3 momentista poistettaisiin ELY-keskuksen velvollisuus tehdä arvio siitä, tuleeko häiriöstä ilmoittaa muille Euroopan unionin jäsenvaltiolle, sillä tämä sääntely on päällekkäistä NIS2-lain kanssa, eikä ole tarpeen vesihuoltolaissa.

Pykälän 4 momentin mukainen maa- ja metsätalousministeriön asetuksenantovaltuus ehdotetaan muutettavaksi valtioneuvoston asetuksenantovaltuudeksi. Turvallisuustilanne on muuttunut voimassaolevan asetuksenantovaltuuden antamisen jälkeen, ja häiriötilanteisiin liittyvä sääntely on siinä määrin yhteiskunnallisesti merkittävää, että asiasta olisi syytä säätää valtioneuvoston asetuksella ministeriön asetuksen sijaan. Asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin pykälän 1 momentissa tarkoitettua vesihuollon häiriötä on pidettävä merkittävänä, sekä ilmoituksen sisällöstä, muodosta ja toimittamisesta.

16 §. Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi kokonaan. Pykälän otsikko muutettaisiin, ja pykälän 2 ja 5 momentti poistettaisiin, jolloin nykyiset 3, 4

LUONNOS

ja 6 momentti siirtyisivät 2, 3 ja 4 momenteiksi. Pykälän kaikkiin momentteihin tehtäisiin muutoksia.

Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin pykälän sisältöä. Voimassa olevassa laissa pykälän otsikko on Tiedottamisvelvollisuus. Pykälän uusi otsikko olisi Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus. Pykälässä on kyse niin laitoksen ja asiakkaan välisestä tiedonsaantioikeudesta kuin laitoksen tiedottamisvelvollisuudesta.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen tarkennus koskien vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan oikeutta saada tietoja. Voimassa olevan lain mukaisesti vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan on pyydyttävä annettava toisilleen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot. Momentti kirjoitettaisiin uudelleen siten, että jatkossa vesihuoltolaitoksella ja asiakkaalla olisi oikeus saada toisiltaan nämä tiedot. Tämän katsotaan vastaavan paremmin momentin tarkoitusta. Muotoilun muutoksella ei tavoitella muutosta nykytilaan, vaan jatkossakin säännöksen tarkoituksena olisi hallituksen esityksessä (HE 85/2000 vp) kuvatun mukaisesti varmistaa asiakkaan ja laitoksen välinen tiedonvaihto jo ennen sopimuksen syntymistä.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan kokonaan poistettavaksi. Voimassa olevassa 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksen yleisestä tiedottamisvelvollisuudesta, ja sillä on hallituksen esityksen (HE 85/2000 vp) antamisen yhteydessä täytäntöön pantu ihmisten käyttöön tarkoitettun veden laadusta annetun neuvoston direktiivin (98/83/EY) 13 artikla. Kyseinen direktiivi on kuitenkin korvattu EU:n uudella juomavesidirektiivillä, jonka edellyttämää kansallista täytäntöönpanosääntelyä tiedottamisvelvollisuudesta on viety muun muassa tämän pykälän nykyiseen 3 momenttiin. Lisäksi vesihuoltolaitosten yleistä tiedottamisvelvollisuutta ja siihen linkittyvää julkisuusvalvontaa on tarkoitus tehostaa säätämällä tässä esityksessä aiempaa tarkemmin vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen sisällöstä sekä sen julkaisemisesta.

Pykälän 2 momentin poiston vuoksi voimassa oleva 3 momentti siirtyisi uudeksi 2 momentiksi. Voimassa oleva säännös velvoittaa talousvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen lähettämään asiakkaalle momentissa kuvatut tiedot. Verbi lähettää korvattaisiin toimittamisella, sillä käytännössä laitoksella on mahdollisuus valita, millä keinoin se toimittaa vaadittavat tiedot asiakkaalleen. Lähettäminen viittaa kirjepostiin, vaikka toimittamisen muita tapoja voivat olla esimerkiksi älysovellus, sähköisen laskun liite tai muu sähköinen toimitustapa. Lisäksi momenttia täydennettäisiin laitoksen velvollisuudella toimittaa asiakkaalle vähintään kerran vuodessa tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa.

Pykälän nykyinen 4 momentti siirtyisi 3 momentiksi siten, että sen sisältämä viittaus 3 momenttiin korjattaisiin viittaukseksi 2 momenttiin.

Pykälän nykyinen 5 momentti poistettaisiin tarpeettomana. Vesihuoltolaitoksen määritelmään ehdotetun muutoksen vuoksi lain 5 momentti ei olisi tarpeellinen ja se ehdotetaan poistettavaksi. Juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä oli tarve ulottaa pykälän mukaiset laitoksen velvollisuudet myös niihin juomavesidirektiivin soveltamisalaan kuuluviin talousvettä toimittaviin laitoksiin, jotka eivät olleet vesihuoltolaitoksia, mutta määritelmämuutoksen myötä nämä laitokset kuuluisivat vesihuoltolaitoksen määritelmän piiriin.

Asetuksenantoa koskeva 6 momentti siirtyisi 4 momentiksi, ja siihen tehtäisiin teknisluonteiset muutokset. Ensinnäkin momentin sisältämät viittaukset 3 ja 4 momenttiin korjattaisiin viittauksiksi 2 ja 3 momenttiin. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä 2 ja 3 momentin sisällöstä, kun voimassa olevan lain mukaan asetuksella voidaan

LUONNOS

antaa tarkempia säännöksiä tarkoitettujen momenttien sisällöstä. Muutoksella ajantasaistetaan lain kirjoitustapa nykyisin yleisesti käytettyyn muotoon.

16 a §. *Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuus.* Pykälän otsikkoa ja 1 momenttia muutettaisiin, ja muutoksenhakua koskeva 2 momentti siirrettäisiin muutoksenhakua koskevan 32 §:n yhteyteen.

Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti vesihuoltolaitosten ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuudesta. Pykälään tehtävillä muutoksilla ei tavoiteltaisi muutoksia nykytilanteeseen, jossa ne laitokset, jotka kuuluvat julkisuuslain viranomaismääritelmän piiriin, ja siten julkisuuslain soveltamisalaan, soveltavat julkisuuslakia kaikessa toiminnassaan. Säännöksen tarkoituksena olisi jatkossakin laajentaa julkisuuslain soveltaminen niihin vesihuoltolaitoksiin, jotka eivät ole julkisuuslain 4 §:n 1 momentin mukaisia viranomaisia. Näihin vesihuoltolaitoksiin julkisuuslakia sovelletaan kokonaisuudessaan, kun on kyse vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja. Esimerkiksi vesihuoltolaitosten verkostotiedot ja tiedot vedenottamoiden tarkasta sijainnista eivät ole pykälän tarkoittamia ympäristötietoja.

Pykälä 16 a lisättiin lakiin juomavesidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä, ja tässä yhteydessä pykälään tehtiin tarkentava muutos (HE 196/2022 vp). Julkisuusperiaatteen laajennusta koskeva sääntely on alun perin tuotu vesihuoltolakiin hallituksen esityksellä (HE 228/2004 vp), jossa kuvataan nykyisen 16 a §:n taustoja.

Pykälään ehdotettaisiin selkeyttäviä muutoksia. Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan sitä, mistä siinä säädetään, eli ympäristötietoja sisältävien vesihuoltolaitosten asiakirjojen julkisuudesta. Voimassa olevan lain ilmaisu tietojen saamisesta korvattaisiin tiedonsaannilla. Tämä vastaa paremmin julkisuuslain terminologiaa. Lisäksi pykälän 1 momentista poistettaisiin kohta, jonka mukaan velvollisuuteen edistää ympäristötietojen saantia sovelletaan julkisuuslakia. Tällä poistolla ei tavoiteltaisi muutosta nykytilanteeseen, vaan ainoastaan selkeytettäisiin pykälän sanamuotoja.

On huomattava, että laitoksilla voi olla hallussaan ympäristötietoja sisältäviä asiakirjoja, jotka sisältävät salassa pidettävää tietoa erityisesti julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 6 ja 7 kohdan perusteella.

Tarvetta erilliselle ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuutta koskevalle pykälälle on tarkasteltava uudestaan, jos julkisuuslain soveltamisalaa laajennetaan siten kuin julkisuuslain ajantasaistamista käsitellyt työryhmä on ehdottanut mietinnössään (oikeusministeriön julkaisuja 2023:32).

17 §. *Asiakkaan kiinteistön käyttö.* Pykälän 1 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vesihuoltolaitoksen olisi korvattava asiakkaan kiinteistöllä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuva muu kuin tilapäinen haitta ja vähäinen vahinko. Voimassa olevan lain mukaisesti vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa haitta tai vahinko. Muutoksen tarkoituksena on se, että kaikkia tilapäisiä ja vähäisiä katsottavia haittoja ja vahinkoja ei tarvitsisi jatkossa korvata. Esimerkiksi kiinteistölle pysäköinti tai pyyntö pysyä lyhytaikaisesti poissa kiinteistön alueilta, jolla toimenpiteitä suoritetaan, eivät tulisi korvattaviksi. Tämäntyyppisiä vähäisiä ja tilapäisiä haittoja ei katsottaisi tarpeelliseksi korvata. Kuitenkin esimerkiksi toimenpiteet kuten maan kaivaminen siten, että nurmikkoa, istutuksia tai piharakenteita pitää uusida, olisivat korvattavia

LUONNOS

vahinkoja, joita ei katsottaisi vähäisiksi. Pykälän 2 momentti pitäisi voimassa olevan lain tapaan sisällään haitan ja vahingon minimoinnin vaatimuksen, jonka perusteella vesihuoltolaitoksen tulisi ensisijaisesti huolehtia siitä, että asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja siellä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa tai vahinkoa kiinteistölle tai sen käytölle.

Pykälän 3 momenttiin päivitetäisiin muutetun vesilain numero (587/2011).

17 c §. *Hulevesiviemäriin liittämismahdollisuudesta vapauttaminen.* Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettävän kunnalle mahdollisuus määrittää vapautushakemuksen käsittely maksulliseksi. Vapautushakemuksista olisi mahdollista periä maksua käsittelystä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi.

18 §. *Maksujen yleiset perusteet.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan.

Pykälää muutettaisiin siten, että maksuihin sisältyvä enintään kohtuullisen tuoton vaatimus siirtyisi nykyisestä 1 momentista uuteen 2 momenttiin. Lisäksi nykyisin 2 momenttiin sisältyvä maksujen kohtuullisuutta ja tasapuolisuutta koskeva vaatimus siirtyisi osaksi 1 momenttia. Pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi siten, että maksujen kohtuullisuudesta ja tasapuolisuudesta säädettäisiin kuitenkin 1 momentissa. Nykyinen 3 momentti siirtyisi pykälän 5 momentiksi.

Pykälän 1 momentin mukaisesti vesihuollon ja viemäroinnin maksujen tulee olla ensinnäkin sellaiset, että pitkällä aikavälillä niillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Säännös vastaisi sisällöllisesti aiempaa 1 momenttia sillä lisäyksellä, että kustannusten kattavuuden yhteydessä olisi viittaus 9 a §:n omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisuuteen. Muun muassa kustannusten kattamista on arvioitu vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmassa, jonka vuoksi myös 18 §:ää on perusteltua arvioida suhteessa omaisuudenhallintasuunnitelmassa todettuun. Uutena seikkana 1 momentissa säädettäisiin, että maksujen tulee olla kohtuulliset ja tasapuoliset. Nykyisin kyseinen vaatimus on sisällöllisesti osana 2 momenttia.

Uuden 2 momentin mukaisesti maksuihin voi sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle, jos 1 momentissa tarkoitetut edellytykset täyttyvät. Muutoksella on tarkoitus korostaa sitä, että maksuihin voidaan sisällyttää kohtuullinen tuotto pääomalle, mutta myös 1 momentissa säädettyjen edellytysten on täytyttävä. Näin ollen maksuilla tulee voida kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit sekä kustannukset. Maksujen tulee myös olla kohtuulliset ja tasapuoliset. Kohtuullisen tuoton määrittelyä ei ole tarkoitus muuttaa voimassa olevaan lakiin nähden. Myös poikkeuksellisen korkeilla maanvuokra-, kiinteistövuokra- tai lainoituskuluilla voi olla merkitystä arvioitaessa kohtuullista tuottoa. Säännöksellä ei ole tarkoitus estää rahoituskulujen kattamista, vaan rahoittajalla olisi jatkossakin oikeus saada pääomalle kohtuullista tuottoa, mutta sellainen tulouttaminen, joka johtaa siihen, ettei vesihuoltolaitos kykene kattamaan perimillään maksuilla laitoksen uus- ja korjausinvestointeja ja kustannuksia, ei olisi sallittua.

Uudessa 4 momentissa ehdotetaan vesihuoltolaitokselle velvoitetta arvioida 1–3 momentissa tarkoitettujen maksujen perusteiden toteutuminen vuosittain maksujen tarkistamisen yhteydessä. Arviointi voitaisiin luontevasti tehdä esimerkiksi toimintakertomuksen laatimisen yhteydessä. Maksutarkastelu ehdotetaan tehtäväksi joka vuosi. Taloustarkastelu perustuisi toteutuneisiin ja suunniteltuihin muutoksiin, ja se olisi kiinteä osa budjetointia. Maksujen tarkistaminen ei tarkoita aina maksujen muutosta.

LUONNOS

Pykälän nykyinen 3 momentti, joka koskee vesihuollon tukemista, poistettaisiin kokonaan. Tämä ei tarkoittaisi sitä, että vesihuoltoa ei voisi enää lainkaan tukea, vaan tukeminen olisi jatkossakin mahdollista erityisissä, tavanomaisista vesihuollon investointitarpeista poikkeavissa tilanteissa. Lähtökohtaisesti vesihuollon kustannukset tulee kustannusvastaavuuden periaatteen mukaisesti kuitenkin kattaa vesihuollosta kerätyillä maksuilla. Valtionavustusten ja -tukien myöntämiseen sovelletaan EU:n valtiontukia koskevaa sääntelyä ja valtionavustuslakia sekä sen nojalla annettuja asetuksia. Myös kuntien yrityksille myöntämä tuki kuuluu EU:n valtiontukisääntelyn piiriin.

19 §. Maksut. Pykälää muutettaisiin kokonaan, ja pykälässä olisi nykyisen 2 momentin sijaan 3 momenttia. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vesihuoltolaitoksen perimistä maksutyypeistä, 2 momentissa käyttömaksun perimiskohteista ja 3 momentissa niistä perusteista, joiden perustella maksuja voidaan tai tulee periä erisuuruisina.

Pykälän 1 momentin mukaisesti vesihuoltolaitoksen tulisi periä vesihuollosta perusmaksua ja käyttömaksua. Perusmaksun perimisestä tulisi voimassa olevasta laista poiketen pakollista. Perusmaksujen säätäminen pakollisiksi tasaisi laitosten tulovirtaa ja parantaisi maksujen kohdentuvuutta. Perusmaksut kattaisivat ainakin osin sellaiset käyttömenot, jotka eivät riipu kulutetusta vesimäärästä. Perusmaksujen periminen olisi perusteltua myös sen vuoksi, että yli 80 prosenttia vesihuoltolaitoksen kustannuksista on kulutetun talousveden ja muodostuvan jäteveden määrästä riippumattomia. Kaikkia kiinteitä kustannuksia ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista kattaa perusmaksuilla. Käyttömaksun periminen on pakollista jo voimassa olevan lain mukaisesti, eikä tätä esitetä muutettavaksi. Näiden maksujen lisäksi vesihuoltolaitoksen olisi mahdollista periä laitoksen toimittamista palveluista liittymismaksua ja muita maksuja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin käyttömaksun perimisestä. Käyttömaksu perittäisiin voimassa olevan lain mukaisesti kiinteistön käyttämän talousveden määrän ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voisi voimassa olevan lain mukaisesti periä käyttömaksua myös huleveden viemäroinnistä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että perusmaksun, liittymismaksun sekä muiden maksujen tulisi olla eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Tämä vastaisi voimassa olevan lain 19 §:n 2 momentin sisältöä, mutta epäselvyyksien välttämiseksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi tältä osin sanamuodoltaan velvoittavammaksi. Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin, että myös käyttömaksu voisi olla eri alueilla erisuuruinen, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Tällä muutettaisiin voimassa olevaa lakia, jonka mukaisesti käyttömaksun tulee olla kaikille sama. Muutos mahdollistaa paremman kustannusten kattavuuden esimerkiksi tilanteissa, joissa vesihuoltolaitoksella on useita talousvesi- tai jätevesilaitoksia, joissa tuotanto- ja käsittelyhintaa on merkittävästi eri suuruinen. Myös tilanteissa, joissa vesihuoltolaitos on muodostunut kahden tai useamman laitoksen fuusion yhteydessä voi olla tarve ottaa käyttöön erisuuruiset käyttömaksut. Tällaisissa tilanteissa on kuitenkin syytä huomioida myös asiakkaiden tasapuolinen kohtelu, ja käyttömaksujen pidemmän aikavälin yhdenmukaistamista tulisi esimerkiksi fuusiotilanteessa harkita sitten, kun toimintamallit on saatu yhtenäistettyä. Erisuuruisien käyttömaksujen käyttöönoton tulee joka tapauksessa olla tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä, mutta näissäkin tilanteissa voidaan valita pitää käyttömaksu saman suuruisena kaikille käyttäjille.

LUONNOS

Edellytykset, joiden perusteella maksut voisivat olla eri alueilla erisuuruisia, vastaisivat voimassa olevaa lakia, eli erisuuruisuuden tulisi olla tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Liittymismaksun suuruudessa voitaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti ottaa huomioon kiinteistön käyttötarkoitus.

20 §. Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa. Pykälän 1 ja 3 momenttia muutettaisiin.

Pykälän 1 momentin kolmannen virkkeen mukaan tase ja tuloslaskelma on laadittava kirjanpitolain säännösten mukaisesti. Virkettä muutettaisiin mainitsemalla tässä yhteydessä myös rahoituslaskelma, joka on taseen ja tuloslaskelman rinnalla myöskin laadittava kirjanpitolain säännösten mukaisesti. Lisäksi momenttiin lisättäisiin selvennyksenä, että kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen tilinpäätösasiakirjojen laatimiseen sovelletaan kirjanpitolain lisäksi myös kuntalakia. Tällaisen vesihuoltolaitoksen sovelletaan kuntalain säännöksiä kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja liikelaitoksen taloudesta.

Pykälän 2 momentti pysyisi muuttumattomana.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin korvaamalla viittaus laitokseen, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, viittauksella tukkuvesihuoltolaitokseen. Voimassa olevassa laissa ei ole määritelty tukkuvesihuoltolaitosta, mutta lakiin on tarkoitus tuoda tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmä.

20 a §. Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus. Pykälä ehdotetaan muutettavaksi kokonaan.

Pykälän nykyisen 1 momentin ensimmäinen virke pysyisi muuttumattomana. Vesihuoltolaitoksen on jatkossakin laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. Lisäksi 1 momenttiin lisättäisiin selkeyden vuoksi maininta siitä, että kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen laatimiseen sovellettaisiin lisäksi mitä kuntalaissa säädetään. Tällaisen vesihuoltolaitoksen osalta toimintakertomus laadittaisiin kuntalain ja vesihuoltolain säännösten mukaisesti.

Pykälän ehdotetaan lisättäväksi uusi 5-kohtainen 2 momentti, jolla tarkennettaisiin toimintakertomuksen sisältövaatimuksia. Momentin 1 ja 2 kohta vastaisivat sisällöltään voimassa olevan lain 1 momentin toimintakertomuksen sisältöä koskevaa sääntelyä, ja niiden mukaan toimintakertomuksessa tulisi esittää ymmärrettävässä muodossa tiedot vesihuoltolain 20 §:ssä tarkoitettusta tilinpäätöksestä ja vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista. Kohdassa 3 ehdotetaan toimintakertomukseen lisättäväksi tietoja 9 a §:ssä tarkoitettussa omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen laitosten taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täyttymisestä. Tässä yhteydessä toimintakertomuksessa voitaisiin avata myös pitkän aikavälin investointi- ja taloussuunnitelman toteutumista, joista on tarkoitus säätää 9 a §:n nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa. Kohdassa 4 ehdotetaan toimintakertomuksessa esitettävien tietojen vesihuoltolain 18 §:n 1 momentin mukaisten maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta. Kohdan 5 mukaan myös tiedot siitä, kuinka 18 §:n 2 momentin mukainen mahdollinen tuloutus on vaikuttanut maksujen suuruuteen tulisi esittää toimintakertomuksessa. Tämän esittäminen olisi mahdollista myös monialayhtiössä, jossa vesihuolto on vain yksi toiminnoista, sillä vesihuolto pitää vesihuoltolain mukaan eriyttää kirjanpidossa. Kohdan 4 ja 5 lisäysten tarkoituksena on edistää vesihuoltolaitosten ja tukkuvesihuoltolaitosten talouden julkisuusvalvontaa. Julkisuusvalvonta on tärkeä osa vesihuollon läpinäkyvyyttä ja sen kehittämiseen ehdotetaan panostettavan. Julkisuusvalvonnan tavoitteena on maksujen kohtuullisuuden arvioimisen lisäksi myös vesihuoltolaitosten toiminnan ja talouden

LUONNOS

läpinäkyvyyden lisääminen. Läpinäkyvyys tehostaa vesihuoltopalvelujen tuottamista ja varmistaa, että vesihuollon maksuihin ei sisällyttäisi kohtuullista suurempaa tuottoa pääomalle esimerkiksi omistajalle maksettavien ylisuurten tuloutusten takia.

Pykälän nykyinen 2 momentti huleveden viemäröintitietojen esittämisestä siirtyisi uuden 2 momentin lisäyksen vuoksi 3 momentiksi, ja sen viittaus pykälän 1 momenttiin päivitetäisiin viittaukseksi 2 momenttiin.

Pykälään ehdotetaan uutta 4 momenttia, jossa säädettäisiin, että 1 momentin ja 2 momentin 1 ja 3 kohta koskisi myös tukkuvesihuoltolaitoksia. Omaisuudenhallintasuunnittelu ja pitkän aikavälin investointisuunnittelu on perusteltua ulottaa myös tukkuvesihuoltolaitoksen tehtäväksi, jotta omaisuudenhallinta on kestävä.

Pykälän asetuksenantovaltuuden sisältävä nykyinen 3 momentti siirtyisi 5 momentiksi.

20 b §. Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen. Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastamista koskevaa 20 b §:ää ehdotetaan muutettavaksi laajentamalla pykälä koskemaan myös tukkuvesihuoltolaitoksia. Tämä on perusteltua, sillä 20 §:n sääntely koskee jo voimassa olevan lain mukaan myös tukkuvesihuoltolaitoksia, ja 20 a §:n mukainen toimintakertomuksen laatimisvelvoite ehdotetaan koskemaan myös tukkuvesihuoltolaitoksia.

Vesihuoltolain määritelmämuutoksen myötä lain soveltamisalaan tulee laitoksia, jotka eivät välttämättä ole tilintarkastuslain 2 §:n mukaisesti tilintarkastusvelvollisia. Tilintarkastusvelvollisuutta ei tällä pykälällä laajenneta koskemaan laitoksia, jotka eivät ole velvollisia tekemään lakisääteistä tilintarkastusta.

20 c §. Taloustietojen julkistaminen. Pykälän otsikkoa ehdotetaan lyhennettävän aiemmasta ”Tilinpäätöstietojen, toimintakertomuksen, toimitusehtojen ja tunnuslukujen julkistaminen” muotoon ”Taloustietojen julkistaminen”.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 20 a §:ssä tarkoitetun toimintakertomuksen sekä vesihuollon toimitusehtojen ja hinnoitteluperusteiden tietoverkossa julkaisun tulee olla avointa. Tietojen avoimen julkistamisen tavoitteena on parantaa asiakkaiden pääsyä vesihuollon tietoihin, julkistettujen tietojen saatavuutta ja lisätä vesihuollon läpinäkyvyyttä tarkentamalla tietojen julkistamistapaa. Pykälässä tarkoitetut tiedot voisivat olla maksuttomasti saatavilla esimerkiksi laitoksen tai kunnan verkkosivuilla, tai vesihuollon tietojärjestelmän kautta toimitettuna vesi.fi-palveluun.

20 d §. Vesihuollon tietojärjestelmä. Pykälän 3 momentin aiempi sanamuoto laitoksesta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä, ehdotetaan korvattavaksi tukkuvesihuoltolaitoksen määritelmällä.

Pykälän 4 momentin asetuksenantovaltuuteen ehdotetaan laajennusta siten, että myös tietojen toimittamisajankohdasta voitaisiin säätää asetuksella.

23 §. Sopimusehtojen muuttaminen. Pykälän 1 momentin 3 kohtaan tehtäisiin lisäys, jonka mukaan olosuhteiden muutostilanteessa vesihuoltolaitos saisi muuttaa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisia maksuja ja muita sopimuksen ehtoja muusta erityisestä syystä olosuhteiden ennakoimattomasti ja olennaisesti muututtua. Olosuhteiden ennakoimattomuuden lisääminen 3 kohtaan korostaisi sitä, että 3 kohdan perusteella tehtävien sopimusmuutosten tulisi perustua sellaiseen olosuhteiden muutokseen, jota ei ole voinut sopimuksen tekohetkellä ennakoida. Näin ollen esimerkiksi maksuja ei saisi muuttaa 3 kohdan perusteella tilanteessa,

LUONNOS

joissa maksujen muutospainne johtuu korjausvelan kertymisestä. Korjausvelan kertymistä ei voida pitää ennakoimattomana olosuhteiden muutoksena, vaan on selvää, että vesihuoltoverkosta tulee saneerata määrääjain, ja tämä tarve tulisi kustannusvastaavuuden periaatteen mukaisesti huomioida vesihuollon maksuissa. Sen sijaan tilanne, jossa alueelle esimerkiksi rakennetaan uusi jätevedenpuhdistamo, joka vaikuttaa jätevesiverkostojen virtaamissuuntiin ja sitä kautta aiheuttaa sopimusmuutostarpeita, voisi olla tällainen olennainen olosuhdemuutos, jota ei ole voitu ennakoita sopimuksen tekohetkellä.

Vesihuoltolaitosten voimassa olevat yleiset toimitusehdot sallivat laitoksen maksujen ja taksarakenteen muutokset, jos muutoksen syynä on hinnoittelu- ja sopimusjärjestelmien uudistaminen, laitoksen käyttö- sekä peruskorjaus- ja uusinvestointikustannusten muutos ottaen huomioon, että vesihuoltolain mukaan laitoksen kaikki kustannukset tulee kattaa maksuilla, tai ympäristön- ja terveydensuojelusta, luonnonvarojen käytöstä tai maankäytön rajoituksista aiheutuvat kustannukset tai näiden kustannusten muutos. Näiden perusteiden pohjalta laitos voi siis korottaa maksujaan voimassaolevan lain 23 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Korjausvelan hoito voidaan nähdä peruskorjausinvestointikustannusten muutoksena, jonka pohjalta maksuja voidaan korottaa hallitusti. Vaikka vesihuoltolaitos saisi jatkossakin korottaa sopimuksen mukaisia maksuja myös 23 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla, korjausvelan kattamiseksi tehtävät maksujen korotukset tulisi lähtökohtaisesti tehdä 23 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Pykälän 3 kohdan nojalla tapahtuvat maksujen korotukset ja muut sopimusmuutokset liittyisivät siis sellaisiin tilanteisiin, joissa laitoksen toimintaan kohdistuu ennakoimaton ja olennainen olosuhteiden muutos. Tällainen muutos voisi olla esimerkiksi kuntaliitoksen yhteydessä tapahtuva laitosten yhdistyminen, joka johtaisi tarpeeseen yhdenmukaistaa yhdistyvien laitosten maksu- ja muita käytäntöjä.

24 §. Sopimuksen irtisanominen. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asiakas voisi irtisanoa sopimuksen myös silloin, kun kiinteistöllä ei ole liittämiselvöllisyyttä 10 §:n mukaisesti. Nykyisin asiakas voi irtisanoa sopimuksen vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämiselvöllisyydestä 11 §:n mukaisesti. Alkuperäisen vesihuoltolain 10 § lähti siitä, että toiminta-alueella sijaitseva kiinteistö oli liitettävä vesihuoltolaitoksen vesijohtoon ja viemäriin. Vesihuoltolain 10 §:ään sisältyvät poikkeamiset liittämiselvöllisyydestä lisättiin lakiin myöhemmin muutoksella (681/2014), eikä tällöin muutettu 24 §:n sisältöä. Nykyisen 24 §:n 2 momentin tarkoituksena voidaan katsoa olleen se, että asiakas voisi irtisanoa sopimuksen silloin, kun liittämiselvöllisyyttä ei ole. Liittämiselvöllisyydestä poikkeamisen perusteet poistettaisiin suurimmalta osin ehdotetun lain 10 §:ssä, mutta niin kutsuttu kuivakäymäläpoikkeus säilytettäisiin laissa. Näin ollen 24 §:n 2 momentti tarkoittaisi, että asiakas voisi irtisanoa sopimuksen ensinnäkin silloin, kun kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämiselvöllisyydestä 11 §:n perusteella. Toisaalta asiakas voisi irtisanoa sopimuksen jätevesiviemäriin liittämisestä myös silloin, kun kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään. Talousveden osalta vastaavaa 10 §:stä johtuvaa irtisanomisoikeutta ei olisi.

Pykälän vesihuollon palvelun keskeytystilanteesta johtuvaa vesihuoltolaitoksen irtisanomisoikeutta koskevaa 3 momenttia muutettaisiin siten, että vesihuoltolaitos saisi irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä säädetyillä perusteilla ja keskeytys on jatkunut yli kuusi kuukautta. Lisäksi vesihuoltolaitos saisi irtisanoa sopimuksen, jos sen voimassa pitäminen olisi muuten kohtuutonta. Sopimuksen voimassa pitäminen olisi muuten kohtuutonta esimerkiksi tilanteessa, jossa vuokralainen on menettänyt oikeuden määräyksellä oikeuden hallita kiinteistöä, mutta on jatkanut perusmaksun maksamista, eikä veden toimitusta ole näin

LUONNOS

ollen voitu keskeyttää. Käyttösopimusta ei tällaisessa tilanteessa ole nykyisin pohjalta voinut irtisanoa, vaikka sopimuksen voimassapitäminen on tällaisessa tilanteessa kohtuutonta.

Pykälän 5 momenttia muutettaisiin siten, että vesihuoltolaitos voisi käyttää momentin tarkoittamaa irtisanomisoikeutta myös tilanteissa, joissa kiinteistö sijaitsee toiminta-alueen ulkopuolella. Voimassa oleva laki mahdollistaa momentin mukaisen irtisanomisoikeuden ainoastaan silloin, jos kiinteistö jää laitoksen toiminta-alueen supistamisen takia toiminta-alueen ulkopuolelle. Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutoksen seurauksena, ja vesihuoltolaitoksella olevan huolehtimisvelvollisuuden laajentuessa toiminta-alueen ulkopuolella verkostoon liittyneisiin kiinteistöihin, 5 momentin irtisanomisoikeus katsotaan tarpeelliseksi ulottaa myös toiminta-alueen ulkopuolelle. Huolehtimisvelvollisuus pitäisi 9 §:n mukaisesti sisällään muun muassa talousveden toimittamisen ja jäteveden poisjohtamisen. Jos 5 momentin mukaista irtisanomisoikeutta ei laajennettaisi koskemaan myös toiminta-alueen ulkopuolella liittyneitä kiinteistöjä, näissä tilanteissa vesihuoltolaitoksen irtisanomisoikeus rajoittuisi 1 ja 3 momentissa säädettyihin tilanteisiin. Näin ollen toiminta-alueen supistamisen seurauksena irtisanominen olisi mahdollista, mutta alueella, joka ei ole ollut toiminta-alueella, irtisanomismahdollisuudet olisivat voimassa olevan sääntelyn perusteella huomattavasti rajoitetumpia.

Muutoksen tarkoituksena on, että esimerkiksi toiminta-alueen supistamiseen rinnastuvissa tilanteissa, joissa alueen verkosto on tarkoitus purkaa alueelta kokonaan taloudellisista syistä, laitoksen irtisanomisoikeus olisi olemassa myös alueella, jolla ei ole ollut toiminta-alueita lainkaan. Momentin tarkoittamissa tilanteissa on kuitenkin huomattava irtisanomisen edellytyksenä olevan, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaa kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheudu vesihuoltolaitteiston rakentamisesta tai käyttöönnotosta merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia. Myöskään asiakkaan kannettaviksi jäävät laitteiston käyttökustannukset eivät saisi olla tasoltaan olennaisesti vesihuoltolaitoksen palveluista perittäviä maksuja korkeampia.

Kiinteistön vesihuollon turvaamisessa noudatettava menettely vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia ja hallituksen esityksen 218/2013 perusteluita. Vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan väliset vesihuollon sopimukset voitaisiin näin ollen irtisanoa siinä vaiheessa, kun asiakkaan kiinteistön vesihuolto olisi turvattu. Vesihuoltolaitoksen verkostopalvelut voitaisiin korvata esimerkiksi kiinteistökohtaisin ratkaisuin rakentamalla kiinteistölle lainsäädännön vaatimukset täyttävä kaivo ja jätevesien käsittelyjärjestelmä.

Pykälän 5 momenttia tarkennettaisiin lisäämällä termi ”merkittävää” sen viimeiseen virkkeeseen. Uuden muotoilun mukaan irtisanomisen edellytyksenä olisi, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaisi kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheutuisi tästä merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia. Tällä lisäyksellä pyrittäisiin tarkentamaan kustannusten jakamista tilanteissa, joissa vesihuoltojärjestelmä muutetaan kiinteistökohtaiseksi. Harvaan asutuilla alueilla voi tulla tilanteita, joissa verkoston tekninen toimivuus ei ole enää mahdollista liittymämäärän vähentyessä. Talousveden laadun pysyminen hyvänä ja jäteveden siirtäminen edellyttävät tiettyä virtaamaa. Mikäli verkoston suunnittelumitoitusta ei ole enää mahdollista saavuttaa, jäljellä oleville liittyjille voi olla taloudellisesti edullisempaa siirtyä kiinteistökohtaiseen vesihuoltoon. Jos liittymä joudutaan korvaamaan muulla järjestelmällä, myös liittyjälle voisi aiheutua tästä pieniä ylimääräisiä kustannuksia. Vertailukohtana tulisi käyttää niitä kustannuksia, jotka aiheutuisivat liittymän säilyttämisestä teknisesti toimivana. Kiinteistön vesihuolto katsottaisiin turvatuksi siinä vaiheessa, kun lainsäädännön vaatimukset täyttävä kiinteistökohtainen järjestelmä on otettu käyttöön. Uuden kiinteistökohtaisen järjestelmän ylläpito kuuluisi kiinteistön omistajan tai haltijan vastuulle, eikä enää turvaamisvelvollisuuden piiriin.

LUONNOS

30 §. *Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka.* Pykälä muutettaisiin kokonaan. Pykälän 1 momentin viimeisestä virkkeestä poistettaisiin maininta toiminnan kieltämisestä, ja pykälän nykyisen 2 momentin sanamuotoa muokattaisiin ja se yhdistettäisiin 1 momenttiin. Muutokset eivät olisi kuitenkaan sisällöllisesti merkittäviä, vaan olisivat luonteeltaan teknisiä tarkennuksia.

Kuten voimassaolevassa laissakin, pykälässä säädettäisiin siitä, että uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka voidaan asettaa päävelvoitteen noudattamisen tehosteeksi. Päävelvoite, eli 29 §:n mukainen valvontaviranomaisen antama kielto tai määräys, voisi liittyä esimerkiksi 6 §:ssä säädetyn kunnan järjestämisvelvollisuuden toteuttamiseen, 10 §:ssä säädettyyn kiinteistön liittämismuutoksen tai 9 §:ssä säädetyn vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuuden täyttämiseen. Näissä tilanteissa valvontaviranomaisella olisi mahdollisuus tehostaa antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella taikka että toiminta keskeytetään. Pykälän nykyisestä 1 momentista poistettaisiin maininta toiminnan kieltämismahdollisuudesta, koska tämä ei ole uhkasakollain mukainen tehoste. Jos valvontaviranomaisen kielto tai määräys kohdistuisi tarpeeseen lopettaa toiminta määräajaksi, voitaisiin tehosteeksi asettaa keskeyttämisuhka. Pykälä sisältäisi informatiivisen viittauksen uhkasakollakiin (1113/1990). Uhkasakollaki sisältää säännökset muun muassa uhan asettamisesta, täytäntöön panemisesta ja muutoksenhausta, ja näitä sovellettaisiin vesihuoltolain mukaisissa asioissa.

31 §. *Vireillepano-oikeus.* Pykälään ehdotetaan muutosta, jolla vireillepano-oikeutta laajennettaisiin huomioon ottaen 6 §:ään tehdyt muutokset. Jatkossa asianosaisen sekä asiassa yleistä etua valvovan viranomaisen vireillepano-oikeus koskisi siis 6 §:n 2 ja 3 momenttia, joissa säädetään kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuudesta. Vireillepano-oikeus koskisi siis tilanteita, joissa kunta ei ole ryhtynyt 6 §:n edellyttämällä tavalla toimenpiteisiin tarvittaessa vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi, tällaisen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi tai vaihtoehtoisin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisto- ja puhdistuksen turvaamiseksi.

32 §. *Muutoksenhaku.* Pykälä muutettaisiin kokonaan. Pykälään tehtävät muutokset eivät kuitenkaan muuttaisi vesihuoltolain mukaisen muutoksenhaun periaatteita, vaan muutoksilla selvennettäisiin ja tarkennettaisiin pykälän muotoiluja. Lisäksi lain 16 a §:n 2 momentti, joka koskee muutoksenhakua vesihuoltolaitoksen päätökseen tiedonsaantia asiakirjasta koskevassa asiassa, siirrettäisiin pykälän yhteyteen pykälän uudeksi 2 momentiksi.

Pykälässä säädettäisiin, että muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja kunnan terveys- ja ympäristönsuojeluviranomaisen päätöksestä säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Vesihuoltolain valvontaviranomaisina elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä kunnan terveys- ja ympäristönsuojeluviranomainen tekevät valituskelpoisia päätöksiä, joista haettaisiin muutosta hallintovalituksella. Hallintovalitus soveltuisi vesihuoltolain 11 §:n ja 17 c §:n nojalla annettuihin vapautuspäätöksiin sekä valvontaviranomaisen 29 §:n nojalla antamiin määräyksiin. Oikaisuvaatimusmenettely ei olisi näiden päätösten osalta käytössä.

Pykälässä säädettäisiin myös, että muun kunnallisen viranomaisen päätökseen saa hakea muutosta kunnallisvalituksella noudattaen muutoin, mitä muutoksenhausta kunnallisen viranomaisen päätökseen säädetään kuntalaissa. Näitä vesihuoltolain nojalla annettavia päätöksiä, joista haettaisiin muutosta kunnallisvalituksella ovat vesihuoltolain 8, 8 a, 8 b ja 8 c §:n nojalla annettavat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen liittyvät päätökset sekä 17 a §:n nojalla annettava päätös huleveden viemäröinnin järjestämisestä. Nämä päätökset ovat tyypillisesti kunnan valtuuston tekemiä, ja siitä syystä niistä haettaisiin muutosta

LUONNOS

kunnallisvalituksella. Kuntalain 133 §:ssä säädetään, että jos päätökseen voidaan muun lain nojalla hakea muutosta kunnallisvalituksin, kuntalain oikaisuvaatimusta koskevaa 134 §:ää ei sovelleta. Koska kyseessä olisi päätös, johon voidaan vesihuoltolain nojalla hakea muutosta kunnallisvalituksin, kuntalain 134 §:n mukainen oikaisuvaatimusmenettely ei siis tulisi sovellettavaksi. Muilta osin näiden päätösten osalta sovellettaisiin mitä kuntalaissa on muutoksenhausta säädetty.

Pykälän uusi 2 momentti olisi vastaava, kuin voimassaolevan lain vesihuoltolaitoksen ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuutta koskevan 16 a §:n 2 momentti, jossa säädetään muutoksenhausta vesihuoltolaitoksen päätökseen tiedonsaantia asiakirjasta koskevassa asiassa. Näiden vesihuoltolaitosten antamien päätösten muutoksenhausta säädettäisiin erikseen, koska julkisuuslain 33 §:n muutoksenhakusäännökset eivät sellaisenaan sovellu niihin vesihuoltolaitoksiin, jotka eivät ole julkisuuslain soveltamisalan piirissä.

Muutoksenhakuasioissa toimivaltainen hallinto-oikeus määräytyy oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 10 §:n nojalla. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

33 §. Valitusoikeus. Pykälä muutettaisiin kokonaan. Pykälän muutoksilla ei kuitenkaan pyritä laajentamaan tai supistamaan vesihuoltolain mukaisten valitusoikeutettujen piiriä, vaan pykälämuutoksilla ainoastaan selvennettäisiin pykälän muotoiluja sekä poistettaisiin päällekkäisyyksiä vesihuoltolain ja valitusoikeutta koskevien yleislakien välillä.

Pykälässä säädettäisiin, että sen lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa ja kuntalaissa säädetään, valitusoikeus olisi sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea, kunnalla, valvontaviranomaisella ja asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella. Pykälä koskisi kaikkia vesihuoltolain nojalla annettavia päätöksiä riippumatta siitä, haetaanko niihin muutosta hallintovalituksella vai kunnallisvalituksella. Vesihuoltolain mukaisten päätösten valitusoikeutettujen piiri olisi siten hyvin laaja.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n mukaan hallintopäätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä viranomaisen, jos valittaminen on tarpeen viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi. Vastaavasti kuntalain 137 §:n mukaan kunnallisvalituksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Riippuen siitä, onko kyse hallintovalituksesta vai kunnallisvalituksesta, olisi valitusoikeus ainakin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain tai kuntalain mukaisilla tahoilla. Näin ollen esimerkiksi hallintovalituksena käsiteltävässä 11 §:n mukaisessa vapautuspäätöksessä valitusoikeutta ei olisi kunnan jäsenellä.

Valitusoikeus olisi valituslajista riippumatta lisäksi aina kunnalla, vesihuoltolain mukaisilla valvontaviranomaisilla, asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella ja sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea. Muutoksenhaussa kunnalla olisi valitusoikeus, jotta kunnalla olisi mahdollisuus valvoa kunnan etua. Vesihuoltolain valvontaviranomaisina kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja kunnan terveydensuojeluviranomainen taas valvoisivat lain säännösten toteutumista toimivaltaansa kuuluvissa asioissa. Vesihuoltolain valvontaviranomaisilla olisi aina mahdollisuus valittaa toistensa tekemistä päätöksistä. Esimerkiksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on tehnyt vesihuollon valvontaviranomaisena valituksia kunnan tekemistä vesihuollon toiminta-aluepäätöksistä. Vaikka yleistä etua valvovalla viranomaisella on oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n mukainen valitusoikeus, vastaavaa yleistä etua valvovan viranomaisen valitusoikeutta

LUONNOS

ei sisälly kuntalakiin. Tästä syystä yleistä etua valvovan viranomaisen valitusoikeus säilytettäisiin vesihuoltolaissa. Vesihuoltolain mukaisissa asioissa yleistä etua valvova viranomainen voisi olla esimerkiksi ympäristönsuojelulain valvontaviranomainen tilanteissa, joissa vesihuoltolain nojalla annetulla toiminta-aluepäätöksellä olisi vaikutuksia sen valvottavana olevaan yleiseen etuun. Vesihuoltolain asianosaiskäsite on ympäristölainsäädännölle tyypillisesti voimassaolevassa vesihuoltolaissa laajempi kuin muutoksenhausta sääntelevissä yleislaeissa, ja tämä laajennettu asianosaiskäsite säilytettäisiin laissa.

Voimassaolevassa laissa säädetään, että valvontaviranomaisella on oikeus valittaa sellaisesta päätöksestä, jolla hallinto-oikeus on muuttanut sen tekemää päätöstä tai kumonnut päätöksen. Tämä säännös poistettaisiin laista tarpeettomana, koska oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 109 §:n 2 momentin mukaisesti alkuperäisen hallintopäätöksen tehneellä viranomaisella on oikeus hakea muutosta valittamalla hallintotuomioistuimen päätökseen, jolla hallintotuomioistuin on kumonnut viranomaisen päätöksen tai muuttanut sitä. Pykälää sovelletaan kuntalain 142 §:n 3 momentin mukaan myös kunnan valitusoikeuteen kunnallisvalitusta koskevassa asiassa. Näin ollen asiasta ei ole tarpeen säätää erikseen vesihuoltolaissa.

34 §. *Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia.* Pykälää ja sen otsikkoa muutettaisiin. Muutoksilla ei kuitenkaan pyrittäisi muuttamaan kiinteistön vesihuoltoa koskevien riita-asioiden käsittelytapaa, vaan ainoastaan selkeyttämään pykälän muotoiluja.

Pykälän voimassaolevassa laissa oleva otsikko Käsittely käräjäoikeudessa muutettaisiin vastaamaan paremmin pykälän sisältöä. Uusi otsikko olisi Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia.

Pykälässä säädettäisiin oikeuspaikasta vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välisissä kiinteistön vesihuoltoa koskevissa riita-asioissa. Kiinteistön vesihuoltoa koskevat riita-asiat tulisi käsitellä yhdenmukaisesti vesihuoltolaitoksen oikeudellisesta muodosta huolimatta, eli riippumatta siitä, onko laitos esimerkiksi osuuskunta, kunnan taseyksikkö tai osakeyhtiö. Epäselvyyksien välttämiseksi lakiin esitetäänkin sisällytettäväksi voimassaolevan lain 34 §:ää vastaava säännös, jonka mukaan vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan väliseen sopimukseen perustuva riita käsiteltäisiin siviilioikeudellisena riita-asiana käräjäoikeudessa. Säännös koskisi tilanteita, joissa vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välillä on riita esimerkiksi 6 luvun mukaisissa palvelun keskeytykseen tai virheeseen liittyvissä tilanteissa. Riita voisi koskea myös esimerkiksi vesihuollosta perittäviä maksuja tai muita tilanteita, joissa vesihuoltolaitos 5 luvun 23 §:n mukaisesti muuttaa sopimusehtoja, ja asiakkaan ja laitoksen välille syntyy näkemusero siitä, miltä osin sopimusehtojen muutos on lain mukainen. Näissä tilanteissa kuluttaja-asiakkaalla on vaihtoehtoisesti myös mahdollisuus kääntyä kuluttajaviranomaisten puoleen niiltä osin, kuin asia on niiden toimivallassa.

Pykälässä olisi myös informatiivinen viittaus oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun, jossa säädetään riita-asian käsittelyn oikeuspaikasta.

35 §. *Salassapitovelvollisuus.* Voimassa olevan lain 35 §:ssä säädetään lain mukaista tehtäviä suorittavien julkisuuslain mukaisesta salassapitovelvollisuudesta sekä eräistä salassa pidettävien tietojen luovutus oikeuksista.

Pykälän 1 momentissa säädetään, että lain mukaista tehtävää suorittavan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnasta annetussa laissa säädetään. Pykälää koskevat perustelut (HE 85/2000 vp) ovat momentin osalta puutteelliset,

LUONNOS

eikä niistä käy ilmi momentin tarkoitusta, joka on laajentaa julkisuuslain mukainen salassapitovelvollisuus koskemaan lain valvontaviranomaisten lisäksi myös muita lain mukaista tehtävää suorittavaa, eli vesihuoltolaitoksia, tukkuvesihuoltolaitoksia ja niiden henkilökuntaa. Vaikka vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos ei kuuluisi julkisuuslain soveltamisalan piiriin, niissä sovellettaisiin julkisuuslain asiakirjasalaisuutta koskevaa 22 §:ää, vaihtolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa koskevaa 23 §:ää, salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja koskevaa 24 §:ää, salassapidosta poikkeamista ja sen lakkaamista koskevaa 7 lukua sekä rangaistussäännöksiä sisältävää 35 §:ää lain toimeenpanoon liittyvissä asioissa.

Pykälän 2 momentti poistettaisiin kokonaan. Voimassa olevan lain mukaan salassapitovelvollisuuden estämättä saa lain mukaisia tehtäviä suoritettaessa saatuja tietoja yksityisen ja yhteisön taloudellisesta asemasta, liikesalaisuudesta sekä yksityisen henkilökohtaisista oloista luovuttaa valvontaviranomaiselle lain mukaisten tehtävien suorittamista varten, rikoksen selvittämiseksi syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle sekä Liikenne- ja viestintävirastolle, jos se on välttämätöntä tietoturvallisuuteen liittyvien tehtävien hoitamiseksi. Tämä tietojen luovuttamista koskeva sääntely ei olisi enää tarpeen. Syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle on niitä koskevissa laeissa säädetty laajat oikeudet saada salassa pidettäviä tietoja rikoksen selvittämiseksi, eikä Liikenne- ja viestintävirastolla ole enää vesihuoltolain mukaista roolia tietoturvallisuustehtävien siirtyessä lakiin kyberturvallisuuden riskienhallinnasta. Valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeuksista säädettäisiin uudessa 35 a §:ssä.

35 a §. *Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus.* Uudessa pykälässä säädettäisiin valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vesihuoltolain mukaisten valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeuksia. Pykälässä tarkoitettuja vesihuoltolain valvontaviranomaisia olisivat lain 4 §:ssä tarkoitetut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja kunnan terveydensuojeluviranomainen sekä kuluttajasiames. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että lain mukaisilla valvontaviranomaisilla on oikeus viranomaisten julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saada tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja muilta viranomaisilta, vesihuoltolaitokselta, tukkuvesihuoltolaitokselta sekä kiinteistön omistajalta tai haltijalta. Tiedonsaantioikeus on sidottu tietojen välttämättömyyteen valvontaviranomaisten tehtävien suorittamista varten. Pykälässä tarkoitettuja muita viranomaisia voisivat olla esimerkiksi Verohallinto ja aluehallintovirasto. Vesihuoltolaitokselta tarvittavia tietoja voisivat olla esimerkiksi tiedot talousvesi- ja viemäriverkostoon liittyneistä kiinteistöistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen sekä sen määräämien virkamiesten tai viranhaltijoiden oikeudesta kulkea valvontatehtävässä toisen alueella. Valvontaa varten viranomaisella olisi oikeus päästä myös tiloihin, joissa harjoitettaisiin vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa, kuten vesihuoltolaitokselle tai vedenottamolle. Valvontatehtävää suorittavilla olisi oikeus tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia. Valvonnallisessa tarkastuksessa on noudatettava, mitä hallintolain 39 §:ssä säädetään.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että 2 momentissa tarkoitettuja valvontatoimia ei saisi tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Säännöksen lähtökohtana on, että vesihuoltolain mukaisten tarkastusten tekemiseen ei liity niin painavaa suojeltavaa etua, että valvonnan ulottaminen kotirauhan piiriin olisi perusteltua. Säännöksellä suojatun valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan piiriin eivät kuitenkaan kuuluisi asunnon piha-alue tai muuhun kuin asumiseen käytettävät tilat, koska kyse ei olisi rikoslain suojaamasta kotirauhasta.

LUONNOS

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esitykseen sisältyy asetuksenantovaltuuksia, ja sääntelykokonaisuutta ehdotetaan täydennettäväksi lakia alemman asteisella sääntelyllä.

Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmaa koskevassa 9 a §:ssä ehdotetaan annettavaksi valtuus antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä. Asetustasolla säädettäisiin vesihuoltolaitoksen kunnontutkimussuunnitelman sisällöstä ja sen päivityksestä, pitkän aikavälin investointisuunnitelman sisällöstä ja sen päivityksestä, pitkän aikavälin taloussuunnitelman sisällöstä ja sen päivityksestä sekä huoltosuunnitelman sisällöstä ja sen päivityksestä.

Vesihuoltolaitoksen varautumista häiriötilanteisiin koskevan 15 a §:ssä annettaisiin asetuksenantovaltuus antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä varautumissuunnitelman sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi. Asetustasolla säädettäisiin varautumissuunnitelman vähimmäissisällöstä sekä siitä kuinka usein ja miten laitoksella tulee harjoitella toimintaa häiriötilanteissa.

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomusta koskevaan 20 a §:ään ehdotetaan sisällytettäväksi valtuus antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä toimintakertomuksen sisällöstä. Asetustasolla säädettäisiin niistä vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista, jotka on sisällytettävä toimintakertomukseen.

Vesihuollon tietojärjestelmää koskevan 20 d §:n sisältämää asetuksenantovaltuutta muutettaisiin, ja siihen lisättäisiin valtuus antaa valtioneuvoston asetustasoista sääntelyä vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavien tietojen toimittamisajankohdasta. Valtioneuvoston asetusta vesihuollon tietojärjestelmästä ja tiedottamisesta (6/2023) muutettaisiin lisäämällä siihen vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavien tietojen toimittamisajankohta.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2026. Lain tiettyjen velvoitteiden alkamisajankohdasta ehdotetaan säädettävän siirtymäsäännöksillä.

Kunnan tulisi antaa hallintosäännössä 4 b §:ssä tarkoitetut määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulisi laatia 5 a §:n mukainen vesihuoltosuunnitelma kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulisi tarkistaa ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyt toiminta-alueet tämän lain mukaisiksi viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulisi tehdä tämän lain soveltamisalan piiriin tulevia uusia vesihuoltolaitoksia koskien 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös toiminta-alueen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajamassa, kiinteistön liittämiselvollisuus laitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyisi tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes

LUONNOS

kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaiseksi. Ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajaman ulkopuolella, kiinteistön liittämismääräyksiin laitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyisi kuitenkin edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kaksi vuotta on kulunut toiminta-alueen tarkistamisesta tämän lain mukaiseksi.

Vesihuoltolaitoksen tulisi laatia 9 a §:n mukainen omaisuudenhallintasuunnitelma kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vesihuoltolaitoksen tulisi laatia tämän lain 15 a §:n mukainen varautumissuunnitelma neljän vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Vesihuoltolaitoksen perimät maksut tulisi saattaa lain 18 ja 19 §:n mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeiseen tilikauteen mennessä.

Tämän lain 20 a §:n mukainen toimintakertomus tulisi laatia ensimmäisen kerran tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen. Tämän lain 20 c §:n mukaisesti julkistettavien tietojen tulisi olla avoimesti tietoverkossa saatavilla kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitettun tilikauden päättymisestä.

Hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevissa asioissa noudatettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Niihin laitoksiin, joille on hyväksytty toiminta-alue ennen tämän lain voimaantuloa, mutta jotka eivät lain voimaantulon jälkeen täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää, sovellettaisiin lain voimaan tullessa ollutta lakia, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä.

10 Toimeenpano ja seuranta

Vesihuoltolain uudistuksen toimeenpanoon liittyvien yhtenäisten tulkintojen ja käytäntöjen varmistamiseksi laaditaan uudistetun vesihuoltolain soveltamisopas yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

[CER ja NIS 2-direktiivien täytäntöönpano]

Esitys on tarkoitettu annettavaksi eduskunnalle kevätistuntokaudella 2025, ja on eduskunnan käsiteltävänä samanaikaisesti kuin valtion aluehallinnon uudistusta koskeva hallituksen esitys. Valtion aluehallinnon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesihuoltolain 4, 15, 15 b, 20 d ja 29 §:ää muuttamalla elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tehtävän siirtämisen vuoksi elinvoimakeskukseksi.

[Yhdyskuntajätevesidirektiivin täytäntöönpano]

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Yleistä

LUONNOS

Ehdotettuihin säännöksiin liittyvät keskeiset perusoikeudet ovat perustuslain 6 §:ssä tarkoitettu yhdenvertaisuus, 10 §:ssä tarkoitettu yksityiselämän suoja, 15 §:ssä tarkoitettu omaisuudensuoja ja 18 §:ssä tarkoitettu elinkeinovapaus. Lisäksi ehdotusta tulee arvioida suhteessa perustuslain 121 §:ssä tarkoitettuun kunnalliseen itsehallintoon, ja ehdotukseen liittyviä asetuksenantovaltuuksia tulee tarkastella perustuslain 80 §:n näkökulmasta. Esityksellä pyritään edistämään vesihuollon toimintavarmuutta ja vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiä myös tulevaisuudessa, ja sitä kautta esityksellä osaltaan turvataan ja edistetään perustuslain 7 § (oikeus elämään) sekä 19 §:n (oikeus sosiaaliturvaan) mukaisia oikeuksia. Perustuslain 7 ja 19 §:ien on katsottu olevan ne keskeiset perusoikeudet, jotka Suomen perusoikeusjärjestelmässä ilmentävät ihmisoikeutta veteen ja sanitaatioon.

Perustuslakivaliokunta katsoi mietinnössään PeVL 11/2014 vp, että hallituksen esityksessä vesihuoltolain muuttamisesta (681/2014) oli ensisijaisesti kysymys perustuslain 20 §:ssä säädetyn ympäristövastuun toteuttamisesta. Esityksessä ehdotetuilla hulevesisäännöksillä toteutettiin perustuslain 20 §:n 2 momentista sekä 19 §:n 3 momentista seuraavia julkisen vallan velvoitteita turvata jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön ja edistää väestön terveyttä. Myös tämän ehdotuksen tavoittelema toimintavarma ja kuntien määräysvallassa oleva vesihuolto osaltaan edistää ja turvaa näitä perustuslain julkiselle vallalle asettamia velvoitteita.

Siitä huolimatta, että ehdotettu sääntely on suurelta osin vesihuoltolain nykyistä sääntelyä tarkentavaa ja täydentävää, ja lain perusteet ja vesihuollon kehittämiseen, järjestämiseen ja huolehtimiseen liittyvät periaatteet ja vastuut säilyvät pitkälti ennallaan, sisältyy esitykseen sellaisia perusoikeusnäkökohtia, joita on syytä arvioida myös perustuslain perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Perustuslakivaliokunta on perustuslain perusoikeussäännösten muuttamisen yhteydessä asettanut perusoikeuksien rajoittamisen edellytyksiksi seuraavat vaatimukset: rajoitusten tulee perustua laintasoiseen säädökseen, rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltäviä, rajoitusperusteiden tulee olla perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävissä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen kuuluvaa rajoitusta, rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteen saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevaan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon, perusoikeutta rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä sekä Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta (PeVM 25/1994 vp).

Omaisuudensuoja

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslain 15 §:n 2 momentissa säädetään, että omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttää korvausta vastaan säädetään lailla. Ehdotettua kunnan omistus- ja määräysvaltavaatimusta (4 c §) sekä kunnan etuosto-oikeutta ja lain voimaantulon jälkeen perustettujen asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien myyntirajoituksia koskevaa sääntelyä (4 d ja e §) on arvioitava omaisuudensuojaperusoikeutta vasten.

Perustuslakivaliokunta on energian- ja tiedonsiirtoverkkoja koskevassa ratkaisukäytännössään todennut, että omaisuuden erityisluonne puoltaa omaisuuteen kohdistuvia luovutusvelvollisuuksia ja on pitänyt luovutusvelvollisuutta perustuslain mukaisena (PeVL 1/1996 vp, 4 ja 34/2000 vp, 32/2004 vp, 45/2005 vp ja 10/2007 vp). Myös vesihuoltolaitokset ja vesihuoltoverkosto ovat sellaista omaisuutta, jota voi käyttää vain tiettyyn tarkoitukseen, ja niiden erityisluonteen voidaan katsoa puoltavan omaisuuden luovutukseen kohdistuvia rajoituksia. Lisäksi vesihuollon välttämättömyyspalveluluonne ja vesihuoltolaitosten

LUONNOS

lakimääräiset palvelutehtävät puoltavat pidemmälle kohdistuvia omaisuudensuojarajoituksia kuin sellaisissa asioissa, joilla ei ole välttämättömyyspalveluluonnetta. Ehdotetut vesihuoltolaitosten omistus- ja määräysvaltaa sekä myyntirajoituksia ja kunnan etuosto-oikeutta koskevat säännökset eivät kohdistu suoraan yksityisiin henkilöihin tai yksityisten henkilöiden omaisuuteen. Osuuskunta yhteisömuotona on jäsentensä omistama, jolloin voidaan katsoa, että omaisuuden myyntirajoitukset kohdistuvat hieman suuremmin yksityishenkilöihin kuin muun yhteisömuodon kohdalla. Koska omaisuuteen kohdistuvat myyntirajoitukset eivät kuitenkaan koskisi ennen lain voimaantuloa perustettuja yksityisomisteisia vesihuoltolaitoksia yhteisömuodosta riippumatta, voidaan rajoitusta pitää suhteellisuusperiaatteen mukaisena.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten mukainen suhteellisuusperiaate edellyttää, ettei omaisuuden pakkolunastukseen verrattavaan toimenpiteeseen tule ryhtyä, ellei hyväksyttävissä olevaa tavoitetta voida saavuttaa lievemmillä keinoin (PeVL 53/2001). Valmistelun eräänä tavoitteena on vesihuoltotoimintojen säilyminen julkisessa omistuksessa tai määräysvallassa kuitenkin siten, että asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat voivat jatkaa toimintaansa kuten nykyisinkin. Tavoitteen toteuttamiseksi katsotaan tarpeelliseksi säätää paitsi kunnan määräysvallan säilyttämisestä, myös lain voimaantulon jälkeen tapahtuvista vesihuolto-omaisuuden tai vesihuoltolaitosten myynnistä. Ehdotetussa sääntelyratkaisussa lain voimaantulon hetkellä olevat vesihuollon toteuttamisjärjestelyt voivat jatkua entiseen tapaan myös tulevaisuudessa. Lakiehdotus ei puutu taannehtivasti voimassaoleviin omistus- tai sopimussuhteisiin. Ehdotetussa laissa ei aseteta sellaisille ennen lain voimaantuloa perustetuille muille kuin kunnan määräysvallassa oleville vesihuoltolaitoksille estettä myydä vapaasti toimintansa tai sellaisen vesihuolto-omaisuutensa, joka on rakennettu ennen lain voimaantuloa.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut etuosto-oikeussääntelyä omaisuudensuojaperusoikeuden näkökulmasta etuosto-oikeuslain (608/1977) sääntelymuutosten arvioinnin yhteydessä (PeVL 15/2005). Ehdotuksessa maksuttu kunnan etuosto-oikeutta koskeva sääntelyratkaisu on sisällöllisesti vastaava kuin etuosto-oikeuslaissa (608/1977), johon kunnan yleinen etuosto-oikeus perustuu, joten sen perustuslainmukaisuuden arvioinnissa voidaan hakea tulkinta-apua perustuslakivaliokunnan etuosto-oikeuslain yhteydessä antamista tulkinnoista. Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan etuosto-oikeuden käyttämisessä on omaisuudensuojan kannalta kyse verrattain vähäisestä puuttumisesta ostajan oikeusasemaan, sillä ostajan näkökulmasta on kyse siitä, että kaupan kohde jää häneltä saamatta. Lisäksi valiokunta on antanut omaisuudensuojan kannalta merkitystä sille, että ostajalle korvataan hänelle aiheutuneet taloudelliset menetykset (PeVL 15/2005 vp, s. 2).

Sopimusvapauden näkökulmasta perustuslakivaliokunta on todennut kunnan etuosto-oikeuden rajoittavan omistajan vapautta päättää siitä, kenelle omaisuutta luovutetaan, mikä kuuluu omistajan määräämisvaltaan. Tätä rajoitusta on kuitenkin valiokunnan tulkinnassa pidetty vähäisenä. Valiokunta on myös pitänyt myyjän varallisuus oikeudellista asemaa turvaavana seikkana sitä, että kunta on sidottu myyjän ja ostajan välillä alun perin sovittuihin kauppaehtoihin. Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt tulkinnassaan huomiota kunnan etuosto-oikeuden taustalla olevaan painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen. Näin ollen kunnan etuosto-oikeuteen perustuva sääntely ei valiokunnan mukaan ollut ongelmallista myöskään myyjän omaisuudensuojan kannalta (PeVL 15/2005 vp, s. 2). Tulkintojen perusteella voidaan siis kokoavasti todeta, ettei perustuslakivaliokunta ole pitänyt etuostosääntelyä perustuslaillisesti ongelmallisena.

Ehdotetun etuosto-oikeussääntelyn taustalla on painava yhteiskunnallinen tarve, joka liittyy vesihuoltotoimintojen säilyttämiseen kunnan omistuksessa ja määräysvallassa. Ehdotetulla etuosto-oikeussääntelyllä varmistettaisiin, että kunta voi puuttua kauppaan tilanteessa, jossa nykyisin yksityisessä omistuksessa oleva vesihuoltolaitos tai vesihuolto-omaisuus olisi

LUONNOS

siirtymässä toisen yksityisen toimijan haltuun vastoin yleistä etua. Ehdotetun sääntelyn mukaan kunta tulisi etuosto-oikeuttaan käyttämällä kaupan toiseksi osapuoleksi samoilla ehdoilla, kuin alun perin sovitussa kaupassa. Näin ollen ehdotetun etuosto-oikeussääntelyn ei voida katsoa olevan ongelmallista ostajan tai myyjän oikeusaseman tai omaisuudensuojan kannalta.

Elinkeinovapaus

Vesihuoltolakiin ehdotetuilla lain voimaantulon jälkeen perustettavan vesihuoltolaitoksen yhteisömuotoon kohdistuvilla rajoituksilla (4 c §) on liityntä perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattuun elinkeinovapauteen. Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Elinkeinovapauden periaatetta pidetään elinkeinonharjoittamista koskevana pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin mahdollista muiden tärkeiden yhteiskunnallisten etujen puoltaessa sitä.

Koska lakiehdotuksessa ehdotetaan, että lain voimaantulon jälkeen perustettavien vesihuoltolaitosten tulisi olla kunnan omistuksessa tai määräysvallassa taikka asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia (4 c §), merkitsee tämä rajoitusta elinkeinovapauden rajoittamalla mahdollisuutta perustaa yksityisomisteisia, muita kuin asiakasomisteisia, vesihuoltolaitoksia. Ehdotetulla sääntelyllä ei kuitenkaan puuttuisi jo toiminnassa olevien vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiin, lukuun ottamatta yllä omaisuudensuojarajoitusten arvioinnin yhteydessä kuvattua etuosto-oikeussääntelyä. Elinkeinovapauden kohdistuvaa rajoitetta ei siis ulotettaisi taannehtivasti jo perustettuihin vesihuoltolaitoksiin, vaan rajoite koskisi vain uusia perustettavia laitoksia. Rajoituksen taustalla on painava yhteiskunnallinen tarve turvata vesihuoltotoimintojen pysyminen julkisessa määräysvallassa, ja rajoitus on rajattu koskemaan vain uusia perustettavia laitoksia. Näin ollen ehdotetun elinkeinovapautta rajoittavan sääntelyn ei voida katsoa muodostavan sellaista elinkeinovapauden kohdistuvaa rajoitetta, josta ei voitaisi säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Lakiehdotusta on arvioitava perustuslain 6 §:stä ilmenevän yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta. Yhdenvertaisuus kohdistuu perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan myös lainsäätäjään. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti korostettu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (PeVL 59/2002 vp, s. 2/II, HE 309/1993 vp, s. 43/I). Valiokunta on eri yhteyksissä johtanut perustuslain yhdenvertaisuussäännöksistä vaatimuksen, etteivät henkilöihin kohdistuvat erottelut saa olla mielivaltaisia eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (ks. esim. PeVL 60/2002 vp, s. 4, PeVL 46/2002 vp, s. 6, PeVL 18/2006 vp, s. 2). Ehdotettuja vesihuoltolain toiminta-alueen määrittämistä ja erityisesti supistamista sekä rauettamista koskevia säännöksiä (8, 8 a, 8 b ja 8 c §) ja liittämismuutoksia koskevia säännöksiä (10 ja 11 §:t) on arvioitava perustuslaillisen yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta.

Ehdotetuilla toiminta-alueen hyväksymistä, toiminta-aluepäätöksen sisältöä, toiminta-alueen supistamista ja rauettamista sekä toiminta-alueen tarkistamista koskevilla säännöksillä voi olla vaikutusta kunnan alueella asuvien keskitetyn vesihuollon saatavuuteen. Muutokset lähtevät kuitenkin siitä, että mikäli toiminta-alue supistetaan tai se rautetaan kokonaan, kunnan tulee silti toiminta-alueen ulkopuolelle jäävillä alueilla varmistaa vesihuollon saatavuus. Sääntelymuutokset eivät siten johda tilanteeseen, jossa asukas, joka on aikaisemmin ollut keskitetyn vesihuollon piirissä, jäisi toiminta-alueen supistamisen myötä täysin vaille

LUONNOS

vesihuoltoa. Ehdotetuilla sääntelymuutoksilla ei myöskään tavoitella oleellista muutosta vakiintuneeseen nykytilaan, jossa tiiviimmin asutetuilla alueilla on tarjolla keskitetyt vesihuoltopalvelut, joiden piiriin on myös pääsääntöisesti liityttävä, ja harvemmin asutetuilla alueilla ei välttämättä ole pääsyä keskitettyyn vesihuoltoon. Ehdotettujen säännösten taustalla on vallitseva yhteiskuntakehitys, joka on johtanut asutuksen keskittymiseen ja harvaan asuttujen alueiden autioitumiseen. On sekä taloudellisesti kannattamatonta että teknisesti mahdotonta ylläpitää keskitettyä vesihuoltoverkostoa, jos välimatkat kiinteistöjen välillä kasvavat merkittäviksi eikä vesihuoltopalvelujen käyttäjiä enää ole riittävästi. Koska muutokset eivät oleellisesti muuta nykyistä sääntelyratkaisua, ja toiminta-alueiden supistamis- ja rauttamistilanteissa huomioidaan vesihuollon saatavuus myös toiminta-alueen supistamis- tai rauttamispäätöksen tekemisen jälkeen, eivät säännösmuutokset muodosta kohtuuttomia eroja vesihuoltopalvelujen saatavuudessa eri alueilla asuvien ihmisten välille.

Ehdotetut liittämismuutoksia koskevat säännökset ja erityisesti muutosehdotukset liittämismuutoksia koskevan sääntömuutoksen antavat kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle harkintavaltaa päättää vapautuksen edellytysten täyttymisestä. Vapautuksen edellytyksiä koskeva säännös on kuitenkin tarkkarajainen, eikä mahdollista sellaista harkintavaltaa, joka voisi johtaa mielivaltaisiin vapautuspäätöksiin.

Ehdotetut toiminta-alueita ja liittämismuutoksia koskevat säännökset ovat nykyisen yhteiskuntakehityksen vaatimia, eivätkä ne aiheuta mielivaltaisia erotteluja tai kohtuuttomia eroja henkilöiden välille.

Yksityiselämän suoja

Vesihuoltolain valvontaviranomaisilla olisi ehdotetun 35 a §:n 1 momentin perusteella oikeus saada tehtäviensä suorittamista varten salassapitovelvollisuuden estämättä tietoja muilta viranomaisilta, vesihuoltolaitoksilta ja tukkuvesihuoltolaitoksilta. Oikeutta salassa pidettävien tietojen saantiin tulee tarkastella perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan kannalta.

Perustuslakivaliokunta on viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kohdalla kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2-3 ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (esim. PeVL 19/2012 vp). Tietojen saantiin oikeutetut viranomaiset on säännöksessä rajattu lain valvontaviranomaisiin, ja oikeus on säännöksessä rajattu viranomaisten tehtävien suorittamista varten välttämättömiin tietoihin. Ehdotettu sääntely ei kohdistu arkaluonteisiin henkilötietoihin. Tiedonsaantioikeutta koskeva säännös on muotoiltu perustuslakivaliokunnan aikaisemmat kannanotot huomioon ottavalla tavalla.

Kunnan valvontaviranomaisilla olisi ehdotuksen 35 a §:n 2 momentin mukaan oikeus kulkea tehtäviensä suorittamista varten toisen alueella ja päästä paikkaan, jossa harjoitetaan vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa. Valvontatehtävää suorittavilla olisi myös

LUONNOS

oikeus tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia. Ehdotuksen mukaan valvontatoimia ei saisi kuitenkaan tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Perustuslakivaliokunta on ratkaisukäytännössään määritellyt kotirauhan piiriin kuuluvaksi kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat (mm. PeVL 43/2010 vp, s. 2, PeVL 40/2010 vp, s. 4, PeVL 18/2010 vp, s. 7, PeVL 6/2010 vp, s. 4). Vesihuoltolain mukaisia kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tarkastusoikeuksia ei ehdoteta ulotettavaksi kotirauhan piiriin, eikä tällainen tarkastusoikeus ole tarpeen valvontatehtävien suorittamiseksi.

Kunnallinen itsehallinto

Perustuslain 121 §:ssä säädetään kunnallisesta itsehallinnosta. Kunnan hallinto perustuu sen asukkaiden itsehallintoon. Perustuslain suojaama kunnallinen itsehallinto sisältää kunnan talouden suojan, joka koskee laajemminkin kunnan oikeutta päättää taloudestaan. Itsehallintonsa nojalla kunta myös päättää järjestämisvastuullaan olevan palvelun tuotantotavan. Kuntien itsehallinnon varmistamiseksi Suomessa noudatetaan niin sanottua rahoitusperiaatetta, eli valtio takaa kunnille riittävät voimavarat antaessaan kunnille tehtäviä. Kuntien tehtäviä koskevissa lainsäädännön muutoshankkeissa tulee tarkastella rahoitusperiaatteen toteutumista.

Perustuslakivaliokunta on kuntien itsehallintoa koskevassa käytännössään korostanut, että kuntien tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan. Valiokunta on myös katsonut, että kunnille osoitettavat rahoitustehtävät eivät itsehallinnon perustuslain suojan takia saa suuruutensa puolesta heikentää kuntien toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan ja siten myös omasta hallinnostaan (PeVL 15/2020 vp — HE 4/2020 vp). Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan rahoitusperiaate tulee sovellettavaksi myös, jos kunnilla jo oleviin lakisääteisiin tehtäviin kohdistetaan uutta lainsäädäntöä, joka vaikuttaa kunnan edellytyksiin suoriutua näistä uusista velvoitteista.

Rahoitusvastuun syntymistä Vesi on meidän -sääntelyratkaisussa (4 c ja 4 d §) on arvioitava siltä kannalta, onko kyseessä perustuslain 121 §:n 2 momentissa tarkoitettu uusi tehtävä kunnille. Tässä arvioinnissa on otettava huomioon voimassa olevan vesihuoltolain 6 §:n 2 momentti, jossa kunnalle on säädetty vesihuollon järjestämisvastuu. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön pohjalta sääntelyn muutosta voidaan arvioida siltä pohjalta, onko kyseessä järjestämisvastuun täsmentäminen vai tehtävän olennainen laajentaminen.

Ottaen huomioon, että ehdotettu sääntelyratkaisu ainoastaan edellyttää kuntia pitämään ne vesihuoltolaitokset ja -omaisuus määräysvallassaan tai omistuksessaan, jotka jo sääntelyn voimaantullessa ovat kunnan omistuksessa tai määräysvallassa, ja huomioiden myös kunnan jo nykyisessä lainsäädännössä voimassa oleva vesihuollon järjestämisvastuu, voidaan katsoa, että kyseessä ei ole uusi tehtävä kunnille, vaan ainoastaan olemassa olevan tehtävän täsmentäminen. Ehdotettu etuosto-oikeusääntely ei myöskään velvoita kuntia käyttämään tätä oikeutta. Vesihuollon kustannukset tulee jo nykyilainsäädännön perusteella kattaa asiakkailta kerätyillä maksuilla. Huomioiden tämä kustannusvastaavuuden periaate sekä se, että ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla ei säädettäisi uudesta tehtävästä kunnille, ehdotettu sääntelyratkaisu ei synnytä valtiolle rahoitusvastuuta.

Kunnallisen itsehallinnon toteutumista tulee myös arvioida määräysvalta- ja omistusveloitteen osalta. Kunnallisen itsehallinnon toteutumisen kannalta on perusteltua, että kunnalle jätetään liikkumavaraa ja harkintavaltaa vesihuollon tehtävien toteuttamisessa. Kuntalain näkökulmasta

LUONNOS

kysymys ei ole 8 §:n tarkoitetusta palvelujen järjestämistä vastuusta, vaan 9 §:n tarkoittamasta palvelujen tuottamisesta. Kunnan määräysvalta velvoite ei muuttaisi järjestämistä vastuun (vesihuollon järjestämistä velvollisuus) yleisiä lähtökohtia, mutta rajoittaisi kunnan mahdollisuutta päättää siitä, miten järjestämistä vastuun edellyttämät palvelut (vesihuollosta huolehtiminen) toteutetaan. Muutos ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kunnalla olisi vastuu myös vesihuollosta huolehtimisesta, vaan kunnalle jäisi edelleen perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon kannalta riittävä liikkumavara ja harkintavalta järjestämistä vastuunsa toteuttamisessa. Näin varsinkin, kun laissa ei edellytetä kunnan ehdotonta omistamista velvollisuutta vaan jätetään riittävä liikkumavara ja harkintavalta vesihuoltolaitosten omistaja järjestelyjen suhteen jatkossakin.

Ehdotettu sääntelyratkaisu jättää kunnille liikkumavaraa vesihuoltotehtävien toteuttamiseksi. Ehdotettu sääntelyratkaisu ei edellytä kunnilta sitä, että vesihuoltopalveluja järjestetään virkatyönä, vaan jatkossakin kunta voi halutessaan toimia yksityisoikeudellisen omistajan asemassa ja ohjata vesihuoltolaitoksen toimintaa osallistumatta sen käytännön järjestämiseen. Määräysvallan säilyttämisen velvoite mahdollistaa myös yksityisen vähemmistöomistuksen vesihuoltolaitoksissa. Vesihuolto-omaisuuden osalta ehdotettu sääntely mahdollistaa myös pitkäaikaisen hallinnan esimerkiksi vuokrasopimusten muodossa. Vesihuollon kustannukset tulee ehdotetun lain mukaisesti kattaa vesihuollosta perittävillä maksuilla kuten nykyisinkin. Tämän vuoksi määräysvallan säilyttämisen velvoitteen ei katsota aiheuttavan paineita veronkorotuksiin kunnissa.

Kokonaisharkinnassa on otettava huomioon myös ehdotetun sääntelyn tavoitteet. Vesihuolto on yhteiskunnan välttämättömyyspalvelu, johon liittyy terveydensuojelun, yhdyskuntakehityksen ja ympäristönsuojelun näkökulmia. Tämän lisäksi vesihuolto on osa kriittistä infrastruktuuria, johon liittyy huoltovarmuuden ja maanpuolustuksen turvallisuusnäkökohtia. Vesihuollossa on myös kyse luonnollisesta monopolista, jossa kilpailun puuttumisen vuoksi voiton tavoittelun ei katsota olevan tarkoituksenmukaisin lähtökohta vesihuoltopalvelun järjestämiseksi. Vesihuoltolaitosten ja vesihuolto-omaisuuden säilyttämiseksi kuntien määräysvallassa ja omistuksessa on olemassa painavat yhteiskunnalliset perusteet.

Sääntelyratkaisulla ei puututa olennaisesti kunnallisen itsehallinnon ominaispiirteisiin eikä vaaranneta kunnan oikeutta päättää itsenäisesti taloudestaan ja hallinnostaan.

Perustuslain 80 §:stä johtuvat vaatimukset

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat kuitenkin antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyin valtuuden nojalla. Asetuksenantaja voidaan lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien vähäisistä yksityiskohdista (HE 1/1998 vp, s. 131). Valtuutuksen säätämiseen laissa on perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa käytännössä kohdistettu vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (PeVL 25/2005 vp, s. 4 ja PeVL 1/2004 vp, s. 2), jotka valtuuttavan lain on tällöinkin täytettävä. Asetuksenantovaltuuden sisällön tulee ilmetä selvästi laista ja se tulee myös rajata riittävän selkeästi.

Ehdotettuihin vesihuoltolain säännöksiin (9 a, 15 a, 15 b, 16, 20 a ja 20 d §:t) sisältyy valtioneuvostolle osoitetut asetusantovaltuudet tarkempien säännösten antamiseksi asetuksessa. Ehdotetut asetusantovaltuudet on sijoitettu aineellisten säännösten kanssa samaan pykälään. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että perustuslain 80 §:n takia on olennaista, että säänneltävästä asiasta on riittävät perussäännökset laissa, ja että

LUONNOS

valtuus on syytä sijoittaa pääsääntöisesti lain asianomaisen perussäännöksen yhteyteen (PeVL 36/2018 vp s.39–40, PeVL 10/2016 vp, s. 5, PeVL 49/2014 vp, s. 6).

Edellä selostetun perusteella ehdotetut pykälien 9 a, 15 a, 15 b, 16, 20 a ja 20 d §:ien valtuussäännökset vesihuoltolaissa ovat sopusoinnussa perustuslain 80 §:n kanssa.

Edellä esitetyn perusteella lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisenjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

vesihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vesihuoltolain (119/2001) 3 §:n 8 kohta ja 14 §, sellaisena kuin niistä on 3 §:n 8 kohta laissa 681/2014,

muutetaan 1 §, 3 §:n 3 ja 4 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5–8 §, 8 a ja 9–11 §, 15 §:n 1 ja 4 momentti, 15 a ja 15 b §, 16 ja 16 a §, 17 §:n 2 ja 3 momentti, 18 ja 19 §, 20 §:n 1 ja 3 momentti, 20 a–c §, 20 d §:n 3 ja 4 momentti, 23 §:n 1 momentti, 24 §:n 2, 3 ja 5 momentti sekä 30–35 §, sellaisena kuin niistä ovat 3 §:n 3 ja 4 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5, 7, 8, 8 a, 10, 11 ja 15 a §, 20 §:n 1 ja 3 momentti, 20 a–c §, 20 d §:n 3 ja 4 momentti sekä 24 §:n 5 momentti laissa 681/2014, 15 b § laissa 290/2018, 15 §:n 1 ja 4 momentti, 16 ja 16 a § laissa 1259/2022, 32 § laissa 827/2019 ja 35 § laissa 1013/2018, sekä

lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 681/2014 ja 1259/2022, uusi 9–12 kohta, lakiin uusi 4 a–e, 5 a, 8 b, 9 a ja b sekä 35 a §, 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 2 momentti ja 17 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 3 momentti, seuraavasti:

1 §

Tavoite

Tämän lain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, joka mahdollistaa kohtuullisin kustannuksin ja toimintavarmasti:

- 1) laatuvaatimukset ja -tavoitteet täyttävän riittävän talousveden saannin; ja
- 2) terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukaisen viemäroinnin.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) *vesihuoltolaitoksella* laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta, ja:

- a) toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin; taikka

- b) vastaanottaa jätevedettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä.

4) *asiakkaalla* kiinteistön omistajaa tai haltijaa taikka muuta, joka tekee 5 luvussa tarkoitetun sopimuksen vesihuoltolaitoksen kanssa kiinteistön liittämiseksi laitoksen verkostoon tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä;

9) *asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla* osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaista yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä;

10) *tukkuvesihuoltolaitoksella* laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle, tai johtaa tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä;

LUONNOS

11) *toiminta-alueella* aluetta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta sen mukaan kuin laissa säädetään ja jolla oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin;

12) *vesihuolto-omaisuudella* vesijohto- ja viemäriverkostoa sekä veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita.

4 §

Viranomaiset

Tämän lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, kunnan terveydensuojeluviranomainen, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja kuluttaja-asiamies.

4 a §

Viranomaisten valvontatehtävät

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo toimialallaan erityisesti kunnan määräysvallan varmistamista vesihuollossa, vesihuollon kehittämistä ja järjestämistä, vesihuollosta huolehtimista ja omaisuudenhallintaa, vesihuoltolaitoksen selvilläoloa ja varautumista sekä tietojen julkisuutta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo toimialallaan erityisesti vesihuollosta huolehtimista, liittämisvelvollisuutta, vesihuoltolaitoksen varautumista sekä hulevesien viemäröinnin järjestämistä ja hoitamista.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo lain noudattamista toimialallaan.

Kuluttaja-asiamies valvoo 5 luvussa tarkoitettujen sopimusten ehtojen lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta.

4 b §

Kunnan vesihuoltotehtävät

Kunnan tulee hallintosäännössä antaa määräykset tämän lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista.

Kunta voi huolehtia tämän lain mukaisista tehtävistään yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa.

4 c §

Kunnan määräysvallan varmistaminen vesihuollossa

Kunnan on säilytettävä alueellaan oleva kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos ja tukkuvesihuoltolaitos määräysvallassaan. Mitä edellä säädetään kunnan määräysvallan säilyttämisestä ei koske määräysvallan siirtoa toiselle kunnalle.

Kunnan määräysvallassa olevalla vesihuoltolaitoksella ja tukkuvesihuoltolaitoksella tarkoitetaan sellaista laitosta, joka on kunnan taseyksikkö, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä tai kuntayhtymän liikelaitos taikka muu kirjanpitovelvollinen, jossa

LUONNOS

kunnalla yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräysvalta.

Tämän lain voimaantulon jälkeen perustettavan vesihuoltolaitoksen ja tukkuvesihuoltolaitoksen on oltava kunnan määräysvallassa tai asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta.

Kunnan määräysvallassa olevan vesihuoltolaitoksen tai tukkuvesihuoltolaitoksen omistama vesihuolto-omaisuus on säilytettävä laitoksen omistuksessa. Mitä edellä säädetään, koskee myös sellaista uutta vesihuolto-omaisuutta, joka otetaan käyttöön tämän lain voimaantulon jälkeen. Kunnalla voi myös olla sopimukseen perustuva pitkäaikainen käyttöoikeus sellaiseen vesihuolto-omaisuuteen, joka ei lain voimaantullessa ole ollut laitoksen omistuksessa tai, joka otetaan käyttöön tämän lain voimaantulon jälkeen.

4 d §

Kunnan etuosto-oikeus

Kunnalla on etuosto-oikeus vesihuoltolaitokseen, tukkuvesihuoltolaitokseen ja vesihuolto-omaisuuteen, joka sijaitsee sen alueella. Etuosto-oikeuttaan käyttämällä kunta tulee kaupantekohetkellä luovutuskirjassa ilmoitetun ostajan sijaan omistajaksi kaupassa sovitulla ehdoilla.

Jos kaupan kohteena oleva vesihuoltolaitos, tukkuvesihuoltolaitos tai vesihuolto-omaisuus sijaitsee kahden tai useamman kunnan alueella, etuosto-oikeus on sillä kunnalla, jonka alueella sijaitsee suurin osa kaupan kohteesta. Jos kunta, jonka alueella suurin osa kaupan kohteesta sijaitsee, ei käytä etuosto-oikeuttaan, vastaava oikeus on myös muilla kunnilla, joiden alueella kaupan kohde sijaitsee omistuksen suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Kaupan kohteena olevan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen tai vesihuolto-omaisuuden myyjän tulee viimeistään kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä ilmoittaa kunnalle kaupasta. Ilmoituksessa on ilmoitettava tiedot kaupan kohteesta, ehdoista ja ostajasta. Ilmoitukseen tulee liittää suunnitelma siitä, miten ostaja varmistaa vesihuoltopalvelun jatkuvuuden. Kunnan on tehtävä päätös etuosto-oikeuden käyttämisestä viipymättä ja enintään kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen saamisesta. Kunnan tulee kirjallisesti ilmoittaa päätöksestään ostajalle ja myyjälle.

Kun etuosto on saatettu loppuun, kunnan on viipymättä korvattava ostajalle tämän ennen etuoston loppuunsaattamista tekemät kauppaan perustuvat suoritukset mahdollisesta laiminlyönnistä aiheutuneita suorituksia lukuun ottamatta. Lisäksi kunnan on korvattava ostajalle kaupan johdosta syntyneet tarpeelliset kustannukset.

4 e §

Vesihuolto-osuuskunnan omaisuuden myynnin rajoitukset

Tämän lain voimaantulon jälkeen perustettu asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta tai sen vesihuolto-omaisuus voidaan myydä tai luovuttaa vain kunnalle, kunnan määräysvallassa olevalle vesihuoltolaitokselle taikka toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle. Mitä edellä säädetään, koskee myös sellaista vesihuolto-omaisuutta, jonka ennen tämän lain voimaantuloa perustettu asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta on hankkinut tämän lain voimaantulon jälkeen.

5 §

Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu

LUONNOS

Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus ohjaa vesihuollon alueellista yleissuunnittelua vesihuollon toimintavarmuuden, alueellisen yhteistyön ja rakenteellisen muutoksen edistämiseksi.

Kunnan tulee osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun.

5 a §

Vesihuollon kehittäminen kunnassa

Kunnan on kehitettävä vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten sekä muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa.

Kunnan on laadittava alueelleen vesihuoltosuunnitelma yhdessä 1 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa. Kunta hyväksyy suunnitelman ja pitää sen ajan tasalla. Vesihuoltosuunnitelma voidaan laatia yhdessä usean kunnan alueelle.

Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa on otettava huomioon 5 §:ssä tarkoitettu vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu ja se on sovitettava yhteen alueidenkäytön suunnittelun ja toteutuneen yhdyskuntakehityksen kanssa. Suunnitelmassa esitetään vähintään seuraavat asiat:

- 1) yhteenveto vesihuollon järjestämisestä ja vesihuoltopalveluista kunnan alueella;
- 2) vesihuollon omistajapolitiikka ja kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten omistajaohjaus;
- 3) viranomaiset, jotka vastaavat kunnassa vesihuollon kehittämisestä ja järjestämisestä;
- 4) muut kuin 1-3 kohdassa tarkoitettut vesihuollon kehittämisen kannalta keskeiset seikat kunnassa.

Ennen kunnan vesihuoltosuunnitelman hyväksymistä kunnan on varattava valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto. Hyväksytyin suunnitelman tulee olla tiedonsaannin kannalta olennaisilta osiltaan yleisesti saatavilla tietoverkossa.

6 §

Vesihuollon järjestäminen

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta sen mukaan kuin tässä laissa ja muussa laissa säädetään.

Jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat, kunnan tulee huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi tai vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi.

Jos vesihuoltolaitoksen perustaminen tai sen toiminta-alueen laajentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, kunta voi vaihtoehtoisesti ryhtyä muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen turvaamiseksi.

Ennen 2 ja 3 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä kunnan on varattava alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluiksi.

7 §

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet

Määritettäessä 1 momentissa tarkoitettuja alueita on arvioitava vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen tarve ja otettava huomioon ainakin asemakaava-alueet, taajamat sekä pohjavesialueet. Yhdyskuntajätevesien käsittelystä annetussa neuvoston direktiivissä

LUONNOS

(direktiivinumero tähän, kun tiedossa) tarkoitetut taajamat tulee kuitenkin aina sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen jätevesien viemäroinnin osalta.

8 §

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksyminen

Kunnan tulee hyväksyä alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta.

Kunta voi hyväksyä toiminta-alueen vain vesihuoltolaitokselle, joka on kunnan taseyksikössä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä, kuntayhtymän liikelaitos taikka rekisteröity yritys tai yhteisö.

Kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ja tarvittaessa muuttaa hyväksytyä toiminta-aluetta vesihuoltolaitoksen esityksestä tai, jos laitos ei tällaista esitystä ole tehnyt, laitosta kuultuaan. Ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista asiasta on tiedotettava julkisella kuulutuksella sekä varattava valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto ja alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluiksi. Toiminta-aluepäätöksestä on tiedotettava julkisella kuulutuksella.

Kunnan tulee tarkistaa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ajantasaisuus tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään 10 vuoden välein.

8 a §

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset ja päätöksen sisältö

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä on, että:

- 1) 7 §:ssä tarkoitetut alueet on otettu huomioon;
- 2) vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti;
- 3) vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi;
- 4) toiminta-alue toteuttaa kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita.

Edellä 1 momentissa kuvattujen edellytysten tulee käydä ilmi toiminta-aluepäätöksestä.

Hyväksyessään toiminta-alueen kunnan tulee toiminta-alueen eri osien vesihuollon tarpeet huomioon ottaen määrittää alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa vesijohto- ja jätevesiviemäriverkostot. Toiminta-aluepäätöksen yhteydessä on myös asetettava tavoitteellinen yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaava aikataulu vesijohto- ja jätevesiviemäriverkostojen rakentamiselle toiminta-alueen eri osissa.

Toiminta-alue, sekä sillä olevat alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa vesijohto- tai jätevesiviemäriverkosto, esitetään kartalla. Toiminta-aluekarttaan ei tule sisällyttää vedenottamo- tai verkostotietoa. Kunta vastaa siitä, että toiminta-aluetiedot toimitetaan koneluettavana paikkatietona Suomen ympäristökeskukselle ilman aiheetonta viivytystä. Suomen ympäristökeskus huolehtii siitä, että toiminta-aluekartat ovat yleisesti saatavilla tietoverkosta.

8 b §

Toiminta-alueen supistaminen ja rauettaminen

Toiminta-aluetta voidaan supistaa tai se voidaan kokonaan rauettaa, jos:

- 1) toiminta-alueen tai toiminta-alueesta poistettavan alueen vesihuoltotarpeet ovat muuttuneet siten, että vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset sillä ovat olennaisesti heikentyneet; tai

LUONNOS

2) toiminta-aluepäätöksen perusteet ovat osoittautuneet olennaisesti virheellisiksi.

Tehdessään päätöksen toiminta-alueen supistamisesta tai rauettamisesta kunnan on samalla päätettävä, miten vesihuolto turvataan niillä laitoksen verkostoihin liitetyillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle ja, miten vesihuolto järjestetään niillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle.

Supistamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovelletaan mitä 8 §:n 3 momentissa ja 8 a §:ssä säädetään. Rauettamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovelletaan mitä 8 §:n 3 momentissa ja 8 a §:n 1 momentin 1 ja 4 kohdassa sekä 3 momentissa säädetään.

9 §

Vesihuollosta huolehtiminen

Vesihuoltolaitos huolehtii toiminta-alueellaan vesihuollosta yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaavasti 8 §:ssä tarkoitetun toiminta-aluepäätöksen mukaisesti. Toiminta-alueen ulkopuolella vesihuoltolaitos huolehtii niiden kiinteistöjen vesihuollosta, jotka on liitetty vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu huolehtiminen pitää sisällään:

- 1) talousveden jakeluverkoston sekä viemäriverkoston rakentamisen ja vesihuolto-omaisuuden omaisuudenhallinnan;
- 2) talousveden toimittamisen ja jäteveden poisjohtamisen;
- 3) vesihuollon toimintavarmuudesta vastaamisen;
- 4) vesihuoltolaitokselle 3 luvussa säädetty tehtävät;
- 5) mahdolliset muut vesihuoltolaitokselle toiminta-aluepäätöksessä säädetty tehtävät.

9 a §

Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma

Vesihuoltolaitos huolehtii omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnasta ja ajan tasalla pitämisestä. Omaisuudenhallintasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon kunnan vesihuoltosuunnitelma. Omaisuudenhallintasuunnitelman tarkoituksena on varmistaa, että laitos kykenee huolehtimaan vesihuollosta ja vastaamaan vesihuollon toimintavarmuudesta 9 §:n mukaisesti niin, että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Vesihuoltolaitoksen on toimitettava omaisuudenhallintasuunnitelma tiedoksi kunnalle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä.

9 b §

Vesihuollon turvaaminen

Jos vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vesihuollosta 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla, kunnan on ryhdyttävä 6 §:n mukaisiin toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden varmistamiseksi alueella.

10 §

Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon

LUONNOS

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö on liitettävä laitoksen vesijohtoon ja jätevesiviemäriin.

Kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä vesihuoltolaitos saa kieltäytyä liittämästä laitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin kiinteistöä, jonka vedenkulutus tai jolta jätevesiviemäriin johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisi laitoksen toimintaa tai laitoksen edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta.

Vesihuoltolaitoksen tulee pyydetessä toimittaa kunnalle tieto talousvesi- ja viemäriverkostoon liittyneistä kiinteistöistä.

11 §

Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta toistaiseksi voimassa olevan tai määräaikaisen vapautuksen 10 §:ssä tarkoitettusta kiinteistön liittämisvelvollisuudesta tässä pykälässä säädetyn perustein. Ennen vapautuksen myöntämistä vesihuoltolaitokselle ja kiinteistön omistajalle tai haltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydetävä hakemuksesta tarvittaessa kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto.

Vapautus liittämisvelvollisuudesta on myönnettävä, jos:

1) liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi, kun otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittamisestä aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve, tai muu vastaava erityinen syy; ja

2) vapauttaminen ei yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi vaarana vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi edellytyksenä vesijohtoon liittämisvelvollisuudesta vapauttamiselle on, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi terveydensuojelulain laatuvaatimukset ja -tavoitteet täyttävää talousvettä. Edellytyksenä jätevesiviemäriin liittämisvelvollisuudesta vapauttamiselle on 2 momentissa säädetyn lisäksi, että kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely on järjestetty ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

Edellä 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen olosuhteiden muuttuessa vapautuksen edellytykset on tarkasteltava uudestaan.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun vapautushakemuksen käsittelystä. Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

15 §

Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä, sekä niihin kohdistuvista riskeistä. Tässä tarkoituksessa vesihuoltolaitoksen on tarkkailtava käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua, vesihuolto-omaisuutensa kuntoa sekä vuotovesien määrää laitoksen vesijohto- ja viemäriverkostoissa. Tiedot verkostojen sijainnista on saatettava koneluettavaan paikkatietomuotoon.

LUONNOS

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

15 a §

Vesihuoltolaitoksen varautuminen häiriötilanteisiin

Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. palvelujen turvaamiseksi laitoksen on oltava yhteistyössä muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunnan, kunnan valvontaviranomaisten, pelastusviranomaisten, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, aluehallintoviraston, sopimuskumppanien ja asiakkaiden kanssa.

Vesihuoltolaitos laatii varautumissuunnitelman, joka kattaa riskienhallinnan ja häiriötilanteisiin varautumisen, harjoittelee toimintaa häiriötilanteissa, sekä ryhtyy suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Laitos päivittää suunnitelman tarvittaessa ja vähintään kuuden vuoden välein, sekä toimittaa suunnitelman valvontaviranomaisille, pelastusviranomaiselle ja kunnalle. Vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.

Vesihuoltolaitoksen tulee sovittaa varautumissuunnitelma yhteen kunnan valmiussuunnittelun, terveydensuojelulaissa tarkoitetun talousvedentuotantoketjun riskienhallintasuunnitelman, pelastuslaissa tarkoitetun sammutusvesisuunnitelman sekä ympäristönsuojelulaissa tarkoitetun varautumissuunnitelman kanssa. Tämän lain mukaista varautumissuunnitelmaa ei ole tarpeen erikseen laatia niiltä osin kuin vastaava suunnitelma, riskiarvio tai asiakirja on tehty muun lain nojalla.

Mitä 1-3 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä varautumissuunnitelman sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi.

15 b §

Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittaminen

Vesihuoltolaitoksen on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle merkittävästä häiriöstä, joka häiritsee tai voi häiritä vesihuoltopalvelujen tarjoamista. Ilmoitusta ei ole kuitenkaan tarpeen tehdä, jos vesihuoltolaitos on tehnyt vastaavan ilmoituksen terveydensuojelulain tai ympäristönsuojelulain nojalla. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen ja ympäristöluvan valvojan on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tietoonsa tulleesta merkittävästä häiriötilanteesta. Vesihuoltolaitoksen tulee tiedottaa häiriöistä riittävässä laajuudessa.

Mitä 1 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja toimittaa ilmoituksen tilannekuvan muuttumisesta tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle ja valtioneuvoston tilannekeskukselle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin 1 momentissa tarkoitettua vesihuollon häiriötä on pidettävä merkittävänä, sekä momentissa tarkoitetun ilmoituksen sisällöstä, muodosta ja toimittamisesta.

16 §

LUONNOS

Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan on pyydettyäessä annettava toisilleen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Talousvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen on toimitettava asiakkaalle vähintään kerran vuodessa laskun yhteydessä tai muutoin helposti saatavissa olevassa muodossa tiedot laitoksen toimittaman talousveden laadusta, hinnasta ja kulutuksesta, sekä tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa.

Vesihuoltolaitoksen asiakkaan tulee välittää 2 momentissa tarkoitetut tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista talousveden laatu-, hinta- ja kulutustiedoista sekä niiden lähettämisestä ja eteenpäin välittämisestä.

16 a §

Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuus

Tiedonsaantiin vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja, sekä velvollisuuteen edistää tällaisten ympäristötietojen saantia, sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), vaikka laitos ei mainitun lain mukaan kuulu sen soveltamisalaan.

17 §

Asiakkaan kiinteistön käyttö

Vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja siellä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa tai vahinkoa kiinteistölle tai sen käytölle. Vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa muu kuin tilapäinen haitta ja vähäinen vahinko.

Käyttö- ja omistusoikeuden saamisesta vesihuollossa tarvittavia rakennuksia, laitteita ja rakennelmia varten tarpeellisiin alueisiin säädetään erikseen. Vesilaissa ([587/2011](#)) säädetään oikeudesta pohjaveden ottamiseen ja veden johtamiseen sekä tutkimuksista, jotka ovat tarpeellisia vesilaissa tarkoitetun toimenpiteen toteuttamismahdollisuuksien selvittämiseksi.

17 c §

Hulevesiviemäriin liittämismahdollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun vapautushakemuksen käsittelystä. Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

18 §

Maksujen yleiset perusteet

LUONNOS

Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä niillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset 9 a §:n omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti. Maksujen on oltava kohtuulliset ja tasapuoliset.

Maksuihin voi sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle kuitenkin niin, että 1 momentin edellytykset täyttyvät.

Maksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon tarve säädellä veden kulutusta, veden erityinen käyttötarkoitus taikka jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä. Maksujen tulee tarpeen mukaan olla sellaiset, että ne edistävät veden säästäväistä käyttöä ja jäteveden määrän vähentämistä sekä ehkäisevät haitallisten aineiden johtamista viemäriin.

Vesihuoltolaitos arvioi 1–3 momentissa tarkoitettujen maksujen perusteiden toteutumisen vuosittain maksujen tarkistamisen yhteydessä.

19 §

Maksut

Vesihuoltolaitoksen tulee periä vesihuollosta perusmaksua ja käyttömaksua. Lisäksi laitos voi periä liittymismaksua ja muita maksuja laitoksen toimittamista palveluista.

Käyttömaksu peritään kiinteistön käyttämän talousveden määrän ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voi periä käyttömaksua myös huleveden viemäroinnistä.

Perusmaksun, liittymismaksun sekä muiden maksujen tulee olla eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Myös käyttömaksu voi olla eri alueilla erisuuruinen edellä kuvattujen edellytysten täytyessä. Liittymismaksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon myös kiinteistön käyttötarkoitus.

20 §

Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa

Kunnan tai yrityksen tulee kirjanpidossaan eriyttää vesihuolto muista toiminnoista. Vesihuollolle on tilikausittain laadittava tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma sekä esitettävä niiden liitteenä olevat tiedot. Tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma on laadittava kirjanpitolain (1336/1997) säännösten mukaisesti. Kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman laatimiseen sovelletaan lisäksi mitä kuntalaissa (410/2015) säädetään.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

20 a §

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Vesihuoltolaitoksen on laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. Kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen laatimiseen sovelletaan lisäksi mitä kuntalaissa säädetään.

Toimintakertomuksessa tulee esittää ymmärrettävässä muodossa tiedot:

- 1) tämän lain 20 §:ssä tarkoitettu tilinpäätöksestä;
- 2) vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista;

LUONNOS

3) vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen laitoksen taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täyttymisestä;

4) tämän lain 18 §:n 1 momentin mukaisten maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta;

5) 18 §:n 2 momentin mukaisesti tuloutetun tuoton vaikutuksesta vesihuollon maksuihin.

Toimintakertomuksessa tulee esittää 2 momentissa tarkoitettut tiedot myös 17 a §:n mukaisesta huleveden viemäröinnistä.

Mitä 1 momentissa ja 2 momentin 1 kohdassa säädetään vesihuoltolaitoksista, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Toimintakertomuksen sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

20 b §

Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen

Tilintarkastajien tulee tarkastaa 20 §:ssä tarkoitettut tilinpäätöstiedot ja 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus osana kunnan, vesihuoltolaitoksen tai tukkuvesihuoltolaitoksen lakisääteistä tilintarkastusta.

20 c §

Taloustietojen julkistaminen

Vesihuoltolaitoksen tulee julkistaa avoimesti tietoverkossa 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus sekä vesihuollon toimitusehdot ja hinnoitteluperusteet.

20 d §

Vesihuollon tietojärjestelmä

Mitä 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksista, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta. Vesihuollon tietojärjestelmästä, siihen toimitettavista tiedoista ja tietojen toimittamisajankohdasta voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

23 §

Sopimusehtojen muuttaminen

Vesihuoltolaitos saa muuttaa 21 §:ssä tarkoitettun sopimuksen mukaisia maksuja ja muita sopimuksen ehtoja vain:

1) sopimusehdoissa yksilöidyillä perusteilla edellyttäen, että sopimuksen sisältö ei kokonaisuutena olennaisesti muutu;

2) lainsäädännön muutoksen tai viranomaisen siihen perustuvan päätöksen perusteella;

3) muusta erityisestä syystä olosuhteiden ennakoimattomasti ja olennaisesti muututtua.

24 §

Sopimuksen irtisanominen

LUONNOS

Asiakas saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen verkostoon liittamisestä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämismuutoksesta 11 §:n perusteella tai kiinteistöllä ei ole 10 §:n mukaista liittämismuutoksesta.

Vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen vesihuoltolaitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä vain, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä säädettyillä perusteilla ja keskeytys on jatkunut yli kuusi kuukautta, tai sopimuksen voimassa pitäminen on muuten kohtuutonta.

Sen estämättä, mitä 1 ja 3 momentissa säädetään, vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen verkostoon liittamisestä ja laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä myös silloin, kun asiakkaan kiinteistö sijaitsee toiminta-alueen ulkopuolella tai jää laitoksen toiminta-alueen supistamisen takia toiminta-alueen ulkopuolelle. Irtisanomisen edellytyksenä on, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaa kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheudu tästä merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia.

30 §

Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämissuhke

Valvontaviranomainen voi tehostaa 29 §:n nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella taikka että toiminta keskeytetään. Uhkasakosta sekä teettämis- ja keskeyttämissuhkasta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

31 §

Vireillepano-oikeus

Jos kunta on laiminlyönyt 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa eikä asia ole tullut vireille valvontaviranomaisen aloitteesta, asian voi panna kirjallisesti vireille se, jonka oikeutta tai etua asia saattaa koskea, sekä asiassa yleistä etua valvova viranomainen.

32 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen päätöksestä säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Muun kunnallisen viranomaisen antamaan päätökseen saa hakea muutosta kunnallisvalituksella noudattaen muutoin, mitä muutoksenhausta kunnallisen viranomaisen päätökseen säädetään kuntalaissa (410/2015).

Vesihuoltolaitoksen 16 a §:n mukaiseen päätökseen tiedonsaantia asiakirjasta koskevassa asiassa saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

33 §

Valitusoikeus

LUONNOS

Sen lisäksi mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa ja kuntalaissa säädetään, valitusoikeus on sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea, kunnalla, valvontaviranomaisella ja asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella.

34 §

Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia

Vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia käsitellään käräjäoikeudessa. Oikeuspaikasta säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa.

35 §

Salassapitovelvollisuus

Tämän lain mukaista tehtävää suorittavan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

35 a §

Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Valvontaviranomaisilla on oikeus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saada tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja muilta viranomaisilta, vesihuoltolaitokselta ja tukkuvesihuoltolaitokselta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella ja sen määräämällä virkamiehellä tai viranhaltijalla on oikeus tehtäviensä suorittamista varten:

- 1) kulkea toisen alueella;
- 2) päästä paikkaan, jossa harjoitetaan tämän lain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa;
- 3) tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei koske pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävää tilaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Kunnan tulee antaa hallintosäännössä 4 b §:ssä tarkoitetut määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulee laatia 5 a §:n mukainen vesihuoltosuunnitelma kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan on tarkistettava ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyt toiminta-alueet tämän lain mukaisiksi viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan on tehtävä tämän lain soveltamisalan piiriin tulevia uusia vesihuoltolaitoksia koskien 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös toiminta-alueen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajamassa, kiinteistön liittämiselvollisuus laitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaiseksi. Ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajaman ulkopuolella, kiinteistön liittämiselvollisuus laitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyy kuitenkin

LUONNOS

edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kaksi vuotta on kulunut toiminta-alueen tarkistamisesta tämän lain mukaiseksi.

Vesihuoltolaitoksen tulee laatia 9 a §:n mukainen omaisuudenhallintasuunnitelma kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vesihuoltolaitoksen on laadittava tämän lain 15 a §:n mukainen varautumissuunnitelma neljän vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Vesihuoltolaitoksen perimät maksut tulee saattaa tämän lain 18 ja 19 §:n mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeiseen tilikauteen mennessä.

Tämän lain 20 a §:n mukainen toimintakertomus tulee laatia ensimmäisen kerran tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen. Tämän lain 20 c §:n mukaisesti julkistettavien tietojen tulee olla avoimesti tietoverkossa saatavilla kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitetun tilikauden päättymisestä.

Hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevissa asioissa noudatetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Niihin laitoksiin, joille on hyväksytty toiminta-alue ennen tämän lain voimaantuloa, mutta jotka eivät lain voimaan tulon jälkeen täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa ollutta lakia, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

LUONNOS

Laki

vesihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vesihuoltolain (119/2001) 3 §:n 8 kohta ja 14 §, sellaisena kuin niistä on 3 §:n 8 kohta laissa 681/2014,

muutetaan 1 §, 3 §:n 3 ja 4 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5–8 §, 8 a ja 9–11 §, 15 §:n 1 ja 4 momentti, 15 a ja 15 b §, 16 ja 16 a §, 17 §:n 2 ja 3 momentti, 18 ja 19 §, 20 §:n 1 ja 3 momentti, 20 a–c §, 20 d §:n 3 ja 4 momentti, 23 §:n 1 momentti, 24 §:n 2, 3 ja 5 momentti sekä 30–35 §, sellaisena kuin niistä ovat 3 §:n 3 ja 4 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5, 7, 8, 8 a, 10, 11 ja 15 a §, 20 §:n 1 ja 3 momentti, 20 a–c §, 20 d §:n 3 ja 4 momentti sekä 24 §:n 5 momentti laissa 681/2014, 15 b § laissa 290/2018, 15 §:n 1 ja 4 momentti, 16 ja 16 a § laissa 1259/2022, 32 § laissa 827/2019 ja 35 § laissa 1013/2018, sekä

lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 681/2014 ja 1259/2022, uusi 9–12 kohta, lakiin uusi 4 a–e, 5 a, 8 b, 9 a ja b sekä 35 a §, 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 2 momentti ja 17 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 681/2014, uusi 3 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Tavoite

Tavoite

Tämän lain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, että kohtuullisin kustannuksin on saatavissa riittävästi terveydellisesti ja muutoinkin moitteetonta talousvettä sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen viemärointi.

Tämän lain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, *joka mahdollistaa kohtuullisin kustannuksin ja toimintavarmasti:*

- 1) *laatuvaatimukset ja -tavoitteet täyttävän riittävän talousveden saannin; ja*
- 2) *terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukaisen viemäroinnin.*

3 §

3 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) *vesihuoltolaitoksella* laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta kunnan hyväksymällä toiminta-alueella;

3) *vesihuoltolaitoksella* laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta, *ja:*
a) *toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin; taikka*

LUONNOS

Voimassa oleva laki

4) *asiakkaalla* kiinteistön omistajaa tai haltijaa taikka muuta, joka tekee vesihuoltolaitoksen kanssa *sopimuksen* kiinteistön liittämistä laitoksen verkostoon tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä;

8) *taajamalla* aluetta, jolla asuu vähintään 200 asukasta toisiaan lähellä olevissa rakennuksissa.

4 §

Viranomaiset

Tämän lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat *toimialoillaan* elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

Ehdotus

b) vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä.

4) *asiakkaalla* kiinteistön omistajaa tai haltijaa taikka muuta, joka tekee 5 *luvussa* tarkoitetun *sopimuksen* vesihuoltolaitoksen kanssa kiinteistön liittämistä laitoksen verkostoon tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä;

(kumotaan)

9) *asiakasomisteisella vesihuolto-
osuuskunnalla* osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaista yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä;

10) *tukkuvesihuoltolaitoksella* laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle, tai johtaa tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä;

11) *toiminta-alueella* aluetta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta sen mukaan kuin laissa säädetään ja jolla oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin;

12) *vesihuolto-omaisuudella* vesijohto- ja viemäriverkostoa sekä veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita.

4 §

Viranomaiset

Tämän lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, kunnan terveydensuojeluviranomainen, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja *kuluttaja-asiamies*.

4 a §

Viranomaisten valvontatehtävät

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo toimialallaan erityisesti kunnan määräysvallan varmistamista vesihuollossa, vesihuollon kehittämistä ja järjestämistä, vesihuollosta huolehtimista ja omaisuudenhallintaa, vesihuoltolaitoksen selvilläoloa ja varautumista sekä tietojen julkisuutta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo toimialallaan erityisesti vesihuollosta huolehtimista, liittämisvelvollisuutta, vesihuoltolaitoksen varautumista sekä hulevesien viemäröinnin järjestämistä ja hoitamista.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo lain noudattamista toimialallaan.

Kuluttaja-asiamies valvoo 5 luvussa tarkoitettujen sopimusten ehtojen lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta.

4 b §

Kunnan vesihuoltotehtävät

Kunnan tulee hallintosäännössä antaa määräykset tämän lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista.

Kunta voi huolehtia tämän lain mukaisista tehtävistään yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa.

4 c §

Kunnan määräysvallan varmistaminen vesihuollossa

Kunnan on säilytettävä alueellaan oleva kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos ja tukkuvesihuoltolaitos määräysvallassaan. Mitä edellä säädetään kunnan määräysvallan säilyttämisestä ei koske määräysvallan siirtoa toiselle kunnalle.

Kunnan määräysvallassa olevalla vesihuoltolaitoksella ja tukkuvesihuoltolaitoksella tarkoitetaan sellaista laitosta, joka on kunnan taseyksikkö,

kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä tai kuntayhtymän liikelaitos taikka muu kirjanpitovelvollinen, jossa kunnalla yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräysvalta.

Tämän lain voimaantulon jälkeen perustettavan vesihuoltolaitoksen ja tukkuvesihuoltolaitoksen on oltava kunnan määräysvallassa tai asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta.

Kunnan määräysvallassa olevan vesihuoltolaitoksen tai tukkuvesihuoltolaitoksen omistama vesihuolto-omaisuus on säilytettävä laitoksen omistuksessa. Mitä edellä säädetään, koskee myös sellaista uutta vesihuolto-omaisuutta, joka otetaan käyttöön tämän lain voimaantulon jälkeen. Kunnalla voi myös olla sopimukseen perustuva pitkäaikainen käyttöoikeus sellaiseen vesihuolto-omaisuuteen, joka ei lain voimaantullessa ole ollut laitoksen omistuksessa tai, joka otetaan käyttöön tämän lain voimaantulon jälkeen.

4 d §

Kunnan etuosto-oikeus

Kunnalla on etuosto-oikeus vesihuoltolaitokseen, tukkuvesihuoltolaitokseen ja vesihuolto-omaisuuteen, joka sijaitsee sen alueella. Etuosto-oikeuttaan käyttämällä kunta tulee kaupantekohetkellä luovutuskirjassa ilmoitetun ostajan sijaan omistajaksi kaupassa sovitulla ehdoilla.

Jos kaupan kohteena oleva vesihuoltolaitos, tukkuvesihuoltolaitos tai vesihuolto-omaisuus sijaitsee kahden tai useamman kunnan alueella, etuosto-oikeus on sillä kunnalla, jonka alueella sijaitsee suurin osa kaupan kohteesta. Jos kunta, jonka alueella suurin osa kaupan kohteesta sijaitsee, ei käytä etuosto-oikeuttaan, vastaava oikeus on myös muilla kunnilla, joiden alueella kaupan kohde sijaitsee omistuksen suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Kaupan kohteena olevan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen tai vesihuolto-omaisuuden myyjän tulee viimeistään kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä ilmoittaa kunnalle kaupasta. Ilmoituksessa on ilmoitettava tiedot kaupan kohteesta, ehdoista ja ostajasta. Ilmoitukseen tulee liittää suunnitelma siitä, miten ostaja varmistaa vesihuoltopalvelun jatkuvuuden. Kunnan on tehtävä päätös etuosto-oikeuden käyttämisestä viipymättä ja enintään kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen saamisesta. Kunnan tulee kirjallisesti ilmoittaa päätöksestään ostajalle ja myyjälle.

Kun etuosto on saatettu loppuun, kunnan on viipymättä korvattava ostajalle tämän ennen etuoston loppuunsaattamista tekemät kaupan perustuvat suoritukset mahdollisesta laiminlyönnistä aiheutuneita suorituksia lukuun ottamatta. Lisäksi kunnan on korvattava ostajalle kaupan johdosta syntyneet tarpeelliset kustannukset.

4 e §

Vesihuolto-osuuskunnan omaisuuden myynnin rajoitukset

Tämän lain voimaantulon jälkeen perustettu asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta tai sen vesihuolto-omaisuus voidaan myydä tai luovuttaa vain kunnalle, kunnan määräysvallassa olevalle vesihuoltolaitokselle taikka toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle. Mitä edellä säädetään, koskee myös sellaista vesihuolto-omaisuutta, jonka ennen tämän lain voimaantuloa perustettu asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta on hankkinut tämän lain voimaantulon jälkeen.

5 §

Vesihuollon yleinen kehittäminen

Kunnan tulee kehittää vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi

5 §

Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu

Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus ohjaa vesihuollon alueellista yleissuunnittelua vesihuollon

LUONNOS

Voimassa oleva laki

yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, laitoksille vettä toimittavien ja niiden jätevesiä käsittelevien sekä muiden kuntien kanssa sekä osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun.

Ehdotus

toimintavarmuuden, alueellisen yhteistyön ja rakenteellisen muutoksen edistämiseksi.

Kunnan tulee osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun.

5 a §

Vesihuollon kehittäminen kunnassa

Kunnan on kehitettävä vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten sekä muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa.

Kunnan on laadittava alueelleen vesihuoltosuunnitelma yhdessä 1 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa. Kunta hyväksyy suunnitelman ja pitää sen ajan tasalla. Vesihuoltosuunnitelma voidaan laatia yhdessä usean kunnan alueelle.

Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa on otettava huomioon 5 §:ssä tarkoitettu vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu ja se on sovittava yhteen alueidenkäytön suunnittelun ja toteutuneen yhdyskuntakehityksen kanssa. Suunnitelmassa esitetään vähintään seuraavat asiat:

1) yhteenveto vesihuollon järjestämisestä ja vesihuoltopalveluista kunnan alueella;

2) vesihuollon omistajapolitiikka ja kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten omistajaohjaus;

3) viranomaiset, jotka vastaavat kunnassa vesihuollon kehittämisestä ja järjestämisestä;

4) muut kuin 1-3 kohdassa tarkoitettut vesihuollon kehittämisen kannalta keskeiset seikat kunnassa.

Ennen kunnan vesihuoltosuunnitelman hyväksymistä kunnan on varattava valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto. Hyväksytyyn suunnitelmaan tulee olla tiedonsaannin kannalta olennaisilta osiltaan yleisesti saatavilla tietoverkossa.

6 §

6 §

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Vesihuollon järjestäminen

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta sen mukaan kuin tässä laissa ja muussa laissa säädetään.

Jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat, kunnan tulee huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi, vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi tai muun tarpeellisen vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi.

Ennen 2 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä kunnan on varattava alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluiksi.

7 §

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueet

8 §

Ehdotus

Vesihuollon järjestäminen

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta sen mukaan kuin tässä laissa ja muussa laissa säädetään.

Jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat, kunnan tulee huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi tai vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi.

Jos vesihuoltolaitoksen perustaminen tai sen toiminta-alueen laajentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, kunta voi vaihtoehtoisesti ryhtyä muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen turvaamiseksi.

Ennen 2 ja 3 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä kunnan on varattava alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluiksi.

7 §

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet

Määritettäessä 1 momentissa tarkoitettuja alueita on arvioitava vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen tarve ja otettava huomioon ainakin asemakaava-alueet, taajamat sekä pohjavesialueet. Yhdyskuntajätevesien käsittelystä annetussa neuvoston direktiivissä (direktiivinumero tähän, kun tiedossa) tarkoitetut taajamat tulee kuitenkin aina sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen jätevesien viemäröinnin osalta.

8 §

LUONNOS

Voimassa oleva laki

*Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen
hyväksyminen*

Kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ja tarvittaessa muuttaa hyväksytyä toiminta-aluetta vesihuollosta huolehtimiseen soveltuvan laitoksen esityksestä tai, jos laitos ei tällaista esitystä ole tehnyt, laitosta kuultuaan. Ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista asiasta on tiedotettava riittävässä laajuudessa sekä varattava valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto ja alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluiksi.

Toiminta-alueen tulee olla sellainen, että:

- 1) vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti; ja
- 2) vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Hyväksyessään toiminta-alueen kunnan tulee toiminta-alueen eri osien vesihuollon tarpeet huomioon ottaen määrittää alueet, jotka on saatettava vesihuoltolaitoksen vesijohtoverkoston piiriin, sekä alueet, jotka on saatettava laitoksen jätevesiviemäriverkoston piiriin. Hyväksymispäätöksen yhteydessä on myös asetettava tavoitteellinen yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaava aikataulu toiminta-alueen eri osien saattamiselle verkostojen piiriin.

Toiminta-alue, sillä sijaitsevat taajamat sekä vesijohtoverkoston ja jätevesiviemäriverkoston piiriin saatettavat

Ehdotus

*Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen
hyväksyminen*

Kunnan tulee hyväksyä alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta.

Kunta voi hyväksyä toiminta-alueen vain vesihuoltolaitokselle, joka on kunnan taseyksikössä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä, kuntayhtymän liikelaitos taikka rekisteröity yritys tai yhteisö.

Kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ja tarvittaessa muuttaa hyväksytyä toiminta-aluetta vesihuoltolaitoksen esityksestä tai, jos laitos ei tällaista esitystä ole tehnyt, laitosta kuultuaan. Ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista asiasta on tiedotettava julkisella kuulutuksella sekä varattava valvontaviranomaisille mahdollisuus antaa lausunto ja alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille tilaisuus tulla kuulluiksi. Toiminta-aluepäätöksestä on tiedotettava julkisella kuulutuksella.

Kunnan tulee tarkistaa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ajantasaisuus tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään 10 vuoden välein.

LUONNOS

Voimassa oleva laki

alueet esitetään kartalla, jonka on oltava yleisesti saatavilla tietoverkossa. Toiminta-alueen hyväksymisestä on tiedotettava riittävässä laajuudessa.

8 a §

Vesihuollon turvaaminen toiminta-alueita supistettaessa

Tehdessään päätöksen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen supistamisesta kunnan on samalla päätettävä, miten vesihuolto turvataan niillä laitoksen verkostoihin liitetyillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle.

Ehdotus

8 a §

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset ja päätöksen sisältö

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä on, että:

- 1) 7 §:ssä tarkoitetut alueet on otettu huomioon;
- 2) vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti;
- 3) vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi;
- 4) toiminta-alue toteuttaa kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita.

Edellä 1 momentissa kuvattujen edellytysten tulee käydä ilmi toiminta-aluepäätöksestä.

Hyväksyessään toiminta-alueen kunnan tulee toiminta-alueen eri osien vesihuollon tarpeet huomioon ottaen määrittää alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa vesijohto- ja jätevesiviemäriverkoston. Toiminta-aluepäätöksen yhteydessä on myös asetettava tavoitteellinen yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaava aikataulu vesijohto- ja jätevesiviemäriverkoston rakentamiselle toiminta-alueen eri osissa.

Toiminta-alue, sekä sillä olevat alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa vesijohto- tai jätevesiviemäriverkosto, esitetään kartalla. Toiminta-aluekarttaan ei tule sisällyttää vedenottamo- tai verkostotietoa. Kunta vastaa siitä, että toiminta-alueetiedot toimitetaan koneluettavana paikkatietona Suomen ympäristökeskukselle ilman aiheetonta viivytystä. Suomen ympäristökeskus huolehtii siitä, että toiminta-aluekartat ovat yleisesti saatavilla tietoverkosta.

8 b §

Toiminta-alueen supistaminen ja rauettaminen

Toiminta-alueita voidaan supistaa tai se voidaan kokonaan rauettaa, jos:

1) toiminta-alueen tai toiminta-alueesta poistettavan alueen vesihuoltotarpeet ovat muuttuneet siten, että vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset sillä ovat olennaisesti heikentyneet; tai

2) toiminta-aluepäätöksen perusteet ovat osoittautuneet olennaisesti virheellisiksi.

Tehdessään päätöksen toiminta-alueen supistamisesta tai rauettamisesta kunnan on samalla päätettävä, miten vesihuolto turvataan niillä laitoksen verkostoihin liitetyillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle ja, miten vesihuolto järjestetään niillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle.

Supistamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovelletaan mitä 8 §:n 3 momentissa ja 8 a §:ssä säädetään. Rauettamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovelletaan mitä 8 §:n 3 momentissa ja 8 a §:n 1 momentin 1 ja 4 kohdassa sekä 3 momentissa säädetään.

9 §

Vesihuollosta huolehtiminen

Vesihuoltolaitos huolehtii toiminta-alueellaan vesihuollosta yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaavasti 8 §:ssä tarkoitetun toiminta-alueen hyväksymispäätöksen mukaisesti.

9 §

Vesihuollosta huolehtiminen

Vesihuoltolaitos huolehtii toiminta-alueellaan vesihuollosta yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaavasti 8 §:ssä tarkoitetun toiminta-aluepäätöksen mukaisesti. *Toiminta-alueen ulkopuolella vesihuoltolaitos huolehtii niiden kiinteistöjen vesihuollosta, jotka on liitetty vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin.*

Edellä 1 momentissa tarkoitettu huolehtiminen pitää sisällään:

1) talousveden jakeluverkoston sekä viemäriverkoston rakentamisen ja vesihuolto-omaisuuden omaisuudenhallinnan;

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Ehdotus

- 2) talousveden toimittamisen ja jäteveden poisjohtamisen;
- 3) vesihuollon toimintavarmuudesta vastaamisen;
- 4) vesihuoltolaitokselle 3 luvussa säädetyt tehtävät;
- 5) mahdolliset muut vesihuoltolaitokselle toiminta-aluepäätöksessä säädetyt tehtävät.

9 a §

Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma

Vesihuoltolaitos huolehtii omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnasta ja ajan tasalla pitämisestä. Omaisuudenhallintasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon kunnan vesihuoltosuunnitelma.

Omaisuudenhallintasuunnitelman tarkoituksena on varmistaa, että laitos kykenee huolehtimaan vesihuollosta ja vastaamaan vesihuollon toimintavarmuudesta 9 §:n mukaisesti niin, että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Vesihuoltolaitoksen on toimitettava omaisuudenhallintasuunnitelma tiedoksi kunnalle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä.

9 b §

Vesihuollon turvaaminen

Jos vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vesihuollosta 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla, kunnan on ryhdyttävä 6 §:n mukaisiin toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden varmistamiseksi alueella.

10 §

10 §

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö on liitettävä laitoksen vesijohtoon ja jätevesiviemäriin.

Taajaman ulkopuolella kiinteistöä ei kuitenkaan tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen vesijohtoon, jos:

1) *kiinteistön vesihuoltolaitteisto on rakennettu ennen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä; ja*

2) *kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi terveysuojelulaissa säädetty laatuvaatimukset täyttävää talousvettä.*

Taajaman ulkopuolella kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin, jos:

1) *kiinteistön vesihuoltolaitteisto on rakennettu ennen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksymistä ja jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa (527/2014) säädetään; tai*

2) *kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään.*

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä vesihuoltolaitos saa kieltäytyä liittämästä laitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin kiinteistöä, jonka vedenkulutus tai jolta jätevesiviemäriin johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisi laitoksen toimintaa tai laitoksen edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta.

11 §

Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta toistaiseksi voimassa olevan tai määräaikaisen vapautuksen 10 §:ssä tarkoitetusta kiinteistön

Ehdotus

Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö on liitettävä laitoksen vesijohtoon ja jätevesiviemäriin.

Kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä vesihuoltolaitos saa kieltäytyä liittämästä laitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin kiinteistöä, jonka vedenkulutus tai jolta jätevesiviemäriin johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisi laitoksen toimintaa tai laitoksen edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta.

Vesihuoltolaitoksen tulee pyydettäessä toimittaa kunnalle tieto talousvesi- ja viemäriverkostoon liittyneistä kiinteistöistä.

11 §

Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta toistaiseksi voimassa olevan tai määräaikaisen vapautuksen 10 §:ssä tarkoitetusta kiinteistön

LUONNOS

Voimassa oleva laki

liittämismuutoksesta tässä pykälässä säädetyn perusteiden. Ennen vapautuksen myöntämistä vesihuoltolaitokselle ja kiinteistön omistajalle tai haltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä vapauttamisesta kunnan terveys- ja ympäristönsuojeluviranomaisen lausunto.

Vapautus liittämismuutoksesta on myönnettävä, jos:

1) liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi, kun otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittämismuutoksesta aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve tai muu vastaava erityinen syy; ja

2) vapauttaminen ei vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi edellytyksenä vesijohtoon liittämismuutoksesta vapauttamiselle on, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi vaatimukset täyttävää talousvettä. Edellytyksenä jätevesiviemäriin liittämismuutoksesta vapauttamiselle on 2 momentissa säädetyn lisäksi, että kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely voidaan järjestää ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

Ehdotus

liittämismuutoksesta tässä pykälässä säädetyn perusteiden. Ennen vapautuksen myöntämistä vesihuoltolaitokselle ja kiinteistön omistajalle tai haltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä *hakemuksesta tarvittaessa* kunnan terveys- ja ympäristönsuojeluviranomaisen lausunto.

Vapautus liittämismuutoksesta on myönnettävä, jos:

1) liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi, kun otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittämismuutoksesta aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve, tai muu vastaava erityinen syy; ja

2) vapauttaminen ei *yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi* vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi edellytyksenä vesijohtoon liittämismuutoksesta vapauttamiselle on, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi *terveys- ja ympäristönsuojelulain laatuvaatimukset ja -tavoitteet* täyttävää talousvettä. Edellytyksenä jätevesiviemäriin liittämismuutoksesta vapauttamiselle on 2 momentissa säädetyn lisäksi, että kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely *on järjestetty* ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

Edellä 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen olosuhteiden muuttuessa vapautuksen edellytykset on tarkasteltava uudestaan.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun vapautushakemuksen käsittelystä. Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Vesihuoltolaitoksen velvollisuus huolehtia talousveden laadusta

Vesihuoltolaitoksen tulee huolehtia siitä, että laitoksen toimittama talousvesi täyttää terveydensuojelulaissa säädetyt laatuvaatimukset.

(kumotaan)

15 §

15 §

Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä käyttämänsä raakaveden määrään tai laatuun kohdistuvista riskeistä sekä laitteistonsa kunnosta. Tässä tarkoituksessa vesihuoltolaitoksen on tarkkailtava käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua, laitteistonsa kuntoa sekä vuotovesien määrää laitoksen vesijohto- ja viemäriverkostoissa. Tiedot verkostojen sijainnista on saatettava sähköiseen muotoon.

Vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä, sekä niihin kohdistuvista riskeistä. Tässä tarkoituksessa vesihuoltolaitoksen on tarkkailtava käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua, vesihuolto-omaisuutensa kuntoa sekä vuotovesien määrää laitoksen vesijohto- ja viemäriverkostoissa. Tiedot verkostojen sijainnista on saatettava *koneluettavaan paikkatietomuotoon*.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä sekä terveydensuojelulaissa tarkoitettua talousvettä toimittavaa laitosta, joka toimittaa talousvettä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, *sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.*

15 a §

15 a §

Vesihuoltolaitoksen palvelujen turvaaminen häiriötilanteissa

Vesihuoltolaitoksen varautuminen häiriötilanteisiin

Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on oltava yhteistyössä muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunnan, kunnan valvontaviranomaisten,

Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on oltava yhteistyössä muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunnan, kunnan valvontaviranomaisten,

LUONNOS

Voimassa oleva laki

pelastusviranomaisten, sopimuskumppanien ja asiakkaiden kanssa.

Vesihuoltolaitos laatii ja pitää ajan tasalla suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta sekä ryhtyy suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Laitos toimittaa suunnitelman valvontaviranomaisille, pelastusviranomaiselle ja kunnalle.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä perusteista, joiden mukaan vesihuoltolaitos suunnittelee varautumista häiriötilanteisiin.

15 b §

Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittaminen

Vesihuoltolaitoksen, joka toimittaa vettä tai ottaa vastaan jätevettä vähintään 5 000 kuutiometriä vuorokaudessa, on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle merkittävästä häiriöstä vesihuollossa. Jos häiriöstä ilmoittaminen on yleisen edun mukaista, elinkeino-, liikenne- ja

Ehdotus

pelastusviranomaisten, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, aluehallintoviraston, sopimuskumppanien ja asiakkaiden kanssa.

Vesihuoltolaitos laatii varautumissuunnitelman, joka kattaa riskienhallinnan ja häiriötilanteisiin varautumisen, harjoittelee toimintaa häiriötilanteissa, sekä ryhtyy suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Laitos päivittää suunnitelman tarvittaessa ja vähintään kuuden vuoden välein, sekä toimittaa suunnitelman valvontaviranomaisille, pelastusviranomaiselle ja kunnalle. Vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.

Vesihuoltolaitoksen tulee sovittaa varautumissuunnitelma yhteen kunnan valmiussuunnittelun, terveydensuojelulaissa tarkoitetun talousvedentuotantoketjun riskienhallintasuunnitelman, pelastuslaissa tarkoitetun sammutusvesisuunnitelman sekä ympäristönsuojelulaissa tarkoitetun varautumissuunnitelman kanssa. Tämän lain mukaista varautumissuunnitelmaa ei ole tarpeen erikseen laatia niiltä osin kuin vastaava suunnitelma, riskiarvio tai asiakirja on tehty muun lain nojalla.

Mitä 1-3 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä varautumissuunnitelman sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaamiseksi.

15 b §

Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittaminen

Vesihuoltolaitoksen on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle merkittävästä häiriöstä, joka häiritsee tai voi häiritä vesihuoltopalvelujen tarjoamista. Ilmoitusta ei ole kuitenkaan tarpeen tehdä, jos vesihuoltolaitos on tehnyt vastaavan

LUONNOS

Voimassa oleva laki

ympäristökeskus voi velvoittaa vesihuoltolaitoksen tiedottamaan asiasta tai vesihuoltolaitosta kuultuaan tiedottaa asiasta itse.

Mitä 1 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai ottaa vastaan jätevettä vesihuoltolaitokselta.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimittaa 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle. *Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on lisäksi arvioitava, koskeeko 1 momentissa tarkoitettu häiriö muita Euroopan unionin jäsenvaltiota, ja ilmoitettava häiriöstä tarvittaessa jäsenvaltion asianomaiselle viranomaiselle.*

Maa- ja metsätalousministeriö voi antaa asetuksella tarkempia säännöksiä siitä, milloin 1 momentissa tarkoitettua vesihuollon häiriötä on pidettävä merkittävänä, sekä momentissa tarkoitetun ilmoituksen sisällöstä, muodosta ja toimittamisesta.

16 §

Tiedottamisvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan on pyydettyessä annettava toisilleen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Vesihuoltolaitoksen tulee tiedottaa riittävästi laitoksen toimittaman talousveden laadusta ja jäteveden puhdistuksen tasosta sekä siitä, miten vesihuollosta perittävät maksut muodostuvat.

Talousvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen on lähetettävä asiakkaalle vähintään kerran vuodessa laskun yhteydessä tai muutoin helposti saatavissa olevassa muodossa tiedot laitoksen toimittaman talousveden laadusta, hinnasta ja kulutuksesta.

Ehdotus

ilmoituksen terveydensuojelulain tai ympäristönsuojelulain nojalla. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen ja ympäristöluvan valvojan on ilmoitettava viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tietoonsa tulleesta merkittävästä häiriötilanteesta. Vesihuoltolaitoksen tulee tiedottaa häiriöistä riittävässä laajuudessa.

Mitä 1 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, *sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.*

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja toimittaa ilmoituksen tilannekuvan muuttumisesta tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle ja valtioneuvoston tilannekeskukselle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin 1 momentissa tarkoitettua vesihuollon häiriötä on pidettävä merkittävänä, sekä momentissa tarkoitetun ilmoituksen sisällöstä, muodosta ja toimittamisesta.

16 §

Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan on pyydettyessä annettava toisilleen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Talousvettä toimittavan vesihuoltolaitoksen on *toimitettava* asiakkaalle vähintään kerran vuodessa laskun yhteydessä tai muutoin helposti saatavissa olevassa muodossa tiedot laitoksen toimittaman talousveden laadusta,

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Vesihuoltolaitoksen asiakkaan tulee välittää 3 momentissa tarkoitetut tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

Mitä 3 ja 4 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta ja asiakkaasta, koskee myös terveysuojelulaissa tarkoitettua talousvettä toimittavaa laitosta, joka toimittaa talousvettä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin sekä tällaisen laitoksen asiakasta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista talousveden laatu-, hinta- ja kulutustiedoista sekä niiden lähettämisestä ja eteenpäin välittämisestä.

16 a §

Asiakirjojen julkisuus

Tietojen saamiseen vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja, sekä velvollisuuteen edistää tällaisten ympäristötietojen saantia, sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), vaikka laitos ei mainitun lain mukaan kuulu sen soveltamisalaan.

Vesihuoltolaitoksen päätöksen tiedonsaantia asiakirjasta koskevassa asiassa saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

17 §

Asiakkaan kiinteistön käyttö

Vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja siellä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuu

Ehdotus

hinnasta ja kulutuksesta, *sekä tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa.*

Vesihuoltolaitoksen asiakkaan tulee välittää 2 momentissa tarkoitetut tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista talousveden laatu-, hinta- ja kulutustiedoista sekä niiden lähettämisestä ja eteenpäin välittämisestä.

16 a §

Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuus

Tiedonsaantiin vesihuoltolaitoksen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja, sekä velvollisuuteen edistää tällaisten ympäristötietojen saantia, sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), vaikka laitos ei mainitun lain mukaan kuulu sen soveltamisalaan.

17 §

Asiakkaan kiinteistön käyttö

Vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja siellä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuu

LUONNOS

Voimassa oleva laki

mahdollisimman vähän haittaa tai vahinkoa kiinteistölle tai sen käytölle. Vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa haitta ja vahinko.

Käyttö- ja omistusoikeuden saamisesta vesihuollossa tarvittavia rakennuksia, laitteita ja rakennelmia varten tarpeellisiin alueisiin säädetään erikseen. Vesilaissa (264/1961) säädetään oikeudesta pohjaveden ottamiseen ja veden johtamiseen sekä tutkimuksista, jotka ovat tarpeellisia vesilaissa tarkoitetun toimenpiteen toteuttamismahdollisuuksien selvittämiseksi.

17 c §

Hulevesiviemäriin liittämismahdollisuudesta vapauttaminen

18 §

Maksujen yleiset perusteet

Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle.

Maksujen tulee olla kohtuulliset ja tasapuoliset. Maksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon tarve säädellä veden kulutusta, veden erityinen käyttötarkoitus taikka jäteveden poikkeuksellinen laatu tai

Ehdotus

mahdollisimman vähän haittaa tai vahinkoa kiinteistölle tai sen käytölle. Vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa *muu kuin tilapäinen* haitta ja *vähäinen* vahinko.

Käyttö- ja omistusoikeuden saamisesta vesihuollossa tarvittavia rakennuksia, laitteita ja rakennelmia varten tarpeellisiin alueisiin säädetään erikseen. Vesilaissa ([587/2011](#)) säädetään oikeudesta pohjaveden ottamiseen ja veden johtamiseen sekä tutkimuksista, jotka ovat tarpeellisia vesilaissa tarkoitetun toimenpiteen toteuttamismahdollisuuksien selvittämiseksi.

17 c §

Hulevesiviemäriin liittämismahdollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun vapautushakemuksen käsittelystä. Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

18 §

Maksujen yleiset perusteet

Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä *niillä* voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset *9 a §:n omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti.* Maksujen on oltava kohtuulliset ja tasapuoliset.

Maksuihin voi sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle kuitenkin niin, että 1 momentin edellytykset täyttyvät.

Maksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon tarve säädellä veden kulutusta, veden erityinen käyttötarkoitus taikka jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä. Maksujen tulee tarpeen mukaan olla sellaiset,

LUONNOS

Voimassa oleva laki

määrä. Maksujen tulee tarpeen mukaan olla sellaiset, että ne edistävät veden säästävää käyttöä ja jäteveden määrän vähentämistä sekä ehkäisevät haitallisten aineiden johtamista viemäriin.

Vesihuoltoa voidaan tukea kunnan, valtion ja Euroopan yhteisön varoista. Tuki on otettava huomioon kustannuksia 1 momentin mukaisesti katettaessa. Vesihuollon tukemisesta on lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

19 §

Maksut

Vesihuoltolaitoksen tulee periä vesihuollosta käyttömaksua. Käyttömaksu peritään kiinteistön käyttäjän veden ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voi periä käyttömaksua myös huleveden viemäroinnistä.

Lisäksi laitos voi periä liittymismaksua ja perusmaksua sekä muita maksuja laitoksen toimittamista palveluista. Nämä maksut ovat eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Liittymismaksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon myös kiinteistön käyttötarkoitus.

20 §

Ehdotus

että ne edistävät veden säästävää käyttöä ja jäteveden määrän vähentämistä sekä ehkäisevät haitallisten aineiden johtamista viemäriin.

Vesihuoltolaitos arvioi 1–3 momentissa tarkoitettujen maksujen perusteiden toteutumisen vuosittain maksujen tarkistamisen yhteydessä.

19 §

Maksut

Vesihuoltolaitoksen tulee periä vesihuollosta perusmaksua ja käyttömaksua. Lisäksi laitos voi periä liittymismaksua ja muita maksuja laitoksen toimittamista palveluista.

Käyttömaksu peritään kiinteistön käyttäjän talousveden määrän ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voi periä käyttömaksua myös huleveden viemäroinnistä.

Perusmaksun, liittymismaksun sekä muiden maksujen tulee olla eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Myös käyttömaksu voi olla eri alueilla erisuuruinen edellä kuvattujen edellytysten täytyessä. Liittymismaksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon myös kiinteistön käyttötarkoitus.

20 §

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa

Kunnan tai yrityksen tulee kirjanpidossaan eriyttää vesihuolto muista toiminnoista. Vesihuollolle on tilikausittain laadittava tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma sekä esitettävä niiden liitteenä olevat tiedot. Tase ja tuloslaskelma on laadittava kirjanpitolain (1336/1997) säännösten mukaisesti.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä tai hulevesiä.

20 a §

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Vesihuoltolaitoksen on laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. Siinä tulee esittää ymmärrettävässä muodossa tämän lain 20 §:ssä tarkoitetut tilinpäätöstiedot sekä tiedot vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista.

Ehdotus

Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa

Kunnan tai yrityksen tulee kirjanpidossaan eriyttää vesihuolto muista toiminnoista. Vesihuollolle on tilikausittain laadittava tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma sekä esitettävä niiden liitteenä olevat tiedot. Tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma on laadittava kirjanpitolain (1336/1997) säännösten mukaisesti. *Kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman laatimiseen sovelletaan lisäksi mitä kuntalaissa (410/2015) säädetään.*

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

20 a §

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Vesihuoltolaitoksen on laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus. *Kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen laatimiseen sovelletaan lisäksi mitä kuntalaissa säädetään.*

Toimintakertomuksessa tulee esittää ymmärrettävässä muodossa tiedot:

1) tämän lain 20 §:ssä tarkoitettua tilinpäätöksestä;

2) vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista;

3) vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen laitoksen taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täyttymisestä;

4) tämän lain 18 §:n 1 momentin mukaisten maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta;

5) 18 §:n 2 momentin mukaisesti tuloutetun tuoton vaikutuksesta vesihuollon maksuihin.

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Toimintakertomuksessa tulee esittää 1 momentissa tarkoitettut tiedot myös 17 a §:n mukaisesta huleveden viemäroinnistä.

Toimintakertomuksen sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

20 b §

Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen

Tilintarkastajien tulee tarkastaa 20 §:ssä tarkoitettut tilinpäätöstiedot ja 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus osana kunnan *tai* vesihuoltolaitoksen lakisäateistä tilintarkastusta.

20 c §

Tilinpäätöstietojen, toimintakertomuksen, toimitusehtojen ja tunnuslukujen julkistaminen

Vesihuoltolaitoksen tulee julkistaa tietoverkossa 20 §:ssä tarkoitettut tilinpäätöstiedot ja 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus. Lisäksi laitoksen tulee julkistaa tietoverkossa vesihuollon toimitusehdot ja hinnoitteluperusteet sekä vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavat tunnusluvut.

20 d §

Vesihuollon tietojärjestelmä

Mitä 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksista, koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä.

Vesihuollon tietojärjestelmästä ja siihen toimitettavista tiedoista voidaan antaa

Ehdotus

Toimintakertomuksessa tulee esittää 2 momentissa tarkoitettut tiedot myös 17 a §:n mukaisesta huleveden viemäroinnistä.

Mitä 1 momentissa ja 2 momentin 1 kohdassa säädetään vesihuoltolaitoksista, sovelletaan myös tukkuvesihuoltolaitokseen.

Toimintakertomuksen sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

20 b §

Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen

Tilintarkastajien tulee tarkastaa 20 §:ssä tarkoitettut tilinpäätöstiedot ja 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus osana kunnan, vesihuoltolaitoksen *tai* tukkuvesihuoltolaitoksen lakisäateistä tilintarkastusta.

20 c §

Taloustietojen julkistaminen

Vesihuoltolaitoksen tulee julkistaa avoimesti tietoverkossa 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus sekä vesihuollon toimitusehdot ja hinnoitteluperusteet.

20 d §

Vesihuollon tietojärjestelmä

Mitä 2 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksista, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

Vesihuollon tietojärjestelmästä, siihen toimitettavista tiedoista ja tietojen toimittamisajankohdasta voidaan antaa

LUONNOS

Voimassa oleva laki

tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

23 §

Sopimusehtojen muuttaminen

Vesihuoltolaitos saa muuttaa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisia maksuja ja muita sopimuksen ehtoja vain:

1) sopimusehdoissa yksilöidyillä perusteilla edellyttäen, että sopimuksen sisältö ei kokonaisuutena olennaisesti muutu;

2) lainsäädännön muutoksen tai viranomaisen siihen perustuvan päätöksen perusteella;

3) muusta erityisestä syystä olosuhteiden olennaisesti muututtua.

24 §

Sopimuksen irtisanominen

Asiakas saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen verkostoon liittämistä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämismuutoksesta 11 §:n perusteella.

Vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen vesihuoltolaitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä vain, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä säädetyillä perusteilla ja sopimuksen voimassa pitäminen on kohtuutonta.

Sen estämättä, mitä 1 ja 3 momentissa säädetään, vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen verkostoon liittämistä ja laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä myös silloin, kun asiakkaan kiinteistö jää laitoksen toiminta-alueen supistamisen takia toiminta-alueen ulkopuolelle. Irtisanomisen edellytyksenä on, että vesihuoltolaitos tai

Ehdotus

tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

23 §

Sopimusehtojen muuttaminen

Vesihuoltolaitos saa muuttaa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisia maksuja ja muita sopimuksen ehtoja vain:

1) sopimusehdoissa yksilöidyillä perusteilla edellyttäen, että sopimuksen sisältö ei kokonaisuutena olennaisesti muutu;

2) lainsäädännön muutoksen tai viranomaisen siihen perustuvan päätöksen perusteella;

3) muusta erityisestä syystä olosuhteiden *ennakoimattomasti ja olennaisesti* muututtua.

24 §

Sopimuksen irtisanominen

Asiakas saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen verkostoon liittämistä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämismuutoksesta 11 §:n perusteella *tai kiinteistöllä ei ole 10 §:n mukaista liittämismuutoksesta.*

Vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen vesihuoltolaitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä vain, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä säädetyillä perusteilla ja *keskeytys on jatkunut yli kuusi kuukautta, tai* sopimuksen voimassa pitäminen on *muuten* kohtuutonta.

Sen estämättä, mitä 1 ja 3 momentissa säädetään, vesihuoltolaitos saa irtisanoa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen verkostoon liittämistä ja laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä myös silloin, kun asiakkaan kiinteistö *sijaitsee toiminta-alueen ulkopuolella tai* jää laitoksen toiminta-alueen supistamisen takia toiminta-alueen ulkopuolelle. Irtisanomisen edellytyksenä on,

LUONNOS

Voimassa oleva laki

kunta turvaa kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheudu tästä ylimääräisiä kustannuksia.

30 §

Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka

Valvontaviranomainen voi tehostaa 29 §:n nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella taikka että toiminta keskeytetään tai kielletään.

Uhkasakkoon, teettämisuhkaan ja keskeyttämisuhkaan sovelletaan muutoin, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

31 §

Vireillepano-oikeus

Jos kunta on laiminlyönyt 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa eikä asia ole tullut vireille valvontaviranomaisen aloitteesta, asian voi panna kirjallisesti vireille se, jonka oikeutta tai etua asia saattaa koskea, sekä asiassa yleistä etua valvova viranomainen.

32 §

Muutoksenhaku

Kunnan viranomaisen 8 ja 17 a §:n nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin kuntalaissa (410/2015) säädetään. Valitusoikeus on myös valvontaviranomaisella. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Ehdotus

että vesihuoltolaitos tai kunta turvaa kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheudu tästä merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia.

30 §

Uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka

Valvontaviranomainen voi tehostaa 29 §:n nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella taikka että toiminta keskeytetään. *Uhkasakosta sekä teettämis- ja keskeyttämisuhasta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).*

31 §

Vireillepano-oikeus

Jos kunta on laiminlyönyt 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa eikä asia ole tullut vireille valvontaviranomaisen aloitteesta, asian voi panna kirjallisesti vireille se, jonka oikeutta tai etua asia saattaa koskea, sekä asiassa yleistä etua valvova viranomainen.

32 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen päätöksestä säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Muun kunnallisen viranomaisen antamaan päätökseen saa hakea muutosta kunnallisvalituksella noudattaen muutoin, mitä muutoksenhausta kunnallisen

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Valvontaviranomaisen tämän lain nojalla antamaan päätökseen sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen 11 §:n nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

33 §

Valitusoikeus

Valitusoikeus on:
1) sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea;
2) kunnalla;
3) valvontaviranomaisella;
4) asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella.

Valvontaviranomaisella on lisäksi oikeus valittaa sellaisesta päätöksestä, jolla hallinto-oikeus on muuttanut sen tekemää päätöstä tai kumonnut päätöksen.

34 §

Käsittely käräjäoikeudessa

Vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia käsitellään käräjäoikeudessa. Oikeuspaikasta säädetään tarkemmin erikseen.

35 §

Salassapitovelvollisuus

Tämän lain mukaista tehtävää suorittavan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Ehdotus

viranomaisen päätökseen säädetään kuntalaissa (410/2015).

Vesihuoltolaitoksen 16 a §:n mukaiseen päätökseen tiedonsaantia asiakirjasta koskevassa asiassa saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

33 §

Valitusoikeus

Sen lisäksi mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa ja kuntalaissa säädetään, valitusoikeus on sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea, kunnalla, valvontaviranomaisella ja asiassa yleistä etua valvovalla viranomaisella.

34 §

Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia

Vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia käsitellään käräjäoikeudessa. Oikeuspaikasta säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa.

35 §

Salassapitovelvollisuus

Tämän lain mukaista tehtävää suorittavan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saa tämän lain mukaisia tehtäviä suoritettaessa saatuja tietoja yksityisen ja yhteisön taloudellisesta asemasta, liikesalaisuudesta sekä yksityisen henkilökohtaisista oloista luovuttaa:

1) valvontaviranomaiselle tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten;

2) rikoksen selvittämiseksi syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle; sekä

3) Liikenne- ja viestintävirastolle, jos se on välttämätöntä tietoturvallisuuteen liittyvien tehtävien hoitamiseksi.

35 a §

Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Valvontaviranomaisilla on oikeus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saada tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja muilta viranomaisilta, vesihuoltolaitokselta ja tukkuvesihuoltolaitokselta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella ja sen määräämällä virkamiehellä tai viranhaltijalla on oikeus tehtäviensä suorittamista varten:

1) kulkea toisen alueella;

2) päästä paikkaan, jossa harjoitetaan tämän lain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa;

3) tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei koske pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävää tilaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Kunnan tulee antaa hallintosäännössä 4 b §:ssä tarkoitetut määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan tulee laatia 5 a §:n

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Ehdotus

mukainen vesihuoltosuunnitelma kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan on tarkistettava ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyt toiminta-alueet tämän lain mukaisiksi viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. Kunnan on tehtävä tämän lain soveltamisalan piiriin tulevia uusia vesihuoltolaitoksia koskien 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös toiminta-alueen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajamassa, kiinteistön liittämismuuttamisvelvollisuus laitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaiseksi. Ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajaman ulkopuolella, kiinteistön liittämismuuttamisvelvollisuus laitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyy kuitenkin edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kaksi vuotta on kulunut toiminta-alueen tarkistamisesta tämän lain mukaiseksi.

Vesihuoltolaitoksen tulee laatia 9 a §:n mukainen omaisuudenhallintasuunnitelma kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Vesihuoltolaitoksen on laadittava tämän lain 15 a §:n mukainen varautumissuunnitelma neljän vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Vesihuoltolaitoksen perimät maksut tulee saattaa tämän lain 18 ja 19 §:n mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeiseen tilikauteen mennessä.

Tämän lain 20 a §:n mukainen toimintakertomus tulee laatia ensimmäisen kerran tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen. Tämän lain 20 c §:n mukaisesti julkistettavien tietojen tulee olla avoimesti tietoverkossa saatavilla kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitettun tilikauden päättymisestä.

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevissa asioissa noudatetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Niihin laitoksiin, joille on hyväksytty toiminta-alue ennen tämän lain voimaantuloa, mutta jotka eivät lain voimaan tulon jälkeen täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa ollutta lakia, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä.
